

TONY CLIFF
LENİN

Cilt **1** Partinin
inşası

2. BASKI

Lenin I

1893 - 1914

Partinin inşası

Tony Cliff

Çeviren:

Tarık Kaya

Uluslararası Tanıtım ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Z

YAYINLARI

Sakızgölü Sokak, Göynük Apt, No:24/4,
Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 418 53 40
Faks:(0216) 449 05 04

Lenin: Partinin inşası

Özgün adı: Lenin: Building the Party
İngilizce basımı, Bookmarks 1986

Türkçe birinci basım:
Yeni Gün Yayınları, Temmuz 1987
ISBN | B70379 10 |

Z Yayınları'nda birinci basım: Ekim 1994
Z Yayınları'nda ikinci basım: Nisan 2002
ISBN 975 7972 04 5
Bütün Türkçe yayın hakları

Uluslararası Tanıtım ve Yayıncılık Limited Şirketi'ne aittir.

Çeviren: **Tarık Kaya**
Yayına hazırlayan: **Özden Dönmez**

Dizgi: Uluslararası Tanıtım ve Yayıncılık
Baskı : YÖN MATBAACILIK

İçindekiler

Türkçe birinci baskıya önsöz 7

Çevirenin notu 13

1

Lenin marksist oluyor 17

2

Teoriden pratiğe 56

3

Partinin inşası yolunda 83

4

'Ne yapmalı' 95

5

1903 Kongresi: Bolşevizmin doğuşu 114

6

Liberalere karşı mücadele 156

7

1905 devrimi 166

8

"Partinin kapıları açılın 186

9	Silahlı ayaklanma üzerine 202
10	Geçici devrimci hükümet tartışması 216
11	'Muşık isyan ediyor' 227
12	1905'in önemi 248
13	Yenilgi dönemi 256
14	Strateji ve taktikler 274
15	Menşeviklerle yarı birlik 294
16	Lenin aşırı solcuları ihraç ediyor 302
17	Menşevizm ile son ayrışma 315
18	Yükselen devrimci dalga 340
19	Pravda 361
20	Bolşevik Partisi kitle partisi oluyor 376

Türkçe baskıya önsöz

Türkiyeli bir grup sosyalistin, devrimci parti konusunda sürdürdükleri tartışmaların bir parçası olarak elinizdeki bu eseri Türkçe yayınlamak istediklerini söylemeleri ve buna bir önsöz istemeleri beklenmedik bir sürpriz oldu. Çünkü bu kitap egemen resmi sosyalizm geleneğinin, Lenin ve Bolşevik Partisi hakkındaki çarpıtmalarıyla hesaplaşmak üzere yazılmış bir incelemedir ve Türkiye solu hakkında söylenebilecek ilk şeylerden biri, aynı stalinist geleneğin bu ülkede oldukça yerleşik ve güçlü bir akım olduğudur.

Türkiye'de kuşkusuz böylesi geleneklerden koptuğunu iddia eden sosyalistler de var. Aneak bunların çoğunluğu, ya işçi sınıfı yerine 'halkı' ikame eden (ve 1970'lerin ikinci yarısında anti-faşist mücadelede olduğu gibi, sonunda halkı örgütlemek yeteneğini de yitirip salt kendi güçlerine ve silahlarına dayanan) popülistler, ya da daha acıklısı, sosyalizm mücadelesinde, sözde, işçi sınıfının merkezi rolünden bahsederken pratikte herşeye rağmen öğrenci ve küçük burjuva unsurlara ağırlık vermeyi daha kolay bulan sosyalistlerdir.

Bunların her ikisi de sosyalist devrimin gerçek özünü - yani devrimin ancak işçi sınıfının kendi eylemi olacağını- görmezlikten gelen seçkinci akımlardır. Oysa devrimci partinin rolü, kendini işçi sınıfının yerine ikame etmek değil, işçi sınıfının mücadeleciliğini pekiştirmek ve buna yön vermektir. Bir benzetme yapmak gerekirse, işçi sınıfı lokomotifin buharı, parti ise pistonudur.

İkameci akımlar dünyanın hiçbir yerinde gerçek bir devrimci parti kuramamışlardır. Bu, Türkiye için de aynen geçerlidir. 1970'lerdeki bir dizi sol örgütün hemen hemen tümünün, onca zamandır kum-

dan kale kurmaya çalışıyor olduklarının 12 Eylül 1980 günü ortaya çıktığını gözlemlemek için Türkiye solu üzerine uzman olmak gerekmez. Böylece, sadece bir nesil devrimci, askeri diktatörlüğün işkencehanelerinde kaybedilmekle kalmadı, aynı zamanda 1960'ların ortalarından bu yana yükselen işçi sınıfı militanlığı da israf edilmiş oldu.

Daha adil bir dünya kurmak için kendi bildiklerince savaşan çeşitli sol grupların kadrolarının büyük çoğunluğunun, hayatları da dahil olmak üzere pek çok özveride bulunmakta tereddüt etmeyen, kendini adanmış, yiğit savaşçılar olduğu kuşkusuz. Fakat, örnekleri dünyanın başka yerlerinde de olduğu gibi, darbe öncesi Türkiye solunun sorunu, kendini adanmışlıkta kusur veya samimiyetsizlik etmesi değil, işçi sınıfı içinde yer edinme perspektifinden yoksun olmasıydı.

Dolayısıyla, eğer bu hatalardan ileride sakınılmak isteniyorsa, o dönemin eleştirisini şimdi yapmak son derece önemli. Kuşkusuz, bu ülkede devrimi işçi partisini kurmaya kararlı tüm sosyalistler o zamanlardaki uğraşlarının değerlendirmesine çoktan başladılar. Bunu yaparken, salt kendi geçmişlerinden değil, benzer şartlar altında mücadele vermiş diğer marksistlerin deneyimlerinden de yararlanmak gerek.

Tabii ki, bu konuda en iyi örnek, sonunda işçi sınıfının iktidara gelmesine başarıyla öncülük etmiş olan Bolşevik Partisi'nin tarihidir.

Elinizdeki kitap, Lenin ve yoldaşlarının Çarlık Rusyası'nın zorlu koşulları altında devrimi partiyi kurmakta izledikleri yolu incelemeyi amaçlıyor. Kuşkusuz onların deneyimi ile başka ülkelerdeki marksistlerin koşulları arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da olacaktır, dolayısıyla bu deneyi kopya edilmeye hazır bir şey olarak düşünmek yanlış olur. Kaldı ki Lenin, komünist partilerin örgütlenme biçimleri hakkında Komintern'in kabul ettiği bir karar üzerine, bu kararın Rus deneyimini kopya edilmeye hazır bir şey gibi sunmasının yanlış olduğunu söylemiştir.

Önemli olan Bolşeviklerin deneyimini harfiyen uygulamaya çalışmak değil, onun özünü kavramaktır. Çünkü Lenin için daima önde gelen şey, o an için geçerli olan koşulların çerçevesinde sınıf güçlerinin gerçekçi bir değerlendirmesini yapmak, bu değerlendirmeden işçi sınıfı ve devrimci parti için sonuçlar çıkarmak olmuştur.

Merkezîyetçi ve profesyonel örgüt konusu buna bir örnektir. Bazılarına göre Lenin, siyasi polise karşı dayanabilmek için, çoğunluğu devrimci faaliyeti profesyonel bir biçimde sürdüren kimselerden oluşan merkezîyetçi ve istikrarlı bir örgüt gerektiğini söylemekle, iktidar düşkünü birisi olduğunu göstermiştir. Bazılarına göre ise bu öneri, partinin tüm işlerini liderliğin eline vererek hepten felakete yol açacak bir öneriydi.

Bu acele yorumların hiçbirisinin Lenin'in o an karşı karşıya bulunduğu gerçekle ilgisi yoktur. Lenin'in o an için önündeki sorun, Rusya'nın her bir köşesindeki çeşitli dağınık marksist grupların eşgüdümünü sağlayabilecek bir örgütlenme yaratabilmektir. Zorlu otokrazi koşulları altında, işçiler arasında etkinliğini yayabilme şansına sahip olmak için, bu örgütün esasen, polis takiplerine karşı dayanıklı ve nasıl olursa olsun yaşamını sürdürebilecek devrimcilerden oluşması gerekiyordu. Üstelik bu örgüt yeterince merkezileşmiş ve disiplinli olmalı, tüm üyeler tek bir vücut halinde davranabilmeliydi. Nesnel koşulların dayattığı örgütlenme biçimi o an için buydu.

Buna karşılık, 1905 Devrimi'yle sınıflar dengesi işçi sınıfı lehine tamamen değiştiği an, parti bu defa kendini bu yeni koşullara uyarlamak durumunda kaldı. Bu yeni dönemde parti, devrim sürecinde politize olmuş yeni işçi militanları safına kazanmak zorundaydı.

Stalinist efsanelerde partinin faaliyet ve örgütlenme biçiminde böyle sorunlara rastlamak mümkün değildir. Resmi tarihe göre Bolşevik Partisi tarihin her döneminde körü körüne Lenin'in iradesinin peşinden gitmiştir. Bu efsaneye göre Lenin herşeyi genç yaşlardan beri bilir. Her zaman ne yapılması gerektiğini bilir ve hep haklıdır. Partiye ise onun peşine takılmak düşmüştür.

Halbuki gerçek bambaşkadır. Lenin'i herşeyi bilen bir peygamber gibi göstermek onun entelektüel gelişimine ve işçi sınıfı mücadelesinin koşullarındaki değişikliklerden öğrenme yeteneğine hakaret etmektir. Lenin herşeyden önce, gençliğinde Rusya'da tamamen egemen olan narodnizm geleneğinden kendini kurtarmak için çok uğraşmış, çok düşünmüştür. Marksizmden karar kıldıktan sonra bile, her an mücadeleyi yönlendirebilmek ve bunun taleplerine teorik-siyasal ifadeler

kazandırabilecek anlayışları geliştirebilmek üzere sınıf mücadelesinin her an değişen koşullarını çok iyi gözlemlemek ve bunlardan öğrenmek zorunda kalmıştır. Çoğu zaman sonu belirsiz olaylar içinde ve sınıf mücadelesinin o inişli-çıkışlı yolunda pratik marksist tavırlar üretebilmenin hiçbir otomatik yanı olamaz.

Lenin ile partinin diğer kadroları arasındaki ilişkiye gelince; partinin geri kalanının onu körü körüne takip ettiğini varsayan efsanenin aksine, Lenin parti kadrolarını kendi görüşlerine kazanabilmek için çok uğraş vermiştir. Sık sık kendini azınlıkta, hatta bazen tek başına bulmuştur. 1905 öncesi dönemde profesyonel örgüt konusunda uzun bir mücadele sonucunda tartışmayı kazandıktan sonra, 1905 Devrimi'nin yarattığı orrama partiyi uyarlamak üzere bu defa savunduğu daha açık müdahaleci bir tavır partiyi kabul ettirebilmesi hiç de kolay olmamıştır (Lenin'in yıllar sonra, Nisan 1917'de savunduğu yön değişikliği ise çok daha iyi bilinen ve birçok bakımdan çok daha güçlü bir örnektir, fakat o olaylar ikinci cildin konusudur).

Kadrolar yıllarca dar örgütsel çevrelerde faaliyer göstermiş olmanın sonucu bir çeşit içe dönük tutuculuk ve örgütsel sekterlik geliştirmişlerdi. İşçi sınıfının 1905 Devrimi esnasında yaratmaya başladığı yeni iktidar organları, yani sovyetler, büyük kuşkuyla karşılandı. Kadroların gözü partiden başka bir şey görmüyor ve bundan başka bir şey olabileceği akıllarına yatmıyordu. Böylece Lenin, *'Ne Yapmalı?'*ı yazmasının ardından çok geçmeden, yeni duruma uyacak farklı bir tavır savunmak zorunda kaldı.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, işçi sınıfı içinde kökleri olan bir devrimci partinin inşası için ilk gereken, sosyalizm mücadelesinde işçi sınıfının merkezi yerini ve sosyalizmin ancak işçi sınıfının kendi cylemi olabileceğini bellekmektir. Bu işin kestirme yolu yok. İşçi sınıfı içinde yer edinmek, çabuk sonuçlar getiren kolay bir hedef değil, ancak tek hedef olmaktır.

Elbette ki, bu uğraşın hızını esas olarak sınıflar dengesi belirleyecektir. Sınıf mücadelesinin düzeyi düşük olduğu anlarda, devrimciler ancak yayınlarında ve etraflarındaki işçilere genel olarak marksist düşüncelerin propagandasını yapmakla sınırlı kalacaklar, müdahale edile-

bilecek nispeten az mücadele olacaktır. Böyle zamanlarda partiye katılan işçilerin sayısı az olacaktır.

Fakat, ne kadar az da olsa, bu koşullar altında partiyi inşa etmeye başlamayan örgütler, işçi sınıfının militanlığının yükseldiği zamanlarda önemli adımlar atabilecek bir konuma gelemeyiz. Büyük mücadelelerde örgütün etkin müdahalelerde bulunabilmesi, ancak daha önceki küçük mücadelelerdeki tutarlı müdahaleler temelinde olabilir. Ve işçi sınıfı mücadelesi yükselmeye başladığı zaman, o ısrarlı devrimci örgüt artık büyük kazanımlar elde edebilecek durumdadır. Genel propaganda, yerini giderek doğrudan ajitasyona bırakacaktır. Daha önceki birkaç işçiyle tartışılan genel fikirler, şimdi yerini birçok işçiyle tartışılan birkaç dolaysız slogana bırakacaktır. Devrimcilerin ön plana çıkıp daha açık ve dolaysız müdahale edebilmekteki, işçilerin taleplerine tercüman olmaktadır ve mücadelelerine yön vermekteki başarıları artık nihai sosyalizm mücadelesinin hızını tayin edecektir.

Lenin'in inşa ettiği devrimci örgütün özü işte budur. Bugün hala Rusya'yı dünya sosyalizminin merkezi olarak gören tek-düze 'komünist' partilerinin ya da egemen sınıfın dayattığı koşullara uyarak her ne pahasına olursa olsun iktidara ortak olmak adına işçi sınıfının uzlaşmaz çıkarlarını çoktan terkederek yeni 'Avrupa komünisti' neslinin veya artık işçi sınıfıyla herhangi bir ilişkisi olduğunu bile iddia etmekten vazgeçen sosyal demokrat partilerin reformistlerinin çarpıtılmaları ne olursa olsun, bugün hala Marks, Engels, Lenin ve Troçki'nin izinden yürüyen o gelenek yaşamaktadır ve işçi sınıfı iktidarı ve enternasyonal sosyalizm bayrağını şerefle dalgalandıran da işte bu gelenektir.

Tony Cliff ve Tarık Kaya
Nisan 1987

Yayınevinin notu:

Elinizdeki bu kitap **Tony Cliff**'in 4 ciltlik '*Lenin*', biyografisinin birinci cildinin ikinci baskısıdır. 4 cilt tarihsel olarak birbirlerini takip etmelerine rağmen herbiri Lenin'in yaşamındaki belirli bir politik dönemi kapsamaktadır ve bu nedenle diğerlerinden bağımsız olarak okunabilir.

Çevirenin notu

Elinizdeki bu eser yazarın dört ciltlik (ikinci baskıda 3 ve 4. ciltler birleştirilmiş ve eser üç cilde indirilmiştir) Lenin biyografisinin ilk bölümüdür. Bu ilk bölüm, Rusya'da 1880'lerde ilk marksist çevrelerin ortaya çıkışından 1914'de Bolşevik Partisi'nin sınıf içinde etkin bir partiye dönüşmesine kadar geçen dönemi ve Lenin'in bu süreç içindeki rolünü ele alıyor. Diğer üç cilt ise sırasıyla, 1914'de ilk emperyalist paylaşım savaşının patlak vermesinden 1917'de Rusya'da "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganının gerçekleşmesine kadar geçen dönemi; 1917-1920 arasında devrimin zorlu günlerini; ve son olarak, Lenin'in ölümüne kadar geçen dönemde Bolşevikler'in dünya devrimi perspektiflerini ve Komintern'i inceliyor.

Elinizdeki bu eserde verilen tarihler, o zaman Rusya'da geçerli olan eski Roma takviminin gösterdiği tarihlerdir. Bu takvim Miladi takvimin 13 gün gerisindedir.

Eserin Türkçe çevirisini yaparken yazarın çeşitli kaynaklardan yapmış olduğu alıntıları, her ne kadar bunlardan bazıları daha önce Türkçe'ye çevrilmiş eserlerde bulunabilecek olsa bile, hem hepsi elimizde bulunmadığı için, hem de bilinçli olarak yeniden çevirdik. Bu nedenle dipnotlardaki kaynaklar yazarın diğer dillerdeki- İngilizce, Almanca ve Rusça - eserlerden verdiği kaynakların bu dillerde çıkmış baskılarına denk düşmektedir.

Tarık Kaya

Yazar hakkında

Tony Cliff İngiltere'deki *Socialist Workers Party* (Sosyalist İşçi Partisi)'nin önde gelen üyelerindendi. Adı geçen partinin haftalık gazetesi *Socialist Worker*, aylık dergisi *Socialist Review* ve teorik yayın organı *International Socialism*'deki yazılarının yanı sıra şu kitapları vardır:

Imperialism in the Middle East (Orta Doğu'da Emperyalizm), 1944.

Stalin's Satellites in Europe (Stalin'in Avrupa'daki Uyduları), 1952.

The Nature of Stalinist Russia (Stalinist Rusya'nın Niteliği), 1955.

Bu eser genişletilmiş bir biçimde 1963'te *Russia: A Marxist Analysis* (Rusya: Marksist Bir İnceleme) ve yeniden 1974'de *State Capitalism in Russia* (Rusya'da Devlet Kapitalizmi) adıyla yayınlanmıştır. 'Rusya'da Devlet Kapitalizmi' Türkçe yayınlandı.

Mao's China (Mao'nun Çin'i), 1957.

Rosa Luxemburg, 1959. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Permanent Revolution: A Re-examination (Sürekli Devrim: Bir Değerlendirme), 1963. Türkçe yayınlandı.

Incomes Policy, Legislation and Shop Stewards (Gelir Politikası Yasası ve İşyeri İşçi Temsilcileri), 1966. Colin Baker ile birlikte.

The Employers' Offensive: Productivity Deals and How to Fight Them (İşverenlerin Saldırısı: Üretimi Artırma Politikaları ve Bunlara Karşı Mücadele), 1970.

The Crisis: Social Contract or Socialism (Kriz: Sosyal Uzlaşma veya Sosyalizm), 1970.

Lenin, (Volume 1): Building the Party (Lenin: cilt 1, Partinin İnşası), 1975. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 2): All Power to the Soviets, (Lenin: cilt 2, Tüm İktidar Sovyetlere), 1976. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 3): Revolution Besieged, (Lenin: cilt 3, Kuşatılmış Devrim), 1979. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 4): The Bolsheviks and World Revolution, (Lenin, cilt 4, Bolşevikler ve Dünya Devrimi), 1979. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Neither Washington nor Moscow, (Ne Washington, Ne Moskova), 1982. Bu kitap, yazarın 1945 ile 1979 arasındaki çeşitli makalelerini kapsar.

Class Struggle and Women's Liberation, (Sınıf Mücadecesi ve Kadınların Kurtuluşu), 1984. Türkçe yayınlandı.

Marxism and Trade Union Struggle: The General Struggle of 1926, (Marksizm ve Sendikal Mücadecle: 1926 Genel Grevi), 1986. Donny Gluckstein ile birlikte.

Russia: Workers State to State Capitalism, (Rusya; İşçi Devletinden Devlet Kapitalizmine), 1987. Peter Binns ve Chris Harman ile birlikte.

The Labour Party: A Marxist History, (İşçi Partisi: Marksist Bir Tarih), 1988. Donny Gluckstein ile birlikte.

Trotsky (Volume 1): Towards October, (Troçki, cilt 1, Ekim'e Doğru), 1989.

Trotsky (Volume 2): The Sword of the Revolution, (Troçki, cilt 2, Devrimin Kılıcı), 1990.

Trotsky (Volume 3): Fighting the Stalinist Bureaucracy, (Troçki, cilt 3, Stalinist Bürokrasiye Karşı Mücadele), 1991.

Trotsky (Volume 4): The Darker the Night the Brighter the Star, (Troçki, cilt 4, Karanlık Arttıkça Yıldız Parlar), 1993

Trotskyism after Trotsky, (Troçki'den Sonra Troçkizm), 1999

A World to Win, (Kazanılabilecek Bir Dünya), 2000

I

Lenin marksist oluyor

Tüm dinlerde kutsal kişinin sadece kendisi değil, ataları da olağanüstü dindardırlar. Aynı şekilde stalinist efsaneler de, Lenin'in devrimci inançlarını onun çocukluk yıllarından başlatmakla kalmamış, ana-babasına kadar uzanmışlardır. Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nün denetimi altında, 1960'da Moskova'da yayınlanan Lenin'in 602 sayfalık biyografisi (*Vladimir İlyiç Lenin, Biyografisi*) Lenin'in babasını ilerici, radikal bir eğitimci ve Simbirsk'deki evini ise bir çeşit devrimci dernek olarak tanımlar. Konuyu Aleksandr (Lenin'in ağabeyi) belirlerdi ve Vladimir de tartışmaya sık sık ve hem de büyük başarıyla katılırdı.

Tüm bunlar saçmalaktan başka bir şey değildir. Lenin'in babası, İlyiç Nikolayeviç Ulyanov, ilerici bir eğitimci olmaktan çok uzaktı. 1869'da küçük bir Volga kasabası olan Simbirsk'e eğitim müfettişi olarak atanmış, 1874'de ise tüm eyalet okulları müdürlüğüne getirilmiştir. Böylece, devlet encümeni asli üyesi olmuş, birinci dereceden Stanislav Rütbesi ile donatılmış, kendisine 'Ekselans' diye hitap edilmeye başlanmıştır. Bu onu, on dört basamaklı hiyerarşinin tepeden dördüncü kademesindeki yüksek rütbeli ve herşeyini soyuna aktarma statüsüne sahip bir asilzade yapmıştır.

Babasının yükselişindeki ilk tarih - 1869 ve 1874 - oldukça öncemli. Bu iki tarih, Lenin'in 1901'de yazdığı *Zemstvo'ya Zuhmedenler ve Liberalizmin Aniballeri*⁴ adlı, çarlığın yerel yönetimlere (Zemstvo) karşı mücadelesinin tarihini inceleyen bir yazısında bahsettiği ve çarlık bürok-

rasisinin bu yerel yönetim organlarına müdahale ettiği ve halk eğitiminin denetimini devraldığı tarihlerdir. İlyiç Nikolayeviç'in Eğitim Bakanlığı'ndaki yeri ve hiyerarşideki şaşmaz yükselişi, onun hiç de devrimci ya da radikal biri olmadığını gösteriyor.

Lenin, 1881'de Aleksandr II öldürüldüğünde, babasının nasıl üzüntüyle resmi üniformasını giyip Simbirsk kilisesine, bu otokrat için matem tutmaya gittiğini anlatır. Babası, hayatının sonuna kadar Rus Ortodoks Kilisesi üyesi, dindar bir adam ve çarlık otokrasisinin tartışılmaz bir taraftarıydı. Bir devrimcinin babasının da devrimci olmasını ummak, şüphesiz anlamsızdır.

Mezhep yaratıcıları bununla da kalmayıp, Lenin'e insanüstü özellikler atfederler. O, neredeyse doğuştan tam teçhizatlı ve çocukluğundan beri marksist ve devrimcidir. Ve saçsız başından öylesine tasmamam bir parti fıskırmıştır ki, bu partiye devrimde işçi sınıfına yol göstermek ve şekil vermek nasip olmuştur. Oysa gerçek çok farklıdır. Genç Lenin'in marksist olması onun aylarca, hatta yıllarca okumasının ve düşünmesinin bir sonucuydu; önce babasının tutucu görüşlerini reddetmesi, sonra da ağabeyinin narodnik tavrını aşması gerekiyordu.

8 Mayıs 1887'de, Lenin'in ağabeyi Aleksandr İlyiç Ulyanov, Çar'ı öldürmeye teşebbüsten asıldı. O zaman 17 yaşındaki Lenin için bu korkunç bir şoktu. Ağabeyinin politika ile ilgilendiğini pek bilmiyordu. Aleksandr suskun, içine kapanık, 'daima düşünceye dalmış ve mahzun' idi. Siyasi düşüncelerini ailesindeki herkesten saklardı ve hatta Petersburg'da, suikast planını yaparken yanında olan, ondan iki yaş büyük ablası Anna, onun siyasetle uğraşan bir kimse olduğunun farkında bile değildi. Bu olaydan birkaç yıl sonra, 1893'de sosyal demokrat Lalayants, Lenin'i bu suikast hakkında sorguladığında, Lenin, 'ağabeyinin 1 Mart olayına karışmış olması benim için ve bütün aile için tam bir sürpriz olmuştu'² diye cevaplamıştır.

Ulyanovlar birbirine yakın ve kişisel ilişkileri çok sıcak bir aileydi. Aleksandr diğerlerini korumak için siyasal girişimlerini onlardan gizledi. Annesi gibi son derece iyi bir insandı ve Anna'nın dediği gibi onda da annelerindeki 'olağanüstü kararlılık ve açıklık ile harikulade bir duyarlılık ve doğruluğun ender bileşimi' vardı. 'Fakat o, daha

kattı ve amacına sadık, hatta daha cesurdu' diye yazıyor Anna.

Vladimir her zaman kendinden dört yaş büyük ağabeyine benzemeye çalışır. Mısır ezmesini tereyağ ile mi yoksa süt ile mi istediği sorulduğunda, 'Saşa'nunki gibi' diye cevaplar. Herşeyi hep 'Saşa gibi' yapmak istedi - siyaset hariç. Aleksandr 1885 yazında üniversite tatili için St. Petersburg'dan döndüğünde yanında, Marks'ın *Kapitali* de dahil olmak üzere birkaç ikrisat kitabı getirmişti. Anna'nın anılarına göre Vladimir, aynı odada yattığı ağabeyinin kitaplarını okumak bir yana, bunlara hiç bakmadı bile. Anna'ya göre, o zamanlar Vladimir siyasete hiç ilgi göstermiyordu.³

Aleksandr'ın idam edilmesinin Vladimir'de derin ve kalıcı bir etki bıraktığı şüphesiz. Fakar aynı zamanda, Vladimir'e kendisi için iki alternatif sundu: Ya şehit ağabeyinin yolundan yürüyecek, narodnik ve rerörist olacak, ya da devrimi faaliyetten tümüyle kaçınacaktı. Stalinist efsanelere göre herşey son derece basitti, hatta onlara göre böyle bir sorun yoktu bile. Efsaneye göre, ağabeyinin idamını duyduğunda Vladimir şöyle haykırmış: "Hayır, biz o yolu izlemeyeceğiz. İzlenmesi gereken yol, o yol değildir."⁴

Daha ancak birkaç ay önce dinle ilişkisini kesmiş, henüz Marks'ın adını bile duymamış, tek bir yasak kitap bile okumamış, Rus devrimi hareketinin tarihi hakkında henüz hiçbir şey bilmeyen onyedili yaşında bir delikanlının olaya tepkisi bu olmuş!

Troçki, Lenin'in biyografisini yazarken, genç Vladimir'in bu bilgece sözleri kime söylemiş olduğunu kinayeli bir dille sorgular. Açık ki, o sırada Vladimir babası ile konuşuyor olamazdı, çünkü babası bir yıl önce ölmüştü. Aleksandr da değildi konuştuğu, çünkü o da idam sehpasında yitip gitmişti. Ablası Anna da değildi, çünkü o hapisteydi. Annesi ise hiç değildi, çünkü o da oğlunu kurtarmak için St. Petersburg'da bir bakandan öbürüne koşuruyordu. 'Anlaşılan' der Troçki, 'Vladimir yeni bir yol keşfettiğinin sırrını onüç yaşındaki Dimiri'ye ve dokuz yaşındaki Maria'ya söylemiş!'

Eğer Lenin, Saşa'nın yolunu takip etmek, devrimci mücadelenin başka bir yolundan yürümek ya da devrimci siyasetten tamamen uzak durmak gibi bir kararı daha Mart 1887'de almış olsaydı, bundan son-

raki altı yıl boyunca sürdürdüğü tavrına akıl erdirmek olanaksız olurdu. Gerçekte, Lenin hiçbir siyasi faaliyete katılmadı, zamanını okumaya ayırdı.

Haziran 1887 sonunda Ulyanovlar Kazan'a taşındılar ve Lenin buradaki üniversitede hukuk eğitimine başladı. Ancak bu çok sürmedi, çünkü 4 Aralık'ta kendisi önemli bir rol almamış olmasına rağmen katıldığı bir öğrenci gösterisinin ardından geceyi karakolda geçirdikten sonra üniversiteden atıldı ve şchirden uzaklaştırıldı. Gördüğü muamelelerin nedeni diğer Ulyanov'un kardeşi olmasıydı. Bu olaydan sonra Vladimir ve ailesi Kazan'dan otuz mil uzaklıktaki Kokuşkino'ya, annesine ait bir eve taşındılar.

1888 sonbaharında ise daha önce Mart 1887'de ağabeyisini ziyaret ederken tutuklanan Anna hariç, tüm Ulyanov ailesine tekrar Kazan'da oturma izni verildi. Vladimir burada, bugün hakkında çok az şey bilinen küçük bir sosyalist çevreye katıldı. Bu çevre, iyi kitaplar okuyup bunları tartışan birkaç öğrenciden oluşuyordu. Kazan'da böylesi çevrelerin en önemlisi, daha o zamanlar bir marksist olan N. E. Fedoseyev'in öncülük ettiği çevre idi. O yıllarda Volga'da bulunan ve bu radikal çevrelere katılan Maksim Gorki'ye göre Fedoseyev, Plehanov'un ilk önemli marksist broşürü '*Farklarımızı*' daha 1887'de desteklemişti. Fedoseyev'in grubunun küçük bir illegal kütüphanesi ve hatta gizli bir basımevi vardı. Vladimir Kazan'dayken bu grubun pek önemli sayılmayacak bazı üyeleriyle ilişki içindeydi.

Temmuz 1889'da Kazan'da geniş çaplı tutuklamalar oldu. Sadece Fedoseyev ve onun çevresi değil, Vladimir'in üyesi olduğu çevrenin üyeleri de yakalandılar. Ancak, Ulyanovlar 3 Mayıs'ta bu kasabadan Samara yakınlarındaki Alakayevka köyüne taşınmışlardı ve böylece Vladimir bu tutuklamaları atlattığı oldu. 11 Ekim'de ise Ulyanovlar bu kez Samara'nın içine taşındılar. Vladimir, Ağustos 1893 sonunda, Petersburg'a geçene kadar burada kaldı. Dört sene boyunca Samara çıkmazında kalmaya razı olması bile Lenin'in kendisini siyasete adamaya henüz hazır olmadığını, hala okuduğunun ve hangi yola yöneleceğine karar vermeye çalıştığının göstergesidir. Samara'da ne sanayi ne de sanayi işçisi vardı. Kazan'da olduğunun aksine burada üniversite de

yoktu ve dolayısıyla öğrenci de yoktu. Kasabada ne işçi, ne de öğrenci olayları yaşanıyordu.

Saşa'nın yolundan mı yürüyeceğine, yoksa başka bir yol mu seçeceğine karar verebilmesi için Lenin'e bu yıllar gerekli idi. Stalinist efsaneciler ne derlerse desinler, genç Lenin şüphesiz narodnizme yakınlık duyuyordu. Aralık 1887'de Kazan'da birlikte tutuklandığı öğrenci arkadaşı, o gece çoğu öğrencilerin aralarında nasıl hafiften şakalaştıklarını anlatır. Bir ara biri dönüp, düşüncelerine dalmış bir şekilde tek başına oturan Ulyanov'a, serbest bırakıldıktan sonra ne yapmayı düşündüğünü sorar. Ulyanov, "Benim düşünmeme kalmış ne var ki? ... Benim yolumu ağabeyim çoktan çizdi" der.⁵

Lenin Samara'dayken terörist yeraltı eyleminin ilk öncülerini buldu ve onlardan gizlilik teknikleri hakkında çok şey öğrendi. Daha sonra Bolşevik Partisi'nin örgütlenmesinde kullanacağı bilgileri böylece elde etti. Stalinist efsane makinesi çalışmaya başlamadan önce, Lenin'in gençliğinde narodnizmin etkisinde kaldığına dair birçok delil bulmak mümkündür. Bu konuda bir şahit, daha sonra Marks-Engels-Lenin Enstitüsü yönetmeni olan V.V. Adoratski'dir. Adoratski, Lenin'in narodnik düşünceden çok etkilendiğini 1905'de kendisine söylediğini anlatır. Lenin, 1888'de, narodnik terörist harekete çok saygı duyduğunu ve kendisini bu düşüncelerden kurtarmasının epeyce zamana mal olduğunu kabul eder. "Samara'daki son yıllarında, 1892-1893'de, Lenin artık bir marksist olmuştu, ancak hala *Narodnaya Volya*'ya (yani terörizme) yakın yanları vardı."⁶

Uzun yıllar sonra Lenin, '*Ne Yapmalı?*'da (1902) şöyle der:

"Birçokları (Rus Sosyal Demokratları'nın birçoğu -T. Cliff) devrimci düşüncelerine *Narodnaya Volya* taraftarı olarak başladılar. Neredeyse hepsi gençliklerinde terörist kahramanlara coşkuyula tapular. O kahramanlık geleneginin cazip etkisini terketmek bir mücadeleyi gerektiriyordu ve bu mücadele *Narodnaya Volya*'ya sadık kalmaya kararlı ve genç sosyal demokratların derin saygınlık duyduğu kimselerle kişisel ilişkilerin kesilmesini de beraberinde getirdi."⁷

Krupskaya anılarında Lenin'in bu sözlerini hatırlatırken bunun aynı zamanda Lenin'in otobiyografisinin bir parçası olduğunu da ekler.

Samara'dayken Lenin'i iyi tanıyan Lalayants, Mart 1893'de Lenin'de '*Narodnaya Volya* terörüne belli bir sempati' sezdiğini ve ondaki bu eğilimin ikisi arasında anlaşmazlığa neden olduğunu belirtir. Lenin 1893 sonbaharında Petersburg'daki bir sosyal demokrat çevre tarafından terörizm konusunda sıkça sorgulanmış ve terörizme yatkın fikirlerle sahip olduğuna karar verilmişti.⁸

Vladimir'in uzun ve dikkatli bir değerlendirmeye gereksinim duymasının nedeni, sadece narodnizmin derin kökleri salmış olması değil, aynı zamanda ileride göreceğimiz gibi, o zamanlar henüz narodnizm ile marksizm arasındaki ayrım çizgisinin radikal gençlik tarafından açıkça çizilmemiş olmasındandı.

Diğer bir neden ise, Rus marksizminin henüz işçi sınıfı hareketinde ete-kemiğe bürünmemiş olmasıydı. Böylesi tezler henüz tek-tük entelektüellerin ayrıcalıklıydı.

Vladimir'in temel kitapları Marks'ın *Kapital*'inin birinci ve ikinci cildi (Üçüncü cilt daha basılmamıştı). Bunları hayatının daha sonraki yılları boyunca çok yoğun bir şekilde inceledi, onlarda düşüncelerine kılavuzluk ve yeni fikirler için tükenmeyen bir kaynak buldu. Daha sonra söylediği gibi, Marks'a 'danışmayı' öğrendi. Aynı dönemde 1860'ların ve 1870'lerin Rus radikal gazeteciliğini inceledi ve böylece narodnizm hakkında çok geniş bilgi sahibi oldu. Bu bilgileri daha sonraki yıllarda narodniklerle tartışmalarında ve 1893-1899 yılları arasındaki ilk yazatlık denemelerinde oldukça iyi kullandı. Daha sonra söylediği gibi, hayatında bir daha hiç 1888-1893 yıllarındaki kadar çok okumadı.⁹

Bundan başka Rus ulusal istatistikleri üzerine ciddi bir çalışma yaptı ve Rus ekonomik ve sosyal düzenini açıklamayı hedef alan ilk bağımsız incelemelerini kaleme aldı. Samara kütüphanesi kayıtlarının tesadüfen korunmuş tek yılı olan 1893 yılı kayıtlarına bakıldığında Vladimir'in, hem resmi istatistik derlemelerinden, hem de narodniklerin ekonomik incelemelerinden işe yarar hiçbir yayını kaçırmadığı görülür.¹⁰

Narodnizm ile marksizm arasında bir seçim yapabilmek için Lenin yıllarca okudu. Ağabeyinin trajedisi, hemen bir karara varabilme-

sine izin vermeyen çok derin bir iz bırakmıştı. Marks'ın *Kapital*'ini incelemeye 1889'da başladı. Ancak bu, onun narodnizme sırtını çevirmeye karar verdiği anlamına gelmez. İleride göreceğimiz gibi, narodnikler de Marks okurdu. Öyle anlaşılıyor ki, Lenin Plehanov'un eserleri ile ancak 1891'de karşılaştı. Troçki'nin haklı olarak dediği gibi, Plehanov'un eserleri 'olmaksızın hiç kimse sosyal demokratik tavrılara ulaşamazdı'.¹¹

Lenin 1919'da bir anketi cevaplarırken, sosyal demokrat (o zamanlardaki anlamıyla marksist) olmasının yılını açık bir şekilde 1893 olarak belirtir.¹² 1920'deki diğer bir ankette, ne zaman devrimci harekete katıldığı sorusuna, '1892-1893' diye cevap verir.¹³

Ağabeyinin ölümünü duyar duymaz genç Vladimir'in nasıl hemen doğru yolu seçtiğini anlatan stalinist efsane sadece psikolojik bir olanaksızlık değil, üstelik Lenin'in entelektüel ve duygusal kişiliğine bir hakarettir. Bu efsanede Lenin, katı, kuru, duygusuz, değişme yeteneği olmayan garip bir insan olarak görünür.

Ağabeyinin trajedisini tekrarlamamak için Vladimir, narodnizmi uzun uzun inceledi, kaldı ki ağabeyinin kendisi de suikast girişiminin son anına kadar doğru yolda olup olmadığından şüpheliydi.

"Yılın (1886) son haftasında bile Saşa hala suikaste karşı çıkıyor, dayandığı ilkeleri açıklamadan bir siyasi eyleme girişiminin anlamsız ve hata intihat olduğunu söylüyordu. Daha teorik bir çalışmaya ve amaçlar ile araçların daha kesin bir tanımlamasına gerek duyuyordu... Ancak diğerleri onun tereddütlerine etkili bir sitemle cevap verdiler: Yoldaşlarımız ve arkadaşlarımız kurban olurken, bütün ülke baskı altında iken ve aptal yerine koyulurken biz kollarımızı kavuşturup arkamıza mı yaslanacağız? Şimdi teorik ilkelerin ayrıntılarıyla uğraşmak teslimiyetçilik olur. Teori kesmeyi herkes yapar. - devrimci ise savaşmak zorunda... Tabii ki, bütün bunlar deneyimsizliğin ve sabırsızlığın sesi, gençliğin sesi idi. Kendisi daha iyisini bildiği halde, onun devrimci onur duygusu söylenenlere karşı çok duyarlıydı ve Aleksandr teslim oldu: Hayır, kolları bağlı oturmayacak."¹⁴

Her dönemin düşünceleri bir önceki dönemin düşünceleriyle

yakından ilişkilidir. Ağabeyinin düşünceleri hesaba katılmadan, Lenin'in 1887'deki düşünceleri anlaşılabilir. Lenin'in entelektüel evrimi, narodnik mitas ile bağlantılı ve ondan akıp gelen bir evrim olarak düşünülmelidir. Her ciddi bilim adamı gibi Lenin, narodnizmi kavramak ve ona karşı tavır alabilmek için başkalarının kanaatlerine güvenmemeli, konuyu kendisi incelemeliydi.

Aslında Lenin, bir sonraki marksist kuşaktan, örneğin Troçki'den, daha uzun bir inceleme dönemine gerek duydı. Troçki elbetteki, ağabeyinin narodnik terörizm sonucu aşılması gibi sarsıcı bir deneyim geçirmemişti. Ayrıca, Lenin'den dokuz yaş genç olan Troçki, devrimci siyasete daha sonradan, 1896'da, artık marksistlerin pratik olarak işçi grevlerine ve hatta kitlesel işçi grevlerine karıştıkları bir dönemde katıldı. Bu 1887'de böyle değildi, o zamanlar marksist hareket topu topu dört-beş göçmenden ve onları orada burada destekleyen bir avuç öğrenciden ibaretti. Ancak Troçki bile narodnik düşüncelerle mücadele etmek zorunda kalmıştı. Nikolayeviç'de katıldığı ilk grup kendini narodnik sayan insanlardan oluşuyordu. Muğlak bir marksizm anlayışları vardı. O çevrenin sadece tek bir üyesi, bir narodnik'in kızı olan Aleksandra Sokolovskaya adındaki genç bir kadın, kendisinin marksist olduğunu iddia ediyordu. Başlangıçta narodnikler ile taraf olan Troçki'nin Aleksandra Sokolovskaya tarafından marksizme kazanılması o çevre içinde birkaç ay süren bir tartışma gerektirdi. (Daha sonra Troçki ile Aleksandra evlendiler ve iki çocukları oldu, Aleksandra ve çocuklarının sonu da Troçki'nin sonu ile trajik bir şekilde bağlantılıdır.)

Ciddi - ve sonraki yılların gösterdiği gibi - aktif bir kimse olan Vladimir İlyiç Ulyanov'un beş-altı yıl neden kesin bir siyasi tavır almaktan kaçındığını anlamak zordur. Lenin'in neden böyle beklediğini açıklayabilmek için narodnizmin içeriğini, bununla marksist düşünceler arasındaki ilişkiyi ve narodniklerin kahramanlıklarının o zamanki genç radikallerde uyandırdığı derin heyecanı kavramak gerekir. Ayrıca Rus marksizminin babası Plehanov'un o sıralarda geliştirdiği ideolojik alternatifi de anlamak gerekir. Son olarak, bireylerin - ve bizi burada ilgilendiren Vladimir'in - tavır almaları sadece saf akıl yürütmekle olan

bir şey değil, aynı zamanda düşünceler ile eylem arasındaki ilişki ile de ilgili bir şey. Bu nedenle, o zamanki işçi sınıfı hareketinin gerçek durumunu da kavramak gerekir - yani kaç grev oldu, marksistlerin veya narodniklerin bunlar üzerinde herhangi bir etkisi var mıydı? vb.- Bütün bunları yeterince iyi değerlendirmek elimizdeki çok ötesinde yer gerektiriyor. Ancak, dönemin entelektüel ve siyasi mücadelelerini anlamaksızın Lenin'in gelişimini anlamak mümkün değildir. Lenin'in siyasi gelişiminin kökleri son iki narodnik kuşağın Rus devrimci geleneklerinde yatar ki, bu gelenek Lenin'in kendisi açısından Aleksandr'ın şehit düşmesine kadar sürer. Bu yüzden narodnizmin ve Rus marksizminin irdelenmesi kaçınılmazdır. Vladimir'in kendi evrimi ile Rus devrimci aydınlar sınıfının ve sınırlı bir devrimci işçi katmanının evrimi yakından ilişkilidir. Onun siyasi biyografisi hareketin tarihi ile içiçedir.

Narodnikler

Narodnizm 19. yüzyılın ortalarında başlayan radikal bir harekettir. Kırım Savaşı ve köleliğin kaldırılması (1861) döneminde doğmuş, 60'lı ve 70'li yıllarda önem ve ün kazanmıştır. Çar Aleksandr II'nin öldürülmesi (1881) ile doruğuna ulaşmış ve ondan sonra hızla gerilemiştir. Ancak, bundan sonra birkaç kez tekrar ortaya çıkmaya çalışmıştır.

Hareketin temelini 50'li ve 60'lı yıllarda Herzen atmıştı. Herşeyden önce Rusya'da sosyalizmin temelini köylülüğün oluşturacağına inanıyordu. Herzen 1851'de Fransız tarihçisi Michelet'e, "gelecek Fransa'da nasıl işçiye aitse, Rusya'da da köylüye aittir" diye yazmıştır.

Sosyalizmin temelini, toplumun malı olacak fabrikalar değil, Rusya'da hala yaşamakta olan ortak mülkiyete dayalı köy komünü - *obşchina* - oluşturacaktı. Herzen'e göre, kapitalist dönem atlanabilirdi. Mazzini'ye yazdığı bir mektupta, "Rusya'da köylü savaşından başka hiçbir devrimin olabileceğine inanmıyorum" diyor ve 1773-1775 köylü savaşı lideri Emalian-Pugaçev'den alıntılar yapıyordu. Bu devrim Petersburg'un yüzlerce yıllık despotizmini kıracaktı. Devleti yerle bir edecekti. Rus köylerindeki geleneksel toprağın sürekli yeniden dağılımını

koruyacak, böylece bir proletaryanın ve açlığın ortaya çıkmasını önleyecekti. Kendi içinde özyönetimi geliştirecekti. 'Tüm siyasi gelişim dönemi boyunca koruduğu, hem imparatorların Avrupa-tipi otokrasisi hem de Moskova Çarlığı'nın ağır boyunduruğu altında bozulmadan kalan köy komününü Rusya şimdi niye kaybedsin?

Böyle bir devrim Rusya'da mümkün müydü? Bu soruya olumlu bir cevabı teşvik eden iki etken vardı. Bunlar sürekli mutlakiyete rağmen insanlığını yitirmeyen, bağımsızlık ve otoriteden uzak durma hissine sahip Rus köylüsünün güveni ve bütün bunlardan öte, modern Rusya'daki manevi ve entelektüel hayat tarzıydı.¹⁵ Herzen'e göre tek gerekli şey kendini halka adayacak devrimciler idi. 1861'de öğrencilere yazdığı bir çağrıda şöyle der: "Halkımızın arasında olmalısınız!... Sizin yeriniz orasıdır... Çarın memurları değil, Rus halkının askerleri olacağınızı gösterin."

N.G. Çernişevski ise Herzen'den bile daha aşırı sonuçlara vardı. Herzen ile Çernişevski arasındaki ilişkiyi narodnizmin tarihçisi Franco Venturi şöyle tarif ediyor: "Herzen popülizmi yarattı, Çernişevski ise bunun siyasetçisi idi. Popülizme en sağlam içeriğini kazandırdı. Sadece ona fikir vermekle kalmadı, 1853 ile 1862 arasındaki mükemmel tanıtıcılığıyla onun temel faaliyetine ilham kaynağı oldu."¹⁶

Temmuz 1848'de Çernişevski günlüğüne, 'sosyalist düşüncelere giderek daha çok ikna olduğunu' yazdı. Bu inançları Rusya'ya uyarlatma gereğini çoktandır hissediyordu. 'Devrim' ve 'sosyalizm' kelimeleri bu ülkede ne anlama gelebilirdi? Bu soruyu, tek umudun köylülükte olduğunu söyleyerek yanıtladı. "Tek eksik şey çeşitli mahalli ayaklanmaların birlikteliği" idi.¹⁷ Herzen'e gönderilmiş imzasız, fakat şüphesiz Çernişevski ve arkadaşı N.A. Dobrolyubov'un görüşlerini dile getiren bir mektup, açık bir şekilde bir köylü ayaklanmasına çağrıydı.

"Rusya'daki durumu senin yanlış değerlendirdiğin açık. Liberal toprak sahipleri liberal profesörler, liberal yazarlar hükümetimizin ilerici amaçlarına bağlı oldukları umutlarla seni oyuyorlar... Bir sarıye için bile olsa unutmamalısn ki Nikolas I gibi Aleksandr II de dişlerini gösterecektir. Adım atacağımızı iddia eden rivayetlere aldanma. Olduğumuz yerde oturuyoruz... Umut

ile kendini kandırma, başkalarını da kandırma... Hayır, durumumuz berbat ve dayanılmaz. Bizi ancak köylülerin baltaları kurtarabilir. Bu baltalardan başka işe yarar hiçbir şey yok. Bunun sana daha önce söylendiği anlaşılıyor ve bu fevkalade doğrudur. Kurtuluşun başka yolu yok. Soruna barışsal bir çözüm getirmek için mümkün olan herşeyi yapın, şimdi ise lafını değiştiriyorsun. Çarlar ayın için değil, hücum için çalsın. Rusya'yı silahlanmaya çağır."¹⁸

Herzen gibi Çernişevski de Obschina'yı sosyalizmin temeli olarak gördü. Fakat o, bu babadan kalma kurumu idealleştirmedi. Yeniden canlandırılması ve Batı'nın sosyalizmi tarafından değiştirilmesi gerektiğini düşündü. Çernişevski'e göre asıl düşman kapitalizm değil, Rusya'nın geri kalmışlığı, Asya tipi hayat koşulları, Asya tipi sosyal yapısı, Asya tipi düzeni idi ve onun birincil hedefi çarlık rejiminin devrilmesiydi.

1860'da Petersburg'da Genç Rusya adlı küçük bir yeraltı örgütü kuruldu. İlk hedefi 'günümüz toplumunun tüm temellerini kökünden değiştirecek kanlı ve amansız bir devrim'di ve Çernişevski'den ilham alıyordu. 1862 yılında Çernişevski tutuklandı ve Peter ile Paul kalesinde onsekiz aydan fazla kaldı. Ardından, ağır iş cezasıyla Sibiryaya gönderildi ve 1883'e kadar burada kaldı. Sonra, Astrahan'da oturmasına ve 1889'da, ölümünden birkaç ay önce ise doğduğu kasabaya, Saratov'a dönmesine izin verildi.

1862-63'de *Zemlya i Volya* (Toprak ve Özgürlük) kuruldu. Bu, genellikle öğrencilerden oluşan grupların gevşek bir birliğiydi. Çernişevski, tutuklanmasından sonra bile, bu hareketin ilham kaynağı durumundaydı. *Zemlya i Volya*'nın kurulmasının bir sonucu otokrasie karşı terörist eylemlerin artması oldu. 4 Nisan 1866'da Dimitri Karakozov adlı bir öğrenci Çar'ı öldürmeye teşebbüs etti. Başaramadı ve idam edildi, ancak onun eylemi, yarım asır sonra çarlığın devrilmesi ile sonuçlanacak bir devrimi piyesin ilk perdesi oldu.

19 Şubat 1861'de kölelerin kurtuluşu ile başlayan 1860'lı yıllar, narodnizmin kahramanlar galerisinin büyük isimlerinden biri olan Neçayev'in Peter ve Paul kalesinde hücre hapsine konulması ile kapandı.

Neçayev, köylü ayaklanmasına önderlik edecek “Halkın İntikamı” adlı sıkı bir suikastçı çevre kurmaya çalışmıştı. Başaramadı ve ayaklanma da olmadı, Neçayev’in çabası ise hücre hapsi ile ödüllendirildi.

70’li yılların başlarında ikinci bir devrimci hareket dalgası baş gösterdi. Bu kez ibre, Neçayev’in suikastçı yöntemlerinden tam aksi yöne döndü (bunda, Neçayev’in birlikte çalıştığı arkadaşlarından birisinin ölümünü örgütlemesine karşı doğan nefretin de etkisi oldu). Köylülüğü kazanmak üzere aydınların kırsal bölgelere kitle haacı başladı. Bu hareketin çapı hakkında bir gösterge, 1874’de 4 bin kişinin hapse atılmış, sorgulanmış veya en azından takip görmüş olduğudur.¹⁹

1894’deki ‘Çılgın Yaz’ diye bilinen dönem boyunca yüzbinlerce genç erkek ve kadın “...evlerini, zenginliklerini, ünlerini ve ailelerini terketti. Neşe, coşku ve kişinin hayatı boyunca bir kez duyabileceği ve kaybedince bir daha bulamayacağı bir inanç ile kendilerini harekete adadılar. Fakat ortada henüz bir siyasal hareket yoktu. Bu daha çok dini bir hareket gibiydi ve böyle bir hareketin tüm bulaşıcılığını taşıyordu. Bu sadece pratik bir sonuca ulaşma uğraşı değil, aynı zamanda derinden duyulan bir görevi yerine getirme uğraşı, ahlaki bir mükemmellik arzusu idi.”²⁰

Ancak Rus köylüsünün, devrimci entelektüellerin sandığı gibi sosyalist düşüncelere pek duyarlı olmadığı ortaya çıktı. Gençler, köylülerle ilişki kurmayı çok zor buluyor, köylüler de gençleri şüpheyle karşılıyordu. Gençler yardım etmeye geldikleri bu insanlar tarafından sık sık polise teslim edildiler.

Narodnik hareket artık pratik deney kazanmıştı ve bunun sonucu olarak, yeni politikalar çizmek gerekiyordu. Eğer köylüler hazır değilse, devrimciler kendileri harekete geçmeliydiler. Yeni liderlerden P.M. Tkaçev, birkaç yıl sonra 1879’da, halka gidış girişiminin ‘tam bir fiyasko’ olduğunu yazıyor ve övünçle şunu ekliyordu:

“Bu fiyaskonun kaçınılmazlığına *ilk* işaret eden bizler olduk; devrimcilikle alakası olmayan o sonu belirsiz yolu terketmeleri ve dolaysız devrimci faaliyete ve mücadeleye, merkezi devrimci örgütlenme geleneklerine (yani, Neçayev akımının geleneklerine) dönmeleri için genç-

liğe yalvaran... *ilk* bizler olduk. Ve bizim sözlerimiz ayağı yere basmayan şeyler değildi... Devrimci güçlerin mücadele örgütünü kurmak, hükümet otoritesini bozmak ve teröre tabi tutmak başından beri bizim programımızın temel talepleri olmuştur. Bugün bu talepler nihayet pratiğe dönüştürülmeye başlandı... *Şu andaki tek görevimiz* hükümetin otoritesine karşı terör uygulamak ve onun düzenini bozmaktır.”²¹

Böylece, halka gitmenin ardından ibre tekrar terörizme döndü. 24 Ocak 1878’de tek başına bir genç kız, Vera Zasuliç, daha önce Bogolyubov isimindeki bir mahkumu öldüren Petersburg polis şefi General Trepov’a ateş açtı. Mayıs ayında, Kiev jandarma şefi öldürüldü. Ağustos 1879’da ise Kravçinski Rus jandarma komutanını öldürdü.

Vera Zasuliç’in aksine Kravçinski yalnız başına değildi. O artık çok iyi örgütlü ve disiplinli bir grup olan *Zemlya i Volya* üyesiydi.

2 Nisan 1879’da Aleksandr Sololev, Çar Aleksandr II’yi öldürmeye niyetli olduğunu *Zemlya i Volya*’ya şahsen bildirdikten sonra örgütün desteğini almaksızın eyleme geçti, ancak başaramadı. Birkaç hafta sonra ise, *Zemlya i Volya*’nın içinde Ya Özgürlük, Ya Ölüm adlı aktif bir terörist örgüt kuruldu. Bu örgüt, 1 Mart 1881 günü Çar’ı öldürmeyi başardı.

Ancak devrimcilerin umdukları acı bir şekilde boşa çıktı. Eylemleri bir halk ayaklanmasına değil, bunun yerine atakrasinin güçlenmesine ve uzun yıllar boyunca her türlü devrimci faaliyetin bastırılmasına yol açtı. Teröristlerin insanüstü cesareti ve manevi dayanıklılığı çarlığı devirmeye yetmedi.

Narodnikler marksizmi ‘uyarlıyor’

Rus marksizminin gelişimini anlamak için narodniklerin marksizme karşı tavırlarını kavramak gerekiyor. 1848’de ve ondan sonraki dört yıl boyunca Marks ve Engels’in eserleri Rusya’ya legal olarak getirilebiliyordu, çünkü sansüre göre, bunlar Rusya ile ilişkisi olmayan ‘soyut birer spekülasyon’dan ibarettiler.²² Marks’ın *Kapitali* (1. cilt), Fransızca ve İngilizcesinin çıkmasından yıllar önce, 1872’de Rusça basıldığında yanında 3 bin satı. *Narodnaya Volya* Merkez Komitesi 1880’de Marks’a

şöyle yazar: “Yurttaş! Rusya’daki entelektüel ve ilerici sınıf.. senin bilimsel eserlerini heyecanla karşıladı. Bu eserler Rus hayatının en iyi ilkelerini bilimsel bir şekilde teşhis ediyor.

“Marks’ın ilkel sermaye birikiminin kötülüklerini, İngiliz sanayi devrimini, artık değer teorisini anlattığı, kapitalist işbölümüne ve yabancılaşmaya saldırdığı, ‘biçimsel’ burjuva parlamenter demokrasisini eleştirisi, narodnikler tarafından Rusya’da kapitalizmin gelişmesinin önlenmesi için her türlü çabanın sarf edilmesinin gerekliliğine kanıt olarak yorumlandı. Narodnikler, “kapitalist gelişmenin yüksek faturasını Marks’dan öğrendikten sonra bu faturayı ödemeyi reddettiler ve ümitlerini, eski toplumsal yaşama biçimlerini onarma ve bunu yeni koşullara uyarlama iddiasındaki olasılığa bağladılar.”²³

Marks’a göre kapitalizmin ancak feodalizm ile karşılaştırıldığında daha ileri olduğunu ve parlamenter demokrasinin her ne kadar biçimsel ve kısıtlı olsa da otokrazi ile karşılaştırıldığında ileri bir adım olduğunu narodnikler görmediler. Marks’ın *Kapitalizm*’den edindikleri bilgileri narodnik ekonomistler Rusya’da kapitalist olmayan bir gelişmenin olabirliğini ve gerekliliğini kanıtlayan kitaplar yazmak için kullandılar. Bu ekonomistlerin en yaratıcısı V.V. adıyla yazan V. P. Vorontsov idi. Vorontsov, *Rusya’da Kapitalizmin Kaderi* (1882) adlı kitabında, Rus kapitalizminin yaptığı üretime dış pazar bulamayacağını iddia etti. Aynı zamanda iç pazar genişlemiyor, aksine daralıyordu, çünkü kapitalizm köylüyü ve esnafı mahvediyor, onların alım gücünü azaltıyordu. Kapitalizm, yüksek sınıfların taleplerini tatmin etmek için gereken küçük modern sanayi adacıkları yaratmaktan öteye gidemezdi. Egemen üretim biçimi konumuna ulaşamazdı. Milyonlarca köylüyü ve esnafı mahveder, fakat onlara iş sağlayamaz ve onları ‘üretimi toplumsallaştırmaya’ yönlendiremezdi. Emegi sömürmesinden dolayı yoğunlaşarak gelişebilir, ancak daha çok iş sağlayamayacağından genişleyerek gelişemezdi. Genel olarak geri kalmış ülkelerde kapitalizm ancak yıkıcı olabilirdi. Bu, ‘kapitalizmin beceriksizliğinin’, ‘tarihin gayri-meşru çocuğu’ olduğunun göstergesiydi. Rusya’da var oldukları kadarıyla kapitalist ada-

cıklar devletin çabasının yapay ürünleriydiler.

Marxizmi uyarlamalarında narodnikler esas olarak ütöpik sosyalistler. Kendileri sosyalizmi arzu edilir bir ideal olarak görüyor, fakat öte yanda Rus kitlelerin ataletiyle karşı karşıya kalınca bugünün ve geleceğin kitleleri arasında gerçek nedensel ilişkiyi kuramıyorlardı. Narodnizmin teorisyenlerinden N.K. Mihayilovski bu ikilemi iki çeşit doğrudan bahsederek açıklıyordu: ‘hakikate dair doğru’, yani şu andaki durum ve ‘adaletin doğrusu’, yani olması gereken durum. ‘Dünyanın olması gerektiği hali, doğruluk ve adalet dünyası’ ile tarihsel gelişimin nesnel yönü arasında bir ilişki kurulamazdı. Marks’ın, kendi dönemindeki ütöpik sosyalistlerin dünya görüşlerinin başlıca özelliklerini tanımlayışı narodniklere çok uyar. *Komünist Manifesto*’ya göre bunların başlıca eksikleri, onlar için, proletaryanın ‘hiçbir tarihi inisiyatifi veya bağımsız siyasi örgütlenmesi olmayan bir sınıf görünümünde olması’, sınıf mücadelesi bakış açısını benimsememiş olmaları ve proletaryayı ‘en çok çeken sınıf’ olmaktan başka birşey olarak görmemeleridir.²⁴ Bu tarifin Rus popülistlerine tıpa tıpa uyması için, sadece ‘proletarya’ yerine ‘köylü’ kelimesini geçirmek yeterli. Rus popülistlerinin ütöpik tavırları onları entelektüellerin rolü hakkında seçkin bir anlayışa - atalet içindeki kitleleri şekillendirecek tarih yaratıcıları - anlayışına vardırdı.

Ekonomik gelişme sürecinin farklı aşamalarındaki insanların kendilerine göre farklı bir içerik uyarlayarak nasıl tek ve aynı dine inanmaları mümkünse, narodnik entelektüellerin inandığı ‘marksizm’ de işçi sınıfı hareketinin marksizminden öyle farklıydı. ‘marksizm’ ile narodnizmin bu acayip bileşimini yaşlı Engels 26 Şubat 1895 tarihli bir mektubunda şöyle anlatır:

“Modern geniş ölçekli sanayinin ilkel köy komününe eklemeliği ve aynı zamanda medeniyetin tüm ara düzeylerinin yanyana yaşandığı sizinki gibi bir ülkede ve buna ek olarak despotizmin entelektüel bir Çin duvarı ile kuşatıldığı böyle bir ülkede en inanılmaz ve garip düşünce bileşimlerinin ortaya çıkması hiç kimseyi şaşırtmamalı.”²⁵

Popülistlerin toplumsal felsefesi üzerine önemli bir inceleme-

nin yazarı A. Valiski'nin şu satırları ile anlaşmamak mümkün değil:

“Popülizm, Batı kapitalizmine bir Rus tepkisi ve aynı zamanda Batı sosyalizmine bir Rus cevabı, yani kapitalist gelişmenin ilk dönemlerindeki geri bir köylü ülkesinin demokratik entelektüellerinin Batı kapitalizmine ve Batı sosyalizmine karşı tepkileri idi. Ve klasik Rus popülizminin herşeyden önce marksizme karşı bir tepki olması anlaşılır bir şeydir. Marks bu dönemde artık Avrupa sosyalizminin en önde gelen kişisidir ve aynı zamanda, kapitalizmin gelişimi üzerine en yetkin kitabı yazandır. Olgun ve klasik popülizmin başlangıcı ile marksist düşüncelerin Rusya'da yayılmasının ilk dalgasının aynı zamanlara denk düşmesi elbette ki tesadüf değildir... Popülist ideolojinin şekillenmesinde Marks ile tanışıklığın fevkalade önemli olduğunu, Marks olmasaydı bunun şu anda olduğundan başka bir şey olacağını söylemek abartmak olmaz.”²⁶

Narodnizm ile marksizm arasındaki sıkı ilişkiyi anlamadan, narodnizmi aşarak kendi yolunda ilerleyen Rus marksistlerinin karşılaştıkları büyük zorlukları, Rus marksizminin babası Plehanov'un aşmakta yıllarını alan ve onun yolunu izleyen Vladimir İlyiç Ulyanov'un da yeniden karşısına çıkan engelleri kavramak mümkün değildir.

Narodniklerin kahramanlığı

Geçen yüzyılın 60'lı ve 80'li yıllarındaki narodnik fikirlerin buradaki kaba incelemesi narodnizmin dünyasının tam bir tablosunu çizmekten uzaktır. Onlar bu düşünceleri, çok çeşitli tehlikeler ve acılarla yüzyüze gelebilme manevi cesaret ve kararlılığını onlara aşılardan olağanüstü bir tutku ile taşıdılar. Yüzlercesi Peter ve Paul Kalesi'ne hücre hapsine, Sibirya'ya ve hatta idam sehпасına kadar gittiler.

Narodniklerin kahramanlıklarına, onların muhalifi olarak işe başlayan Amerikalı yazar George Kennan'dan daha iyi bir tanık bulmak güçtür. 1892'de teröristleri alenen lanetlediği için, kendisinin Rus devrimcilerine karşı olumsuz tavrı dünya kamuoyunu Rus hükümetinin tarafına çekmeye yardımcı olur ümidiyle, Rus otoriteleri Kennan'ın Rusya'ya girmesine, hapisaneleri ve çalışma kampları ziyaret etme-

sine seve seve izin verdiler. Ancak, 1884-86 yıllarını Sibirya'da geçirdikten sonra Kennan (Bayan Dawes'in Amerikan dergisi The Century'nin Ağustos 1888 sayısındaki mektubunda anlattığı gibi) şu sözleri söylemekteydi: “Sibirya'da gördüklerim ve öğrendiklerim ruhumu en derinden sarstı, bana insan hayatının yeni bir dünyasını açtı ve bir bakıma tüm manevi değerlerimi arttırdı.

“Gerçekten kahramanlık dolu karakterler ile tanışım, tarihte sözü edilenlerin her biri kadar yüce karakterler. Ve kendimde düşünebileceğim her bir şeyin ötesindeki cesareti, dayanıklılığı, fedakarlığı ve bir inanca adanmışlığı onlarda gördüm... Sibirya'ya giderken, siyasi sürgünleri ruhi dengesi bozuk fanatikler, bombacılar ve suikastçılar sanıyordum. Ayrılrken ise o aynı insanları kucaklayıp yaşlı gözlerle öperek vedalaştım.”²⁷

1880'ler korkunç baskı yıllarıydı. Aleksandr II'nin öldürülmesinin ardından tüm ülke bir mezarlığa dönüşmüştü. Neredeyse hiçbir direniş hareketi yoktu. 1883'de *Narodnaya Volya* Merkez Komitesi'nin en gözde kişilerinden Vera Figner tutuklandı. Ertesi yıl ise, yurtdışında iken Marks ve Engels ile yakın ilişki içinde olan G.A. Lopatin terörist eylemleri yenilmek için Petersburg'a döndü, ancak kısa bir süre içinde tutuklandı. Onun yakalanması ile birçok adres polisin eline geçti ve böylece *Narodnaya Volya*'nın son kalıntıları da tasfiye edildi.

1 Ekim 1885'de artık partinin kendisinden bir eser kalmamışken çıkan *Narodnaya Volya* dergisinin son sayısı aydınların morallerinin kara tablosunu çiziyordu:

“Tam bir entelektüel çözülmüşlük, toplumsal hayatın en temel sorunlarında bile en çelişkili düşüncelerin keşmekeşliği... bir yandan hem kişisel hem toplumsal karamsarlık, öte yandan sosyolojik- dinsel mistisizm... Hainlerin her türlü sünnün bolluğu var. Aydın sınıfının en yetmiş kesimi, köylülerden artık bıkmış usandıklarını samimiyetle ilan ediyorlar. Bugünleri de mi görecekük! Azalan radikal ve liberal dergiler toplumsal ilginin düştüğünü gösteriyor.”²⁸

Dönemin bir diğer tasviri ise I. Dünya Savaşı sırasında hapis-
haneden yazan Rosa Luksemburg'un kaleminden:

"Aleksandr II'nin öldürülmesinin ardından tüm Rusya'yı kaskatı bir ümit-
sizlik kapladı... Aleksandr III'ün hükümetinin kurşundan çatan (hapisha-
neleri) mezar sessizliği ile doldu. Barışçı reform için tüm ümitlerin sonu ve
tüm devrimci hareketlerin gözle görünür başarısızlığı ile karşı karşıya kalan
Rus toplumu ümitsiz bir teslimiyetin pençesine düştü."²⁹

Taraf değiştirip Batı Avrupa'da *Neden Devrimciliği Bıraktım?* adlı
bir itiraf yayınlayan narodniklerin en önemli önderlerinden Lev Tik-
homirov bu dönemin bir ürünüdür (Tikhomirov bundan kısa bir süre
sonra ise çarlığın en keskin taraftarlarından biri olmuştur). Eski dev-
rimcilerin büyük bir kısmı artık, çarlığın kötülüklerini eleştiren, fakat
şiddet hareketlerine karşı çıkan Leo Tolstoy'u kendilerine peygamber
edindiler. Tolstoy'un telkinleri hayal kırıklığı içindeki pasif aydınlara
manevi güç sağlar oldu.

Ancak bu genel baskı dalgasının içinde küçük anaforlar da vardı.
Bunların başkası Aleksandr Ulyanov'un önemli bir rol aldığı Mart
1887 suikast girişimidir. Eyleme katılan altı kişiden Ulyanov dahil üçü
kendilerini *Narodnaya Volya* taraftarı olarak görüyor, diğer üçü ise ken-
dilerine sosyal demokrat diyorlardı. Ancak bu iki terim arasındaki fark
hiç açık değildi.

Aleksandr, Marks'ı dikkatle okumuştur, ancak grubu için yazdığı
Narodnaya Volya Partisi Terörist Hızibinin Programı'ndan açıkça görüldü-
ğü gibi kendisi halen bir narodnik idi. Fakat temel devrimci güç olarak
köylülüğü değil, sanayi işçi sınıfını görüyordu. Sosyalizm, 'kapitalist üre-
timin, kapitalist sınıf yapısının kaçınılmaz bir sonucu' olacaktı.³⁰ An-
cak bu programda, 'halkın alışkanlıklarında ve aydınlar ile hükümetin
karakterinde özel, uygun koşullar olduğu takdirde başka ve daha do-
laysız bir sosyalizme geçiş olanağını ortadan kaldırmaz deniyordu.

Kapitalizm, sosyalizmden önceki gerekli bir aşama değildi. Kapi-
talizm ancak, 'geçiş süreci kendi kendine gelişmeye bırakılırsa, bir top-
lumsal grup tarafından bilinçli bir müdahale yapılmadığı takdirde' ge-

rekli idi. *Program*, 'işçi sınıfını örgütlemek ve eğitmek' gereğini kabul
ediyordu, ancak kitleler arasında devrimci faaliyet 'şimdiki siyasi re-
jim altında hemen hemen imkansız' olduğu için bu görev ertelen-
mek zorunda idi. İşçi sınıfının siyaset sahnesine çıkabilmesi için
önce otokrasinin terör kullanılarak devrilmesi gerekiyordu.

Bu garip eklektiklik, narodnizm ve marksizmi birleştirme giri-
şiminin bir ürünüydü. Daha önceki sayfalarda söylendiği gibi, Alek-
sandr'ın düşüncelerini düzene sokması için zamana ihtiyacı vardı.
Fakat buna fırsatı olamadı.

Lenin 1893'de Lalayants'a Aleksandr'ın 'kendini marksist say-
dığı'nı söylemişti. Şüphesiz bu bir abartma idi. Aleksandr'ın trajedi-
si, bu yılların bir geçiş dönemi olması ve kendisinin de bu geçiş
dönemini yaşıyor olmasındaydı. Rus toplumsal düşüncelerini ince-
leyen İvanov Razumnk, 1880'lerin bir geçiş dönemi olduğunu söyle-
 anlatır: "Onlardan hemen önce *Narodniçestvo*, hemen sonra ise mark-
sizm vardı; kendileri ise ideolojik bir boşluğu temsil ederler."³¹

Plehanov'un Zemlya i Volya'dan kopuşu

Tarihindeki zikzakların bir sonucu olarak 1878-79 yılları arasında
Zemlya i Volya içinde, kitle ajitasyonu ve halkın arasına gidiş taraftar-
ları ile terörizm taraftarları arasında bir çekişme başladı. Bunlardan
birinci eğilimin en önde gelen ismi Georgi Valentinoviç Plehanov'dur.

Ekim 1879'a gelindiğinde *Zemlya i Volya* artık varlığını yitirmişti.
Ajitasyoncular *Çerniy Peredel* (Kara Bölüşüm) adında ayrı bir örgüt kur-
dular. Örgütün adı, toprağın 'kara' halk, yani köylüler arasında eşit bir
dağılımını kastediyordu. Teröristler ise *Narodnaya Volya* adını aldılar.
Bu isim, 'Volya' kelimesinin ikili anlamı nedeniyle hem 'halkın iradesi'
hem de 'halkın özgürlüğü' anlamına geliyordu.

Çerniy Peredel'in zaten ölü doğduğunu söylemek yanlış olmaz. Ku-
rucularından Deutsch, anılarında "kurulduğu günden itibaren örgütün
tek bir işi rast gitmedi" diye dert yanar. *Çerniy Peredel*'in kurucularından
ve örgütün önde gelen isimlerinden O.V. Aptekman ise kendi öyküsü-
ne şu kasvetli sözlerle başlar: "*Çerniy Peredel* örgütünün doğuşu talihsiz
bir zamana denk düştü. Tanrı ona hayat vermedi ve üç ay sonra örgüt

tükendi.”³²

Örgüt içindeki bir hainin faaliyetleri sonucu önderlerden Plehanov, Akselrod, Zasulic ve Deutsch birbiri ardından Rusya’yı terketmek zorunda kaldılar. Grubun basım makinalarının ele geçmesi ve ülke dışında olmayan üyelerinin hemen hemen tümünün tutuklanmasıyla sonuçlanan bir dizi polis baskını ardından grup neredeyse tüm varlığını yitirdi. Herşeye rağmen *Çerniy Peredel* popülizm ile marksizm arasında köprü olmak gibi önemli bir tarihsel role sahiptir.

İşçi sınıfına yöneliş

Kendi deneyimlerinden yola çıkarak, fakat sorunlarının ne olduğunu açık bir şekilde anlamaksızın, narodniklerin içinden zaman zaman işçi sınıfına yönelenler de olmuştur. Bu sınırlı girişimleri değerlendirmeden Rus marksizminin gelişimi kavranamaz.

Rus tarihinde ilk kez olarak 1870 yılında, N.V. Çaykovski’nin öncülük ettiği bir öğrenci grubu bir işçi örgütünün tohumunu attı. Bunu, proletaryayı sosyalizmin aracı olarak gördüklerinden değil, fabrika işçilerini narodnik mesajı köylüler arasında yaymakta bir araç olarak gördüklerinden yaptılar.

“Bu nedenle, en vasıfsız, köy hayatına ve ruhuna en çok bağlı olanlarla ilişki kurdular. İlke olarak her zaman tekstil işçilerini maden işçilerine tercih ettiler, çünkü bunları gerçek halk olarak değerlendirdiklerinin temsilcileri olarak gördüler. En aktif propandacılarından A.V. Nizovkin, ‘maden işçileri artık şehir uygarlığının damgasını taşıyorlar’ demişti,

“Daha iyi giyiniyorlar, artık ortak yaşamıyorlar ve eski geleneklerini yitiriyorlar. Öte yandan tekstil işçileri ise hala köyedeki gibi giyiniyorlar ve topluca yaşamaktan sarhoş olmaya kadar tipik köy alışkanlıklarını koruyorlar.”³³

Çaykovistlerin sayıları oldukça azdı.

“Çaykovistlerin St. Petersburg grubunda tam olarak kaç üyesi olduğunu kestirmek zor... Hemen hemen yarım yüzyıl sonra, 1928’de, sağ kalanlardan üçü 1871 ile 1874 arasındaki yoldaşlarının tam bir listesini çıkarmaya

çalışılar. Moskova’da 19 kişilik bir grup, Odessa’da 11, Kiev’de 8, Harkov, Orel, Kazan ve Tula’da birkaç kişinin olduğunu hesapladılar.”³⁴

Her çaykovist siyasi çalışmasına üç veya beş kişilik küçük bir işçi grubu ile ilişki kurarak başlar, bunlara okuma yazma öğretirdi. Ayrıca coğrafya, tarih, fizik ve başka konularda da ders verirdi. İşlenenler, Rusya’da ayaklanmaların tarihi, Enternasyonal, Alman işçi sınıfı hareketi ve ekonomi politik (Marks’ın eserleri temelinde) gibi konulardı. Maaşlarının yüzde ikisini katmaya razı olan işçiler için bir kütüphane kurulmuştu. Aneak çaykovistler polis baskısını atlatabildiler. 1873’de örgütlü bir grup olarak varlıklarını yitirdiler.

Çaykovistler St. Petersburg’da bunları yaparken Odessa’da çok daha önemli bir proleter grup kurulmuştu. E. Zaslavski’nin etrafında kurulan bu grubun adı Güney Rusya İşçileri Birliği idi. Bu örgüt için, Rus İmparatorluğu’nda ortaya çıkan gerçekten işçi sınıfı içerikli ilk örgüt denilebilir.³⁵ Merkezi örgütlenmesinde 50-60 üyesi olan bu Birlik, ilki Ocak 1875’de Bellino-Venderic fabrikasında ve diğeri Ağustos’ta Guillier-Blañçard’da olmak üzere iki grevi desteklemişti. İkinci grev sırasında bir manifesto yazılmış ve dağıtılmıştı. Birlik’in etkisi sadece Odessa’da değil, Karadeniz sahilindeki diğer kasabalarda da hızla arttı. Programı bazı yeni konuları kapsıyordu. Önüne koyduğu görevlerden bazıları şöyleydi: “a) Sermayenin ve ayrıcalıklı sınıfların boyundurduğundan işçilerin kurtuluşu düşüncesinin propagandası; b) Mevcut ekonomik ve siyasi düzene karşı yaklaşan mücadele için Güney Rusya işçilerinin örgütlenmesi.”³⁶ 1875’in sonunda bir muhbir, grubun tüm liderlerini tutuklatarak fiilen gruba son verilmesini sağlamıştır.

Ancak, 1876 başlarında çaykovistlerin tutuklanması her ne kadar bu örgütün kadrolarını ortadan kaldırırsa da, St. Petersburg işçileri arasında devrimci düşüncelerin yavaş ve gözle görünemeyecek bir düzeyde bile olsa yayılmasını önleyemedi. Altı uzun yıl süren bu faaliyetin sonucunun en çarpıcı ifadelerinden birisi 6 Kasım 1876 günü Kazan Kilisesi meydanındaki bir gösteri oldu. Bu olay Rus devrimci hareketi tarihinde bir dönüm noktası sayılır. Bu gösteride önemli bir rol oynayan Plehanov, olayı yıllar sonra şöyle anlatmıştı: 1875 yılı ba-

hatında hapishanede iken öldürülen bir öğrencinin cenazesinde aydınların yaptıkları gösteriden esinlenen bir grup işçi kendilerinin de bir gösteri yapmalarını teklif ederler. Plehanov'a 2.000 kişilik kadar bir güç toplayacaklarını temin ederler. Gösteri gününde ise kilisenin önünde çoğunluğu öğrencilerden oluşan, ancak aralarında işçilerin de bulunduğu bir kalabalık toplanır. Kalabalığın sayısı üzerine tahminler 150 ile 500 arasındaydı. Daha fazla işçi gelir umidiyle eylemi bir süre geciktirdikten sonra tüm girişimin boşa gitmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalınca, Plehanov ayağa kalkar ve şu sözlerle biten bir konuşma yapar: "Yaşasın toplumsal devrim!, Yaşasın *Zemlya i Volya!*" Bu sözlerin ardından üzerinde "Toprak ve Özgürlük" yazılı kıvılcık bir bayrak açılır. İşte bu küçük gösteri Rusya tarihindeki ilk işçi gösterisi olmuştur.

1877 ile 1879 arasında Petersburg'da bir grev dalgası yükseldi. 1890'lara kadar tekrarlanmayan ve daha önce görülmemiş olan bu grev hareketi döneminde toplam yirmi altı grev olmuştu. İşte bu dönemde Petersburg'da yeni bir işçi örgütü, Kuzey Rusya İşçileri Birliği ortaya çıktı. İkiyüz kadar üyesi vardı ve şehrin tüm işçi mahallelerinde gruplar kurmuştu. Kurucusu, Vyatka vilayetinden bir köylünün çocuğu olan marangoz Stepan Katurin'dir. Ancak, sadece birkaç aylık bir faaliyetten sonra bu Birlik de polis tarafından dağıtıldı ve 1880 yılında varlığını yitirdi.

1879'da Plehanov ve önderliğini yaptığı *Cerniy Peredel*, narodnik terörizme sırtını çevirdi ve propagandaya ağırlık vererek işçi sınıfına yönelmek gerektiğini öne sürdü. Bu, daha önceki faaliyetlerin ışığında, Plehanov'un pratikte vardığı bir sonuçtu. Ancak yine de sosyalizmin aracı olarak köylüyü gören narodnik düşünce ile göbek bağına kesmiş sayılmazdı. Plehanov Şubat 1879'da şöyle yazar: "Ajitasyon fabrikalarında her gün artıyor: Günün haberi bu. Bu ajitasyon devrimcilerin teorik kararlarına rağmen, hayatın kendisinin ön plana, hak ettiği yere getirdiği sorunlardan biriydi. Geçmişte bütün ümidimizi bağladığımız ve gücümüzü yönelttiğimiz köylü kitlelerdi, haksız da değildik. Şehir işçisi devrimcilerin hesaplarında ancak ikinci sırayı almıştı.

"Köydekiler köy topluluğunun daha tutucu ve ürkek mensuplarının etkisi

altında iken, şehir işçileri toplumun en hareketli, propagandaya en duyarlı, en kolaylıkla devrimcileşen kesimini oluşturuyorlar.

"Büyük sanayi merkezlerimiz onbinlerce ve hatta bazen yüzbinlerce işçiyi biraraya getiriyor. Büyük bir çoğunlukta bu insanlar köylüler ile aynı... Toprak sorunu, *Obşina*'nın özyönetim sorunu, toprak ve özgürlük: Bütün bunlar işçilerin kalbine köylülere olduğu kadar yakındır. Tek kelimeyle, kitleler köyden kopmuş değil, köyün bir parçası durumundadırlar. Amaçları aynıdır, mücadeleleri de aynı olabilir ve olmalıdır. Üstelik şehirler, köy nüfusunun en seçkinini, gençlerini, girişkenlerini topluyor... Köy topluluğunun tutucu ve korkak unsurların etkisinden uzaktalar... Bütün bu nedenlerle, toplumsal devrim başladığında onlar köylülerin değerli bir müttefiki olacaklar."³⁷

Kısacası, sosyalist devrim bir köylü devrimi olacaktı, ancak işçiler, zaten kendileri de aslında köylü oldukları için, köylünün paha biçilmez müttefikleri olacaklardı ve şehirdeki aydınlar ile kırsal alanlardaki köylüler arasında aracılık edebilecek bir durumdaydılar. Plehanov'un bu dönüşümünün ardından *Narodnaya Volya* uzun süre, sanayi işçileri arasında propaganda çalışmasına da önem verilmesini savundu. *Kalender Narodnaya Volya*'daki Partinin Hazırlık Çalışması (1883) adlı program üzerine bir yazı şöyle der: "Şehirlerde çalışan insanlar, hem konumları hem de hızlı gelişmeleri itibarıyla büyük bir öneme sahiptir ve partinin dikkatinin konusu olmalıdır."³⁸

Ancak, Plehanov'un 1879'daki durumu da dahil olmak üzere, narodniklerin sanayi işçileri arasındaki propaganda çalışması ile marksistlerin çalışması arasında temel bir fark vardır. Marksistler 'işçilerin devrim için değil, devrimin işçiler için gerekli olduğuna inanmışlardır.'³⁹ Narodniklere göre ise 'işçiler devrim için önemlidir.' Bir narodnik 'neden işçi sınıfı?' diye sorabilir, bir marksisi ise ancak 'neden marksizm?' diye sorar, çünkü onun için işçi sınıfı tarihin nesnesi değil, öznesidir.

Narodniklerin proletarya içerisinde çalışma konusundaki tavırlarından, pratiğin teoriyi bir kez daha aşmış geçtiğini, yani tutarlı bir yön değişikliği için gerekli teorik sonuçları çıkarmaksızın yapılan bir taktik değişikliğini görüyoruz. Narodnizmin günleri artık dolmuştur ve onun

ideolojik yapısının içinde marksist öğeler belirlemeye başlamıştır.

Marksist öncü Plehanov

1880 ile 1882 arasında Plehanov narodnizmden kopup marksizme yöneldi. 1883 yılında ise Emeğin Kurtuluşu Grubu kuruldu.

Yine 1883'de Plehanov, ilk büyük Rus marksist eser olan, *Sosyalizm ve Siyasi Mücadele*'yi yazdı. Bir yıl kadar sonra ise, bu kısa sayılamayacak broşürü *Farklarımız* adlı kalın bir kitap izledi. Bolşevik tarihçi Pokrovskiy *Farklarımız* için, "yüzyılın sonuna kadar Rus marksizminin sermayesini teşkil eden hemen hemen tüm temel düşünceleri içeriyor"⁴⁰ dediği zaman, zaten herkesin farkında olduğu birşeyi söylemiş oluyordu.

Köy komününü sıkı bir incelemeye tabi tutan Plehanov, "gelecek ne köylünün, ne de onun komününündür" der. Plehanov köylüler arasında gelişen eşitsizliği ve bireyciliği kanıtlayan bir dizi istatistiği delil göstermişti. Bir yandan birçok köylü, payına düşen toprağı işleme yeteneğini kaybetmiş veya kaybediyor ve kendi hakkını diğer köylülere bırakarak ücret emekçisi oluyordu. Öte yandan, zengin köylüler ve kulaklar (Rusça'da *'kulak'* yumruk demektir) giderek kendi topraklarından öte başka köylülerin de paylarını işliyor, ayrıca toprak satın alıyor veya kirahıyor ve ücretli emek çalıştırıyordu.

Plehanov komünün geçmişteki rolünün idealize edilmesine karşı çıktı: "Bizim köy toplumumuz aslında Rus mutlakiyetçiliğinin en büyük dayanağı olmuştur ve köylü nüfusunun çoğunluğunun kırsal burjuvazinin ellerinde sömürülmesinin giderek bir aracı olmaktadır."⁴¹ Ayrıca, yeterince pazar yok diyerek Rusya'da kapitalizmin gelişmeyeceğini savunan narodnik ekonomist V.V.'nin tezini çökertmişti. Fransa'da Colbert döneminden, Almanya'da Zollverein döneminden ve Amerika Birleşik Devletleri'nden örnekler vererek tarihi taramış ve buralarda devletin, İngiltere'nin büyük üstünlüğü karşısında, yeni gelişen sanayisini korumak için her zaman müdahale ettiğini göstermişti.

Üstelik, V.V.'nin tezlerinin tersine, iç pazarların ortaya çıkması kapitalizmin gelişiminin *önkoşulu değildir*, bizzat kapitalizm tarafından yaratılmaktadır. "Burjuvazi o pazarları hazır bulmuş değil, kendisi ya-

ramıştır."⁴² Zanaatkarların mahvolması ve para ilişkilerinin tanımı istila etmesi pazarları yaratmıştır. "Doğal ekonomiden para ekonomisine geçiş her ilkede iç pazarın muazzam gelişimini mutlaka beraberinde getirir ve ülkemizde de bu pazarın tümünün burjuvaziye gideceğinden şüphe yoktur."⁴³

Plehanov, narodniklerin sandığı gibi kapitalizmin Rus ekonomisini ve toplumunu değiştirmesinin önlenebileceğine inanmanın ütopyacılık olduğunu söyler. Sosyalistler, geleceğin müjdecisi olarak sanayi işçisini bellemelidirler sonucunu çıkarır: "Geri toplumsal koşullarda yaşamakta olan bugünün kırsal nüfusu, sanayi işçileri ile karşılaştırıldığında, sadece bilinçli politik *önderlik* yapmaktan yoksun değil, aynı zamanda devrimci aydınlarımızın başlattığı harekete de daha az *dıyartılır*... Üstelik köylülük bugün zor ve kritik bir dönem geçiriyor. Ekonomisinin eski 'atadan kalma' temelleri çöküyor ve talihsiz köy toplumunun kendisi bile köylünün gözünden düşmekte, ki bunu narodnizmin 'atadan kalma' organı *Nedehya* bile itiraf etmektedir. Yeni emek ve hayat biçimleri henüz şekillenmeye başladı, fakat bu yaratıcı süreç sanayi merkezlerinde daha yoğundur."⁴⁴

Çarlık mutlakiyetine karşı, yaklaşan Rus devriminde işçi sınıfının başrolü oynayacağını savunan ilk Rus Plehanov olmuştur. Sosyalist II. Enternasyonal'in Kuruluş Kongresi'nde (Temmuz 1889) yaptığı açıklamada ilan ettiği gibi, "Rusya'daki devrimci hareket ancak işçilerin devrimci hareketi olduğu takdirde başarılı olacaktır. Bizler için başka seçenек yoktur ve olamaz!"⁴⁵

Narodnizmin tükenmeyen etkisi

Ancak Plehanov hala narodnizmin etkisi altındaydı. Özellikle 1883 ve 1884'de yazdığı eserler narodnik fikirlerle doludur. O tarihte, *Narodnaya Volya* ile geleceğin sosyal demokratları arasındaki farkları çizmiyor, *Narodnaya Volya*'nın marksizmi benimsemesini talep etmekle yetiniyordu. *Farklarımız*'da şöyle der:

"Rusya'da çalışan yoldaşlara Rus marksistleri için bir program denemesi sunmaktaki amacımız, *Narodnaya Volya* ile yarışmak değildir; tam tersine,

bu parti ile tam ve kesin bir anlaşma kadar arzulanıymız başka bir şey yoktur. Bize göre, eğer devrimci geleneklerine sadık kalmak ve Rus hareketini şu anda içinde bulunduğu duraklamadan kurtarmak istiyorsa *Narodnaya Volya* partisi marksist bir parti olmak zorundadır.”⁴⁶

Köy komünlerinin rolü üzerine yaptığı eleştirilere rağmen, narodniklere bu konuda daha da büyük ödünlerde bulunmuştur:

“Toplumun yukarı tabakalarına karşı işçilerin partisinin kesin zaferinin saati geldiği zaman, işte yine o parti ve ancak o parti, ulusal üretimin sosyalist örgütlenmesinin önderliğini yapacaktır ...Mevcut köylü toplumlarının artık daha ileri, komünist biçimlere geçişi başlayacak ...Ortak toprak hakkı sadece mümkün değil, gerçeğin ta kendisi olacak ve köylümüzün fevkalade gelişiminin narodnik rüyaları gerçekleşecek.”⁴⁷

Plehanov narodniklerin bireysel terörizmine de ödün vermiştir.

“Terör konusunda ise... mevcut kurtuluş hareketinde biz hiçbir şekilde terörist mücadelenin önemli rolünü yadsımadık. Terör, içinde bulunduğumuz sosyal ve politik koşullardan doğal olarak gelişip gelmiştir ve daha iyi koşullara ilerlemenin aynı şekilde doğal bir aracıdır.”

“Narodnik Partisi, günümüz toplumunun sınıflarının en devrimcisi olan işçi sınıfına yönelmeli... Biz, mücadeleyi daha geniş, daha çeşitli ve dolayısıyla daha başarılı kılmanın yollarına işaret ediyoruz... Hükümete karşı terörist mücadeleye girişmeleri daha uygun olan başka kesimler de var toplumda. (yani işçilerden başka -T. Clif) İşçiler arasında propaganda yapmak terörist mücadelenin gereğini ortadan kaldırmayacak, aksine ona şu ana kadar olmayan fırsatlar temin edecektir.”^{48*}

(*) Plehanov, *Farklarımız*'in 1905 baskısında 1884'deki bu sözleri için şu kabul edilemeyecek özürü gösteriyor: “Bu sözlerle bakarak Emegın Kurtuluşu Grubu'nun ‘terörizme’ sempati gösterdiği söylenmiştir. Ancak, bu grup ömrü boyunca terörizmin işçiler için uygun olmadığına inanmıştır; aydınların Tanni gibi inandıkları terörist eylemlere karşı çıkmanın o zamanlar şüphesiz hiçbir faydası olmazdı.”⁴⁹

Plehanov narodniklerin aydınlara karşı seçkin tavrılarına da mûsamaha göstermiştir:

“Bugünkü kurtuluş hareketinin başını çekmek zorunda kalan sosyalist aydınlarımızın önlerindeki görev ülkemizde bağımsız siyasi kurumlar oluşturmak ve aynı saflardaki sosyalistlerle beraber görevleri, işçi sınıfına Rusya'nın gelecekteki siyasi hayatında aktif ve verimli bir rol alma olanağını sağlamak olmalıdır... İşte bunun için sosyalist aydınlar işçileri örgütlemekle ve onları bugünkü yönetim sistemine karşı olduğu kadar, gelecekteki burjuva partilerine karşı mücadele için de mümkün olduğunca hazırlamakla yükümlüdürler.”⁵⁰

Herşeye rağmen Plehanov Rusya'ya gerçek marksizmi tanıttı ve onu devrimin gereklerine uyarlanmış bir silah haline getirdi. Gelecek Rus devriminin dayanağı olarak işçi sınıfını keşfetti. Böylesine uzun bir adım atmak onun sahip olduğu cinsten geniş bir tarihsel bakış açısını gerektiriyordu. Zamanının en bilgili, zeki ve kültürlü kişilerinden biriydi. Güçlü ve özgün bir kafa yapısı, birçok konuda eleştirel ve yaratıcı ve fevkalade edebi yetenekleri olan bir insandı. Organik kimyadan jeoloji ve antropolojiye, zoolojiden karşılaştırmalı anatomiye kadar çok çeşitli alanlarda uğraştı, tarih, estetik, etnografya, edebiyat, epistemoloji ve sanat gibi değişik konularla ilgilendi. Marksist edebi eleştiriyi başlattı ve birçok değişik konuda marksist araştırmaya öncülük etti.

Yılların mücadelesinin ve birçok şehidin kanlarının dokunulmaz kıldığı narodnizm ile örülmüş, 1880'li yılların radikal aydın çevrelerini gözönüne almadan Rus devrimci hareketine Plehanov'un yaptığı katkının önemini kavramak zordur. Ancak bu ortam hesaba katıldığında bir öncü olmanın, marksizmi Rus koşullarına uygulayan ilk insan olmanın gerçek heyecanını hissetmek mümkündür. Lenin'e göre, Plehanov'un ilk marksist incelemesi olan *Sosyalizm ve Siyasi Mücadele*'nin Rusya için önemi *Komünist Manifesto*'nun Batı için önemi ile kıyaslanabilirdi. Yine Lenin'e göre, Plehanov'un *Monist Tarih Kavramının Gelişimi Üzerine* (1894) adlı kitabı “bütün bir Rus marksist neslini yetiştirdi”. Troçki ise

şöyle der:

“1890’ların marksist kuşağı Plehanov’un attığı temel üzerinde yer edinmiştir... Marks ve Engels’den sonra Vladimir’in en çok borçlu olduğu kimse Plehanov’dur.”⁵¹

Emeğin kurtuluşu grubunun gücü

Genç Vladimir Ulyanov’un Plehanov’un düşüncelerine katılmasının neden uzun sürdüğünü anlamak için, bunların her hangi bir hareketliliğe dayanmayan düşünceler olduğunu görmek gerekiyor, yani ne bu düşünceleri destekleyen kitle grevleri, ne de bunların pek fazla taraftarı vardı. Aslında 1883-93 arasında, on yıl boyunca Emeğin Kurtuluşu Grubu sadece yurtdışında var oldu. Marksist hareketin hemen tamamı bu idi.

Başlangıçta bu grup sadece beş kişiden ibaretti. Plehanov, Akselrod, Deutsch, Vera Zasulic ve V.I. Ignatov. Kısa bir süre sonra ise üç düştü. Örgüte büyük para sağlayan Ignatov 1895’de veremden öldü. Zaten hastalığı başından beri grubun çalışmalarında çok aktif bir rol oynamasını engellemişti. Deutsch ise, Rusya’ya yayın göndermeyi örgütlerken 1884 ortalarında tutuklandı. Plehanov ve geriye kalan iki kişi yıllar boyu hemen hemen tam bir yalnızlık içinde kaldılar. 1880’lerde çeşitli Rus şehirlerinde işçiler arasında çalışma yapan çeşitli çevreler vardı, ancak bunlar öylesine zayıf, faaliyetlerinin sonuçları öylesine fark edilmez, polis baskısı öylesine etkindi ki bu çevreler hiçbir yerde tutunamadılar ve birbirlerinden tam olarak habersizdiler. Böylesi grupların varlığını saptamak bile daha sonra yıllarca süren tarihi araştırmaların konusu olmuştur. Ancak son derece kötü koşullar altında faaliyet sürdüren bu gruplar, daha sonraki yılların geniş çaplı faaliyetlerinin ilk temellerini atmışlardır.

Başlarında Bulgar öğrenci Blagoyev olan (daha sonra Bulgaristan Komünist Partisi’nin kurucusu oldu) küçük bir aydın ve işçi grubu 1884’de Emeğin Kurtuluşu Grubu ile temas kurdu:

“Kendi görüşlerimiz ile Emeğin Kurtuluşu Grubu’nun görüşleri arasında

büyük benzerlikler olduğu sonucuna vardık.” Ellerinde daha çok yayın bulunan ve daha çok devrimci deneyimleri olan yurtdışındakilerin düşüncelerine katılan Blagoyev’ler düzenli temas, yayın temini ve program üzerine tartışma talep ettiler ve para temin edeceklerini söylediler. Plehanov’un, ‘uğraşımız boşuna değil’ diye Akselrod’a iç rahatlığı ile haykırmasını anlamak zor değil. Böylece başlayan bir yıllık işbirliği 1885-86 kışında Blagoyev grubunun, kendinden önceki diğer gruplar gibi, baskına uğrayıp sona ermesine değin sürdü.”⁵²

Blagoyev’lerin dağılmasından kısa bir süre sonra Totşiskiy Çevresi diye bilinen bir başka grup ortaya çıkmış, ancak bunun ömrü de çok kısa sürmüş, 1888’in sonunu bile görememişti. Polisin bu grubu da imha etmesinden hemen sonra, 1889 yılında, Brusnev isimindeki bir makinistin adıyla bilinen yeni bir devrimci grup belirmişti. Bu grubun üyeleri arasında Bogdanov, Norinski, Şelgunov ve Fedor Afanasiyev gibi bazı önemli işçiler vardı. Fakat, bu grup da varlığını ancak 1892 polis baskınlarına kadar sürdürebilmiştir.

Sonuç olarak, 1880’li yıllar Rus işçileri arasında son derece sınırlı marksist propaganda çevrelerinin kurulduğu yıllar oldu. Genel olarak bu yıllar karanlık dönem olarak hatırlanır. ‘80’li yılların devrimcisi’ hayal kırıklığına uğramış, ümitsiz ve aylaktır. Bu tablo edebiyatta Çehov’un eserlerinde ifadesini bulmuştur. Vanya Dayı İvanov ve diğer karakterler hep bu kederin, küçük ve önemsiz işlerin görünümleridir.

1880’lerde çok az grev yaşandı. 1881-86 arasındaki altı yıl boyunca sadece kırksekiz grev oldu⁵³ ve marksistlerin bunlarda hemen hiçbir etkisi söz konusu değildi. 1893’de bir Rus işçi sınıfı tarihçisi, o yıla değin Rusya’da işçi hareketi ile “sosyal demokrat birimlerin herhangi bir ilişkisi olmamıştır”⁵⁴ diyebilmekteydi.

Aynısı, ancak farklı

Kendi düşüncelerini berraklaştırmak ve narodnizm ile bağlarını araştırmak için genç Vladimir Ulyanov bu yıllarda narodnikler ile polemik yapmaya başladı. Yıllar sonra, “polemik yapmadan kimse yeni düşünceler geliştiremez” diye yazacaktı.⁵⁵ Düşünceler tarihi, düşüncelerin

çatışmasının tarihidir. Bu ilk yılların polemik yazıları boş incelemeler değildir, Rus ekonomik ve toplumsal gelişiminin gerçekleri üzerine derin araştırmalar söz konusudur. Lenin, içinde yaşadığı ve daha sonradan köklü bir şekilde değişmesinde rol oynayacağı bu toplumun gerçeklerini kavramak istemiştir.

Samara dönemi sonunda Ulyanov imzalı bir metin, yoldaşlar arasında dolaşıyordu. Bu metnin başlığı *Bir Sosyal Demokrat ile Bir Popülist Arasındaki Tartışma* idi ve herhalde Samara tartışmalarının diyalog şeklindeki bir özeti idi. Maalesef bu yazı kaybolmuştur. Ardından Lenin toprak sorunu üzerine *Köy Hayatında Yeni Ekonomik Gelişmeler (V.Y. Postnikov'un Güney Rusya'daki Köylü Tarımı Üzerine)* adlı kitap uzunluğunda bir inceleme yazdı. İstatistiklerle dolu ve legal bir dergi için yazılmış bu inceleme sözkonusu dergi tarafından, belki de narodnik görüş açısının sert bir eleştirisi olduğu için reddedilmişti. Ulyanov bu metni Samara çalışma çevresine okudu ve derhal bu grupta itibar kazandı. Devrimci eserlerin usanmaz koleksiyoncusu 'çarlık gizli polisi' sayesinde, bu eleştirinin el yazısı iki kopyasından biri günümüze ulaşmıştır. Ulyanov daha henüz yirmiyük yaşında olmasına rağmen bu eser kırsal alanlardaki ekonomik ve sosyal tablonun çok olgun ve olağanüstü derin bir incelemesidir. Bu yazının büyük kısmı beş yıl kadar sonra yazdığı *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* adlı kitabına dahil edilmiştir.

Ulyanov'un üçüncü yazısı da narodnikler ile bir polemiktir. *Pazar Sorunu Denen Şey Üzerine* başlıklı bu yazı 1893 sonbaharında Petersburg'da yazılmıştı. Yazının başlıca noktaları daha önce Lenin tarafından, G.B. Krasin adlı bir diğer genç marksistin, bir marksist çevre toplantısında verdiği *Pazar Sorunu* konulu seminerde özetlenmişti. Bu toplantıya katılanlara göre Lenin'in tezi tüm toplantıdakiler üzerinde büyük bir etki yapmıştı.⁵⁶ Bu yazı Lenin'in, Marks'ın *Kapital*'inin ikinci cildini çok iyi kavradığını gösterir. Pazar yokluğu yüzünden Rusya'da sanayinin 'yaygın' şekilde gelişmesinin imkansız olduğunu savunan V.V.'nin teorisini yerle bir eder (Yazının uzun süredir kayıp olduğu sanılan tek kopyası 1937'de ortaya çıkmıştır). Ulyanov'un 1894'deki en önemli eseri ise *Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlar'la*

Nasıl Savışılır?'dır (Russkoye Bogatstvo'da marksistlere karşı çıkmış olan yazılara bir cevap). Bu eser üç kalın defter halindeydi ve bu şekilde elden ele dolaşmıştı. Bu defter Petersburg'daki bir kaç marksist arasında olağanüstü ilgi uyandırdı ve kısa süre içinde hektografla basılıp elden ele dolaştı. Yazının sadece birinci ve üçüncü bölümleri geriye kalmıştır ve bunlar Lenin'in *Toplu Eserler*'nin (dördüncü Rusça basımı) 199 sayfasını oluşturur. Bu metni remiz bir şekilde el yazısı ile yazmak ve ardından tekrar harf harf hektograf kağıtlarına geçirmek için harcanan emeği gözümüzün önüne getirebiliriz.*

Lenin'in 1894 sonlarında ve 1895 başlarında yazdığı bir sonraki eser yine narodniklerin bir eleştirisi olmuştu. *Narodniğin ekonomik içeriği ve onun Bay Struve'ni kitabındaki (marksizmin burjuva edebiyatındaki yansıması olan) eleştirisini içeren P. Struve, Rusya'nın Ekonomik Gelişimi Konusunda Eleştirel Notlar (St. Petersburg 1894)* başlıklı eser oldukça uzun bir çalışmadır, *Toplu Eserler*'in 166 sayfasını kapsar ve Lenin'in basılan ilk eseridir. Ancak polis kitabı toplattığı için sadece birkaç kopyası kurtarılabildiği görülmüştür.

1895'in geriye kalan günlerinde ve 1896'da Lenin narodniklere karşı başka bir şey kaleme almadı. Fakat 1897 yılında 18 sayfalık *Ekonomik Romantizmin Bir Tanımlaması (Sismondi ve Bizim Yerli Sismondistlerimiz)* başlıklı önemli bir eleştiri yazdı. Bunun arkasından ise *Toplu Eserler*'in 3. cildinin hemen hemen tamamını kapsayan (535 sayfa) büyük teorik eser, *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* geldi. Bu, narodniklere karşı bir polemik olarak yazılmış, Rusya'nın ekonomik gelişmesinin marksist bir incelemesidir. Bu kitap için yapılan araştırma ve eserin yazılması, önce hapiste ve daha sonra ise Sibirya'da, polis gözetiminde iken gerçekleşti. Lenin bu eseri için 299 Rusça ve 38 Almanca, Fransızca ve İngilizce incelemeyi (ya da Rusça çevirilerini) kullandı. Bunları, hapisteyken ve Sibirya'da yaşarken, ya satın alarak ya da uzak kütüphanelerden getirterek elde etti. Kitap, kendisi henüz Sibirya'da sürgününün

(*) *Russkoye Bogatstvo*, en önemli Narodnik teorisyenlerden N. K. Mikhailovsky'nin editörlüğünü yaptığı önde gelen bir ekonomi, sosyoloji, felsefe ve edebiyat dergisidir.

son yılındayken (1899) V. İlyiç imzasıyla yayınlandı.

Bu eserler birçok bakımdan Plehanov'un açtığı yolu takip etmiştir ve Lenin, Plehanov'a olan entelektüel borcu için şükranını belirtmeyi hiçbir zaman ihmal etmemiştir. Kendine özgünlük payı çıkarmak, onun aklını bile yormadığı bir şey idi. Herhalde hocası ve ilham aldığı Çernişevski'nin bu konudaki sözlerini aklından çıkar-mamıştı:

"Özgün olmak için verilen uğraş özgünlüğün düşmanıdır ve gerçek bağımsızlık ancak bağımsız olmamak ihtimalini de durmadan düşünenlere aittir. Karakterlerinin gücünden söz etmek olsa olsa zayıf olanların işidir. Ve sadece kolayca mağlup olmaktan kırkanlar kendilerini başkalarının etkisine açmaktan çekinirler. Günümüzün özgün olma uğraşı şekilcilik ile uğraştır. Söyleyecek sözü olan özgün olmak için fazla kafa yormaz. Şekil-cilik ile uğraş ise ayağı yere basmayan uydurmalara ve tamtakırlığa yol açar."⁵⁷

Yine de Plehanov'un söylediklerinden çok farklı oldukları için, Lenin'in narodniklere karşı olan yazıları birçok bakımdan özgünlük taşırlar. Bir bakıma, genç öğrenci henüz ustasının tarihsel boyutundan yoksundur. Plehanov'un değişik ülkelerden verdiği örnekler, ilkel toplumların kaderi hakkındaki antropolojik araştırmaları, vb. Lenin'in yazılarında yoktur. Plehanov'un edebi ve kültürel ifade gücünü ve parlak üslubunu görmek de mümkün değildir. Ancak öte yandan Lenin'in ekonomik ve sosyal gerçekliği kavrama yeteneği çok daha üstündür. İstatistiksel verileri gerçek hayatın incelemesinde kullanmakta gösterdiği yetenek, Plehanov'un herhangi bir yazısındakinden daha iyidir. Kırsal bölgelerde yeni kapitalist ilişkilerin ardından ortaya çıkan karışık feodal kölelik biçimlerine nüfuz edişini başka bir yerde bulmak mümkün değildir. Ulyanov henüz öğrenciyken kendi düşüncelerinin çizdiği ayırı yola saptı ve birbiriyle bağlantılı ve gelecek yılların gösterdiği gibi çok önemli iki konuda 1) Kapitalist gelişmeye karşı tavrı ve 2) Narodniklere karşı tavrında ustasından ayrıldı.

İlk nokta üzerindeki farklılık kendini en açık bir biçimde Na-

rodnizmin Ekonomik İçeriği ve Onun' Bay Struve'nin Kitabındaki Eleştirisi' kitabında gösterir. Bu farklılığı takdir etmek için önce bu kitabın hangi koşullarda ortaya çıktığını görmek gerek. Uzun bir dönem çarlık makamları marksizme karşı kayıtsız idiler. 1870'li ve 80'li yıllarda *Kapital*'in hem birinci hem de ikinei eildi çarlık sansüründen geçmişti.

Sansürcü Skuratov 1872 yılında *Kapital*'in birinci cildi hakkındaki raporunda, 'kesinlikle Rusya'da bu kitabı sadece birkaç kişi okuyacak ve bunların bile birçoğu anlamayacak' demişti. İkinci eildin 1885'deki Rusça baskısını ise Aleksandr III'e bağlı makamlar, 'içeriği ve sunulduğu haliyle, ancak bir uzmanın anlayabileceği eiddi bit ekonomik eser'⁵⁸ diyerek tereddüt etmeden denetimden geçirmişlerdi.

Çarlık asıl düşman olarak bellediği narodniklere karşı savaşı desteklemek amacıyla 1870'li yıllarda 'legal marksizmi' hoş görüyordu. 1880'lerin başında bir polis ajanı, daha tehlikeli olduğu düşünülen narodniklere karşı marksist gruplar kurulması için amirlerine hoş görülü davtanmalarını tavsiye etmişti. Marksist yazılar nasıl olsa bir şekilde narodnikleri eleştirdiği için, resmi makamlar bunun asıl muhalefet ideolojisi olarak kabul edilen narodnizmi alaşağı etmekte yardımcı olacağını düşündüler. Marksistlerin hükümet için sorun çıkaracaklarını tahmin etmiyorlardı. Örneğin, bir Nijni-Novgorod polis albayı, onların 'şu anda bir tehlike olmadığını' öne sürmüş, bir Petersburg savcısı ise marksistleri 'henüz sadece teorisyen' olarak görmüştü.⁵⁹

1894 yılında Peter Struve, *Rusya'nın Ekonomik Gelişmesi Hakkında Eleştirel Notlar* başlıklı eserini onaya sundu ve sansür buna izin verdi. Bu kitabın Eylül 1894'deki basımı beş yıl sürecek bir 'legal marksizm' dönemini başlattı.

Lenin her ne kadar marksist yayınlar için açılan legal kapıdan, örneğin kendi kitabı olan *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* için yararlandıysa da, en başından beri kendisi ile legal marksistlerin önderi Struve atasında açık bir farklılık çizdi. Struve'nin kitabı narodnizme karşı sert bir saldırı idi, ama aynı zamanda kapitalizmin savunusundan başka

birşey de değildi.

Plehanov bu kitabı övgü ile karşılamıştı. Struve gibi o da Rusya'da kapitalist gelişmenin çelişkili, eziyetli ve trajik yönlerini genellikle gözardı etmişti. Bazen, kapitalist sanayileşmenin bir özürçüsü gibi yazmıştı. Narodnik 'öznellik'le karşı katı 'nesnelciliği' öne sürmüştü. Ona göre, bilimsel sosyalistler, sosyalizm olması gereken bir şey olduğu için değil, zaten tarihin muazzam ve karşı konulamaz gidişinin bir sonraki dönemi olduğu için mücadele veriyorlardı.⁶⁰ Plehanova göre "Sosyal Demokratlar tarihin akışı ile yürüyorlar"⁶¹ ve tarihsel gelişimin sebeplerinin "insan iradesi veya bilinci ile hiçbir alakası yok"⁶²tu. Gramsci bu bakımdan Plehanov'u 'kaba materyalist tekrarelik'⁶³ ile suçlamakta haklıdır. Bu temel tavrı yüzünden Plehanov rahatlıkla Struve'nin şu sözlerini tekrarlayabiliyordu: "Kültürsüz olduğumuzu itiraf etmeli ve kapitalizmin okuluna gitmeliyiz."⁶⁴

Lenin de Plehanov ve Struve kadar narodniklere karşı idi, ama onun tavrı kökten farklıydı. Narodnizmin ekonomik içeriği ve onun Struve'nin kitabındaki eleştirisi üzerine incelemesinin daha başında Lenin, marksizm ile 'her ülkenin kapitalist süreçten geçmesi zorunluluğu inancı' ya da buna benzer yanlış düşünceler arasında hiç bir ilişki olmadığını açıkça belirtir.⁶⁵

"Marksizm Rus tarihi ve gerçeklerinden başka bir şeye dayanmaz; o da (narodnizm gibi - T.Cliff) çabşan sınıfın ideolojisidir; ancak o, Rus kapitalizminin büyümesine ve başarılarına dair gerçeklerin bambaşka bir açıklamasını yapar, bu ülkedeki gerçekliğin, dolaysız üreticilerin ideolojilerinin önüne koyduğu görevlere dair çok farklı bir anlayışa sahiptir."⁶⁶

Lenin'in şiddetle saldırdığı Struve'deki bu 'dar nesnelcilik',

"...sürecin kaçınılmazlığı ve zorunluluğunu kanıtlamakla yetinir ve bu sürecin her bir aşamasında, bu aşamanın kendisine ait sınıf çelişkilerinin biçimini açıklamak için hiçbir çaba sarf etmez. Bu süteci genel olarak tarif eden, ama çelişkilerin o süreci meydana getirdiği uzlaşmaz sınıfların hiçbirini tarif etmeyen bir nesnelciliktir."⁶⁷

"Bir dizi gerçeğin kaçınılmazlığını gösterirken, bir nesnelcilik taraftarının her zaman için karşı karşıya kaldığı tehlike, o gerçeklerin özürçüsü olmaktır."⁶⁸

Lenin'in buna karşı öne sürdüğü ise, "sınıf çelişkilerini açan ve bunu yaparken kendi bakış açısını da tanımlayan"⁶⁹ materyalist bir yöntemdir.

Lenin'e göre kapitalizm feodalizm ile karşılaştırıldığında daha ileridir, çünkü kapitalizm kendi mezar kazısını yaratır. Kapitalizm milyonlarca insanı feodal uyusukluktan kurtarır ve örgütlenmesine neden olur, onun ilerici olması da işte burada yatar. Marksistlerin en önemli görevi ise kapitalistlere karşı proletaryanın sınıf mücadelesini keskinleştirmektir.

Plehanov ve Akselrod da Lenin'in Struve hakkındaki yazısını eleştirmişlerdir. Onlara göre Lenin liberal burjuvaziye karşı çok keskin davranıyordu. Akselrod, Lenin ile tartışmasını anılarında şöyle anlatır:

"Ona, 'benim hazırladığım yazıdaki tam tersi bir eğilim göstermişsin' dedim. 'Benim göstermek istediğim, tarihin verili anında Rus proletaryasının ivedi çıkarları ile, toplumun diğer ilerici unsurlarının can alıcı çıkarlarının uzlaştığı idi... İkisinin de karşısındaki acil sorun aynıdır: Mutlakiyetin devrilmesi...' dedim. Ufanov gülmüştü ve şöyle dedi: 'Biliyor musun, Plehanov da yazım hakkında tam aynı şeyleri söyledi. Düşüncelerini çok güzel bir şekilde, 'sen liberallere sırtını çeviriyorsun, ama biz yüzümüzü çeviriyoruz' diye ifade etti' dedi."⁷⁰

Bu düşünce ayrılığı, Lenin'in liberallere karşı tavrı ile Plehanov ve Akselrod'un tavrı arasındaki geleceğin zıtlığını içinde taşıyordu. Plehanov'un *Sosyalizm ve Siyasi Mücadele*'sini dikkatle okuyan biri onun liberaller ile olan ilişkisini sezecektir. Plehanov bu broşürde anti Çar devrimin amaçlarını 'demokratik bir anayasa talebi' ile sınırlamayı savunur.

"Henüz uzakta olan 'kıtlı hayalet' ile kimseyi korkutmaksızın, bu tip bir siyasi program, demokrasinin sistematik düşmanı olmayan herkeste dev-

rimci partimiz için sempati uyandıracaktır; buna, sosyalistler kadar liberal-lerimizin pek çok temsilcisi de katılabilir... Böyle olunca, liberallerin çıkarları, onları, 'hükümete karşı sosyalistlerle birlikte' hareket etmeye gerçekten 'zorlayacaktır', çünkü artık devrimci yayınlarda mutlakyetin devrimcesinin Rusya'da toplumsal devrimin başlangıcı olacağına dair teminatlarla karşılaşmaları sona erecektir. Aynı zamanda liberal toplumun daha korkak ve temkinli olan diğer kesimi artık devrimcileri, erişilmesi imkansız ve hayali planlar peşinde koşan, gerçekler ile uzak gençler olarak görmeyecektir. Bu devrimcilerin işine gelmeyen bir durumdur, ama sadece kahramanlıklarından dolayı değil, aynı zamanda siyasi olgunluklarından dolayı da toplumun saygınlığını kazanmalarını sağlayacaktır. Bu sempati yavaş yavaş aktif desteğe ya da daha büyük olasılıkla bağımsız bir toplumsal harekete dönüşecek ve böylece mutlakyetin düşme anı nihayet gelmiş olacaktır."⁷²

Lenin'in narodniklere karşı tavrı da Plehanov'unkinden farklıydı. Her ne kadar 1893-95 yıllarının Lenin'i kendisi ile narodnikler arasında kesin (hem de Plehanov'un 1883-84'de yapığundan daha kesin) bir farklılık çizdiyse de, narodnizmin ilerici, demokratik devrimci yönünü hiç unutmamıştı. Bu, bir kez narodnizm ile ilişkisini kuparıldıktan sonra, artık onda hiçbir ilerici yan bulmayan Plehanov'un tavrından farklıdır. Lenin şöyle der:

"Açıktır ki... Narodnik programın tamamını fark gözetmeden ve bütünüyle reddetmek yanlış olur. Onun gerici ve ilerici yanlarını açıkça ayırt etmek gerekir. Narodnizm, toprak hisselerinin devredilememesi vb. konularda olduğu gibi, köylüyü toprağa ve eski üretim biçimlerine bağlayan yöntemleri sürdürdüğü kadıyla, para ekonomisinin gelişmesini geriletmek istemesi kadıyla da gerici dir... Ancak, özyönerim gibi, ucuz krediler, teknik ilerlemeler, pazarlamanın daha sıkı denetlenmesi vb. araçlığıyla 'halk' (yani, küçük) ekonomisi gibi yanları da var... Bu gibi genel demokratik tasarımlar ilerici dirler... Teorik konularda bir yüzü geçmişe, diğer yüzü geleceğe dönük duran, Janus gibi davranan narodniklerin durumu, gerçek hayatta, bir yüzüyle geçmişe bakarak genel ekonomik sistem hakkında hiçbir şey bilmeksizin ya da bilmek istemeksizin, kendi küçük çifliğini güç-

lendirmeyi atzulayan ve diğer yüzüyle geleceğe bakarak kendisini harap eden kapitalizme karşı düşman bir tavır takanan küçük üreticiye benzer."⁷³

İlerki sayfalarda göreceğimiz gibi, uzun yıllar boyunca Lenin Plehanov'un önerdiği gibi liberallerle, Kadet Partisi ile değil, Trudoviklerle, narodnizmin küçük burjuva mirasçılarıyla ittifak için savaştı. 1912'de narodnizmin 'değerli demokratik özü' ile Bolşevizm arasındaki ilişkiyi şöyle belirtmişti:

"Açıktır, marksistlerin yapması gereken şey, narodnik üopuların içinden köylü kitlelerin samimi, kararlı ve militan demokrasisinin sağlam ve değerli özünü dikkatli bir şekilde sökiip çıkarmaktır. Seksenli yılların eski marksist yazılarında bu demokratik özü ayırturmak için sarf edilen sürekli çabayı görmek mümkündür. Bir gün tarihçiler bu çabayı sistematik bir şekilde incelediklerinde, bunun 20. yüzyılın başlarında 'Bolşevizm' diye adlandırılan şeyle ilişkisini göreceklerdir."⁷⁴

"Sosyalizmin yanlış bir öğretisi olarak narodnizme karşı mücadele veren Menşevikler, liberal toprak sahibi kapitalizmine karşı, demokratik kapitalizmin külevi *küçük-burjuva* mücadelesinin teorisi olarak narodnizmin gerçek ve ilerici tarihsel *herişini* doktriner bir şekilde gözardı ettiler... Bu nedenle de, köylü hareketinin gerici olduğu ve bir Kadet'in bir Trudovik'ten daha ilerici olduğu şeklinde ahmak ve hain fikirlerle kapıldılar."⁷⁵

Lenin aynı şeyi defalarca tekrarlamıştır: "Rus Sosyal Demokratları her zaman için narodnik doktrin ve eğilimin devrimci yanlarını ayıklayıp özümlemek gereğinin farkında olmuşlardır."⁷⁶

Ne Yapmalı?'da (1902) devrimci marksistlerin, narodniklerin örgütsel yapı konusundaki olumlu kazanımlarını gözardı etmemeleri gerektiğini ileri sürer:

"...Devrimcilerin 70'li yıllardaki fevkalade örgütleri... bizlere örnek olmalıdır... Çarlığa karşı kararlı bir savaş açan, merkezileşmiş hiçbir militan örgüt... bu tip bir örgülenmeden kaçamaz... Ancak marksizmi anlamaktaki büyük bir başarısızlık (ya da onu 'Struveizm' ruhu ile 'anlamak'), külesel,

kendiliğinden bir işçi sınıfı hareketinin yükselişi bizleri *Zemlya i Volya*'nunki gibi, veya aslında ondan bile defalarca daha iyi bir devrimciler örgütü yaratmak görevinden *kurtarıcı* şeklinde bir düşünceye yol açabilir.¹⁷⁶

Plehanov ile, önce Lenin'in hocası olarak, sonra onun yaşça daha büyük yoldaşı olarak ve sonunda ise amansız düşmanı olarak ilerde tekrar karşılaşacağız. Ancak, öğrenci daha başından beti, hatta narodnizme karşı hocasının yaptığı gibi Rus marksizmini yeniden savunurken bile, hocasından bağımsızlığını gösterdi.

Bekleyiş

Plehanov'un veya başka birisinin genç Lenin üzerindeki etkisini aramanın anlamı yok, çünkü önemli olan neyin kimden ödünç alındığı değil, ödünç alınan şey ile ne yapıldığıdır. Bu ise, ödünç alan kişinin deneyimleri ve tarihi ile, mücadele içindeki eylemleri ile ilgili bir şeydir.

Vladimir Ulyanov'un daha sonraki tüm gelişmesinin temelini oluşturan şeyler; onun narodnizm'den kopuşu, Struve'nin liberalizmine karşı özgün tutumu ve diyalektik tavrı, yani narodnizme devrimci demokratik bir hareket olduğu ölçüde verdiği eleştirel destektir. Tüm siyasi hayatı boyunca Lenin, devrimcilerin üç toplumsal sınıfa, yani proletaryaya, köylülüğe ve burjuvaziye karşı tavrını en temel nokta olarak bellemiştir.

Lenin'in bu dönemdeki belirlemeleri, onun daha sonraki teorik gelişiminin temel temalarının ipuçlarını da taşır: Liberal burjuvaziye katışı amansız muhalefet, proletaryanın köylülük üzerindeki hegemonyası, sanayi ülkelerinin proletaryası ile sömürgelerde olan ve çoğunlukla köylü hareketinden oluşan ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ittifak. Küçük burjuva niteliğine bağlı olarak köylülük, proletarya ile burjuvazi arasında yalpalılar; köylüler feodalizme ve emperyalizme karşı savaştıkları ölçüde devrimci, küçük özel mülkiyete tutundukları kadarıyla da gericidirler. Proletarya köylülerle hem ittifak kurmak, hem de ondan ayrı durmak zorundadır. Birleşmeksizin ve onun yalpalamalarına kapılmaksızın ona önderlik etmelidir. Batı'dan alınan marksizm ile narodniklerin verdiği devrimci mücadelenin Rus ulusal gelenek-

leri, Lenin'in tavrında bir bütünlük oluşturur.

Marks, "filozofların bugüne kadar yaptığı şey dünyayı yorumlamak olmuştur, oysa görev bu dünyayı değiştirmektir" der. Lenin'in bu göreve kattığı şey ise sadece kendi kişisel tutkusu ve eylemciliği değil, aynı zamanda narodnizmin kahramanlık geleneğidir. Narodnizmin büyük kahramanlarından Zelyabov (Aleksandr II'nin suikastını örgütlemişti), 'tarihin akışı çok yavaş, onu ittirmek gerekiyor' demişti. Lenin'in yapmaya hazır olduğu şey ise tam bu idi. Lenin'in kendisi bir bakıma Rus proletaryasının özelliklerini taşıyordu. Köylülükle sıkı bağları olan genç, tekdüzelik ve tutuculuk zincirleri ile bağlanmamış bir sınıf, üstelik gözü pek ve cüretkar, çünkü kendisinden başka milyonlarca ezilen, aç, her türlü haktan yoksun ve onuru ayaklar altına alınmış insanlar, köylüler vardı. Proletarya demokrasi mücadelesi verirken sadece kendi sınıf çıkarları için değil, aynı zamanda tüm halk kitlesinin ve herşeyden önce köylünün temsilcisi olarak mücadele verirdi. Tek başına 'halkın arasına giden' narodnik nerede, kırların önderliğini yapan proletarya nerede! Ancak bu konuya burada girmek kitabın gidişini aksatmaya neden olacak.

2

Teoriden pratiğe

31 Ağustos 1893 günü Vladimir Ulyanov St Petresburg'a geldi. Aynı yılın sonbaharında Teknoloji Enstitüsü öğrencilerinden oluşan marksist bir çevreye katıldı. (G.M. Krijiyanovski, S.I. Radçenko, V.V. Star-kov, G.B. Krasin ve diğerleri). Yukarıda gördüğümüz gibi, 1892 baha-rında Brusnev grubunun birçok üyesi polis tarafından tutuklanmıştı. Buna rağmen grubun bir kısım işçi üyeleri serbestti ve iç disiplini ol-dukça gevşek bir işçi örgütü yaşıyordu. Bu işçilerin (tamamen olmasa bile başlıca merakları) eğitimi. Bu çevrelere (*kruzhki*) katılan işçiler bilgiye karşı tükenmez bir susuzluk içindeydiler.

Plekhanov bu eğitim gruplarına katılan işçi tipini şöyle anlatır:

"Günün 10-11 saati fabrikada çalışıp geç vakit eve döndükten sonra gece saati 1'e kadar kitaplarının başında oturur. Onu ilgilendiren teorik sorunla-rın çeşitliliği ve zenginliği beni çok şaşırtmıştı... Ekonomi-politik, kimya, toplumsal sorunlar ve Darwin'in teorisi, hepsi onun ilgi duyduğu konular-dı... Öğrenmeye duyduğu susamışlığını gidermesi çok uzun seneler gerek-irecek bir şeydi."¹

"İşçilere devrimci yazılardan tam ne bekleediklerini sorduğum zaman çok çeşitli cevaplarla karşılaştım. Çoğunlukla, her biri o anda kendileri için özel ilgi alanı olan sorunlara çözüm istiyordu. İşçilerin kafalarındaki bu tip so-runlar hızla çoğalıyordu ve her birinin, kendi eğitimlerine ve karakterlerine göre, en çok üzerinde durduğu belli konular vardı. Biri özellikle tanı so-runu ile ilgileniyordu ve devrimci yayınların güçlerini esas olarak halkın

dinsel inançlarını kırmak için harcamaları gerektiğini savunuyordu. Diğer-leri tarihsel veya siyasi sorunlarla ya da doğal bilimlerle ilgileniyorlardı. Fab-rikalardan tavıdıkları arasında birisi özellikle kadın sorununa ilgi duyuy-ordu."²

Yahudi işçilerden oluşan bir sosyalist eğitim grubunun liderle-ri ise işçileri çok çeşitli konularda aydınlatmaya çalışıyorlardı. Örne-ğin Vilna'daki Leon Bernstein bir yandan öğrencilerine 'dünyanın oluşumunu, güneşi ve dünyayı, denizleri ve volkanları' anlatırken bir yandan da 'vahşi kavimlerden başlayarak parlamantoları ve işçi sendikaları üzerine dersler veriyordu. Bir diğer çevrede, 'tartışılan konular arasında toplumsal sınıfların, köleliğin, toprak köleliğinin ve kapitalizmin ortaya çıkışı vardı. Çevre üyeleri Darwin'i ve Mill'i inceliyor, Rus edebiyatının ünlü eserlerini okuyorlardı."³

Rus işçi hareketinin bu dönemini incelemiş bir tarihçi şöyle diyor:

"Bu işçiler kendi umutsuz toplumsal durumlarından kurtulmanın yolunu okuma-yazma ve eğitimde gördüler ve böylece Kruzhkinin sağladığı ola-naklardan hevesle yararlanmaya çalıştılar. Bazı yetenekli işçiler sadece öğ-revmenin temel ilkelerini iyice bellemekle yetinmeyip 'bilim' ve içinde ya-şadıkları dünyanın bilimsel bir açıklamasına da derin bir ilgi duydular."⁴

1891 yılının 1 Mayıs'ındaki bir gizli kutlama toplantısında yol-daşlarına seslenen bir işçi, eğitim çevresi üyeleri arasındaki mevcut yaklaşımı çok canlı bir şekilde şöyle özetliyordu:

"Şu anda yapabileceğimiz tek şey kendimizi işçilerin eğitimine ve örgütlen-mesine adamaktır -ve bu görevi, umarım, hükümetimizin tehditlerine ve ortaya koyduğu engellere rağmen yerine getireceğiz. Başarıya ulaşabilmek için kendimizi ve başkalarını bilimsel ve manevi olarak eğitmek üzere eli-mizden gelenin en iyisini yapmalıyız; bu konuda mümkün olan her gayreti göstermeliyiz ki etrafımızdaki insanlar bizleri akıllı, dürüst ve cesur kimse-ler olarak görsünler, bizlere daha çok güvensinler ve bizleri kendilerine ve başkalarına örnek edinsinler."⁵

Aslında *krushkeler*, devrimi ilerletmenin yöntemi olarak, marksist düşüncelerin barışçı bir şekilde yayılmasına güveniyorlardı.

“Bu çevrelerin niyeti sosyalizm okulları olmaksızın, fakat işçiler bazen bunları sadece okul olarak görüyor, tüm ümitlerini öğrenmenin gücüne bağlıyor ve devrimci doktrinlere pek az dikkat gösteriyorlardı. 1892’de Vilna’lı bir işçi bu tavrı şöyle ifade etmişti: ‘Bilgi bize, sadık bir ana gibi, korku ve acı denizini barışçı bir şekilde aşıp hayatı adasına varmakta yol gösterecek.’”⁶

Okulların hedefleri alabildiğine muğlaktı, örneğin P.N. Skvortsov’un görüşleri bunlar arasında en tipik olanı olarak ele alınabilir. Skvortsov ilk Rus marksistlerindendir ve Nijni Novgorod’daki ilk marksist çevrenin kurucusudur. Öğrencilerinden Mitskeviç onun tavrını şöyle anlatır:

“İşçi hareketinin geleceği üzerine uzun sohbetlerimiz oldu. İşçi hareketinin gelecekteki biçimlerini hala ne kadar soyut bir şekilde anladığımızı Skvortsov’un çizdiği şu tablo gösterir: Marks’ı okuyan işçilerin sayısı yavaş yavaş artacaktı; bunlar, Marks’ı inceleyen bu çevrelere daha da çok işçiyi çekecekti; zamanla tüm Rusya böyle *krushkeler*le dolacaktı ve o zaman işçilerin sosyalist partisini kuracakları. Bu partinin hangi görevleri üstleneceği ve nasıl mücadele vereceği bilinmiyordu.”⁷

Ivanovo-Voznesensk’deki sosyal-demokratik ‘İşçi Birliği’ tüzüğü, üyelerini ‘insanlığın ilerlemesini gerçekleştirmeye çalışan eleştirel görüşlü bireyler’ olarak tanımlıyor ve baş görevini, ‘nispeten kültürlü kadın ve erkek işçiler arasında propaganda’ olarak tespit ediyordu.⁸

Bundan daha da körüsü, çevre üyelerinin diğer işçilerden yabancılaşmalarıydı. “Sosyalist dünyanın entelektüel havasına uzun süre maruz kalmanın sonucu olarak birçok işçi, görünüşleri itibarı ile ve bilgilerinin genişliği ve derinliği bakımından, aydınlardan ayırılmaz olurlardı.”⁹

“Genellikle vasıflı işlerden gelen ‘ileri’ işçiler, sıradan işçilerden neredeyse

aydınlardan kadar yabancılaşmışlardı. İşçi arkadaşlarından daha aydınca bir dille konuşurlar, kitap bilgileriyle övünürler ve demokratik düşünceli aydınlardan bile daha özenli giyinirlerdi. Çoğu sigara ve içki içmediklerinden ve küfürlü konuşmadıklarından bazen Pashkovitchlerle (bir dini mezhep) karışır ve işçi arkadaşları arasında alay konusu olurlardı. Daha da kötüsü, giderek artan gtevelerden ve diğer temel pretosto eylemlerinden genellikle uzak dururlardı.”¹⁰

Martov, çevre üyesi işçileri şöyle anlatır:

“... kendilerini gerici unsurların içinden yükselmiş, yeni bir kültürel ortam yaratan bireyler olarak görürlerdi. Ancak bu daha sorunun yansıydı. (Asıl) sorun, bu tavırları yüzünden, sınıflarının ilerideki ayaklanmasının tüm sürecini basite indirgenmiş mantıksal bir yaklaşımla algılamalarıydı: bu ayaklanmanın, çevre içinde ve kitaplardan kendilerinin edindikleri o bilgi ve yeni manevi kavramlarına yayılması ile olacağına inanıyorlardı. Onlarla yaptığımız tartışmalarda hayretle farkına vardık ki tüm sosyal-düşünme tarzları idealist, sosyalizm anlayışları hala tamamen soyut ve hayal mahsulüydü ve kendi toplumsal uyanışlarına yol açan medeniyet görmemiş dünyanın kendisini değiştirmek için sınıf mücadelesini benimseme fikri onlara hala tamamen yabancıydı.”¹¹

Hatta bazı işçiler, ‘kitlelere karşı, onları sosyalizmin öğretilerine layık görmemeyi düşünecek kadar, bir çeşit tenezzül etmeme, hor görme tavrı’ geliştirdiler. Birçoğu için, eğitim çevreleri “... bilgi edinmenin ve işçi kitlelerinin içinde yaşadığı karanlıktan kurtulabilmenin kişisel aracıydı.”¹²

Ajitasyona doğru

1891 kışlığı Plekhanov’u, her ne kadar başarısız da olsa, marksist hareketin yeni bir sayfasını açmaya itti: Eğitim faaliyetinden kitle ajitasyonuna. *Kıtlık Rusya’sında Sosyalistlerin Görevleri* adlı broşüründe, marksistlerin proletarya içindeki eğitim faaliyetlerini iki düzeyde ‘propaganda’ ve ‘ajitasyon’ düzeyinde- yürütmeleri gerektiğini savundu:

“Bir sekt, kelimenin dar anlamıyla, propaganda ile yetinebilir; bir siyasi parti, asla”. “Bir propagandist birçok düşünceyi bir ya da birkaç kişiye taşır, oysa bir ajitator sadece bir ya da birkaç düşünceyi pekeok insana iletir; çünkü tarihi kitleler yapar.”¹³

Kısacası, devrimciler kendilerini ‘sosyalist işçi çevreleri örgütlemek’ ile kısıtlamak yerine, dışa açılmaya ve sekiz saatlik işgünü talebi gibi siyasi ve ‘ekonomik’ sloganlar temelinde, kitlesel hoşnutsuzluğu yükseltmeye çalışmalıdır. Bu tür talepler tüm işçileri sosyalist harekete çekecektir. “Böylece, en geri unsurları dahil tüm işçiler, hiç olmazsa bazı sosyalist uygulamaları yerine getirmenin işçi sınıfının yararına olduğuna kesinlikle kani olacak... Çalışma gününün kısaltılması gibi ekonomik reformların işçi sınıfına dolaysız yararlar sağlayacak oldukları için benimsenmeleri gerekir.” Partinin görevi, “...günün koşullarına uygun ekonomik talepler belirlemektir.”¹⁴

Plekhanov’un çağrısı Rus işçileri arasında hiçbir yankı uyandırmadı. Fakat, Rus imparatorluğunun batısında, Polonya’da yaşayan Yahudi işçilerden olumlu bir tepki geldi. Polonya’daki sosyalist hareket genel olarak Rusya’dakinin çok ilerisindeydi. Sovyet tarihçisi S.N. Valk’ın dediği gibi, “Polonya’daki sosyalist hareket, aydınların ve eğitim çevrelerinin belirlediği Rus devrimci sosyalist hareketinin aksine, daha başından beri hem bir işçi hareketi hem de bir kitle hareketiydi.”¹⁵ 1891 Mayıs’ında bir grev dalgası birçok Polonya şehrini sarmış ve ertesi yıl Lodz’daki genel grev ile doruğuna varmıştı.

Yahudi sosyalistler ajitasyonu örgütlemekte daha da becerikli olduklarını gösterdiler. Yahudi nüfusun yoğun olduğu bölgelerde grevler sıklaştı ve 1895’de 15.000 kadar işçinin katıldığı Bialystok’daki tekstil sanayii grevi ile en yüksek noktaya ulaştı. Gerçekte Yahudi işçiler sendikal örgütlenmede de Rus işçilerinin çok ilerisindeydiler. 1907’e gelindiğinde bile St Petersburg işçilerinin henüz %7’si sendikalaşmışken¹⁶, 1900 yılında Bialystok’daki Yahudi işçilerin %20’si, Vilna’da %24’ü, Gomel’de %40’i ve Minsk’de %25-40’i sendikalarda örgütlüydü.¹⁷

Dolayısıyla, Plekhanov’un işçiler arasında ajitasyon yapma çağrısına herkesten önce Yahudi sosyalistlerinin kulak vermiş olması ve daha sonradan kendilerini Yahudi Bund’u olarak örgütlemeleri şaşırtıcı

değildir. Yahudi sosyalist örgütünün önder üyelerinden biri olan A. Kremer 1894 yılında Martov ile birlikte, *Ob Agitatsii*, (Ajitasyon Üzerine) adlı bir broşür yazdı. *Ob Agitatsii*, ‘kendini mükemmelleştirmek’ ile uğraşmaktan başka birşey yapmayan marksist eğitim çevresi üyelerine şiddetle çatıyordu. “Bizim yaramaz diye mahkum ettiğimiz meşguliyeti (eğitim çevresi propandasını) en çok destekleyenler tam da işçi sosyal-demokratlardır.” Krujkovşçina’nın yaptıklarını gözden geçiren broşür şöyle devam ediyor: “...gerçek hayat ve etraflarındaki koşullar ile çok yüzeysel bir biçimde ilişkilendirdikleri teorik bilgiyi, ancak üstün ve daha yetenekli olanlar elde ettiler. Bilgi edinmeye, karanlıktan kurtulmaya çabalayan işçiler, bilimsel sosyalizmin genellemelerinin ve ilkelerinin kafalarına sokulma niyetinin, gayretinin kurbanı olmuşlardı.”¹⁸

Yapılması gereken şey işçi sınıfına yabancılaşmış işçi aydınlar yaratmak değil, ajitatorler yetiştirmekti. İşçi kitleleri, soyut entelektüel faaliyet ile sosyalizme kazanılamazdı. “Geniş kitleler kavgaya entelektüel değerlendirmeler ile değil, olayların nesnel akışı ile çekilirler.”¹⁹

“(Ekonomik) mücadele işçiye kendi çıkarlarını savunmasını öğretir, cesaretini artırır, kendi gücüne güvenini sağlar, birlik olma gereğini bileneini verir, önüne çözüm bekleyen önemli görevler koyar. Daha ciddi mücadelelere böylece hazırlanan işçi sınıfı bu önemli sorunları kavramaya başlar. Bu daha bilinçli biçimiyle sınıf mücadelesi, siyasi ajitasyon için zemin yaratır. Bu ajitasyonun amacı, mevcut siyasal koşulları işçi sınıfının lehine değiştirmektir. Sosyal demokrasinin programının devamı kendiliğinden ortaya çıkar.”²⁰

“İşçileri mücadeleye toparlayacak özelliikteki ve belki de önemsiz görünen kınınıyu yakalayabilmek için, hangi kötü muamelemin işçilerin ilgisini en kolaylıkla tahrik ettiğini anlayabilmek, harekete geçmek için en uygun anı seçmek, sözkonusu anda ve yerde hangi mücadele yönteminin en etkin olacağını bilmek gerekir. Böyle bilgiler ajitatorün işçi sınıfı ile sürekli temas içinde olmasını ve sözkonusu sanayi dalındaki gelişmeleri aralıksız takip etmesini gerektirir. Her fabrikada sayısız kötü muamele vardır ve işçi en önem-

siz ayrıntılarla ilgileniyor olabilir; sözkonusu talebi tam ne zaman ileri sürmeyi kestirmek, ortaya çıkabilecek karşılıkları önceden bilebilmek - ajitatorün asıl görevi işte budur. Yaşam koşullarını bilmek, kitlelerin duygularını bilmek, onu doğal önder yapacaktır.”²¹

Kitlelerin önderleri olarak sosyalistlerin rolü ise şöyle ifade edilmişti:

“Sosyal demokratların görevi, fabrika işçileri arasında, onların günlük gereksinimleri ve talepleri temelinde aralıksız ajitasyon yapmaktır... Ajitatorün sosyal demokratik görüşleri, onun kitlelere önderlik edeceği yolu belirleyecektir. O her zaman kitlelerden bir adım önde olmalıdır, kitlelere onların kendi mücadelelerini ve, daha genel bir bakış açısından, onlara kendi çıkarlarının (işverenlerin çıkarlarıyla) uzlaşmazlığını anlatmalı ve böylece kitlelerin ufkunu genişletmelidir.”²²

Ob Ajitatsii'nin ekonomik mücadele, işverenlere karşı mücadele ve çarlığa karşı siyasi mücadele arasındaki ilişki konusunda 'aşamalar' kavramına dayanan mekanik bir teorik anlayışı vardı. Daha sonraları bu anlayış Lenin'in şiddetle karşı çıktığı 'ekonomizm'in gelişmesinin teorik temelini oluşturmuştur. Örneğin aynı broşürde şöyle deniyordu:

“Kitlelere şu an için daha geniş görevler saptamaktan geri duran sosyal demokrasi, işçilerin sadece tek tek işverenlerle değil fakat tüm burjuva sınıfı ve bunun arkasındaki hükümet gücü ile hesaplaşmalarını mücadelenin kendi akışına bırakır ve bu deneyim temelinde sosyal demokratik ajitasyonu genişletmeyi ve derinleştirmeyi öngörür.”²³

Eğitim çevreleri üyelerinin *Ob Ajitatsii*'ye karşı ilk tepkileri genel olarak çok düşmancaydı. Martov, Kiev ve Karkov'daki sosyal demokratik çevrelerden Vilna'yı ziyaret eden temsilcilerin ajitasyon yapmaya karşı çıktıklarını anlatır. Bu temsilcilerden biri, ajitasyonun, 'kurulması senelerce sürmüş ve eğitim çevresinin tüm propaganda faaliyetinin dayandığı gizlilik sisteminin bozulması' anlamına gelece-

ğini savunmuştur. Bir başkasına göre ajitasyon "...proletaryanın bilincine sadece şöyle bir dokunmakla kalır, oysa sosyal demokrasi'nin gerçek görevi 'sınıf bilinçli öncü işçiler' yetiştirmektir, bundan anlaşılan ise 'çok yönlü, eğitim görmüş işçi-marksistlerdir'.”²⁴ Hareketin ilk dönemlerini kaydedenlerden biri olan Akimov, marksist çevrelerden birinin üyesi olan bir işçinin şu sözlerini aktarır: “Bildiriler zaman kaybından başka bir şey değil. Tek bir bildiri de ne anlatılabilir? İşçiye bildiri değil kitap vermek gerek. İşçi eğitilmelidir. Eğitim çevresine çekilmelidir!”²⁵

Kiev'den bir yoldaşı bir defasında Akimov'a aşağıdaki şu olayı anlatmıştır:

“Bir kadın işçiyi görmeye gittim ve onu ağlar buldum. Kendisini tahatsız eden şeyin ne olduğunu sorduğumda bana, eski işçi eğitim çevresinden bazı arkadaşlarının onu görmeye geldiklerini ve kendisi ile çevre eğitiminden geçmeden onlara nasihat vermeye kalkıyor diye dalga geçtiklerini anlattı: “Seni yarım-yamalak bir sosyal demokratik ajitatore çevirmişe benziyorlar. Öğretmeye kalkmadan önce biraz kendin öğren!”²⁶

Abram Gordon adındaki bir işçi yazdığı *Aydınlara Mektup* başlıklı bir broşürde sosyal demokratik aydınlara, görevlerinin, işçileri 'devrimin askerleri olarak görmek' yerine onlara hizmet etmek olması gerektiğini hatırlatır. Ajitasyonu, işçileri yarı-cahillikte tutmak ve onların burjuva asıllı aydınlara bağımlılıklarını devam ettirmek için yeni bir girişim olarak suçlar.²⁷

Bu tavrı eleştiren Akimov böyle işçiler hakkında şunları söyler:

“...bu taktik değişikliğinin derin önemini anlayamamışlardı. İşçi eğitim çevrelerindeki propaganda faaliyetini bırakmakla *aydınlara*, kültürel rollerini terkediyor, kitlelerin bilinçsiz temel hareketini istismar etmeye çalışıyor ve işçileri sadece 'asker' olarak görüyorlar gibi geliyordu onlara. Gerçekten, eğitim çevrelerindeki işçiler, aydın kesimlerden gelen devrimcilerden daha az demokratik düşünceli çıkmışlardı. Kendilerini kitlelerden daha üstün

görüyor, ve toplantılara cahil işçilerin katılmasından rahatsız oluyorlardı. Sonuç olarak, o ana kadar tempoğu tayin eden bütün mesleki işkolları işçileri, basın işkolundaki dizgi işçileri de dahil olmak üzere harekettten çekildiler.”²⁸

Eğitim çevrelerinde işçilerin bir çoğu, “...kelimenin en seçkin anlamıyla, kendini eğitmeyi sosyalist hareketin abc’si olarak görüyordu, ve tüm zamanlarını kendilerini ‘eleştirel düşünceli bireyler’ yapmaya adanmak yerine ajitasyon yetenekleri olan insanları seçip, bunları kitleleri etkilemeye yetecek asgari bilgi ile donatmak düşüncesini çekilmez buluyorlardı.”²⁹

Eğitim çevrelerinden gelen bu güçlü muhalefete rağmen ajitasyon sonunda kabul gördü ve *Krujkovşinaları* bir kenara itti. 1894 Nisan’ında *Ob Agitatsii*’nin bir kopyası Moskova’ya geldi ve burada tektir edilerek Rusya’nın her tarafındaki diğer sosyal demokrat gruplara gönderildi. Ayrıca bu eser 1896’da Akselrod’un önsözü ile Emegin Kurtuluşu grubu tarafından yurtdışında, Cenevre’de basıldı ve geniş bir şekilde dağıtıldı.

Plehanov sınavı geçemiyor

Ajitasyona geçiş, eğitim çevrelerindeki işçilerin büyük bir kısmı, belki de çoğunluğu tarafından kabul görmedi ve gerçekleşmedi. Her ne kadar 1891’de ajitasyona yönelme gereğini ilk defa Plekhanov savunmuş olsa bile kendisi ve onun önderliğindeki Emegin Birliği Grubu pratikte bunu yeterince uygulamaya koyabilmekten uzak kaldı.

Daha 1892’de, St Petersburg’dan A. Voden ismindeki eğitim görmüş genç bir marksist Plekhanov’u ziyaret etmiş ve Brusnev grubunun işçilere yönelik popüler yayın isteğini iletmişti. Plekhanov’un buna cevabı sert olmuş ve belli ki bu genç *pratikçilerin* ‘Marksist gibi düşünmeyi öğrenmeye niyetleri yok’ demişti. Voden, Plekhanov’un ‘uzun bir zamandır birikmiş kızgınlıkla’ konuştuğunu hatırlar.³⁰ 1895’e kadar en az altı defa böyle girişimler olmuş, her biri uzlaşmaz bir zıtlasma ile sonuçlanmıştır. Eşi Rosaliya Mavkovna, Plekhanov’un sözleriyle, ‘bizimle boy ölçüşmeye gelmişler’ dediği bu çeşitli ‘taşralı Lasselle’ların ...

kabalık, hamlik ve küstahlıklarına Plekhanov’un nasıl sinirlendiğini anlatır.³¹

Kiev’li marksist Tuçapski 1897 yılında, Rus işçileri için bir dizi popüler propaganda broşürleri yayınlamalarını istemek üzere İsviçre’ye Plekhanov ve Akselrod’a gönderilir. Böyle şeylere zamanları olmadığı gerekçesiyle bu istek derhal reddedilir.³²

Bundan bir yıl önce Plekhanov’un grubunun, asıl olarak Rusya’daki işçi hareketi ve huzursuzluk üzerine haberlere ayrılmış bir dergi, *Listok Rabotnika* (İşçilerin İlavesi), yayınlamayı kabul ettikleri doğrudur. Ancak Plekhanov’un kendisi bununla uğraşmayı reddetmişti ve Vera Zasuliç ile Akselrod bu görevi yüklenmiş olmaktan açıkça hoşnutsuzdular. 1896 sonlarında yazdığı bir mektupla Vera Zasuliç, *Listok Rabotnika*’ya gelen yazılardaki ‘işe yaramaz, inanılmaz sözleri’ görünce ‘isyan etmeye başladığını’ anlatır.³³ Akselrod ise, ‘böyle edebi karitakürler hiç şüphesiz bensiz de yayınlanabilir’ diye yakınmıştır.³⁴ Bundan iki yıl sonra gene Akselrod, Plekhanov’a, kendisinin ve Vera Zasuliç’in, ‘cahil ve yarı-cahil yayınlarla uğraşmaktan kurtulmaya can attıklarını’ yazmıştır.³⁵

Popüler işçi yayınları çıkarmaya karşı niyetsizlik, yayın kararı alınmasından *Listok Rabotnika*’nın ilk sayısının çıkmasına kadar altı aydan fazla zamanın geçmesine ve Kasım 1896 ile Kasım 1897 arasında sadece bir tek sayının çıkmasına neden oldu!

Emegin Kurtuluşu grubunun kitle ajitasyonuna geçiş lehindeki teorik desteği ile bunu pratikte uygulamak konusundaki niyetsizliği arasındaki uçurum, grubun kuruluş dönemi olan 1880’li yıllarda ve 1890’ların başlarında görünürde hiçbir devrim beklentisi olmaması ile açıklanabilir. Vera Zasuliç samimi bir şekilde kendi grubu ile Rusya’da yeni ortaya çıkmaya başlayan ajitatorler arasındaki uçuruma işaret eder. Plekhanov’a şöyle yazar: “Bu tip insanlarla bir örgüt içinde çalışamayacağımızı görmüyor musun? Ve bu, onların kötü olduğundan falan değil! Sadece zaman, anlayış ve haleti ruhiye farkı.”³⁶ Vera birkaç hafta sonra tekrar şöyle yazar:

“Neredeyse tüm genç göçmenler, zaten faaliyete başlamış ya da ciddi bir

şekilde faaliyete hazırlık yapan o öğrenci unsurlarla birlikte, bizim karşı-mızdalar. Enerji ile dolular, Rusya'nın arkalarından geldiğini hissediyorlar...Biz Birlik'in işçi yayını çıkartma görevini yerine getiremeyiz... Talebi karşılayacak bir işçi yayını çıkartamayız. Ve, bunu çıkarabilecek olanlara engel oluyoruz gibi geliyor herkese...Onlar da ideallerini gerçekleştiremeyecekler, ama onların bir idealleri var, bizimse yok. Onlar o çeşit faaliyete can atıyorlar, ama bizim yönlendirmemiz altında değil.

"İşçi yazınındaki edirörlüğümüzün sonuçlarını bizim kendimizin de pek parlak bulmadığımızı ve bizi eleştirenlere, kendilerini denemeleri için fırsat vermekten yana olduğumuzu açıkça ilan etmekten yanayım."³⁷

Lenin'in fabrika ajitatörlüğü

Lenin ajitasyonun gerekliliğine kendini mükemmel bir şekilde uyarladı. Üstelik, resmi biyografaları ne derse desin, Lenin 1894-96 yıllarında *Ob Agitatsii*'yi tek taraflılıkla, mekanik ya da ekonomist olmakla suçlamış değildir. Bu dönemde yazdığı yazılar, *Ob Agitatsii*'nin önerdiği çizgiyle tamamen uyşur.

Lenin 1895'de hapisteyken sosyal demokratlar için bir program taslağı yazmıştır. Bu belge hapisneden kaçınılmış, sonradan kaybolmuş ancak devrimden sonra yeniden ortaya çıkmıştır. Bu ilginç eser Lenin'in *Ob Agitatsii* hakkında ne düşündüğünü çok açık bir şekilde gösterir:

"İşçilerin, yaşamsal gereksinimleri için kazanımlar, daha iyi hayat koşulları, ücret ve çalışma saatleri için şimdi Rusya'nın her tarafında başlayan kararlı kavgaya katılmaları Rus işçilerinin çok büyük ilerleme kaydettiklerini gösterir, ve bu nedenle Sosyal Demokratik Parti'nin ve tüm sınıf bilinçli işçilerin dikkatleri *başlıca* (vurgu benim - T.Cliff) bu mücadelede, onun iletiltilmesinde toplanmalıdır."³⁸

Lenin'e göre, bu ekonomik mücadele, ilk olarak, işçiye ekonomik sömürünün doğasını gösteriyordu; ikinci olarak, ona mücadele ruhu aşılyordu; ve üçüncü olarak, onun siyasi bilincini geliştiriyordu. Siyasi bilinç dahil olmak üzere sınıf bilinci, ekonomik mücadele içinde

otomatik olarak gelişecekti.

İşçilerin sınıf bilinci, onların, kendi koşullarını düzeltmelerinin ve kendi kurtuluşlarını kazanmanın tek yolunun, büyük fabrikaların yarattığı, kapitalist ve fabrika sahibi sınıfa karşı mücadele vermek olduğunu anlamaları demektir. Ayrıca, işçilerin sınıf bilinci, herhangi bir ülkenin tüm işçilerinin çıkarlarının aynı olduğu, kendilerinin toplumdaki tüm diğer sınıflardan ayrı bir sınıf oluşturduklarını anlamaları demektir. Son olarak, kendi amaçlarını elde etmek için aynen toprak sahipleri gibi, devlet işlerini etkilemek üzere çalışmalarını gerektiğini anlamaları demektir.

"İşçiler bütün bunları nasıl anlarlar? İşverenlere karşı vermeye başladıkları mücadeleden sürekli deneyim kazanarak anlarlar ve bu mücadele giderek gelişir, daha keskinleşir ve büyük fabrikalar ortaya çıkıkça daha fazla sayıda işçiyi kapsar".

"Çalışan halk kitesinin yaşam koşulları onları öyle bir durumda bırakmıştır ki, devlet sorunlarıyla ilgilenmeye ne zamanları ne de olanakları vardır (olamaz). Öre yanda, işçilerin günlük gereksinimleri için fabrika sahiplerine karşı mücadele, onları otomatik ve kaçınılmaz olarak devlet, siyasi sorunlar, Rus devletinin nasıl yönetildiği, hangi yasaların ve yönetmeliklerin çıkarıldığı ve bunların kimin çıkarlarına hizmet ettiği üzerine düşünmeye sevkeder. Fabrikadaki her çalışma işçileri mutlaka yasalarla ve devlet otoritesinin temsilcileriyle çatışmaya sokar."³⁹

Lenin 1894-96 yıllarında yazdığı tüm ajitasyon bildiri ve broşürlerinde tutarlı bir şekilde bu düşünce çizgisini izlemiştir. Okuyucu adım adım siyasi sonuçlara yönlendirilmiştir, ancak bunlar açıkça ifade edilmemiştir. Örneğin, 1895 yılında hapisnenedeyken yazdığı *Fabrika İşçilerine Verilen Para Cezalarına İlişkin Yasanın Açıklaması* başlıklı broşür şöyle biter:

"İşçiler, hükümetin ve memurların fabrika patronlarından yana olduklarını ve yasaların, işverenin işçiye baskısını kolaylaştıracak bir şekilde düzenlediklerini anlayacaklar... Bunu bir defa anlayınca işçiler kendilerini savun-

mak için sadece tek bir yolun kaldığını, yani fabrika sahiplerine ve yasanın koruduğu haksız uygulamalara karşı mücadele için güçlerini birleştirmeleri gerektiğini görecektir.”⁴⁰

Bunun nasıl yapılacağı o zamanlar henüz Lenin’in aklında tam şekillenmemişti. Örneğin, *Thornton Fabrikasının Erkek ve Kadın İşçileri* başlıklı bir bildiriye Lenin yalnızca ekonomik konular üzerinde durmuş ve siyasete hiç girmemiştir. Bu bildiri şu ilımlı sözlerle biter:

“Yoldaşlar, bu talepleri savunurken hiçbir şekilde isyan ediyor değiliz; sadece, diğer fabrikaların işçilerinin artık yasal olarak ellerinde olan şeyin bize de verilmesini, tüm ümitlerini bizim kendi hakkımızı korumaktan aciz olduğumuza bağlayanların elimizden aldıklarını geri vermelerini istiyoruz.”⁴¹

Kasım 1895’de yazdığı *Devlet Bakanlarımızın Düşündüğü Nedir?* adlı bir yazısında Lenin, Çarlığı tartışma konusu dışında bırakmayı savunmuş, onun yerine, işverenleri kollayan yeni yasalardan ve işçi sınıfı düşmanı bakanlardan söz etmiştir. İşçiler ve köylüler çarı hala ‘baba’ olarak görüyorlardı. Ablası Anna, Lenin’in şu sözlerini hatırlar: “Tabii ki, eğer konuşmaya çardan ve mevcut sosyal düzenden başlarsan işçileri karşına alırsın.”⁴²

1894 sonlarında Lenin ve G.M. Krijijanovski o zamanlar Vilna, Moskova ve Kiev’deki marksist gruplar içinde çalışan ve Vilna grev hareketi deneyimini çok yakından bilen Greshin-Kopelzon, Nikitin-Sponti ve Liyakhovski ile görüştüler. Bu toplantıda *Ob Agitatsii*’nin temel tezleri kabul edildi. Toplantıyı takip eden dönemde, 1895’de, Lenin, Martov, Krijijanovski ve diğerleri St Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği’ni kurdular. Yirmi-yirmibeş aydın ve işçiden oluşan bu Birlik St Petersburg işçi sınıfı içinde sosyal demokratik ajitasyonu başlatmakta çok önemli bir rol oynamıştır. Birlik’in kuruluşundan itibaren marksizm St Petersburg işçileri arasında her zaman itibar sahibi olmuştur. Martov ve Lenin bu Birlik’in tartışmasız önderleriydiler ve temel faaliyet fabrika bildirileri çıkarmaktı. Bu bildirileri hazırlamak konusunda Lenin, 1894 yılında tanıştığı ve birkaç yıl sonra evlendiği Nadezhda Konstantinovna Krupskaya’nın büyük yar-

dımını görmüştür.

Krupskaya 1890 yılında Brunev marksist eğitim çevresine katılmış ve beş yıl süreyle (1891-96) St Petersburg işçi mahallelerinde ‘Pazar Akşam Okulu’nda ders vermiştir. Pazar günleri ve hafta içinde iki kez işçilere okuma-yazma düzeyinden oldukça ileri bir düzeye kadar aritmetik, tarih ve Rus edebiyatı öğretirdi. Genç Krupskaya’yı ve aynı okuldaki diğer marksist öğretmenleri oraya çeken şey bu okulun ciddi işçilerle temas kurabilme olanağı yaratıyor olmasıydı. Diğer öğretmenler arasında, yayınevi ve popüler bir kitabevi sahibi, varlıklı bir kadın olan ve daha sonradan Lenin’in ilk yurtdışı gazetesi *Iskra*’yı finanse eden Aleksandra Kalmikova, sonradan *Iskra*’nın gizli ajanı olarak çalışan Lydia Kinipoviç, ve 1917 yılında Krupskaya’nın yerine parti sekreterliğine gelecek olan Elena Stasova vardı. Bu marksist öğretmenler faaliyetlerini düzenlemek üzere bir gizli çevre oluşturdular.

“İşçiler kadın öğretmenlere karşı sonsuz bir güven gösterdiler. Örneğin, Gromov kereside deposunun kederli bekçisi, sevinç içinde, öğretmenine bir çocuğu olduğunu anlatıyordu; verimli bir kadın tekstil işçisi, gözü açık birisi olan sevgilisine okuma-yazma öğretilmesini istiyordu; tüm hayatını tanıyı aramakla geçirmiş metodisi bir işçi, memnuniyet içinde, aslında tanı diye birşey olmadığını, ancak Kutsal Pazar günü Rodakov’dan (okuldaki başka bir öğrenciden) öğrendiğini yazıyordu.”⁴³

Bu okul devrimci işçileri örgüte kazanmanın önemli bir kaynağıydı.

“Örgütümüzün üyesi işçiler, insanları gözlemek ve kimin eğitim çevresine görülebileceğini veya harekete kazanılabileceğini görmek için okula gelirlerdi. Bu işçiler tüm kadın öğretmenlere aynı gözle bakmazlardı. Onları, bizim eğitim çevresi faaliyetini ne derece bildiklerine göre ayırdediler. Eğer bir öğretmenin ‘bizden biri’ olduğunun farkına varırlarsa, şu veya bu sözle kendilerini ona belli ederlerdi.”⁴⁴

Krupskaya’nın okuldaki işçi-öğrencilerle arası çok iyiydi ve bu

işçi öğrenciler hem Birlik bildirilerinde kullanmak için fabrika koşulları hakkında bilgi toplamak konusunda, hem de fabrikalarda bu bildirilerin dağıtılmasını örgütlemek konusunda çok önemli bir rol oynamıştır.

Birlik, bildiriler için gerekli bilgiyi temin etmek için, öğretmenler aracılığıyla temas kurulan işçilere anketler dağıtmaya başladı. İvan Babuşkin adlı bir işçi bu anketleri şöyle hatırlar:

“Bize, fabrika hayatını dikkatle izlememizi gerektiren önceden hazırlanmış sorularla dolu listeler verildi...Benim takım kutum her zaman çok çeşitli notlarla ağzına kadar doluydu ve, bizim atölyedeki günlük ücretleri farzedilmeden not etmek için epey çaba sarfettim.”⁴⁵

Lenin şöyle yazıyor:

“Bir daha hiçbir zaman tekrarlamayı arzu etmediğim ‘ilk deneyimimi’ çok iyi hatırlarım. Beni sık sık görmeye gelen bir işçiyi, çalıştığı son derece büyük fabrikadaki koşullarının her yönü hakkında haftalarca ‘sorguladım’. Gerçi, büyük uğraştan sonra, fabrikanın (tek bir fabrikanın!) nasıl bir yer olduğu hakkında malzeme edinmeyi becerdim, ama görüşmemizin sonunda işçi alınının terini sildi ve gülümseyerek bana, ‘senin sorularını cevaplamaktansa mesai yapmak daha kolay’ dedi.”⁴⁶

Bu şekilde temin edilen bilgi düzenlenip sözkonusu işyerindeki işçiler için bildiri haline getiriliyordu. Bildiriler her işçinin ilgileneceği somut konuları ele alıyordu.

Fabrikalara ilişkin yasa ve uygulamaları açık bir şekilde anlatabilmek ve işçilerin müdüriyete şikayet edebilecekleri talepleri belirleyebilmek için Lenin aylarca iş yasasını incelemişti. Krupskaya bunu şöyle hatırlar:

“Vladimir İlyiç, işçilerin koşullarını ve hayatını gösteren en ince ayrıntıyla ilgilendi. Bu özellikleri ayrı ayrı ele alıp işçinin hayatını bir bütün olarak kavramaya çalıştı -devrimci propaganda ile işçiye nasıl daha iyi yaklaşmak için neyin yakalanması gerektiğini bulmaya çalıştı. O günlerin aydın-

larının çoğu işçileri iyi anlamıyorlardı. Eğitim çevresine gelirler, işçilere bir çeşit ders verirdi.”⁴⁷

“Mesela Thornton fabrikası hakkındaki malzemenin nasıl toplandığını iyi hatırlarım. Aynı fabrikada çalışan, daha önceden Petersburg’dan uzaklaştırılmış Krolikov isminde bir öğrencimle benim konuşmama karar verildi. Önceden Vladimir İlyiç’in çizdiği plana göre Krolikov’dan tüm bilgiyi toplayacaktım. Krolikov sırtında birsinden ödünç aldığı bir kürk paltıyla geldi ve ayrıca sözlü eklemeler yaptığı bir defter dolusu bilgi getirdi. Bu bilgiler çok yararlı oldu. Vladimir İlyiç deftere adeta saldırdı. Bundan sonra ben ve Apollinaria Aleksandrovna Yakubova başımıza başörtüsü örtüp kendimizi fabrika işçisine benzettik ve Thornton fabrika konusuna gidip hem bekarların hem de ailelerin kaldıkları yerleri gördük. Koşullar son derece kötüydü. Vladimir İlyiç mektuplarını ve bildirilerini sadece huşekilde elde edilen malzemeye dayanarak yazardı. Onun, Thornton fabrikası kadın ve erkek işçilerine seslendiği bildirilerine bir bakın. Bu bildirilerin ele aldığı konular hakkındaki ayrıntılı bilgi hemen göze çarpar. Ve o zamanki faaliyete katılan tüm yoldaşlar için bu büyük bir eğitim olmuştur. Ayrıntılara dikkat etmeyi böylece öğreniyorduk. Ve o ayrıntılar adeta beynimize kazınmıştı.”⁴⁸

O zamanlar ajitasyonun pratikte ne zorluklarla karşılaştığını görmek için Lenin’in yazdığı bildirilerden birinin kaderini Krupskaya’nın anılarından dinleyelim:

“Semyanikov işçileri için Vladimir İlyiç’in yazdığı ilk bildiriyi hatırlarım. O zamanlar hiçbir teknik olanığımız yoktu. Bildiri elle kitap hatfleriyle çoğaltıldı ve Babuşkin tarafından dağıtıldı. Dört kopyadan ikisi bekçinin eline geçti ama ikisi elden ele dolaştı.”⁴⁹

St. Petersburg Birliği -Lenin, Martov ve diğerleri- tarafından yapılan ajitasyon faaliyetinin o an için pek etkili olduğu söylenemez. Bir tarihçi bu faaliyeti şöyle anlatır:

“Lenin’in (Thornton işçilerine) bildirisi grubun teksir makinasından 10 Kasım

1895 günü çıktı, ama aynı gün dokuma işçileri müdüriyetten hiçbir ödün kazanamadan işe geri döndüler. Stariki (gedikliler - Lenin, Martov, vb. T.Cliff) sanayideki huzursuzluğu bu ilk körükleme girişimlerinde böylece başarısız kalmış oldular.”

“Thornton grevi hala devam ederken, Leferm Tütün Fabrikası'nda kendiliğinden bir grev başladı (9 Kasım) ve dört gün sonra ise Skorokhod Ayakkabı Fabrikası'nda bir grev daha oldu. Stariki bu her iki grev üzerine, grevdeki fabrikaların işçilerinden Merkezi İşçi Grubu aracılığıyla temin ettikleri malzemeye dayanarak, grevcilerin taleplerini tespit eden bildirimler hazırladı. Ancak olayların gidişan üzerine bunların hiçbir etkisi olmadı, çünkü her iki grev de kısa sürdü ve işçilere hiçbir ödün verilmeden sona erdi. Ama bu çabalar en azından yasadışı örgütün duyulmasına yaradı”.

“Polis henüz izlerini bulamadan Stariki'nin başlatmakla başarılı olduğu tek grev Putilov İşletmelerinin bir bölümünde olmuştur. Putilov'da çalışan ve Merkezi Grup'ta bu fabrikanın temsilcilerinden biri olan Zinoviyev, buhar makinası bölümündeki işçileri greve çağırarak bir bildiri yazdı. Bu bildiri Martov tarafından teksir edildi ve sonuçta 5 Aralık günü bir günlük greve yol açtı. Aynı anda Martov tarafından Kenig Fabrikası işçilerine yapılan çağırmanın ise hiçbir sonuç vermediği anlaşıyor.”

“Elde ettiği başarılar ile ölçülecek olursa, Kasım ayında ve Aralık ayının başlarında *Stariki*'nin yayınladığı çağrılar ve bildirimlerin ürünü hemen hemen sınırdır.”⁹⁶

Lenin ve Birlik'in diğer beş üyesi Aralık 1895'de tutuklandılar. Martov dahil olmak üzere birkaç kişi de yeni yılın hemen başlarında ele geçtiler. Fakat verilen mücadeleler meyvasını verdi ve sosyal demokrasi bayrağı altındaki ilk grev gerçekleşmiş oldu. Bu, Mayıs 1896'daki St Petersburg tekstil işçileri grevidir. Birlik üyeleri, daha doğrusu polisin eline düşmekten kurtulmuş üyeler, bu büyük grevde çok önemli bir rol oynadılar. Grev, Nikolay II'nin tahta çıkışının kutlandığı üç günlük tatil dönemi için ücretlerin ödenmemesine karşı bir protesto olarak başladı. Ama çok geçmeden, işgününün kısaltılması ve ücretlerin artırılması için mücadeleye dönüştü ve 30.000 işçinin çalıştığı Rusya'daki en büyük yirmi fabrikaya yayıldı. İşçiler üç hafta boyunca 10

buçuk saatlik işgünü için mücadele verdiler ve sonunda işbaşı yapma kararı aldıkları zaman her fabrikaya aynı anda tek bir vücut olarak döndüler. Bu sadece Rusya'nın o zamana kadarki en büyük grevi değil, aynı zamanda, tek bir fabrikanın sınırlarını aşan ilk grevi oldu ve St Petersburg Birliği bu grevde çok önemli bir rol oynadı. Rusya'nın devrimci hareketinin uzun tarihinde ilk defa devrimciler kitleleri eyleme çekmişlerdi. Sosyal demokrasi önemli bir hareket haline gelmişti.

1895'in sonundan beri Rusya'nın ne kadar ilerlediğini görmek için Maliye Bakanlığından o zamanın Fabrika Müfettişliğine gönderilen gizli tutanağa bir göz atmak yeterli: “Çok şükür Rusya'da Batı'daki gibi bir işçi sınıfı yok; dolayısıyla bizim işçi problemimiz de yok; bunların hiçbiri yeşerebilecekleri toprağı Rusya'da bulamazlar!”⁹⁷

Hareket içinde yeni sorunlar

Ancak hareketin kazandığı zaferler yeni bir bunalımı beraberinde getirdi. Sosyal demokratik hareket, 'ekonomik' ve 'siyasi' eğilimler arasında bölünmeye başladı. *Kruzhkovschin*anın tek taraflılığının -teoriye verilen fazla önemin- düzeltilmesi, bu defa bunun eşit derecede tek taraflı zıddına -'ekonomizm'e- yol açtı. Lenin ve diğerlerinin 1898'de sonradan gördükleri gibi, *Ob Agitatsii* bu rehlikeyi zaten barındırıyordu. *Ob Agitatsii*'nin vardığı sonuçları hatırlatmakta yarar var:

“Sosyal demokratların görevi, fabrika işçileri arasında, mevcut küçük greksinmeler ve talepler temelinde aralıksız ajitasyon yapmaktır. Bu ajitasyonun harekete geçirdiği mücadele işçilere kendi çıkarlarını savunmasını öğretecek, cesaretlerini artıracak, kendi güçlerine güvenmelerine ve birlik olma gereğinin uyanmasına yol açacak, ve son tablilde kaçınılmaz olarak onların karşısına çözüm bekleyen daha önemli sorunlar koyacak. Daha ciddi bir mücadeleye bu şekilde hazırlanan işçi sınıfı en temel sorunlarının çözümüne yönelecek.”

Bu anlayış, geleceğin 'ekonomistler'inin karakteristiği olan “aşamalar teorisi”ne kapıyı açmıştır. Buna göre, sosyalistler ajitasyonlarını

önce tek bir fabrikadaki saf ekonomik sorunlarla, sonra fabrikalar-
arası taleplerle vb. kısıtlamalıydılar. Rus halkının bir bütün olarak
karşı karşıya bulunduğu genel siyasi ve toplumsal konular hakkında
sosyalistlerin ajitasyon yapmasına gerek olmaksızın işçiler, mücade-
leden edindikleri deneyler sayesinde siyasete ihtiyaç olduğunu öğre-
neceklerdi. Lenin, Martov ve diğerlerinin tutuklanması St Peters-
burg Birliği'nin içindeki 'ekonomizm'e kayışı hızlandırmıştır. Gruba
katılan yeni yoldaşların teorik eğitimi daha azdı.

"Herşey ajitasyona ayrıldı", diye yazar Krupskaya. "Propagan-
dayı düşünecek zaman bile yoktu... 1896 dokumacılar grevi sosyal
demokratların etkisiyle olmuştu. Bu, birçok yoldaşın başını döndürdü.
'Ekonomizm'in gelişmesi için temel oluştu."⁵²

Önde gelen menşeviklerden F.I.Dan'ın bundan elli yıl kadar son-
ra yazılmış siyasi vasiyetnamesinde sosyal demokrasi içinde 'ekono-
mist' eğilimin yükselişi şöyle anlatılır:

"Aktif örgütsel mücadeleye ilk defa katılan onbinlerce işçi Birlik'in ekono-
mik ajitasyonundaki siyasal konuları sempati ile karşılamalarına rağmen
siyasal kurtuluş konusunu hareketlerinin sadece uzak 'nihai' amacı olarak
kabul ediyorlardı. Onlar için 'acil' pratik hedef, uğrunda grev yapma ve
belki de ücret kaybetme riskini almaya hazır oldukları ekonomik talepler-
di. Kitle mücadelesinin ateşinde pişmeye başlayan yeni 'işçi aydınları'nın,
yeni ileri işçi katmanının bu konudaki tutumu, sadece marksist aydınların-
kinden değil aynı zamanda, sosyal demokrasiye 'pratik' ekonomik müca-
dele yoluyla değil fakat küçük gruplar içerisindeki 'ideolojik' propaganda
yoluyla varan ilk sosyal demokratik neslin tutumundan da kökten farklı-
dır."⁵³

Rus sosyal demokrasisinin, bu döneminin, bir tarihçesinin 'eko-
nomistler' hakkında söylediği şu sözler çok doğrudur:

"Ekonomizmin kökünü sosyal demokratik faaliyetin ajitasyon yöntemle-
rinde aramak gerekir. Bu yöntemi keşfeden sosyalistler işçilerin siyasete
kayıtsızlıklarını kabul ettiler ve ekonomik çıkarlar ile ülkenin siyasi düzeni

arasında varolduğu iddia edilen ayrılmaz ilişkiyi sergileyerek bunu gider-
meyi öne sürdüler. Teorik olarak ajitasyonun siyasi olması gerekirken pra-
tikte iktisat ile sınırlı kaldı. Taktik kolaylık olarak siyaseti arka plana iken
ajitasyondan, ilke olarak siyaseti iktisata tabi kılan asıl ekonomizme kay-
mak çok sürmedi. Böylece ekonomizm Rusya'da 1896-97 döneminde,
yükselen kitlesele işçi hareketi ortamında ortaya çıktı."⁵⁴

Ayrıca, o zamanlar Rus işçi hareketini etkileyen diğer iki etken
de ekonomizmin etkinliğinin ve bunun sosyalizm için taşıdığı tehlike-
nin büyümesinde rol oynamıştır. Bunlardan birincisi, çarlık gizli polisi-
nin işçi politikasıdır. Diğerisi ise, o anda dünyanın en önemli sosyalist
partisi olan Alman Sosyal Demokratik Partisi içinde Eduard Bernste-
in'in önderlik ettiği güçlü revizyonizm akımının yükselişidir.

Rusya'da yükselen işçi mücadelesine bir tepki olarak, 'ekono-
mizm' fikri, gizli polisin aklına yatıyordu. Gizli polis şefi General Tre-
pov 1898'de şöyle diyordu:

"Eğer işçilerin küçük gereksinimleri ve talepleri devrimciler tarafından hü-
kûmete karşı böylesine büyük hedefler için kullanılıyorsa, devrimciler için
bunca karlı bu silahtı bir an önce onların ellerinden almak ve bu görevi
kendisi yerine getirmek için hükûmet tereddüt etmemelidir... polis, dev-
rimcilerin ilgilendiği her şeyle ilgilenmek zorundadır."

İleride göreceğimiz gibi, bu mantığın ürünü olarak Moskova
Emniyet Müdürü Albay Zubatov, önce 'ekonomist' ajitasyonun en ba-
şarılı olduğu yer olan Yahudi işçiler arasında ve daha sonra Rus işçileri
için polis denetimi altında işçi sendikaları kurmuştur. St Petersburg'da,
Papaz Gapon'un sendika örgütlenmesinde ifadesini bulan bu girişim
aslında 'Kanlı Pazar'a ve 1905 devriminin başlamasına yol açmıştır.

'Ekonomizm'i besleyen ikinci etken -Alman revizyonizmi- Ocak
1899'da Eduard Bernstein'in *Sosyalizm Öncülleri ve Sosyal Demokrasi'nin
Görevleri* adlı kitabının yayınlanmasıyla ortaya çıktı. Bu kitabın temel
tezi, kapitalizmi adım adım, aşama aşama reforme etmek, sonunda
sosyalizme dönüştürmektir. Bernstein'a göre, "eğer sosyal demokrasi

kendini modası geçmiş terimlerden kurtaracak cesareti bulabilecek olsa ve şu anda gerçekten olduğu gibi, demokratik sosyalist bir reform partisi olarak görünmeye çalışabilse” partinin etkinliği “bugünden çok daha öte olurdu.” “Genel olarak sosyalizmin nihai hedefi olarak sözü edilen şey bana birşey ifade etmiyor; önemli olan hareketin kendisidir.” Bu sözler Rus ‘ekonomist’lerinin mantığıyla tam uyuyordu. Onlar için de ‘hareket’, işçilerin ekonomik koşullarında küçük somut ilerlemeler sağlamak anlamıyla, herşeyin başında geliyordu. Böylece hareketin bütün siyasi hedefi -herşeyden öte çarlığın devrilmesi- ufuklardan silindi.

‘Ekonomizm’ ile Bernstein’in revizyonizmi arasındaki ilişki *Credo* (1899) adlı bir eserde somutlandı. Bu eserin yazarı, o zamanlar Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği üyesi olan Y.D. Kuskova’dır. *Credo* açık bir şekilde kendi teorik zemininin Bernstein’in revizyonizmi olduğunu ilan etti. İşçi sınıfı faaliyetinin genel kuralı, ‘asgari direniş çizgisini’ izlemek olmalıydı. “Asgari direniş çizgisi Rusya’da hiçbir zaman siyasi faaliyetten yana gelişmeyecek. Mevcut korkunç baskı siyasi faaliyet hakkında çok laf ettiricek ve dikkatlerin tamamen bu konu üzerinde toplanmasına sebep olacak ama hiçbir zaman siyasi eylem başlatamayacak.” Dolayısıyla, ‘Rusya’da asgari direniş çizgisi’, işverenlere karşı ekonomik eylem ve sendikalar örgütlemeye çalışmak demektir.

“Ekonomik mücadele de zor, çok zor, fakat bu mücadeleyi vermek mümkün, ve aslında kitleler bu mücadeleyi zaten veriyorlar. Bu mücadele içinde örgütlenmeyi öğrendikçe ve mücadele esnasında siyasi düzen ile sürekli ihtilafa düştükçe Rus işçisi hiç olmazsa, işçi hareketinin bir biçimi diyebileceğimiz, Rus koşullarına en uygun örgütlenmeyi veya örgütlenmeleri yaratacaktır. Şu an için kesinlikle denilebilir ki Rus işçi sınıfı hareketi daha hala işin başında ve herhangi bir biçim edinmiş değil. Her türlü örgütlenme biçimiyle uyumlu olan grev hareketleri ise henüz Rus hareketinin kristalleşmiş şekli olarak düşünülemez, öte yandan yasadışı örgütlenmelerden salt niceî olarak bile söz etmeye değmez (kaldı ki, mevcut koşullar altında bunların yararlı olup olmadığı da şüphe götürür).

“...Öyleyse, Rus marksistinin yapması gereken nedir? Bağımsız bir siyasi

işçi partisi lafları, yabancı hedefleri ve kazanımları bizim toprağımıza aşılma faaliyetlerinin ürününden öte bir şey değildir...

“Rus marksistinin yapacağı tek bir şey var: Proletaryanın ekonomik mücadelesine katılmak, yani yardımcı olmak ve liberal muhalefet faaliyetine katılmak.”⁵⁵

Yani, sosyalistlerin görevi sendika kurma çabalarında işçilere, ve siyasi mücadelede liberal burjuvaziye destek olmaktır.

Lenin Sibiry’a da sürgündeyken *Credo* eline geçer geçmez hemen cevap vermeye oturdu -*Rus Sosyal Demokratlarının Bir Protestosu* (Ağustos 1899). Minusink bölgesinde sürgündeki onyedinci marksistin bir araya geldiği bir toplantıda Lenin’in yazısının taslağı tartışıldı ve kabul edildi. Bu yazı Lenin’in sosyal demokrat çevreler içinde oldukça geniş bir şekilde tanınmasını sağladı ve amacına ulaştı. Martov’un yıllar sonra dediği gibi, bu eser Sibiry’a’nın her tarafındaki yüzlerce sürgünü devrimci marksizm etrafında birleştirdi.⁵⁶

1883-99 yılları Rus marksistlerinin dağılık ve işçi sınıfından uzak bir propaganda grubu olmaktan, kendisini işçilerin, ivedi günlük mücadelesi ile sınırlayan, ajitasyona dayalı bir örgütlenmeye; saf teoriden dar pratiğe dönüştüğü yıllardır. Lenin’in *Credo*’ya sert cevabı, teori ile pratiğin bileşiminin gerekliliğini anlatır:

“Bernsteinizm musibeti -genelde anlaşıldığı ve bilhassa *Credo* yazatlarının anladığı şekliyle- marksizmin teorisini daraltma, devrimci işçi partisini reformist bir partiye çevirme girişimidir.

“Bir yandan, işçi sınıfı hareketi sosyalizmden koparılıyor, işçilerin ekonomik mücadeleyi sürdürmesine yardım ediliyor fakat bir bütün olarak hareketin sosyalist hedeflerini ve siyasi görevlerini işçilere anlatmak üzere hiç, ya da hemen hemen hiçbir şey yapılmıyor. Öte yandan, sosyalizm işçi hareketinden koparılıyor; Rus sosyalistleri yeniden, hükümete karşı mücadelelenin yalnızca aydınlar tabakası tarafından verilmek zorunda olduğundan, çünkü işçilerin kendilerini ekonomik mücadeleyle sınırladıklarından giderek daha fazla söz etmeye başlıyorlar.”⁵⁷

Bunun yerine Lenin, marksistlerin anladığı şekliyle, işçi sınıfı-

nın ekonomik ve siyasi mücadelelerinin bileşimini savundu:

“Ekonomik mücadele, bir sosyalist için, işçilerin devrimci partide örgünleneşine, onların tüm kapitalist sisteme karşı sınıf mücadelelerinin güçlenmesine ve gelişmesine temellik ettiği için önemlidir. Eğer ekonomik mücadele tamamen kendi başına bir şey olarak alınacak olursa bunun sosyalizmle bir alakası yoktur... ‘proletaryanın ekonomik mücadelesine yardımcı olmak’ burjuva politikacısının işidir; sosyalistin görevi, ekonomik mücadeleyi, sosyalist hareketin ve devrimci işçi sınıfının partisinin başarısının ilerletilmesine bağlamaktır. Sosyalistin görevi, ekonomik ve siyasi mücadelelerin ayrılmaz birlikteliğini sosyalist işçi sınıfı kitlelerinin tek sınıf mücadelesine dönüştürmektir.

“Kitleler arasında ajitasyon faaliyeti, hem ekonomik hem siyasi en geniş çapta, mümkün olabilecek her konuda ve hangi biçimde olursa olsun baskının her türüne karşı olmalıdır. Bu ajitasyonu, devrimci sosyal demokrat parti saflarına daha fazla işçiyi çekmek, akla gelebilecek her biçimle siyasi mücadeleyi teşvik etmek, bu mücadeleyi örgütlemek ve onu kendiliğinden biçimlerinden tek bir siyasi partinin mücadelesine dönüştürmek için kullanmalıyız. Yani ajitasyon, siyasi protestoyu ve siyasi mücadelenin daha örgütlü biçimlerini daha geniş olarak yaygınlaştırmanın bir aracı olmalıdır. Bugün bizim ajitasyonumuz çok dar; değindiği sorunların sayısı çok kısıtlı. Dolayısıyla görevimiz bu kısıtlılığı meşrulaştırmak değil, aksine kendimizi bundan kurtarmak, ajitasyon faaliyetimizi derinleştirmek ve genişletmektir.”⁵⁸

Lenin, reformizmin tarihsel kökeninin hem *Krujkovskina*’nın tek tarafılığında, hem de buna karşı tepkinin aynı şekilde tek tarafı olmasında yattığını anlatır. “Başlardaki faaliyetlerinde Rus sosyal demokratları kendilerini sadece propaganda çevrelerinde çalışmakla sınırladılar. Kitleler arasında ajitasyona başladığımız zaman ise bu defa diğer aşırı uca gitmekten kendimizi her zaman alıkoyamadık.”⁵⁹ Lenin, hem kruz-kovskachina döneminin hem de ajitasyon döneminin bir özelliği olan bu bir çeşit dar görüşlülüğünün aynı zamanda ‘ekonomizm’i beslediğini anlatır:

“...küçük yerel işçi eğitim çevrelerinin tecrit edilmiş ortamında faaliyet yapan sosyal demokratlar, yerel grupların tüm faaliyetlerini birleştirecek ve devrimci faaliyeti doğru çizgide örgütlemeyi sağlayabilecek bir devrimci partinin örgündenmesi gereğine yeterli dikkati ayırmadılar. Tecrit edilmiş faaliyet hakimiyeti doğal olarak, şimdi ekonomik mücadeleye verilen önemin hakimiyetiyle ilişkilidir.”⁶⁰

Lenin ve Martov gibi ortodoks marksistler ile ‘ekonomist’ler arasındaki anlaşmazlık örgütün biçimi konusunda da kendini gösterdi. Bu, daha sonra Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki örgüt konusu üzerine olacak tartışmanın habercisidir. Ancak, gelecekteki bu iki eğilimin baş isimleri, Lenin ve Martov henüz tartışmanın aynı safında daydılar.

1896’da St Petersburg’daki başarılı grevin ardından harekete katılan, hem işçi hem aydın, yeni üyelerin birçoğu, örgütün özünde profesyonel devrimcilerden oluşan bir örgüt olmaktan çıkarılmasını istiyorlardı. ‘Ekonomistler’, Birlik’in siyasi ve oldukça gizli karakterinin nedeninin, aydınların siyasi faaliyete verdikleri önemden ve onların işçi kitlelerinin gerçek ihtiyaçlarını anlayamadıklarından kaynaklandığını söylüyorlardı. Esas olarak ekonomik ajitasyon faaliyetinin yapıldığı bir ortamda gizlilik ve merkezizetçilik bu kadar önemli olmayacaktı. ‘Ekonomist’ örgüt özünde yerel örgütlenmelerden oluşacak, tek bir fabrikadaki ya da en fazla bir bölgedeki birkaç fabrikadaki işçilerin karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilenecekti. Bu fabrika ve bölge temelinde kurulacak yerel işçi örgütleri yeterli sayılıyordu. Merkezizetçilik konusundaki farklılık, siyasal faaliyeti temel alan devrimciler ile ‘ekonomistler’ arasındaki ayrışmanın örgütsel yansımasıydı. ‘Ekonomist’ anlayışa göre, profesyonel devrimciye yer kalmayacak, bunların yerini, işyerinden ve normal mekanından ayrılması gerekmeyen işçiler alacaktı.

Aslında, gördüğümüz gibi, eğitim çevreleri üyelerinin birçoğu ajitasyona geçişi zaten reddetmişlerdi. Bu dönüşümü yapanlar içinden ise, ancak bazıları ‘ekonomizm’e kapıldılar. Teslim olanlar esas olarak, 1896 tekstil grevi ile sonuçlanan mücadelenin içinden çıkan yeni üye-

lerdi. Menşevik önderlerden Dan'ın bundan elli yıl kadar sonra yazdığı satırlar, bu olaylar ile daha sonrasının Bolşevizmi ve Menşevizmi arasında şu ilişkiyi kurar:

“Şurası kayıtlarla değer ki, 1905 ve 1917 devrimlerini görece kadar ömrü uzun olan bu ilk devre’ işçi sosyal demokratların en ünlülerinin hemen tümü (Babuşkin, Şelgunov, Şapoval, Poletayev ve diğerleri) daha sonradan Bolşevik safları oluşturdular. Öte yandan, 1890’lı yılların ikinci yarısındaki grev hareketinden doğan ‘işçi aydınlar’ın içinden ise, daha sonrasının yasal ve yasa dışı sendikalarının, kooperatiflerinin, kitlese aydınlanma vb. gibi örgelerin oluşturduğu işçi hareketinin diğer eğiliminin kadroları çıkmıştır ki, bunlar uzun bir zaman boyunca Menşevizmin başlıca tabanını oluşturmuştur.”⁶¹

Değneği bükmek

1894-96 dönemi, Lenin’in bir işçi önderi olarak ortaya çıkmasında önemli bir dönemdir. Krupskaya bunu şöyle dile getirir:

“Farkına varılmamış ve esasında göze çarpmamış olsa bile Vladimir İlyiç’in faaliyetinin bu Petersburg dönemi son derece önemli bir dönemdir. Kendisi de böyle demiştir. Bu faaliyetin gözle görünür bir etkisi olmamıştır. Bu dönemde bizleri ilgilendiren şeyler kahramanca birşey yapmaktır değil fakat kitlelerle nasıl yakın ilişki kurulacağı, onlarda nasıl içli-dışli olunacağı, nasıl onların en önemli amaçlarının ifadesi olacağız, onların bizleri anlamalarını ve ündetliğimizin arkasından gelmelerini nasıl sağlayacağımız olmuştur. Fakat Vladimir İlyiç’in işçi kitlelerinin lideri olarak şekillenmesi işte St Petersburg’daki faaliyetin tam bu dönemine rastlar.”⁶²

O sıradaki fabrika ajitasyonunun tek taraflılığına rağmen Lenin bu dönemi Rus sosyal demokrasisinin gelişiminde çok önemli ve gerekli bir dönem olarak görmüştür. Bunun hem ilerici rolünü hem de barındırdığı tehlikeyi her zaman itiraf etmiştir. Örneğin, Plekhanov’a yazdığı 9 Kasım 1900 tarihli mektubunda şöyle der:

“Ekonomik eğilim, şüphesiz, her zaman için bir hataydı, ama o sırada da-

ha gelişmemiştir; bu eğilim olmadan bile ‘ekonomik’ ajitasyona aşırı önem verilirdi (*ve bazı yerlerde hala da verilmektedir*), ve 1880’li yılların sonlarıyla 1890’lı yılların başlarında hareketimizin *Rusya’daki mevcut* koşullarından *herhangi* ileri bir adım atabilmesi için bunun meşru ve kaçınılmaz bir yeri vardı. O zamanki durum hayal edemeyeceğin kadar körüydü, ve öyle bir durumdan kurtulmaya çalışırken tökezleyenleri suçlamamak gerekir. Bu durumdan kurtulmaya çalışırken birtakım dargörürlükler kaçınılmaz ve meşruydur. *O zaman için öyleydi* diyorum ama, bu eğilimin bunları teorileştirmesi ve Bernsteinizm ile bağdaştırmasıyla herşey tabii ki kökünden değişti... ‘ekonomik’ ajitasyona aşırı önem verilmesi ve ‘kitle’ hareketine çanak tutulması doğaldı.”⁶³

Değneği bir tarafa böylesine bükmek ve sonra geriye büküp alabildiğince aksi yöne bükmek Lenin’in hayatı boyunca elden bırakmadığı bir özelliği olmuştur.

Lenin mücadelenin her döneminde zincirin en önemli addettiği halkasına bakmıştır. Bunu yakalayınca, tekrar tekrar bu halkanın önemini vurgulamış, herşeyin buna tabi kılınmasını savunmuştur. İş bittikten sonra ise, ‘çok ileri gittik, değneği çok büküldük’ demiştir, aneak bundan kastettiği, öyle yapmış olmanın yanlış olduğu değildir. Günün asıl muharebesini kazanmak için tüm enerjinin o görevde yoğunlaşması gerekmiştir.

Mücadelenin değişik yönlerinin eşitsiz gelişimi, her somut durumda her zaman kilit halkayı aramayı gerektirir. Eğitime gerek olduğu zaman, ilk eğitim çevrelerinin temellerinin kurulması gerektiği an, Lenin eğitimin önemli rolünü vurgulamıştır. Bundan sonraki dönemde, eğitim çevresi mantığının üstesinden gelinmesi gerektiği an, Lenin bu defa tekrar tekrar ajitasyonun önemini vurgulamıştır. Bir sonraki dönemde, ‘ekonomizm’in ezilmesi gerektiği an geldiğinde ise, Lenin alabildiğine bunu vurgulamıştır. Her zaman mevcut durum içindeki görevi açık bir şekilde belirtmiş, neyin yapılması gerektiğini sayısız defalar en basit, en güçlü, en tek-tarafılı ve katıksız sözlerle ifade etmiştir. Görev yerine getirildiğinde ise Lenin dengesini yeniden sağlar, değneği düzeltir, ve bu defa başka bir tarafa bükür. Bu yöntem, o an için karşı

karşıya bulunulan engellerin üstesinden gelmekte yarar sağlamakla birlikte, Lenin'in taktiksel ve örgütsel konulardaki yazılarını kaynak olarak kullanmak isteyenler için bir tehlike barındırır. Lenin'den alıntılar yaparak delil göstermek her zamankinden daha büyük dikkat gerektirir. Eğer taktiksel veya örgütsel bir konuda Lenin delil olarak gösterilmek isteniyorsa, o anda hareketin karşı karşıya bulunduğu somut durum çok açık bir şekilde belirtilmelidir.

Lenin'in gelişimindeki bu ilk dönemde hemen göze çarpan diğer bir özellik onun örgütsel biçimleri daima tarihe bağımlı olarak gören tavrıdır. Hiçbir zaman soyut, dogmatik örgüt biçimlerine ilgi göstermez, ve sınıf mücadelesinin her yeni döneminde partinin örgütsel yapısını değiştirmeye hazırdır. Örgütün siyasete tabi bir şey olması gerektiği konusunda hiç şüphesi yoktur. Ancak bu, örgütün siyaset üzerinde hiçbir *bağımsız* etkisi yoktur anlamına gelmez. Bunların arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Hatta belirli koşullarda örgüt öncelik bile kazanabilir.

3

Partinin inşası yolunda

*"Bizge bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst edelim."*¹

Mart 1898'de Minsk'de sosyal demokratlar bir 'kongre' yaptılar. Bu küçük toplantıya Petersburg, Kiev, *Raboçaya Gazeta* dergisi ve Yahudi sosyalist örgütü Bund'dan toplam dokuz kişi katıldı. Toplantı, bir program veya tez üzerinde anlaşmadan dağıldı. Tek başarısı, Peter Struve'nin (sonradan önde gelen bir liberal ve daha sonra ise monarşist olan bu 'ekonomist'in) hazırladığı manifestonun yayınlanması, ülke çapında bir parti kurma kararının alınması. Üç kişilik bir merkez komitesinin üç üyesinden ikisi dahil olmak üzere dokuz delegenin sekizi tutuklandı.*

Lenin o sırada Sibirya'daydı. 1898 kongresinin başarısızlığı Lenin'i Rus sosyal demokrasisini içinde bulunduğu krizden çıkaracak ulusal bir partinin inşasının ciddi ve düzenli bir hazırlık gerektirdiğine inandırdı. Sürgündeki son aylarında ulusal bir gazete çıkarmanın ve bunu bir gizli ajanlar zinciri aracılığıyla sınırdan geçirerek şehirlerde ve fab-

(*) Bu ilk kongrenin federalist ve gevşek bir örgüt anlayışı vardı. Tüzük maddelerinden bir tanesi, gelecek kongreye ertelenecek herhangi bir sorun üzerinde merkez komitesinin karar almamasını, ancak çok acil sorunları kendi başına karara bağlamasını şart koşuyordu. Bu taktirde bile Merkez Komite kararının oylarlığıyla alınması gerekiyordu.²

rikalarda dağıtmanın planlarını kurdu. Gazete, mahalli grupları ulusal bir örgütte birleştirmenin aracı olacaktı. Hem teorik, hem de pratik faaliyet konularında açıklık ve birlik sağlayacaktı.

Krupskaya bu dönemi şöyle hatırlar: “Vladimir İlyiç uykusuz geceler geçirmeye başladı. Son derece zayıfladı. Sabahlara kadar planının ayrıntılarını düşünüyor, bunları Krzhizhanovsky ile ve benimle tartışıyor, Martov’a ve Potresov’a mektuplar yazarak planını ve yurt dışı yolculuğunu tartışıyordu.”³

Mücadeleyi genelleştirme gereği

1899’un ikinci yarısında Rus ‘ekonomizm’inin ve Alman revizyonizminin yükselişinin hareket için yarattığı tehlikenin korkusu Lenin’i değneği tekrar diğer yana doğru, yani, kendiliğinden ve günlük parça parça ekonomik mücadeleden uzaklaşıp ulusal bir siyasi partinin örgütlenmesine doğru bükmeye itti. 1899 yılının sonlarına doğru yazdığı ‘Acil Görevlerimiz’ adlı yazısında şöyle der:

“Tek bir fabrikada veya sanayinin tek bir dalında işçilerin işverene veya işverenlere karşı giriştikleri mücadele sınıf mücadelesi midir? Hayır, bu onun sadece zayıf bir tohumudur. İşçilerin mücadelesi, ancak ülkenin işçi sınıfının bütününün önde gelen temsilcileri kendilerinin tek bir işçi sınıfı olduğu bilincine varınca ve tek tek işverenlere karşı değil, kapitalist *sınıfın tamamına* ve o sınıfı destekleyen hükümete karşı bir mücadele başlatırları zaman bir sınıf mücadelesi haline gelir... Sosyal demokratların görevi, işçileri örgütleyerek, işçiler arasında propaganda ve ajitasyon yürüterek onların kendilerini ezenlere karşı kendiliğinden mücadelesini tüm sınıfın mücadelesine, belirli siyasi ve sosyalist idealler için, belirli bir siyasi *parti* mücadelesine *dönüştürmektir*. Bu ise salt yerel faaliyetler ile elde edilemez.”⁴

Dar, ekonomist örgüt anlayışını aşmak gerekiyordu:

“Aşmak için tüm enerjimizi harcamamız gereken başlıca sorumuz, yerel faaliyetin dar ‘amatörce’ karakteridir. Bu amatörlük yüzünden Rusya’daki işçi sınıfı hareketlerinin büyük çoğunluğu sadece mahalli olaylar olarak kal-

makta ve Rus sosyal demokrasisinin tümüne örnek olma, Rus işçi sınıfı hareketinin tamamı için bir basamak olabileme özelliklerinden pek çok şey yitmektedir.”⁵

Buradan çıkarılacak sonuçlar son derece açık:

“Sosyal demokratik düşüncelerin tohumu Rusya’nın her bir köşesinde ekilmiş durumda; işçi bildirileri -sosyal demokratik yazının ilk biçimleti- St Petersburg’dan Krasnoyarski’ye, Kafkasya’dan Utallar’a kadar bütün Rusya işçilerince biliniyor. Şimdi ihtiyacımız olan şey tüm bu çalışmayı tek bir parti çalışması içinde birleştirmektir... Amatörlük artık yetil! *Ortak* eyleme geçmek için, ortak bir parti programı hazırlamak, partimizin taktiklerini ve örgütlenmesini beraberce tartışmak için yeterli olgunluğa erdik.”⁶

Sosyalistlerin birliğini sağlayabilmek için merkezi görev bütün Rusya için bir gazete çıkarmaktır:

“En acil görevimiz, *bütün yerel gruplar ile yakından bağlantılı, düzenli bir parti organı kurmak olmalıdır.*”

“Önümüzdeki dönemin tamamı boyunca sosyal demokratların tüm faaliyetinin bu amaca yönelmesi gerektiğine inanıyoruz. Böyle bir organ olmadan yasal çalışma dar bir şekilde ‘amatörce’ kalacaktır. Eğer belirli bir gazetede doğru bir biçimde temsil edilmesi örgütlenemeyecek olursa, partinin kurulması büyük ölçüde boş sözler olarak kalacaktır. Merkezi bir organ tarafından birliği sağlanmayan ekonomik mücadele Rus proletaryasının tamamının sınıf mücadelesi haline gelemez. Tüm siyasi konularda görüş belirtmeyi ve mücadelenin çeşitli örneklerine yön vermeyi bir bütün olarak başaramadan bir partinin siyasi mücadele vermesi olanaksızdır. Merkezi bir organda tüm bu sorunları tartışmadan, işleri yürütmek için gereken yöntemleri ve kuralları topluca değerlendirmeden her bir parti üyesinin tüm partiye karşı *sorumluluğunu* -merkezi bir organ aracılığıyla- saptayamadan devrimci güçlerin disiplinli bir şekilde örgütlenmesi ve devrimci tekniğin geliştirilmesi olanaksızdır.”⁷

Lenin, aynı dönemde yazdığı ‘Acil Bir Sorun’ adlı diğer bir yazıda

ise, marksistlerin ulusal bir partide biraraya getirilmesinin hareket içindeki işbölümünü geliştireceğini ve böylece verimliliği arttıracaklarını savunmuştur:

“Her bir parti üyesinin ya da değişik üye gruplarının partinin faaliyetinin değişik yönlerinde uzmanlaşması -bazılarının yayınları çoğaltması, diğerlerinin bunları sınırdan geçirmesi, üçüncü bir kesimin bunları Rusya içinde dağıtması, dördüncüsünün bunları şehirlerde yayması, beşincisinin gizli toplantı yerleri bulması, altıncı birilerinin para toplaması, yedincilerin hareket hakkında haberleşme ve tüm bilgi aktarımını sağlaması, sekizincilerin ise ilişkileri sürdürmeleri vb, vb, gerekiyor. Bu şekilde uzmanlaşmanın daha büyük ölçüde kendini sınırlamayı gerektirdiğini, mütevazı, göze çarpmayan günlük işlerde daha çok yoğunlaşma yeteneği gerektirdiğini, eğitim çevrelerindeki olağan faaliyetten daha büyük gerçek kahramanlık gerektirdiğini biliyoruz.”*

Lenin’in planı iki gazete içeriyordu: İki aylık teorik bir dergi (daha sonraların *Zarya’sı*) ve hareketin örgütsel ve ideolojik olarak pekişmesini sağlayacak, daha geniş bir şekilde dağıtılacak iki haftalık bir gazete (*Iskra*).

“Iskra” neredeyse sönme noktasına nasıl geldi?

Lenin Sibiry’dayken ikisi de sürgün olan Martov ve Potresov ile mektuplaşıyordu. Martov ve Potresov, ulusal gazete ve örgüt hakkında Lenin’in planlarına katılıyorlardı. Gazetenin geleceği hakkında uzun uzun mektuplaştılar: Kimlerin gazeteye yazı yazacağı, ne zaman basılacağı, şehirlere nasıl ulaştırılacağı ve bir dizi sorun üzerine gazetenin nasıl tavır alması gerektiği hakkında tartıştılar. Bu üçlü grup birçok bakımdan birbirlerine çok yakındılar, üçü de aynı yaşlardaydı (Potresov Lenin’den bir yaş büyük, Martov ise üç yaş küçüktü), üçünün de sürgün süreleri hemen hemen aynı zamanlarda bitiyordu, ve üçü de gazeteyi başlatmak amacıyla yurt dışına gidecekti. Birbirlerine öylesine yakındılar ki, Lenin kendilerine ‘üçlü ittifak’ adını takmıştı.

Üçü de Plekhanov’a ustaları gözü ile bakıyorlardı. Ancak, Ağustos 1900’de ‘Rus marksizminin babası’ ile yaptığı görüşme Lenin için kötü bir şok oldu. Olayı burada aktarmanın önemi var çünkü bu olay Lenin’in sonraları uzun yıllar boyunca kendi içinde zaptettiği duygusal yanı hakkında bazı ilginç şeyleri açığa çıkarıyor. Aynı zamanda bu olay Lenin’in Plekhanov, Akselrod ve Zasluch gibi Rus marksizminin öncü nesli ve eski ustaları ile ilerideki ayrılığının ipuçlarını taşıyor.

Lenin bu görüşmeyi uzun bir özel raporda anlatır (*Toplu Eserler’in* 18 sayfasını kapsar). Krupskaya, Martov ve bazı diğer yakın taraftarlara hitaben yazdığı bu rapora ‘Kıvılcım’ Nasıl Az Daba Sönüyordu başlığını koymuştur. (Lenin burada kelime oyunu yaparak *Iskra’yı* kasdederek -Iskra kıvılcım demektir.)

Karşılaştıklarında, Lenin’e göre Plekhanov,

“Şüpheli, güvenmez, ve kendini daima son derece haklı sanan birisiydi. İhtiyatlı davranmaya çalıştım ve tüm ‘nazik’ konulardan uzak durdum, ancak kendi kendime uyguladığım bu sınırlama beni çok zor durumda bıraktı...Derginin taktikleri konusunda da ‘anlaşmazlık’ oldu ve Plekhanov başından sonuna kadar tam bir tahammülsüzlük, başka insanların düşüncelerini anlama yeteneksizliği ya da niyetsizliği ve doğrusunu söylemek gerekirse, samimiyetsizlik sergiledi.”

Struve’nin ‘ekonomizm’i ortaya çıkmaya başladığı zamanlarda Plekhanov ona karşı da duyarsız ve yanlış davranmıştı. Ancak Plekhanov bunu kabul etmek niyetinde değildi. Lenin, raporunda bu konuda şöyle diyor:

“Biz, Struve’ye karşı mümkün olan her türlü hoşgörünün gösterilmesi gerektiğini, onun öyle gelişmesinden bizim kendimizin de bir bakıma suçlu olduğumuzu, çünkü *Plekhanov dahil* hepimiz gerektiğinde (1895-1897) müdahale etmediğimizi alenen söyledik. Plekhanov ise, konuya açıklık getirmeksizin, anlamsız sözlerle konuyu *savuşturdu* ve herhangi bir suçu olduğunu kabul etmeyi kesinlikle reddetti. Geleceğin müşterek editörlerinin yol-

daşça sohbeti sırasında geçen bu diplomasi son derece tatsız oldu. 1895'de Struve'ye 'sataşma diye emredildiği' (kim emretmiş?) ve kendisine emredileni yapmaya alışık olduğu (sahi mi!) gibi bahanelerle kendini aldatması niye? 1897'de (Struve, amacının marksizmin temel tezlerinden birisini çürütmek olduğunu *Norve Słoro* da yazdığı zaman) ona karşı çıkmamasının nedeni olarak aynı dergide işbirliği yapanlar arasındaki polemikleri asla tasavvur edemeyeceği (ve etmeyeceği) iddiasıyla kendini aldatması niye? Bu samimiyetsizliği son derece sinir bozucu buldum."⁹

Öte yanda Lenin, bir taraftan gazetenin devrimci marksizmin şaşmaz savunucusu olması gerektiğini öne sürerken, aynı zamanda gazeteyi liberaller, 'ekonomistler' ve revizyonistler ile polemığe açmak taraftarıydı. Hazırladığı yazı kurulu hildirisinde yayınların amaçlarını ve programını açıklıyordu.

"Bu bildiri (Plekhanov'a göre) 'oportünist' bir anlayışla yazılmıştı -kurul üyeleri arasında polemığe izin veriyordu, alçakgönüllüydü, 'ekonomist'lerle anlaşmazlıkları banşçı bir şekilde çözümlene olanağına yer bırakıyordu, vb. Bildiri, hepimizin partiye bağlı olduğumuzu ve partinin birliği için çalışma arzumuzu vurguluyordu."¹⁰

Lenin, Struve ve Tugan-Baranovski'yi dergiye yazı yazmaya davet etmek taraftarıydı. Ancak Plekhanov, aksi görüşleri dahil etmeye tümüyle karşıydı ve 'müttefik'lere karşı "çitkinlik sınırlarına kadar varan (onların casus olduklarından şüphelenen, onları dolandırıcılık ve yalancılıkla suçlayan ve böyle 'hainleri kuşunlamak'ta bile tereddüt etmeyeceğini iddia eden, vb.)" bir düşmanlık sergiledi.¹²

Plekhanov, Akselrod ve Zasuliç bu görüşmeden birkaç gün sonra iki nesil arasında bir anlaşmaya varabilmek için Lenin ve Potresov'la biraraya geldiler. Gergin ilişkiler bu defa açık anlaşmazlığa dönüştü. Plekhanov'un sonsuz hakimiyet sağlama arzusu son derece açıktı, ancak "diplomatik bir şekilde" başlamayı uygun gördü:

"...Kendisinin yazı vermekle yetinmesinin, sıradan bir yazar olmasının daha iyi olacağını, çünkü aksi takdirde sürekli sürtüşme olacağını, kendi görüşlerinin bizim görüşlerimizden besbelli farklı olduğunu, partimizi ve görüşlerimizi anladığını ve saygı duyduğunu ancak bunlara kendisinin katılmayacağını söyledi. Dolayısıyla, yazı kurulunun bizlerden oluşmasının, kendisinin ise yazı vermesinin daha iyi olacağını söyledi. Bunu duyunca biz çok şaşırдық, gerçekten şaşırдық, ve bu öneriye karşı tartışmaya başladık."

Lenin ve arkadaşları Plekhanov'un yazı kurulunda yer alması için ısrar edince bu defa Plekhanov, kasıtlı bir şekilde, altı kişilik yazı kurulunda (eskilerden Plekhanov, Akselrod ve Zasuliç; gençlerden Lenin, Martov ve Potresov) oylamanın nasıl sonuçlandırılacağını sordu. Bunun üzerine Vera Zasuliç, herkesin bir oyuna karşılık Plekhanov'un iki oyu olmasını önerdi.

"Bunun ardından Plekhanov yönetim dizginlerini eline aldı ve başyazar havasıyla hiçbir itiraza tahammül göstermeyen bir eda içinde oradakileri gruplara bölmeye ve ona-buna yazacakları makaleleri vermeye başladı. Biz, sersemletilmiş gibi orada oturakaldık; ne olup bittiğini kavrayamadan ardi ardına her bir şeye razı olduk. Aptal yerine koyulduğumuzun farkına vardık."¹³

"Plekhanov'a 'tutkunluğum' bir anda siliniyordu, inanılmayacak kadar gücendiyimi ve darıldığımı hissettim. Hayatımda hiç ama hiçbir zaman bir başka insana böylesine içten bir şekilde saygı göstermemiş, hiçbir insanın önünde böyle 'aciz' durmamıştım, ve bundan önce hiçbir zaman böylesine acımasızca 'tekme' yememiştim. Evet, olan tam buydu, gerçekten tek-melenmiştik."¹⁴

Lenin, Plekhanov'un otoriter tavrına karşı kendisinin ve Potresov'un tepkisini derin bir kızgınlıkla şöyle anlatır:

"Öfkemizin haddi hesabı yoktu. İdealimiz yerte bir edilmişti; idealimizi tahttan düşürülmüş tanrı gibi dalga geçercesine ayaklanımız altında çiğnedik. Ona karşı söylemediğimiz şey kalmadı. Karar aldık; bu böyle devam

edemez. Bu şartlar altında onunla birlikte çalışmak istemiyoruz, çalışmaya-
cağız, *çalışamayız*. Elveda dergi! Herşeyden vazgeçip Rusya'ya döneceğiz,
orada en başından tekrar başlayacağız ve kendimizi gazete ile sınırlayaca-
ğız. Yoldaşa ilişkileri anlamayan ve sürdüremeyen bu adamın elinde alet
olmayacağız. Editörlüğü kendimiz üstlenmeye cüret edemedik; üstelik, buna
şimdi kalkışmak son derece iğrenç olurdu çünkü, aslında editörlükte gö-
zümüz var gibi görünecek, bizim de daha az da olsa gerçekten streber,
kariyerist olduğumuz ve gösteriş meraklısı olduğumuz sanılacak... O gece
ne hissettiğimizi -o karmakarışık, yüklü, şaşkın düşüncelerimizi- yeterince
anlatılabilmek çok zor.

"Ve bunları hepsi bizim önceden Plekhanov'a olan delicesine tutkunlu-
ğumuz yüzünden. Eğer böylesine tutkun olmamış olsaydık, ona daha se-
rinanlı, daha akılabasında bir şekilde yaklaşıydık, yazdıklarını daha nesnel
bir gözle okumuş olsaydık ona karşı tavrımız daha değişik olurdu ve keli-
menin tam anlamıyla, böylesine bir felaket gelmezdi başımıza... Hayatımı-
zın en acı dersini almış olduk, son derece acı, son derece merhametsiz.
Genç yoldaşlar yaşlı bir yoldaşa duydukları büyük sevgiden dolayı ona
'nezaket' gösterirler -fakat o aniden bu sevgiyi entrika havasını sokar... ka-
pılmış genç sevdiğinden acı bir ders görür- artık tek tek herkesi 'duygu-
suzca' dikkate almayı, duygularını saklı tutmayı öğrenir. O gece buna ben-
zer pek çok acı laf ettik kendi kendimize."15

Bu olay hayatı boyunca Lenin'in hareket içindeki herhangi bir
hiyerarşiye, hareketin liderlerinin herhangi bir zorba tavrına ve bu li-
derlerin geçmişlerindeki hatalarını dürüst olmayan bir şekilde örtbas
etmelerine niye nefret duyduğunu gösterir. Lenin artık kendisi bir lider
olmak için kolları sıvamıştır. Aynı zamanda bu olay Lenin'e gelecekte-
ki ittifaklarında ve kavgalarında hiçbir zaman kişisel ve siyasi yanları
birbirine karıştırmamayı öğretir -artık kendi doğasının duygusal yanını
disiplin altında tutmayı öğrenmiştir.

"Olanları en yakın arkadaşlarımız dışında hiçkimseye anlatmamayı ara-
mızda kararlaştırdık... Dışarıdan bakınca sanki hiçbir şey olmamış gibiy-
di... fakat içeride uyum bozmuştu, mükemmel kişisel ilişkiler yerine 'ba-

nış istiyorsan, savaşa hazır ol' cinsinden kuru iş ilişkisine benzer ilişkiler
sürdü."16

Lenin'in bir daha hiçbir yazısında tekrarlamadığı bu olay sade-
ce geleceğin kişisel anlaşmazlıklarının -Lenin ile Plekhanov (ve onun
yakın arkadaşları Akselrod ve Zasuliç) arasındaki anlaşmazlıkların-
habercisi olmakla kalmadı, aynı zamanda 'Rus marksizminin baba-
sı'nın gerçek temel zayıflığını gösterdi. Bunun başlıca olası nedeni
herhangi gerçek mücadele hareketinden uzak yalnızlık yıllarıdır.
Krupskaya bunu şöyle dile getirir:

"Plekhanov'un kaderi trajikti. Onun işçi hareketine teorik alandaki hizmeti
çok büyüktü. Fakat yılların göçmenliği onu erkilememiş değildi -bu yıllar
onu Rusya'daki gerçek hayattan ayrı bıraktı. Geniş kitlelerin işçi hareketi
ancak o yurtdışına çıktıktan sonra gelişti. Plekhanov çeşitli partilerin temsil-
cileriyle, yazarlarla, öğrencilerle ve hatta tek tek işçilerle görüştü fakat ne
Rus işçi kitlelerini gördü, ne onlarla çalıştı, ne de onların hislerini paylaştı.
Rusya'dan ne zaman hareketin yeni biçimlerinin üstündeki örtüyü kaldıran
ve perspektiflerinin kavranmasını sağlayan bir mektup çıkagelse, Vladimir
İlyiç, Martov ve hatta Vera Ivanova bu mektupları tekrar tekrar okurlardı:
Vladimir İlyiç ondan sonra uzun süre odada aşağı yukarı gezinir, bir türlü
uyuyamazdı. Cenevre'ye taşındıktan sonra ben bu tür mektupları Plekha-
nov'a göstermeye çalıştım fakat onun tepkisi beni hayteler içinde bıraktı;
ne yapacağını bilemez gibi baktı ve yüzünü şüpheli bir eda kaplar gibi
oldu. Arkasından bu mektuplardan hiçbir zaman söz etmedi... Önceleri bu
beni biraz gücendirdi; fakat sonradan onun bu tavrının nedenlerini düşün-
meye başladım. Plekhanov Rusya'dan ayrılmış çok olmuştu ve her bir mek-
tubun görelî değerini kavramayı ve satırlar arasında bir sürü şeyler okuma-
yı mümkün kılan o -deneyimle şekillenen- ölçü onda yoktu.

"İskra'ya sık sık işçiler gelirdi ve tabii ki hepsi Plekhanov'u görmek istiyot-
lardı. Plekhanov'la görüşebilmek bizle ve Martov'la görüşmekten çok da-
ha zordu, fakat bit işçi onunla görüşmeyi başarabilse bile kafasının karıştı-
ğını hissederek ayrılırdı. İşçi, Plekhanov'un fevkalade zekasıyla, bilgisiyle ve
yaraucılığıyla büyülenir ancak ayrılırken kendisiyle bu fevkalade teorisyen

arasında ne kadar büyük bir uçurum olduğundan başka bir şey hissetmez gibi görünürdü. Kendi söylemek istediği ya da danışmak isteyeceği şeylerden tek bir kelime etmeden ayrılırdı.

“Eğer işçi Plekhanov’la anlaşmayacak ve kendi düşüncesini açıklamaya çalışacak olursa, Plekhanov kızmaya başlardı, ‘senin anan, baban daha çocukken ben...’

“Tahmin ederim göçmenliğinin ilk yılları böyle değildi, fakat 1900’lerin başından itibaren Plekhanov Rusya’yı doğrudan hissedebilme yeteneğinin tümünü artık kaybetmişti. 1905’te ise Rusya’ya gitmedi.”¹⁷

Troçki de Plekhanov’un koşullarını çok iyi açıklıyor:

“Plekhanov artık bir gerileme dönemine girmişti. Onun gücünü zayıflatan şey tam da Lenin’e güç katan şeydi -devrimin yaklaşması. Plekhanov’un faaliyetinin tümü hazırlık ve teori günlerinde kalmıştı. Mükemmel bir marksist propagandacı ve polemikçiydi, ama proletaryanın devrimci politikacısı değildi. Devrimin gölgesi yaklaştıkça Plekhanov’un rağbetten düşüğü daha da belli oldu. Kendisi de bunun farkındaydı ve gençlere sinirlenmesinin nedeni buydu.”¹⁸

Plekhanov’un tam tersine Lenin Rus işçilerinin hayatlarını ve mücadelesini biliyor ve anlıyordu.

Lenin’in olağanüstü özgüveni

Plekhanov’la arasındaki şiddetli anlaşmazlık Lenin’in iradesi ve kendine güveninin ilk sınavı olmuştur.

Lenin kadar kendine güvenen, niyetli ve ısrarlı bir devrimci belki de hiç olmamıştır. Yazılarında en sık tekrarladığı kelimelerin ‘usanmaz’ ve ‘uzlaşmaz’ olması herhalde çok şey gösterir. Herşeyden öte, Lenin’in sarsılmaz bir iradesi vardır. Lunaçarski’nin *Devrimci Silüetler*’de dediği gibi, “Onun karakterinin hakim yanı, yaradılışının yarısını oluşturan özelliği, iradesidir. En acil görev üzerinde kendisini yoğunlaştırabilen son derece sıkı, son derece kuvvetli, fakat güçlü idrakinin çizdiği sınırın ötesinde hiçbir zaman kaybolmayan ve her bir sorunu kocaman, dünya çapındaki bir siyasi zincirin halkası gibi doğru yerine oturtan bir irade.”¹⁹ Rusça’da özgürlük ve iradenin aynı kelime olması ol-

dukça anlamlıdır.

Lenin’in hayat tarzı disiplin, düzen ve sabırla kendine hakim olma örneğidir. Gorki onu, “kişisel olarak iddiasız, sigara, içki içmez, sabaha kadar akşama kadar karışık, zor işlerle uğraşır, kendisine doğru dürüst bakmaktan aciz” diye tarif etmiştir.²⁰ Mektuplarında Lenin hiçbir zaman etrafından bahsetmezdi -ister hapishanede, ister Sibiry’da, Cenevre’de, Paris’te veya Londra’da olsun, sözünü ettiği şey her zaman için işi olmuştur. Yazdığı en kişisel şey ancak günlük faaliyetinin kısa bir özeti olmuştur. Bir defasında ailesi, Sibiry’den hiçbir şey yazmıyor diye şikayet ettiğinde Krupskaya buna şöyle cevap vermiştir: “Volodya, hayatın olağan yanları hakkında yazmaktan gerçekten aciz.”²¹

Petresov’un 1927’de yazdığı düşmanca bir biyografide herşeye rağmen itiraf ettiği gibi, “ve gene de... yakınındaki hepimiz... Lenin’i sadece bilgisi, kafası ve çalışma yeteneği ile değil, aynı zamanda davaya olağanüstü adanmışlığı, kendisini tamamen vermeye her zaman hazır oluşuyla, en tatsız görevleri kabul etmeye daima hazır olması ve bunları en büyük ihtimam ve başarıyla yerine getirmesi ile takdir ederdik.”²²

Troçki, bir defasında Vera Zasulic’in Lenin’e şöyle dediğini aktarır: “George (Plekhanov) bir tazıdır -birşeyi bir süre için silkelere ama sonra vazgeçer; oysa sen bir buldugsun- sen öldürürcesine yakalıyor-sun.” Bu sözleri Troçki’ye anlattıktan sonra Vera Zasulic şunu ilave eder: “Bu Lenin’in çok hoşuna gitti -memnuniyetle, ‘öldürürcesine’ diye tekrarladı.”²³

Akselrod (Rus marksizminin kurucularından ve sonraların önde gelen bir Menşeviki) ile Uluslararası Sosyalist Büro’nun bir üyesi arasında geçen şu sözler çok aydınlatıcı:

“Uluslararası Sosyalist Büro üyesi: ‘Yani, bütün bu bölünmeler, kavgalar ve skandallar tek bir insanın işi mi diyorsun? Nasıl olur da tek bir insan bu kadar etkili ve tehlikeli olabilir?’ Akselrod: ‘Çünkü, gününün yirmidört saatini devrime adayan, aklından devrimden başka bir şey geçmeyen, uykusunda bile devrimden başka bir şeyin rüyasını görmeyen başka bir insan

daha yok. Gel de uğraş böyle birisiyle.”²⁴

Son olarak, yakın arkadaşı Alman devrimcisi Clara Zetkin’e Lenin’in şu sözlerini hatırlayalım:

“Devrim güçlerin yoğunlaşmasını ve çoğalmasını gerektirir. Hem kitlelerin hem de bireylerin. D’Annunzio’nun sefahatini yaşayan kadın ve erkek kahramanları gibi, sefahat ortamına tahammülü yoktur. Cinsel yaşamda ahlaksızlık burjuvadır, çütümenin göstergesidir. Proletarya yükselen bir sınıftır. Bir uyuşturucunun ya da uyarıcının verdiği sarhoşluğa ihtiyacı yoktur. Ne cinsel aşırılığın ne de alkolün vereceği en ufak bir sarhoşluğa. Kapitalizmin ayıbını, pisliğini, vahşetini unutmamalıdır, unutmayacaktır. Savaşmak için en güçlü itkiyi sınıfın konumundan ve komünist idealden alır. Berraklık, berraklık ve yine berraklığa ihtiyacı vardır. Ve tekrar ediyorum, gücümüzü zayıflatmak, israf etmek, mahvetmek yok. Özkontrol ve özdisiplin kölelik değildir, aşkta bile.”²⁵

4

“Ne yapmalı?”

Rus sosyal demokrasinin önündeki örgütsel görevler üzerine Lenin birkaç yıldır aklından geçirdiklerini 1902 yılında *Ne Yapmalı?* adlı çok önemli bir kitapta topladı. Bu kitap “üç sorunu” ele alıyordu - “gerekli siyasi ajitasyonun karakteri ve başlıca içeriği; örgütsel görevler; militan ve tüm Rusya çapında bir örgütün aynı anda çeşitli taraflardan inşasının planı.”¹

Sendikal ve sosyalist bilinç arasındaki fark

Lenin’in “gerekli siyasal ajitasyonun karakteri ve başlıca içeriği” hakkındaki görüşleri onun sendika siyaseti ve sosyalist siyaset arasındaki farkı çözümlemesine doğru geliştirdi. Bunu şöyle dile getiriyordu: “Tüm ülkelerin tarihi göstermiştir ki, işçi sınıfı yalnızca kendi çabasıyla ancak sendikal bilinç geliştirebilir, yani sendikalarda birleşmek, işverenlere karşı mücadele vermek, gerekli işçi yasalarını geçirmesi için hükümeti zorlamaya çalışmak vb. gerektiği inancı.”²

Diğer sayfalarda ise şunları der:

“İşçi sınıfı hareketinin kendiliğinden gelişmesi onun burjuva ideolojisine tabi olmasına yol açar... çünkü kendiliğinden işçi sınıfı hareketi sendikacılıktır, *Nar-Gewerkschaftlere*’dir, ve sendikacılık işçilerin burjuvazi tarafından ideolojik olarak esir edilmesi demektir.”³

“Kendiliğinden hareket, asgari direniş çizgisindeki hareket, neden burjuva ideolojisinin egemenliğine yol açıyor diye soracaktır okuyucu. Şu basit se-

beple ki, burjuva ideolojisi sosyalist ideolojiden köken olarak çok daha eskidir, gelişiminin daha ileri bir düzeyindedir ve emrinde ölçülemeyecek kadar daha çok yayılma aracı vardır.”⁴

“Bu yüzden görevimiz, sosyal demokrasinin görevi, *kendiliğindenlikle mücadele* etmek, işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kanadı altına girmek için verdiği bu kendiliğinden, sendikacı uğraştan çevirmek ve devrimci sosyal demokrasinin kanadı altına almaktır.”⁵

Devamla:

“Siyasal sınıf bilinci işçilere ancak dışarıdan götürülebilir; yani, ekonomik mücadelenin, işçilerle işveren arasındaki ilişkiler alanının dışından. Bu bilgiyi edinmenin olanaklı olduğu tek alan, tüm sınıfların ve katmanların devlet ve hükümet ile ilişkileri alanı, tüm sınıfların arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır.”⁶

Şüphesiz Lenin’in bu ifadeleri, kendiliğindenlik ve bilinç arasındaki farkı abartıyor. Çünkü aslında kendiliğindenliği bilinçten tamamen ayırmak mekanik olur ve diyalektik değildir. Daha ilerde göreceğimiz gibi Lenin başka yazılarında bunu kabul etmiştir. Saf kendiliğindenlik yoktur - “her ‘kendiliğinden’ hareketin içinde bilinçli önderliğin ve disiplinin daha tam gelişmemiş unsurları vardır.”⁷ En küçük grevde bile, eksik ve gelişmemiş de olsa bir önderlik vardır.

1899’un sonunda yazdığı *Greter Üzerine* başlıklı bir yazısında Lenin daha sonra *Ne Yapmalı?*’da kendiliğinden sınıf mücadelesi ve sosyalist bilinç arasındaki ilişki üzerine söyledikleriyle açıkça çelişir. İlk yazısında örneğin şöyle demiştir:

“Her grev çok etkin bir şekilde işçinin aklına sosyalizme dair düşünceleri, sermayenin zulmünden kurtulmak için tüm işçi sınıfının mücadelesi düşüncelerini getirir.”⁸

“Grev işçilere, işverenin gücünün ve işçilerin gücünün ne olduğunu anlamalarını öğretir; sadece kendi işverenini veya hemen yanındaki kendi işçi arkadaşlarını değil, bütün işverenleri, kapitalistler sınıfının tümünü ve işçi sınıfının tümünü düşünmeyi öğretir.”⁹

“Üstelik grev, sadece kapitalistlerin değil, hükümetin ve yasaların ne olduğu konusunda da işçilerin gözünü açar.”¹⁰

Kendiliğindenlik ve bilincin mekanik bir şekilde karşı karşıya konmasının mantığı, partiyi, işçi sınıfı önderliğini, mücadele içinde ortaya çıkmış *fiili* unsurlardan tamamiyle ayırmaktır. Bu anlayış, kendiliğinden mücadelenin ortaya çıkarabileceği her soruna partinin bir cevabı olduğunu varsayar. Savaşa hazır bir sürü insanın körlüğü, daha önceki bir avuç insanın alimliğinin mutlaklığının öbür yüzüdür.

Genel olarak, ekonomik ve siyasi mücadelenin ikiye bölünmüşlüğü Marks’a yabaneıdır. Bir ekonomik talep eğer sadece bir kesimin talebiyse, Marks bunu ‘ekonomik’ diye tanımlar. Ancak, eğer bu aynı talep devlete yöneltilmişse bu defa ‘siyasi’ olur:

“Belli bir fabrikada veya hatta belli bir işkolunda grevler vb. aracılığıyla tek tek kapitalistlerden daha kısa bir işgünü kazanma girişimi saf ekonomik bir harekettir. Öte yandan, 8 saatlik işgünü vb. yasadışı kazanmayı hedefleyen hareket siyasi bir harekettir. Ve bu şekilde işçilerin ayrı ayrı ekonomik hareketlerinden her yerde siyasal bir hareket gelişir, yani çıkarlarını genel bir biçim içinde zorlama hedefi olan, genel olarak toplumsal cebir gücüne sahip bir biçim içinde, bir *sınıf* hareketi... işçi sınıfının hakim sınıfların karşısına bir sınıf olarak çıktığı ve dışardan baskı ile onları zorlamaya çalıştığı her hareket siyasi bir harekettir.”¹¹

Çoğu zamanlar ekonomik (kısmi) mücadeleler siyasi (sınıf çapında) mücadelelere sebep olmaz, ancak ikisi arasında Çin Seddi de yoktur ve zaman zaman bazı ekonomik mücadeleler siyasi mücadelelere dönüşebilir.

Lenin’in *Ne Yapmalı?*’da, örgütlenmeyi mekanik bir şekilde abartacak kadar bir tarafa doğru ‘değneği bükmesi’ herşeye rağmen örgütsel faaliyet açısından oldukça yararlı olmuştur, çünkü dört-beş yıllık bir süredir Rusya’daki marksistler işçi sınıfında, fabrika düzeyinde mücadele etme isteğini yükseltmişlerdi, oysa şimdi kitlelerin hiç değilse siyasal bilinci olan kesiminde siyasal eylem isteğini yükseltecek adım

gerekliydi.

Demokrasi ve sosyalizm mücadelesi

Lenin'in 'hareketin örgütsel görevleri' üzerine yazılarının tümünde varolan tema devrimci sosyalistlerin zulme karşı her hareketi, sadece ekonomik değil, siyasi ve kültürel ve sadece işçilerin değil, toplumun ezilen her kesiminin hareketini desteklemesi gerektiğidir.

"Kırsal alanlardaki yöneticiler ve köylülerin kırbaçlanması, şehirlerde rüşvet alan memurlar ve polisin 'sıradan halka' karşı muamelesi, açlığa karşı mücadele ve halkın aydınlanma ve bilgi için verdiği uğraşın gördüğü baskı, vergi zorbalığı ve dini mezheplere karşı zulüm, öğrencilerin ve aydınların gördüğü aşağılayıcı muamele- bütün bunlar ve zorbalığın binbir başka benzer ifadesi, her ne kadar 'ekonomik' mücadele ile doğrudan ilişkili olmasalar bile, genel olarak siyasi ajitasyon ve kitleleri siyasi mücadeleye çekmek için genel olarak, daha az genişlikte uygulanabilir araç ve fırsatları temsil ederler."¹²

"İşçiler, *hangi sınıf* etkilediğini gözlemeksizin zorbalığın, baskının, şiddetin ve kötü muamelelerin her türlüüne cevap vermek üzere eğitilmedikçe - üstelik, herhangi bir bakış açısıyla değil, sosyal demokratik bakış açısıyla cevap vermek üzere eğitilmedikçe- işçi sınıfı bilinci gerçek siyasi bilinç olamaz."¹³

Bu zorbalıklar teşhir edildiği takdirde:

"En geri işçi, öğrencilere ve dini mezheplere, köylülere ve yazarlara, kendi hayatının her adımında kendisine zulmeden ve ezen aynı karanlık güçler tarafından kötü muamele ve hakaret edildiğini anlayacak veya *bissedecektir*. Bunu hisseden işçi tepki göstermek için karşı konulmaz bir istek ile dola- cak ve bir gün sansür memurunu yuhalayacak, bir başka gün bir köylü ayaklanmasını merhametsizce basutmuş bir valinin evinin önündeki gösteriye katılacak, diğer bir gün ise Engizisyon'un işini yapan cüppeli jandarmalara bir ders verecektir, vb."¹⁴

Lenin'in 1903'de dini mezheplerin üyeleri için (ki, Rusya'da bun-

ların sayısı 10 milyonun üzerindedir) özel bir yayım çıkarmayı önermesi, bu tüm ezilenleri destekleme anlayışındandır. İkinci Kongre- 'ye şu kararı sunmuştur:

"DİNİ MEZHEP ÜYELERİ İÇİN YAYIN ÇIKARILMASI ÜZERİNE KARAR TASLAĞI:

Rusya'daki mezhep hareketinin birçok yönüyle Rusya'daki demokratik akımlardan birini oluşturduğunu göz önüne alarak İkinci Kongre, bunları sosyal demokratik etki alanı içine almak üzere mezhep üyeleri arasında çalışmanın gereğine tüm parti üyelerinin dikkatini çeker. Kongre, deneme olarak Yoldaş Bonch-Bruyevich'in* Merkezi Organın yazı kurulunun denetimi altında *Mezhep Taraftarları Arasında* başlıklı popüler bir gazete çıkarmasına izin verir ve Merkez Komitesine ve Merkezi Organ yazı kuruluna, bu gazetenin başarıyla yayınlanmasını sağlamak üzere ve düzgün işlemesi için tüm koşulları yaratmak üzere gerekli önlemleri almasını emreder."¹⁵

Böylece, dini mezhep üyelerine yönelik *Rassvet* (Şafak) adında bir gazete başlatılmıştır. İlk sayısı Ocak 1904'de çıkmış ve aynı yılın Eylül ayına kadar her ay çıkmaya devam etmiştir. Dini mezhepler arasındaki faaliyetin büyük sosyalist değeri olmuştur. İşçi sınıfı bölgelerinin nasıl Rum Ortodoks kilisesine muhalif dini mezheplerle dolu olduğunu görmek için Troçki'nin otobiyografisini okumak yeterlidir. Bu muhalefet, genelinde, siyasal anlamlar kazanmıştır.¹⁶

Baskının her türlüüne tepki göstermek gereği üzerine Lenin bir devrimci sosyal demokratı bir sendika sekreteri ile karşılaştırarak şöyle der:

"Herhangi bir işçi sendikasının, örneğin bir İngiliz sendikasının sekreteri işçilere ekonomik mücadeleyi sürdürmekte daima yardım eder, fabrika-

---

(*)V.Bonch-Bruyevich Rusya'daki mezhep hareketleri konusunda önde gelen bir bilirkişiydi ve incelemelerinin birkaç cildi yayınlanmıştı. Lenin ile yakın işbirliği yapmış, İkinci Kongre'de onu desteklemiş ve başından sonuna kadar Bolşevik kampta kalmıştır. 1905 Devrimi sırasında ve sonrasında Bolşevik yeraltı yayınlarını örgütlemekte faal rol oynamıştır.

daki suistimalleri teşhir etmekte yardım eder, greve çıkmak ve grevdeki işyerinin önünde grev gözçüsü bulundurmak (yani belli bir fabrikada grev başlatıldığı yolunda herkesi uyararak) konusunda yardım eder, özgürlüğünü kısıtlayan yasaların ve önlemlerin haksızlığını anlatır, burjuva sınıfların üyelerinden oluşan hakem mahkemeleri yargıçlarının tarafılığını anlatır, vb. Tek kelimeyle, her sendika sekreteri işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadeleyi yürütür ve yürütülmesine yardım eder... Sosyal demokrasinin ideali bir sendika sekreteri gibi olmak değil, nerede ortaya çıkarsa çıksın, hangi halk katmanını veya sınıfını etkileyecek olursa olsun zorbalığın ve baskının her ifadesine tepki gösterebilen, bütün bu ifadeleri genelleştirip polis şiddetinin ve kapitalist sömürünün tek bir tablosunu çizebilen, sosyalist inançlarını ve demokratik taleplerini herkesin önüne koyabilmek için ve proletaryanın kurtuluş mücadelesinin dünya tarihindeki önemini herkese açıklayabilmek için ne kadar küçük de olsa her olaydan yararlanabilen halk önderi olmak olmalıdır.”¹⁷

Yüksek derecede merkezleşmiş bir profesyonel devrimciler örgütünün gereği

Sosyal demokrasinin ihtiyaç duyduğu örgütlenme biçimleri siyasal görevlerinin içeriğince belirlenir. Hareketin yeni görevleri herşeyden önce, Lenin’in *Kustarichestvo* -ilkel ‘el yordamıyla örgütlenme yöntemi’ dediği şeye karşı ölümcül bir mücadele vermektir. 1894-1901 dönemindeki tipik marksist eğitim çevresini Lenin şöyle anlatır:

“Bir öğrenci çevresi işçilerle temas kurar ve işe başlar - hareketin eski üyeleri ile hiçbir ilişki kurmaksızın, devrimci faaliyetin çeşitli yönlerini hiç örgütlemeksizin ve belli bir dönemi kapsayan herhangi bir sistematik faaliyet planı yapmaksızın-. Zamanla bu çevre, propagandasını ve ajitasyonunu genişletir; faaliyetiyle oldukça geniş bir işçi kesiminin ve aydınlardan belli bir kesimin sempatisini kazanır, bunlardan para sağlar ve aralarında ‘komite’ye yeni genç insan gruplarını kaydederek. Komitenin çekim gücü büyür, faaliyetinin alanı genişler, ve komite bu faaliyetini oldukça kendiliğinden bir şekilde genişletir.

“Aruk, başka devrimci gruplarla ilişki kuracak, yayın üretecek, yerel bir

gazete yayınlamak üzere işe girişecek, bir gösteri düzenlemekten bahsetmeye başlayacak, ve sonunda açık savaşa yönelecektir (bu, duruma göre, ilk ajitasyon bildirisini yayınlamak, bir gazetenin ilk sayısını çıkarmak, ya da ilk gösteriyi örgülemek şeklinde olabilir). Bu tip eylemlere girişmek genellikle derhal ve tam bir fiyaskoyla sonuçlanır, çünkü bu açık savaş, uzun ve inatçı bir mücadele için sistematik, dikkatle düşünülmüş ve adım adım hazırlanmış bir planın sonucu değil, sadece geleneksel eğitim çevresi faaliyetinin kendiliğinden büyümesi sonucu olmuştur.”¹⁸

“Bu çeşitli savaş, sopalarla silahlanmış bir köylü kütlesinin modern orduya karşı savaşı ile karşılaşmamak elde değil. Savaşçıların hiçbirinin eğitimden geçmiş olmamalarına rağmen genişleyen, büyüyen ve zaferler kazanan bu hareketin canlılığına şaşırılmamak elden gelmez. Doğrudur, tarihsel bir bakış açısıyla bakıldığında zaman, teçhizatın ilkelliği önceleri sadece kaçınılmaz değil, geniş çapta savaşçı toplayabilmeyen bir koşulu olarak meşrudur, ancak ciddi savaş hareketleri başlar başlamaz (ki, aslında bunlar 1896 yazının grevleri ile başlamıştır) mücadele örgütümüzün noksanları giderek artan bir şekilde kendini göstermiştir.”¹⁹

Ayrıca, hareketin amatör karakteri, çöktürücü polis baskınlarına kendini açık bıraktırmıştır.

“Hükümet çok geçmeden kendini mücadelenin yeni koşullarına uyarladı ve mükemmel bir şekilde donatılmış provokatör, casus ve jandarma birliklerini iyice yerleştirmeyi başardı. Baskınlar öylesine sıklaştı, o kadar çok insanı kapsadı, ve yerel eğitim çevrelerini öylesine baştan başa temizledi ki işçi kitleleri kelimenin gerçek anlamıyla tüm önderlerini kaybetti, hareketi şaşırıcı derecede dağıtık bir karakter kazandı ve faaliyette devamlılık ve tutarlılık sağlamak tamamen imkansızlaştı. Yerel önderlerin korkunç bir şekilde dağıtılması; eğitim çevreleri üyeliğinin tesadüfi karakteri; teorik, siyasi ve örgütsel sorunlarda eğitim noksanlığı ve dar bakış açısı - bunların hepsi yukarıda tarif edilen koşulların kaçınılmaz sonucudur. Olaylar öyle bir duruma vardı ki, bazı yerlerde işçiler, kendine hakim olamıyor ve sırt tutamıyor diye aydınlara karşı güvenlerini kaybetmeye ve onlardan uzak durmaya başladılar; onlara göre, aydınlık çok dikkatsizdiler ve polis bas-

kınlarına sebep oluyorlardı!”²⁰

Bunlar gerçekten ağır eleştiriler. Lenin, kendisi dahil hiç kimseyi esirgemiyor:

“Bu samimi sözlerden hiç bir faal işçi alınmasın, çünkü yetersiz eğitim sözkonusu olduğunda ben bu sözleri herkesten önce kendime yöneliyorum. Önüne çok geniş, herşeyi kapsayan görevler koyan bir eğitim çevresinde ben de çalıştım; ve hepimiz, o çevrenin bütün üyesi, çok iyi bilinen bir sözü uyarlamak gerekirse, tarihin ‘bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya’ya altüst edelim’ diyebileceğimiz bir anda amatörce davrandığımızı farkettiğimiz zaman acıyla ve şiddetle bunun sıkıntısını çektik. O zaman duyduğum derin utancı hatırladıkça, devrimciliği karalayan ve görevimizin, devrimciyi amatörün seviyesine indirmek değil, amatörleri devrimcilerin seviyesine yükseltmek olduğunu anlayamayan bu sahte sosyal demokralara karşı duygularım daha da şiddetleniyor.”²¹

Lenin’in buradan çıkardığı sonuç, ‘devamlılığı sürdüren istikrarlı bir önderler örgütü’ kurulmasıdır:

“...böyle bir örgüt başlıca, devrimci faaliyete profesyonelce katılan insanlardan oluşmalıdır; otokratik bir devlette, böyle bir örgütün üyeliğini devrimci faaliyete profesyonelce katılan ve siyasi polis ile savaşma sanatında profesyonelce eğitilmiş insanlarla ne kadar sınırlarsak örgütü keşfetmeleri o kadar zor olacaktır.”²²

Ancak hareketin profesyonel devrimcileri sadece öğrenci ve aydın çevreleri ile sınırlanmamalıdır:

“Yetenekli ve ‘ümit vaadeden’ bir işçi-ajitator günde onbir saat fabrikada çalışmaya terkedilmemelidir. Deneyimini artırması, görüşünü genişletmesi ve jandarmaya karşı mücadelede hiç olmazsa bir kaç yıl dayanabilmesi için ona parti tarafından bakılmasını, zamanında yeraltına çekilmesini ve faaliyet bölgesini değiştirmesini sağlamalıyız.”²³

Lenin’in Menşevik kamptaki muhalifleri daha sonradan onu, ‘Ne Yapmalı?’da aydınları işçilerden daha üstün tutmakla suçladılar. Bu hiç de böyle değildir. Aslında, Lenin aydınları, ‘alışkanlıklarında dikkatsiz ve tembel’ olmakla suçlar. Fabrika hayatı disiplinine alışık işçilerin aksine, aydınların parti tarafından disiplin altına sokulması gerekecektir. Onların partideki rolü zaten geçicidir. “Aydınların rolü, aydınların arasından özel önderler çıkarmayı gereksiz kılmaktır.”²⁴

Bir örgütlenme aracı olarak ‘Iskra’

Iskra’nın yayına başladığı andan itibaren Lenin, onun tüm Rusya’ya kapsayan, merkezileşmiş bir örgütün kurulması için bir silah olarak hizmet görmesi gerektiğini açıkça ortaya koydu. *Nereden Başlamalı*’da (*Iskra*, sayı 4) Lenin’in ‘gazetenin rolünün sadece düşünceler yayınlamak, siyasi eğitim yapmak veya siyasi müttefikleri sıralamakla sınırlı kalmaması’ gerektiğini savunur:

“Gazete sadece kolektif propaganda ve kolektif ajitasyon aracı değil, aynı zamanda kolektif örgütlenme aracıdır. Bir benzetme yapmak gerekirse, bu son bağlamıyla gazete, planın dış hatlarını gösteren, inşaat işçileri arasındaki iletişimi kolaylaştıran, ve böylece işi paylaşmalarını ve örgütlü emek güçlerinin kazandığı ortak sonucu görmelerini sağlayan inşa halindeki bir yapının etrafındaki iskeleye benzetilebilir. Gazetenin yardımı ve aracılığı sayesinde sadece yerel faaliyete değil, düzenli genel faaliyete girecek; üyelerini siyasi olayları dikkatli bir şekilde izlemek, bu olayların toplumun çeşitli katmanları üzerindeki önemini ve etkilerini değerlendirmek ve bu olayları devrimci partinin etkileyebilmesi için etkin yöntemler geliştirmek konusunda eğirecek kalıcı bir devrimci örgüt doğal olarak şekillenecektir. Her şey bir yana, gazeteye düzenli yazı temin etmek ve onun düzenli dağıtımını sağlamak gibi teknik görevler bile birleşik partinin, birbirleriyle daimi ilişkiler sürdüreceği, olayların genel gidişini bilecek, tüm Rusya çapındaki faaliyet çerçevesinde ayrıntılı görevlerini düzenli bir şekilde yerine getirmeye alışacak, çeşitli devrimci eylemler örgütlemekteki güçlerini sınavdan geçirecek bir yerel ajanlar ağının oluşmasını gerektirecektir.

"Bu ajanlar ağı işte tam da bizim ihtiyacımız olan örgütün belkemiğini oluşturacak -sıkı ve detaylı bir işbölümü uygulayabilecek kadar geniş ve çok yönlü; her türlü koşullar altında, her 'ani yön değişikliği'nde ve her beklenmedik olay karşısında kendi faaliyetini istikrarla yürütebilecek kadar azimli; düşman tüm güçlerini bir noktada topladığı zaman bu güçlü düşmana karşı açık savaştan uzak durabilecek ama, öte yanda, düşmanın hantallığından yararlanabilecek ve hiç beklemediği bir anda ve hiç beklemediği yerden ona saldırabilecek kadar esnek bir örgüttür."²⁵

Gelecekteki bir silahlı ayaklanmanın önderlerinin örgütleyicisi olarak gazete

Lenin'in yaratıcılığı gazeteyi sadece ajitatörler partisini örgütleme aracı olarak görmekle kalmadı. *Ne Yapmalı?*, gazetenin yerel ajanlar ağının çarlığa karşı ilerideki silahlı ayaklanmanın örgütlenmesinin tabanı olması gerektiğini savunur:

"Bu gazetenin etrafında oluşturulacak örgüt... zotlu devrimci 'buhran' dönemlerinde partinin şerefini, prestijini ve devamlılığını ayakta tutmaktan, ülke çapındaki silahlı ayaklanmaya hazırlanmaya, bunun zamanını saptamaya ve bunu yerine getirmeye kadar heşey için hazır olacaktır...(.)...gözünüzün önünde bir halk ayaklanması canlandıran. Herhalde herkes şimdi bunu düşünmemiz ve hazırlamamız gerektiğini farkındadır. Ama nasıl?...(.)...ortak gazetenin kutuluşu ve dağıtımı esnasında oluşacak ajanlar ağı ayaklanma çağrısı için oturup beklemeyecek, bu ayaklanmanın başarılı olması için en yüksek olasılığı garantilemek üzere düzenli faaliyet sürdürecektir. Böyle faaliyet, işçi kitlelerinin en geniş katmanı ve otokrasiden hoşnutsuz tüm sosyal katmanları ile atamızdaki ilişkiyi güçlendirecek, ki bu bir ayaklanma için son derece önemli. İşte tam böyle bir faaliyet genel siyasi durumu doğru tahmin etme yeteneği ve dolayısıyla ayaklanma için doğru anı seçme yeteneğini edinmeyi sağlayacaktır. İşte tam böyle bir faaliyet tüm yerel örgütlere, Rusya'nın tümünü hareketlendiren aynı siyasi sorunlara, konulara ve olaylara aynı anda katılımları ve bu 'konulara' mümkün en etkin, benzer ve uygun şekilde tepki göstermeyi öğretecektir; çünkü, bir ayaklanma özünde halkın tamamının hükümete karşı en etkin, benzet ve

uygun cevabıdır. Son olarak, işte tam böyle bir faaliyet Rusya'nın her tarafındaki tüm devrimci örgütlere birbirleriyle en aralıksız fakat aynı zamanda en gizli ilişkileri sürdürmeyi öğretecek ve böylece gerçek parti birliğini yaratacaktır; çünkü böyle ilişkiler olmadan ayaklanma planını topluca tartışmak ve ayaklanmanın arifesinde gerekli hazırlık önlemlerini -en sıkı gizlilikle saklanması gereken önlemleri- almak imkansız olur."²⁶

Lenin bu sözlerine şunu eklemiştir: "Bizim ihtiyacımız olan şey askeri bir ajanlar örgütüdür."²⁷

Gerçekten de 1905'e çok kalmamıştı!

Partinin Yapısı

*Ne Yapmalı?*da savunduğu örgütlenme planını Lenin bundan bir kaç ay sonra yazdığı *Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup* adlı yazısında daha da açtı. Bu belge geniş bir şekilde dağıtılmış ve daha sonra 1904'de broşür olarak basılmıştır.

Lenin partinin iki merkezi olması gerektiğini savunur: Merkezi Organ ve Merkez Komitesi. Birincisi ideolojik önderlikten sorumlu, ikincisi ise dolaysız ve pratik önderlikten sorumlu olmalıdır. Merkezi Organ Rus jandarmalarının uzanamayacağı bir yerde kurulmalı, devamlılığı ve istikrarı sağlanmalıdır, yani yurtdışında olmalıdır.

Merkez Komite'nin altındaki örgüt birimleri yerel ve işyeri grupları olmak üzere iki çeşit gruptan oluşmalıdır. Yerel komite, "kendini bütünüyle sosyal demokratik faaliyete adayın tamamen ikna olmuş sosyal demokratlardan oluşmalı", ve kalabalık olmamalıdır.

"Mümkün olduğu kadarıyla, komitelerde çok üye olmamalıdır... ancak, aynı zamanda faaliyetin bütün yönlerinin sorumluluğunu yüklenilecek, örgütün tümünü temsil edecek ve bağlayıcı kararlar çıkartabilecek sayıda üyesi bulunmalıdır. Üye sayısı yüksek olur da bunların sık sık toplanması tehlikeli olursa, o zaman bu komiteden, biri mutlaka komite sekreteri olmak üzere, faaliyete bir bütün olarak pratik yön vermeye en yetenekli olanlardan çok küçük (örneğin, beş ya da daha az kişiden oluşan) bir yürütme grubu seçmek gerekebilir."²⁸

Yerel komitelerin denetimi altında olması gereken birimler şunlardı:

“(1) ‘en iyi’ devrimcilerin tartışma toplantıları (konferanslar), (2) semî çevreleri ve bunların herbirine bağlı, (3) propagandacılar çevresi, (4) fabrika çevreleri ve (5) belitli bir bölgedeki fabrika çevrelerinin delegelerinden meydana gelen ‘temsülciler toplantısı’. Tüm diğer birimlerin (ki, senin bahsettiklerinden başka böyle bir dizi son derece ihtisaslaşmış birimlerin olması gerekir) komiteye bağlı olması gerektiği konusunda, ve semî grupları (çok büyük şehirler için) ve fabrika grupları (her zaman ve her yerde) olması gerektiği konusunda sana tamamen katılıyorum.”²⁹

Büyük şehirlerde, yerel komite ve fabrika komiteleri arasında ‘aracı’ görevini yapacak semt gruplarına gerek vardı.

“Fabrika çevrelerine gelince. Bizim için bunlar son derece önemli: hareketin asıl gücü büyük fabrikalardaki işçilerin örgütlenmesinde yatıyor, çünkü büyük fabrikalar (ve imalat haneler) sadece sayıca değil, daha da önemlisi, etki, gelişme ve savaşma yeteneği ile işçi sınıfının en üstün kesimlerini kapsıyor. Her fabrika bizim kalemiz olmalıdır.”

“Fabrika alt-komitesi kurulur kurulmaz değişik görevleri ve değişen derecelerde gizlilik ve örgütlenme biçimleri olan bir dizi fabrika grubu ve çevresi örgütlemeye başlamalıdır –örneğin, yayın, taşıma ve dağıtım çevreleri (bu en önemli görevlerden biri; gerçekten kendi posta servisimizi sağlayabileceğimiz bir şekilde, sadece yayın dağıtmak için değil aynı zamanda evlere kadar götürmek için denenmiş yöntemler edinebileceğimiz bir şekilde ve bütün işçilerin adreslerini ve onlara ulaşma yollarını kesin olarak bilmemizi sağlayabilecek bir şekilde örgütlenmesi gerekiyor); yasadışı yayın okuma çevreleri; casus yakalama grupları; özel olatak sendika hareketine ve ekonomik mücadeleye rehberlik etmesini bilen ajitatör ve propagandacı çevreleri çıkaran ve tamamen legal bir şekilde makinalar, müfettişler vb. hakkında uzun uzun konuşabilen işçi çevreleri.”

Fabrika örgütünün çekirdeğini yerel komitenin denetimi altındaki küçük bir devrimciler grubu oluşturacaktı. “Fabrika komitesinin

her üyesi kendini, katıldığı ve savaş zamanında resmi izin olmadan ayrılmaya hakkının olmadığı, ‘savaş meydanındaki ordu’nun ‘yasa ve gelenekleri’ni yerine getirmek ve bütün emirlerine uymak zorunda olduğu komitenin bir ajanı olarak görmelidir.”³⁰

Lenin’in savunduğu parti yapısı azami işbölümünü, gerçekten müdahaleci ve merkezi bir önderliği ve bütün üyeler arasında mümkün en yaygın sorumluluk ve inisiyatif hedefler. Lenin, parti faaliyetinin temel ilkesini şöyle ifade eder:

“Hareketin ideolojik ve pratik liderliği ve proletaryanın devrimci mücadelesi açısından mümkün en fazla merkezîyetçilik gerekirken, parti merkezîni (ve dolayısıyla bir bütün olatak partiyi) hareket hakkında bilgilendirmek ve partiye karşı sorumluluk açısından ise mümkün en fazla ademimerkezîyetçilik gereklidir. Hareketin önderliği, büyük pratik deneyimi olan mümkün en az sayıdaki en uyumlu profesyonel devrimci gruplarına emanet edilmelidir. Harekete katılım, proletaryanın (ve diğer halk sınıflarının) çok çeşitli kesimlerinin en farklı ve değişik gruplarından mümkün en büyük sayıda insanı kapsayacaktır... Hareketin önderliğini merkezîleştirmeliyiz. Yapmamız gereken diğer şey... tek tek üyelerin, parti faaliyetine katılan herkesin, ve partiye bağlı veya onunla ilişkisi olan her çevrenin partiye karşı sorumluluğunu mümkün olabildiğince ademimerkezîleştirmektir. Bu, devrimci merkezîyetçiliğin öze ilişkin bir önkoşulu ve öze ilişkin düzelticisidir.”³¹

Lenin’in tüzükçülüğe ve bürokrasiye karşı tavrı

Lenin kurallar üzerine şöyle diyor:

“Bizim ihtiyacımız olan şey tüzük değil, tabiri caizse, parti içi bilgi aktarımını örgütlemektir. Yerel örgütlerimizin hepsi şimdilerde en azından birkaç akşamını tüzük üzerinde tartışarak geçiriyor. Onun yerine, bu zamanı, her üye partinin tümüne kendi görevinin detaylı ve iyi hazırlanmış bir raporunu yazmak için harcarsa, faaliyetimiz yüz misli daha kazançlı çıkar.” “Tüzüğün boşuna olması, sadece, devrimci faaliyetin her zaman belirli örgütsel biçimlere uymamasından değil. Hayır, belirli bir örgütsel biçim ge-

reklidir, ve tüm faaliyetimize mümkün olduğu kadar böyle bir biçim vermeye çalışmalıyız. Buna, sanıldığından daha geniş bir ölçüde izin verilebilir ve ulaşılabılır, fakat tüzükle değil, ancak ve ancak (bunu tekrarlarmaya devam etmeliyiz) gerçek sorumluluk ve parti- içi aleniyet ile bağlanmış iletici örgüt biçimiyle.”³²

“Aslında tüzük yerine her çevre ve çalışmanın bütün yönleri hakkında raporlar ikame ederek, kutallar olmadan da ilerlenebileceğini, umarım okuyucu görecektir.”³³

Lenin 1903 Haziran sonu ve Temmuz başında kendisi RSDİP için tüzük taslağı hazırladığı zaman bunlar gerçekten son derece basit olup birkaç maddeden ibaretti. Ve hepsi *Ne Yapmalı?* ve *Yoldaşa Mektup*'ta söylediği şeylerden esinleniyordu.³⁴

Martov'un hazırladığı tüzük hakkında Lenin, “lafkalabalığı ve bürokratik denklemler yığını (yani, faaliyet için işe yaramaz ancak gösteriş için sözde yararlı denklemler)” diye sözetmiştir.³⁵ Lenin'in 12 maddesine karşılık Martov'un “lüzumsuz, işe yaramazlığı aşikar, işgüzar noktalar ve maddeler” sıralayan 48 maddelik tüzüğü “gerçekten lafkalabalığının danışkası ve gerçek bürokratik şekilciliktir.”³⁶

Kendi pratiğinde Lenin'in fraksiyonu uzun bir süre biçimsellikten uzak durmuştur. Lenin örgütünü *Iskra* ajanları aracılığıyla kurmuştu. İkinci Kongre'den sonra, daha ilerde göreceğimiz gibi, kendi Merkez Komitesi'nin desteğini kaybedince, taraftarlarını yeni bir konferans etrafında tekrar toparlamış ve bu konferans bir Rusya Bürosu seçmiştir. 1909'da Bogdanov'la bozduğu zaman ise, Bogdanov'un Bolşevik Merkez Komitesi'ne Kongre (1907) tarafından seçilmiş olmasına rağmen, *Proletari* dergisinin genişletilmiş bir yazı kurulu toplantısında onu uzaklaştırmıştır.

Gereğinden fazla biçimsel bir parti yapısı kaçınılmaz olarak devrimci hareketin iki temel özelliği ile ters düşer: (1) devrimci örgütün değişik kısımları arasındaki bilinç, militanlık ve kendini adanmışlık açısından eşitsizlik; ve (2) mücadelenin belli bir döneminde olumlu ve öncü rol oynayan üyelerin başka bir dönemde genelde kalabileceği gerçeği.

'Kahraman' ve 'kalabalık'

Hem Lenin'in muhalifi menşeviklerin, hem de daha sonra, stalinistlerin *Ne Yapmalı?*'den çıkardıkları başlıca yorum, kalabalıktan ziyade 'kahraman'ın önemli olduğu şeklindedir.

Bu, son derece haksız bir yorumdur. 'Kahraman' ile 'kalabalık'ı birbirinden ayırmak kadar bütün hayatı boyunca Lenin'in düşüncesine yabancı olmuş bir başka şey daha yoktur. Yoksa kahraman, kalabalığı çok seviyor bile olsa, gene de ona yukarıdan bakmamazlık edemeyecektir; çünkü, hareketsiz kitleye şekil vermesi tamamen onun işidir. Oysa Lenin hiç bir zaman tarihin aynasında kendisine bakmamıştır. Örneğin, Troçki ile Lenin'i karşılaştıran Lunaçarski şöyle der: “Şüphesiz, Troçki'de arada sırada bir adım geri çekilip kendini seyretme eğilimi var. Troçki tarihsel rolüne büyük değer biçer, gerçek bir devrimci önder olmak hevesiyle çevrilmiş olarak insanoğlunun hafızasında yeretmek için herhalde, en büyük fedakarlık -kendi hayatını feda etmek- dahil, her kişisel fedakarlığı yapmaya hazırdır. Bu aynı karakteristiği onun ihtirasında da görmek mümkün.”³⁷ Buna karşılık, “Lenin'de en ufak bir ihtiras görmek mümkün değil... Hiçbir zaman geri çekilip kendini seyrettiği veya gelecek nesillerin onun hakkında ne diyeceğini düşündüğünü sanmıyorum - o sadece işini yapıyor.”

Lenin'i tanıyanlar onun kendini hiç önemsememesine şaşırmışlardır. Angelica Balabanova onunla sürgünde ilk defa ne zaman tanıştığını hatırlamadığını, Lenin'in “bütün devrimci önderler arasında dışarıdan bakınca en renksizi olarak görüldüğünü” söyler. 1917'de Moskova'daki İngiliz Konsolosu Bruce Lockhart Ekim devriminden sonra Lenin'i ilk kez gördüğünde onu “ilk bakışta bir önderden çok taşralı bir bakkala” benzetmiştir.³⁸ Clara Zetkin Alman komünist delegelere verilen bir daveti şöyle anlatır: Reichstag'ın cüppeli ve kendini bir şey sanan marksistlerini görmeye alışmış olan Almanlar belli ki başka bir şey bekliyordu. Lenin randevusuna tam zamanında geldi, odaya öyle belirsiz girdi ve onlarla öyle tabii bir şekilde ve sade konuştu ki delegeler Lenin'le konuşuyor olduklarının farkına bile varmadılar.

Eski bir Bolşevik 1924'de yayınladığı anılarında Lenin'den şöyle

bahseder: “Bende, ve herhalde diğerlerinde de, bıraktığı izlenim önceleri oldukça muğlak oldu. Onun rahat ve ilk bakışta sıradan görünüşü bizleri pek tesir altında bırakmadı.”³⁹

Maksim Gorki ise Lenin’in kendinde bıraktığı ilk izlenimi şöyle hatırlar: “Lenin’in böyle olacağını hiç beklemiyordum. Bana sorarsan, birşeyler noksandı. ‘R’ harflerini ağızda yuvarlıyor ve kolları böğründe, her nasılsa koltuk altlarından yumruklarını çıkarmış öyle duruyordu. Bir bakıma çok sıradan bir hali vardı. Bir ‘önder’ izlenimi vermiyordu.”⁴⁰

Lenin gerçekten de çok mütevazı idi. 13 Şubat 1922 tarihli bir parti anketini şöyle doldurmuştur: “Konuştuğu dil: ‘Rusça’. Başka hangi dilleri rahatça konuşabilirsiniz? ‘Rahatça konuşabildiğim başka dil yok’.”⁴¹ Aslında Lenin Almanca, Fransızca ve İngilizceyi akıcı bir şekilde okur ve konuşur ve İtalyanca’yı da okuyabilirdi. Herhangi bir şüpheye karşı, Komintern oturum ve komite toplantılarına katılımı, bu konuda yeterli delildir.

Herşeyden öte, ağabeyinin 1887’de çarlık otokrasisi tarafından idam edilmesinin ardından bu şehitlik şanından hiçbir zaman faydalanmaya çalışmamıştır. Lenin’in ellibeş ciltlik Toplu Eserlerinin en son beşinci ve en bütünlüklü baskısında Aleksandr’ın adı ancak üç defa, tesadüfen geçer: bir anketi doldururken verdiği tamamen nesnel bir cevapta; Çebotarev adında birisini birşey için tavsiye ederken 1921’de yazdığı bir mektupta (“Çebotarev’i 1880’lerden beri, 1887’de asılan ağabeyim Aleksandr İlyiç Ulyanov’un davasından bilirim. Cheboratev şüphesiz dürüst bir insan”); ve, aynı olayda idam edilen diğerlerinin arasında Aleksandr Ulyanov’un adının da geçtiği bir yazıda.

Yükselen devrimci dalga

Lenin’in, *Ne Yapmalı?*’da hedef aldığı ‘ekonomizm’ bu broşür çıktığında artık gerileme dönemini yaşıyordu; neredeyse iflas etmişti. Bundan birkaç yıl sonra Lenin, 1898-1900 arasında ‘ekonomist’ *Rabocheye Dyelo*’cuların hem yurtdışında hem de Rusya’da aslında *Iskra*’cılardan daha güçlü olduklarını söylemiştir.⁴² Fakat o dönemden sonra ‘ekonomizm’ süratle geriledi. Rusya’da sanayinin başarı dönemi 1898-

99 yıllarında sona erdi ve grev hareketi zayıflamaya başladı; 1901’de greve çıkan işçi sayısı 1899’dakinin ancak üçte biri kadardı. Grevlerin karakteri de değişti: grevler bir çaresizlik görünümüne büründü. İşsizlik çoğaldı, polis ve ordunun müdahale ettiği birkaç kargaşalık oldu. Devrimci ajitasyon yükseldi ve bir dizi örgütlü sokak gösterisi yer aldı.

Lenin’in gelecekteki partinin belkemiğini oluşturacak profesyonel devrimcilerden oluşan ulusal çapta bir ajanlar ağı yaratmakla ve *Iskra*’yı kurmakla meşgul olduğu 1900-03 yılları aynı zamanda Rusya’da devrimci duyguların kitlesel bir şekilde yükseldiği yıllardır.

Tarihte ondan önce ve sonra çok örneklerini gördüğümüz gibi bu kez de öğrenci hareketi kitlesel işçi sınıfı hareketinden önce geldi. Toplumun derin bir kriz yaşadığı, fakat işçi sınıfının bunun üstesinden gelme görevini almaya henüz hazır olmadığı zamanlarda genellikle öğrencilerin ön saflara çıktığı görülür. Rusya’da da 1899’da büyük bir öğrenci hareketi ortaya çıktı. Çeşitli öğrenci örgütleri kuruldu ve çatışmalar giderek sıklıklaştı. Öğrencilerin polis baskısına karşı protestoları kitleselleşti.

Petersburg polislerinin öğrencilere karşı zorbalığı Şubat 1899’da ülke çapında bir üniversite boykotuna yol açtı. Bu boykota beşbin kadar öğrenci katıldı. Bundan bir kaç ay sonra, bir toplantıda konuşan bazı öğrencilerin sürgüne yollanması üzerine Kiev’de küçük bir öğrenci gösterisi oldu. Bu olayın atkasından 183 öğrenci tutuklandı ve askere alındı. Petersburg’da da buna benzer bir şekilde 30 öğrenci ceza olarak askere gönderildi.

Bu olaylar öğrenciler arasında büyük bir kızgınlığa yol açtı. Her üniversitede toplantılar yapıldı, ortak bir eylem çağrısı yapan bildiriler dağıtıldı. 4 Mart günü Karkov sokaklarında bir öğrenci topluluğu polis tarafından dağıtıldığı zaman bu defa kalabalık bir işçi grubu öğrencilere katıldı ve bütün gün boyunca sokaklarda çatışmalar oldu, devrimci şarkılar söylendi ve hükümete karşı protestolar yükseldi. Bir kaç gün sonra yüzlerce Moskovalı öğrenci tutuklanıp Marstall’a hapsedildiğinde ise kalabalık işçi ve küçük burjuva grupları binanın önünde toplanıp öğrenciler ile dayanışma gösterdiler.⁴³

Böylesine geniş çaplı bir faaliyet toplumsal krizin derinleştiğini gösteriyor ama işçi sınıfının müdahalesi yavaş geliyordu. 1900 yılı işçi sınıfı açısından nispeten olaysız geçti. Ancak, yerel sosyal demokratik komitelerin yoğun ajitasyonu sonucu 1 Mayıs'ta Krakov'da bir genel grev gerçekleşti. Bu grevde öne sürülen siyasi talepler, bir bakıma bu grevi Rus işçi sınıfı hareketinin gelişiminde bir dönüm noktası kılar.⁴⁴

Bu olaydan sonra hareket hızla büyüdü. 1901'den başlayarak Karkov'da, Moskova'da, Tomski'de ve başka şehirlerde öğrenci gösterilerine işçilerin de katılımıyla bu gösteriler daha savaşı ve güçlü bir içerik kazandı. Polis ve ordu ile kanlı çatışmalar giderek arttı. St Petersburg'un Vyborg bölgesinde Obukhov ordu levazım fabrikasındaki 1 Mayıs 1901 grevini kırma girişimi, fabrikanın askeri muhasarasına dönüştü ve sonunda 800 işçi tutuklandı (ve askeri mahkeme tutuklanan işçilerin çoğuna ağır iş cezası verdi).

1901-02 kışında 30.000 öğrencinin katıldığı bir genel boykot oldu. Köylülerin kurtuluşunun kırkıncı yıldönümü olan 19 Şubat 1901 günü öğrencilerin düzenlediği bir kitle gösterisine çok sayıda işçi katıldı. 23-26 Şubat Moskova gösterileri daha da görkemli oldu. Buna katılan onbinlerce işçi kırbaçlarıyla üzerlerine saldıran kazakları defalarca püskürttüler. Moskova sokaklarında ilk defa barikatlar yükseldi. Bunun arkasından Mart ayında, ve tekrar Mayıs ayında, Petersburg'da Obukhov fabrikası işçileri ve polis arasında çatışmayla sonuçlanan kitle gösterileri oldu: bu gösterilerde altı işçi öldü ve 80 işçi yaralandı. Nisan ayında Tiflis'te ve Aralık ayında Ekaterinoslav'da da bunlara benzer işçi olayları yereldi.

Kasım 1902'de Rostovan-Don'da bir demiryolu grevi patlar verdi. Kısa sürede bu grev şehrin bütün fabrikalarında genel bir dayanışma grevine dönüştü. Grevler sırasında onbinlerce işçinin katıldığı kitle toplantıları oldu ve bunların çoğunda sosyal demokratik konuşmacılar konuştular. Temmuz 1903'de ise yeni bir grev dalgası yükseldi ve bu defaki dalga tek bir şehir ile sınırlı kalmadı. Ukrayna'nın ve Transkafkasya'nın tamamına yayıldı. Bakü'de, Tiflis'te, Odessa'da, Nikolayev'de, Kiev'de, Elizavetgrad'da, Ekaterinoslav'da ve Kerç'te siyasi grevler

patlak verdi. Bunlara 250.000 civarında işçi katıldı. Bu grevler sırasında yapılan devrimci gösteriler polis ve ordu tarafından vahşice bastırıldı.

1901-03 yıllarında çarlığın başlıca faal siyasi muhalifleri artık işçilerdi. Bunu, özgürlük mücadelesinde devlete karşı suç işlemek-ten yargılananların meslek dağılımında açıkça görmek mümkün.⁴⁵

Meslek dağılımı, yüzde olarak, şöyle:

	soylular	köylüler	işçiler	aydınlar
1827-46	76,0	?	?	?
1884-90	30,6	7,1	15,1	73,2
1901-03	10,7	9,0	46,1	36,7
1905-08	9,1	24,2	47,4	28,4

Nüfus içinde azınlık olmalarına rağmen şehirlerdeki işçiler artık bu rakamların neredeyse yarısını oluşturuyorlardı. Aydınlar ve öğrenciler çoktan ikinci sıraya düşmüşlerdi.⁴⁶ Olayların tuttuğu yön -ve, *Iskra*'cılarının faaliyetleri- 'ekonomizm'in solugunu kesmişti. Lenin'in daha sonradan dediği gibi, "ekonomizm'e karşı mücadele daha 1902'de iyice yavaşladı ve tamamen sona erdi."⁴⁷

5

1903 Kongresi: Bolşevizmin doğuşu

Kongreye hazırlık

Lenin sadece genel teorik ve siyasi sorunlarla değil, örgütlenme faaliyetinin ayrıntılarıyla da uğraşmaya hazır ve istekliydi. Bu onun ve önderlik ettiği her örgütün güçlü taraflarından biri, ve 1900-1903 arasındaki *Iskra* döneminde ve ikinci Kongre'ye hazırlık sırasında açığa çıkan bir karakteristiği idi.

Lenin her zaman yeraltında faal parti işçileriyle görüşmeye meraklıydı. Sibiry'a'dan dönen sürgünleri ve hapisten kaçanları yurtdışına davet etmiş, onlarla siyasi, taktik ve örgütsel sorunları tartışmıştır. Ümit veren yoldaşları örgütün merkez faaliyetine çekmiş, onları bir bölgeden diğerine göndermiş ve *Iskra* ajanı olarak kullanmıştır. Böyle olup da Lenin'in düzenli ilişkide olduğu en çok yirmi-otuz kişi vardı. Rusya ile temas sürdürme konusunda önemli rol oynayanlardan biri Krupskaya'ydı:

“Ben geldiğim zaman Vladimir İlyiç benim *Iskra* sekreteri olmamı ayarlamayı başardığını söyledi. Tabii bu, Rusya ile ilişkinin Vladimir İlyiç'in en yakın denetimi altında sürmesi demektir. Martov ve Potresov'un o zaman buna hiçbir itirazları yoktu, ve Emeğin Kurtuluşu Grubu kendi adayını çıkarmamıştı; aslında, o zamanlar *Iskra*'yı pek önemsemiyorlardı. Vladimir İlyiç bana, bunu ayarlamak zorunda kalmasının kendisini zor durum-

da bıraktığını, fakat davanın iyiliği için bunun gerekli olduğunu düşündüğünü anlatı. Çok geçmeden bir yılın iş beni bekler oldu.”¹

Rusya'daki devrimcilerle haberleşmenin önünde bir dizi zorluklar vardı- herşeyden öte, polis müdahalesi:

“Rusya ile o günlerdeki yazışmamızı şimdi okuyunca, gizli faaliyetimizin tecrübesizliğine şaşırılmak elde değil. Mendil (pasaport), bira mayalamak, sıcak kürk (yasak yayınlar) hakkındaki mektuplar, şehirlerin şifreli isimleri -şehirlerin isimleri ile aynı harfle başlayan isimler (Odessa yerine 'Ossip', Tver yerine 'Terenty', Poltava yerine 'Petya', Pskov yerine 'Pasha' vb.); bütün kadın isimlerini erkek isimleri ile, erkek isimlerini ise kadın isimleri ile değiştirmeler- bütün bunlar son derece banaldir.”²

Aynı dönemi Troçki şöyle hatırlar:

“Krupskaya... tüm örgütsel faaliyetin merkezindeydi; gelen yoldaşları karşıyor, ayrılırken talimatlar veriyor, ilişkiler kuruyor, gizli adresler termin ediyor, mektuplar yazıyor, mektupları şifreliyor ve şifreleri çözüyordu. Oda-sında her zaman, okumak için ısıttığı gizli mektupların yanık kokusu vardı. O kibar ve ısrarlı tavrıyla, Rusya'dan yeterince mektup gelmiyor, veya şifreyi karıştırmışlar ya da kimyasal mürekkeple öyle bir yazmışlar ki satırlar üstüste gelmiş falan diye sık sık şikayet ederdi.”³

Krupskaya yeraltı *Iskra* örgütünü o zamana kadar hiçbir Rus devrimci örgütünün beceremediği bir şekilde düzene sokmayı başardı- ve bütün bunları tek bir yardımcısı bile olmaksızın 'yanık kağıt' kokan tek odalı 'karargah'ta yaptı.

Lenin'in sınırları gergindi.

“Herşey Vladimir İlyiç'e dayanıyordu. Rusya'yla yeterince haberleşememe onda büyük sinir bozukluğuna neden oluyordu. Hafızalarca, hatta aylarca mektuplara cevap beklemek, her an herşeyin mahvolduğu haberini duymayı beklemek, işlerin nasıl gittiği hakkında rek bir şey bilmemek- bütün bunlar Vladimir İlyiç'in karakteriyle son derece uyumsuz şeylerdi. Onun

Rusya'ya yolladığı mektuplar herşeyin tam yazılmasını isteyen ricalarla dolup taşıyordu: 'Bize daha sık ve daha ayrıntılı yazmanızı birkez daha ciddi ve kesin olarak rica ve talep ediyoruz- özellikle, bu mektubu aldığımız aynı gün aksatmadan *derhal* yazmanızı. Mektubumuzun elinize geçtiğini sadece iki satırla bile olsa bize bildirin'. Mektupları, daha süratli hareket edin diye ricalarla dolup taşıyordu. 'Gene "Sonia" dan ses seda yok', veya "'Zarin'" Komiteye zamanında gelmedi' ya da "'yaşlı kadın" dan hiç haber yok' gibi haberler veren mektuplar geldiği zaman İlyiç'in geceleri uykusuz geçirdi... O uykusuz geceler aklımdan hiç çıkmaz."⁴

Kongre'ye hazırlık sırasında *Iskra* çok önemli bir rol oynadı. Gazetecilik tarihinde bu gazetenin emsalsiz bir yeri vardır: Rusya'daki yeraltı partisinin örgütleyici merkezi görevini görmüştür. Yazı kurulu ajanları -bunların sayısı 1901 sonunda sadece dokuz idi⁵- tüm ülkeyi gizlice dolaşmış, yerel gruplarla temasa geçmiş, grup olmayan yerlerde grup kurmuş ve faaliyetlerini düzenlemişlerdir. Buna benzer daha önceki girişimler karamsarlık yaratmıştı. 1900 yılında Lenin, Martov ve Potresov

"...bir gazete ve onun aracılığıyla bir Rus örgütü kutmak üzere yurtdışına çıkuklarında kendilerinden önceki birkaç Rus devrimci neslin kaderini paylaşmayı göze almışlardı. Onlar da Bau Avrupa'dan Rusya'da bir devrimci hareket yaratacağız ümidiyle yurtdışına çıkmışlardı; ancak birbiri ardısıra herbirinin kurmayı başarabildikleri şey, olsa olsa, göçmen örgütlerinden başka bir şey değildi. Fakat bu defa, diğerlerinin başaramadığını bu üçlü başardı; onların kongresi gerçekten galipletin kongresi olarak başladı."⁶

Başarısız 1898 Kongresi'nden sonra partinin gerçek kuruluş kongresi olacak ve devrimci gruplar arasında işbirliği sağlayacak bu yeni kongreye hazırlık döneminde Lenin hiçbir şeyi tesadüfe bırakmadı.

Iskra ajanlarından F.V.Lengnik'e yazdığı 23 Mayıs 1902 tarihli mektubunda Lenin şöyle der:

"Şimdi senin görevin Kongre'ye hazırlık için *kendini* bir komiteye çevir-

mektir... ve mümkün olan en fazla sayıda komiteye kendi insanlarını sokmak, Kongre'ye kadar kendini ve kendi insanlarını gözbebeğinden daha iyi korumaktır. Unutma: tüm bunlar son derece önemli! Bu konuda daha atulgan, daha girişken ve daha yaratıcı davran, ve diğer konularda mümkün olduğu kadar ihtiyatlı ve dikkatli ol. Yılan kadar bilge- ve (komitelerle, Bund'la ve St. Petersburg'la) güvercin gibi başıçtı ol."⁷

Diğer bir ajana, I. I. Rodçenko'ya ise Yahudi sosyalist örgütü Bund'a karşı dikkatli davranmasını söyler:

"Elinden geldiğince etkileyici ol ve *dikkatli* davran. Kongre'ye hazırlık için üstlendiğin bölgelerden mümkün olan en fazlasıyla kendin ilgilen, Büro'dan söz et (başka bir isim kullanarak), tek kelimeyle söylemek gerekirse, herşeyin *tamamen* kendi ellerinde olmasına dikkat et ve şimdilik Bund'a sadece Bund'u bırak... Yani şimdilik, Kongre'ye hazırlık için bir Rusya Komitesi'nin senin için en avantajlı olacak bir kompozisyonu aklında bulsun (böyle bir komiteyi halihazırda kurduğunu, ve Bund'un *katılmasından* çok memnun olacağını, ya da buna benzer birşey söylemek daha uygun olabilir). *Mutlaka* bu komitenin sekreterliğini üstlen. İlk adımlar bunlar, ondan sonrasını düşünürüz. Elimizi bağlamamak için komitenin kompozisyonu 'aklında olsun' diyorum: Bund'a hemen söz verme (örneğin, Volga'yla, Kafkasya ile merkezle -ki, orada bir adamımız var- ve Güney'le -buraya da iki kişi gönderiyoruz- ilişki kurulduğunu söyleyebilirsin), ve ipler senin elinde olsun. Fakat bütün bunları çok dikkatli bir şekilde, itiraza yol açmadan yap."⁸

1902-03 kışında *Iskra* sayfalarında çıkan bağhlık bildirgeleri Lenin'in ajanlarının görevlerini başarıyla yerine getirdiklerinin açık delilidir. *Iskra* birbiri ardından komiteleri kendi saflarına kazandı: Aralık 1902'de Nijni-Novgorod Komitesi; Ocak 1903'de Saratov Komitesi, Şubat ayında Kuzeyle İşçiler Birliği; Mart ayında Don Komitesi (Rostov), Sibiryalı İşçiler Birliği, Kazan ve Ufa Komiteleri; Nisan ayında Tula, Odessa ve Irkutsk Komiteleri; ve Mayıs ayında Güney Rusya Maden İşçileri Sendikası ve Ekaterinoslav Komitesi.⁹

Iskra ajanlarının faaliyetini jandarma generali Spiridoviç şöyle anlatmıştır:

“Sıkı bir gizli profesyonel devrimci grubunda bir araya gelmiş bu kişiler; parti komitelerinin olduğu bir yerden bir yere dolaşır, üyelerle ilişki kurar, onlara yasak yayın götürür, basımevi kurmalarına yardım eder ve *Iskra*'ya gereken bilgileri toplarlardı. Yerel komitelere sızıp 'ekonomizm'e karşı propoganda yaptılar, ideolojik muhabiflerini saf dışı ettiler ve böylece komiteleri kendi etkileri altına çektiler.”¹⁰

Aylar süren ısrarlı çabanın sonucunda *Iskra* ajanlarından ve Rusya'daki diğerlerinden mektuplar düzene girdi ve oldukça arttı. Bu mektuplar Lenin'e militan işçilerin düşünceleri ve duyguları hakkında derin bilgi sağladı. Krupskaya'nın dediği gibi,

“Rusya'daki devrimci hareket büyümeye devam etti ve Rusya'dan gelen mektuplar da çoğaldı. Çok geçmeden ayda üçyüz mektuba çıktı, ki bu o günler için müthiş bir rakamdır. Ve bu mektuplar İlyiç'e tonlarca malzeme sağladı! O, işçi mektuplarını okumayı gerçekten biliyordu. Odessa taş ocağı işçilerinin yazdığı bir mektubu iyi hatırlanm. Bu, ilkel görünüşlü birkaç değişik elyazısıyla yazılmış, öznesi yüklemi olmayan nokta veya virgülden yoksun kollektif bir yazıydı. Fakat, sonuna kadar savaşmak, zafere kadar savaşmak için tükenmez bir enerji ve gönüllülük saçıyordu. Her kelimesi, her ne kadar saf bile olsa, sarsılmaz bir inançla doluydu. Mektubun neden bahsettiğini şimdi hatırlamıyorum, ama kendisi hala gözümün önünde- kağıdı ve kırmızı mürekkebi. Lenin bu mektubu defalarca okudu ve düşünce içinde odada aşağı-yukarı gezindi. Odessa taşocağı işçileri mektuplarını İlyiç'e yollamak için boşuna çaba sarfetmemişlerdi: mektuplarını doğru insana yazmışlardı, onları herkesten daha iyi anlayan birisine.”¹¹

Krupskaya aynı zamanda Bolşevik Parti'nin saymanıydı ve hesaplarına sadece o bakardı. Bundan başka, *Iskra*'nın Rusya'ya gönderilmesini örgütleyen de oydu. Gazeteyi Rusya'ya geçirmekle sorumlu olanlardan birisinin, Ossip A. Piatniski'nin kullanılan yöntemler hak-

kında söyledikleri gerçekten çok şey anlatıyor:

“Rusya'ya az miktardaki yayın naklini hızlandırmak için çift dipli bavullar kullanıyorduk. Ben daha Berlin'e gelmeden önce bile küçük bir fabrika, bu bavulları bize toplu olarak imal ediyordu. Fakat sıruadaki gümrük memurları çok geçmeden birşeyden şüphelendiler ve birkaç yolculuk başarısızlıkla sonuçlandı. Anlaşılan, bu hep aynı olan bavulları tanıdılar. Bundan sonra biz kendimiz normal bavullara sert kartondan çift dip takmaya başladık. Bunlar, *Iskra*'nın yeni sayısından 100-150 tane alıyordu. Sahte bavuldipleri öyle ustaca kotalanmıştı ki bavulların içinde yayın olduğunu hiç kimse anlayamazdı. Böyle yapınca bavullar çok fazla ağır bile olmuyordu. *Iskra* grubuna sempatizan bütün yolcu kadın ve erkek öğrencilerin ve Rusya'ya legal veya illegal olarak giren bütün yoldaşların bavullarına bu yöntemi uyguladık. Ama bu bile yetmedi. Yayınları çok fazla talep vardı. Bu defa, 'göğüs kalıpları' icat ettük: erkekler için, içine *Iskra*'nın iki-üçyüz tanesini ve ince broşürleri sıkıştırabileceğimiz bir çeşit yelek imal ettik; kadınlar için ise özel korse yaptık ve eteklerinin içlerine yayınlardan diktik. Bu malzemelerle kadınlar üç-dört yüz tane gazete taşıyabiliyorlardı.

“Biz bunlara 'ekspres nakliyat' derdik. Bizden olan herkes -sorumlu yoldaşlar olsun, sıradan insanlar olsun- bu 'göğüs kalıpları' giymek zorundaydı.”¹²

Rusya'ya bu şekilde gazete sokmak çok zordu ve pahalıya mal oluyordu. Daha sonradan Krupskaya'nın dediği gibi, “bu nakliye işine her ne kadar tonlarca para, enerji ve zaman harcandıysa da, büyük tehlikelere girildiyse de, gene de gönderdiğimiz yayınların herhalde onda birinden fazlası yerine ulaşamamıştır.”¹³ Rivayete göre gazetenin Kiev'deki dağıtımı 100.000'dir, fakat aslında ilk sayının toplam baskısı sadece 8.000'dir.¹⁴

Parti örgütlenmesinin ayrıntılarına gösterdiği tavrı ile Lenin bu dönemde devrimci önderler arasında emsalsizdir. Onun bu konudaki tavrı ile örneğin Polanya Sosyal Demokratik Partisi önderlerinden Rosa Luksemburg ve arkadaşlarının tavrını karşılaştırmak öğreticidir:

“Genellikle ‘Elite’in her üyesi kendi başına, kendi tercihi ve alışkanlıkları doğrultusunda hareket ederdi. Emirlere rastlamak gerçekten nadir bir şeydi; olağanüstü durumlar dışında... haberleşme ancak akademik görüş ayrılıklarını tartışmak için söz konusuydu. Bu gevşeklik Dijerniski’nin tüylerini diken diken etti, ona göre bunlar çürüme işaretiydi. ‘Saptanmış politika yok, yönlendirme yok, karşılıklı yardım yok... Herkes başının çaresine bakmak zorunda’..(..). Bu gelişigüzel resmîyetsizlik parti yönetiminde tesadüfi bir eksiklik değil, bilinçli olarak uygulanan, kıskançça korunan bir şeydi. Önderlerden bazıları paraıyla ve örgütsel ayrıntularla uğraşmaktan nefret ediyordu; böyle şeyler onları yazı yazmaktan alıkoyuyordu: ‘Para işleriyle uğraşmaya hiç niyetim yok... Bu konuda sayman Vladek [Olszevskij]’ye gitmen gerekiyor’ diye öfkeyle yazmıştı Marçlevski 1902’de Cezarina Vojnarovska’ya. Aynı şeyler Rosa Lüksemburg için daha fazlasıyla geçerliydi. Hatta bir ara Rosa’nın parti işleriyle hiç ilgilenmemesi ve hiçbir resmi konferansa veya kongreye katılmaması gerektiği resmen karara bile bağlanmıştu”(*)

diye anlatır J.P Nettl.¹⁵

Rosa Lüksemburg gibi Troçki de parti yönetimiyle ilgilenmemiştir. Ama bunun nedeni onun gerçek bir partide bulunmamış olmasındandır. 1904’te menşeviklerden ayrılmasından 1917’de bolşeviklere katılmasına kadar zamanını küçük bir yazar çevresinde geçirmiştir.

1903 Kongresi’nin tüm hazırlığını Lenin yönetmiştir. “Kongre’yi dört gözle bekledi!” diye hatırlar Krupskaya.¹⁶ Fakat onun bütün ısrarına ve yaptığı bütün faaliyete rağmen kongre hiç beklenmedik bir şekilde gelişmiştir. Birlik kongresi olmak yerine Rus marksistlerinin bolşevik ve menşevik olmak üzere iki ayrı akıma ve örgüte kökünden bölündükleri bir kongre olmuştur.

(*) Bunlar sonraki yıllarda değişmiştir. 1908’e gelindiğinde gayri resmi hemfikirlik ortamı dağılmış, onunu yerini Jogiçes’in -ortada bolşevikler gibi ahenkli bir grup olmaksızın- leninist hakimiyet uygulama girişimi almıştı.

1903 Kongresi

Plehanov, Lenin, Martov, Akselrod, Zasulic ve Potresov’dan oluşan ortak önderlik açısından Kongre iyi başladı. 51 delegeden 33’ü yani kesin bir çoğunluk, *Iskra* taraftarıydı. Lenin’in dikkatli hazırlık faaliyeti bunu sağlamıştı. *Iskra*’nın başlıca muhalifi olan ‘ekonomist’ gazete *Raboçeye Dyeło*’nun yalnız 3 oyu, Yahudi Bund’un 5 oyu vardı, ve geri kalanlardan 6 delege tarafsızdı. Plehanov ve Lenin bu son delege grubuna ‘bataklık’ adını takmışlardı, çünkü bunlar bazan *Iskracı*larla bazan da onlara karşı oy kullanıyorlardı. Eğer 33 *Iskracı* birliği koruyabilecek olursa her oylamayı kazanmaları işten bile değildi.

Kongre’nin ilk üç oturumu (toplam 37 oturum olmuştur) genellikle önemsiz usul meseleleri ile geçti. Ondan sonra ise gündemin en önemli konusu olan parti programı tartışması başladı. Sözü Plehanov açtı. Proletaryanın diktatörlüğü temel sorunu, ‘ekonomist’ Martinov ve Akimov dışında hemen hemen herkesin tam desteğini topladı. Programın kabul edilmesine sıra geldiğinde çekimser kalan Akimov dışında oradaki herkes lehte oy kullandı.

Akimov, programın anlamının partinin proletaryayı vesayet altına alması demek olduğunu söyleyerek programı eleştirdi:

“ ‘Parti’ ve ‘proletarya’ kavramları birbirine zıt bir şekilde karşı karşıya koyulmuş; bunlardan birincisi faal, harekete sevk edici ve kolektif bir şey, ikincisi ise partinin faaliyet sürdürdüğü pasif bir aracı. Parti, yalnız isim halinde, baştan sona özne olarak kullanılmış, proletarya ise ismin ‘i’ halindeki nesne olmuş... Sosyal devrim için vazgeçilmez koşul proletaryanın diktatörlüğüdür, yani, sömürücülerin her türlü direnme girişimini bastırmaya izin verecek bir şekilde proletaryanın iktidarı ele geçirmesidir.”

Ancak, bu diktatörlük demokratik bir cumhuriyet talebi ile nasıl uzlaştırılabilir? Delegelerden birisi, Posadovski, partinin politikasının şu veya bu temel demokratik ilkeye kayıtsız şartsız tabi olması mı gerekir, yoksa ‘tüm demokratik ilkeler yalnız partinin çıkarlarına mı tabidir’ diye Kongre’ye sorduğunda Plehanov buna açık ve kesin bir cevap verir:

“Demokratik ilkeler kendi başına, soyut olarak değil, demokrasinin temel ilkesi olatacak adlandırabileceğimiz salus papuli supremalex [en yüce yasa halkın çıkarıdır] ilkesine göre değerlendirilmelidir. Devrimcilerin diline tercüme edildiğinde bu, en yüce yasa devrimin başarısıdır anlamına gelir. Ve eğer devrimin başarısı şu veya bu demokratik ilkenin işlenmesinin geçici bir kısıtlamasını gerektiriyorsa o takdirde bu kısıtlamadan çekilmek suç işlemek olur. Kendi kişisel görüşüme göre, genel oy hakkı ilkesi bile demokrasinin temel ilkesi olarak belirttiğim bakış açısından değerlendirilmelidir, derim. Farazi olarak biz sosyal demokratların genel oy hakkına karşı tavıtlı alması mümkün dür. İtalyan cumhuriyetlerinin burjuvazisi bir defasında soyluluğa mensup kimseferi siyasi haklardan yoksun bırakmıştır. Aynı yüksek sınıfların daha önceden proletaryanın siyasi haklarını kısıtladığı gibi, devrimci proletarya da yüksek sınıfların siyasi haklarını kısıtlayabilir. Böyle önlemlerin uygunluğuna ancak şu kural temelinde karar verilebilir: salus revolutiæ suprema lex [en yüce yasa devrimin çıkarıdır].

“Ve aynı tavıtlı parlamenterlerin süresi sorununda da benimsemeliyiz. Eğer devrimci coşkunun patlaması esnasında halk çok iyi bir parlamento - bit çeşit *chambre introuvable* [eşi bulunmaz Meclis]- seçtiyse o zaman bunu *uzun ömürlü bir parlamento* kalmaya çalışmak zorunda kalabiliriz, fakat eğer seçimler başarısız çıkarsa o takdirde onu iki yılda değil, mümkünse iki haftada dağıtmaya çalışmak zorunda kalabiliriz.”¹⁷

Plehanov’un sözleri Bolşeviklerin gelecekteki politikalarını, özellikle 1917’deki politikalarını mükemmel bir şekilde tanımlar; ancak kendisi bu sözleri ettiğine son derece pişman olacaktır.

Kongre’nin bitiminde artık Lenin’in muhalifi durumuna düşen Martov, bu aşamada Plehanov’un proletarya diktatörlüğü üzerine ettiği sözlere karşı çıkmamıştır. Ancak kendisi bunu çok daha ılımlı bir şekilde tarif etmiştir. Bundan iki hafta sonra yurtdışında Rus Sosyal Demokratları Kongresi Birliği’ne bu kongre üzerine verdiği raporda Martov, Plehanov’un sözlerini yumuşatarak onu ‘savunmaya’ çalışmıştır: “Bu sözler [Plehanov’un sözleri] bazı delegeleri öfkeliendirdi; eğer yoldaş Plehanov, proletaryanın, zaferini pekiştirmesi adına, basın özgürlüğü gibi siyasal hakları ayaklar altında çiğnemesi gibi feci bir durumu

tasavvur etmenin elbette ki olasılık dışı olduğunu sözlerine ekleydi böyle bir durumun ortaya çıkması önlenbilirdi. (Plehanov: ‘Sağol’).”¹⁸

Kongre’nin sonlarına doğru Lenin’e karşı Martov’la birlikte tavır alacak olan Troçki, bu aşamada, proletaryanın diktatörlüğü kavramını savunurken diktatörlüğün hala sağ kalma savaşı veren eski toplum düzeninin kitleler arasına saçtığı tutucu düşüncelere karşı yönetilmesi gerektiği acı gerçeğini gözden kaçırdı. Programı savunmaya *Komünist Manifesto*’dan bir açıklamayla katıldı:

“İşçi sınıfının büyük çoğunluğu amaç için birleşmeden işçi sınıfının hâkimiyeti düşünülemez. Ancak o zaman ezici bir çoğunluk olacaktır. Bu, küçük bir suikastçı çetesi ya da bir azınlık partisinin diktatörlüğü değil, karşı-devrimi önlemek için büyük çoğunluğun çıkarları adına büyük çoğunluğun diktatörlüğü olacaktır. Kısacası, gerçek demokrasinin zaferini temsil edecektir.”¹⁹

Tabii ki bu sözler, özellikle proletaryanın çok küçük bir hareket oluşturduğu Rusya koşullarında Akimov’un tartışmasına bir cevap değildi.

Lenin, toprak sorunuyla ilgili yaptığı bir müdahale dışında (bkz. 11. Bölüm), program üzerine geçen bu önemli tartışmada pek az söz aldı. Ancak, 1917’deki politikasının da gösterdiği gibi, bu tartışmada Plehanov ile tamamen hemfikir olduğu açık.

Kongre’nin kabul ettiği program Kongre’ye sunulan taslak programın hemen hemen aynısıydı.²⁰ Tek farklılık, hakimlerin seçilmesi talebinin eklenmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için talep edilen yasaların ayrıntılarında yapılan bazı değişiklikler oldu. Program üzerine geçen tartışmada ‘ekonomist’ delegelerden Martinov’un Lenin’in *Ne Yapmalı?* eserine sert bir saldırı yönelmesi, fakat hiçbir destek topalayamaması kayda değer diğer bir olay oldu.

Daha sonraki olaylar açısından tekrar hatırlatmakta yarar var: Program sadece bir delegenin çekimser oy kullanması dışında oybirliğiyle kabul edildi. Kongre’nin 16. ve 17. oturumlarına gelindiğinde ise

İskracılar'ın birliği eskisi kadar sağlam görünmüyordu. Birkaç defasında kararların çok kısıtlı bir oy çoğunluğuyla geçmesi, bazı *İskracılar*'ın Lenin'e ve Plehanov'a karşı Bund'la veya 'ekonomist'lerle oy kullandığını gösteriyordu. Fakat bu oylamalar önemsiz noktalar üzerindediydi.

Asıl sürpriz, parti tüzüğüne ayrılan 22. oturumda geldi. Konu, tüzük taslaklarının parti üyeliğini tanımlayan ilk paragrafının tartışmasıydı. Lenin, 1. maddenin, parti üyesini, 'parti programını kabul eden, onu maddi olarak ve *parti* örgütlerinden birine *kişisel* olarak *katılarak* destekleyen' kimse olarak tanımlamasını önerdi. Martov ise aynı şekilde başlayan ancak '*...parti örgütlerinden birinin yönlendirmesi altında düzenli kişisel ilişki ile destekleyen*' diye devam eden bir alternatif önerdi.

Lenin tekrar söz alarak kendi önerisini anlattı. O, sıkıca örgütlenmiş bir devrimciler partisine taraftardı:

"Parti, tamamı (neredeyse tamamı) parti örgütlerinin kontrolü ve yönlendirmesi altında' çalışan fakat tamamının 'parti'nin üyesi olmadığı ve olması gereken engin işçi sınıfı kitlelerinin öncüsü ve önderi olmali... Faaliyetimizin çoğunluğunun dar, gizli çevreler ve hatta gizli toplantılar ile kısıtlı olmak zorunda olduğu bir anda iş yapanları sadece laf edenlerden ayırmak bizim için son derece zor ve hatta neredeyse olanaksızdır. Bu iki katmanı karıştırmamız Rusya'daki gibi yaygın olduğu ve böylesine sınırsız karışıklık ve zarar yarattığı bir ülke daha yok dünyada. Bunun büyük sıkıntısını çekiyoruz... Gerçekten iş yapan on kişinin kendilerine parti üyesi diyememesi sadece laf eden bir kişinin parti üyesi olma hakkı ve fırsatı olmasından daha iyidir (gerçekten iş yapanlar etiket meraklısı değildirlers!). Bu, benim için aksi iddia edilemeyecek bir ilkedir, ve Martov'a karşı mücadele etmemi zorunlu kılıyor... Her bir parti üyesinin partiden sorumlu olduğunu ve *partinin de her bir üyesinden sorumlu olduğunu unutmamalıyız.*"²⁸

Martov da tekrar tekrar söz aldı. O, geniş bir parti yanlısıydı. Troçki Martov'dan yana tavır aldı. Bir önceki oturumda Lenin'den bile daha aşırı merkezizyetçi gibi davranmasının arkasından Troçki'nin bu tavır şaşırtıcıydı. O zaman şöyle demişti:

"Tüzük Merkez Komitesi'nin yetkilerini yeterli bir kesinlikle tanımlanıyor denildi (Yoldaş Akimov tarafından). Tam tersine, bu tanımlama kesindir ve parti bir bütün olduğu ölçüde Merkez Komitesi'nin yerel komiteler üzerinde kontrolü sağlanmalıdır anlamına gelir. Yoldaş Lieber, benim bir terimimi kullanarak, bu tüzüğün 'örgütlenmiş güvensizlik' olduğunu söyledi. Doğrudur. Ancak ben bu terimi Bund sözcülerinin önerdiği tüzük için kullanmışım; çünkü o tüzük partinin bir kesiminin partinin tümüne karşı örgütlenmiş güvensizliğini ifade ediyordu. Öte yandan bizim tüzüğümüz ise tüm kesimlere karşı partinin [merkezi*] örgütlenmiş güvensizliğini, yani tüm yerel, semt, ulusal ve diğer örgütlere karşı kontrolünü ifade ediyor."²²

Şimdi ise Troçki şöyle diyordu: "Oportünizmin tüzüksel yasaklarla önenebileceğine inanmıyorum. Ben tüzüklere hiçbir mistik anlam vermem... Oportünizmi tüzükteki şu veya bu madde değil, çok daha karışık nedenler yaratır; o, burjuva demokrasisi ve proletaryanın görece gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir."

Akselrod da Lenin'e karşı tavır aldı. Fakat Plehanov Lenin ile aynı saflardaydı: "Ben kararımı zaten peşinen vermişim, ama burada söylenenlere baktıkça Lenin'in doğru olduğuna inanırım daha da güçleniyor... Aydınlar kişisel nedenlerle partiye katılmakta tereddüt edebilirler, ve böylesi daha da iyi, çünkü onlar genellikle oportünisttirler... Sadece bu neden yüzünden bile olsa oportünizmin muhalifleri Lenin'in taslağı lehinde oy kullanmalıdırlar."

Fakat *İskracılar* bölünmüştü ve Lenin'in önerisi 23'e karşı 28 oy ile mağlup edildi. Martov'un safiarına beş Bund delegesi ve iki 'ekonomist' de dahildi. Bu yedi kişinin Martov ve taraftarlarına sağladığı oy çoğunluğu onların bu andan itibaren Lenin'e karşı Kongre'yi hakimiyet altına almaları için yetiyordu.

Nasıl olur da, Merkez Komitesi'ne mutlak otorite verilmesi gerektiğini savunan Lenin'in *Ne Yapmalı?*'sını tümüyle destekleyen Martov ve Troçki şimdi Lenin'in parti üyesi tanımını reddedebilirlerdi? Güçlü bir merkezizyetçi önderlik ile gevşek üyeliği bir kaba koymaya çalışmak eklektisizmin en aşırısı demektir.

Devrimci işçi sınıfı partisinde demokratik merkezizyetçiliğe olan

acı gereklilik, proletarya diktatörlüğünün acı zorunluluklarından kaynaklanır. Martov ve Troçki işte buna razı değillerdi. Ayrıca, bir devrimci partinin önderliği, günlük hayatında partiye adanmışlığın ve onunla tam özdeşleşmişliğin en yüksek örneğini sergilemelidir. Ancak bu, üyelere en yüksek özveriye talep edebilmeleri için onlara gerekli manevi otoriteyi temin eder.

Yıllarca önce Engels anarşistlere karşı tartışırken proletarya devriminin çok sağlam bir disiplin, güçlü bir otorite gerektirdiğini söylemiştir.

“Bu beyler hiç devrim görmüşler midir? Devrim elbette ki en otoriter şeydir; nüfusun bir kesiminin, tümü fazlasıyla otoriter araçlar olan tüfek, süngü ve top aracılığıyla iradesini bir başka kesime dayattığı bir eylemdir. Ve muzaffer taraf, silahlarının karşı-koyanlarda uyandırdığı terör ile hakimiyetini sürdürmek zorundadır.”²³

Sonuç olarak, devrimci parti kendi üyelerinden büyük özveri ve disiplin istemekten kaçınmaz. Martov’un parti üyesi tanımı onun proletarya diktatörlüğü anlayışındaki zayıflık ile uyudur.

Parti tüzüğü’nün 1. maddesi üzerine alınan karardan sonra Lenin kendisini tekrar tekrar azınlıkta bulmuştur. 23. oturumdan 27. oturuma kadar Martov sürekli olarak Lenin’e karşı çıkmış ve birbiri ardına her konuda kazanmıştır. Ancak bunlar pek önemli konular değillerdi.

Yahudi Bund’un Yahudi işçilerin tek örgütü olma ve parti içinde otonomisini koruma isteğinin mağlup edildiği 27. oturumda Lenin yeniden çoğunluğu kazandı (5 çekimser oy ve 5 lehte oya karşı 41 oyla). Bunun ardından beş Bund delegesi Kongre’yi terketti. Bundan sonra *Iskra* taraftarı Rus Devrimci Sosyal Demokratları Yurtdışı Ligi’nin partinin yurtdışındaki tek temsilcisi olduğu kararı alınca ise iki ‘ekonomist’ delege de Kongre’yi terketmiştir. Böylece Martov bir anda 7 oy yitirmiş ve taraftarları 20’ye düşmüş, Lenin ise 24 oyunu korumuştur.

Şimdi sıra Kongre’nin parti önderliğini seçmesine gelmiştir. Merkezi yapı daha önceden karara bağlanmıştı. Parti tüzüğü Rusya içinde faaliyet gösterecek üç kişilik bir Merkez Komitesi öngörüyordu ve

ideolojik önderlik için *Iskra*’yı partinin Merkez Organı olarak tayin etmişti. İkisinin de üzerinde beş üyeli bir Parti Konseyi olacaktı-Merkez Komitesi ve Merkez Organ ikişer üye atayacak, beşinci üye ise Kongre tarafından seçilecekti.

Kendi çoğunluğu ile Lenin üç kişilik Merkez Komitesi için kendi aday listesini geçirdi. Asıl zotluk yaratan ise artık partinin Merkez Organı olan *Iskra*’nın yazı kurulu seçimiydi, çünkü eski altı kişilik yazı kurulunun yeniden seçileceği genel olarak varsayılıyordu. Oysa, bu altı kişinin dördü -Martov, Potresov, Akselrod ve Zasulçışimdi Lenin’in muhalifi olmuşlardı. Lenin üç kişilik bir liste önerdi-Plehanov, Lenin ve Martov. İşte bu sorun üzetine parti, Bolşevikler (Çoğunluk) ve Menşevikler (Azınlık) olarak bölündü.

Plehanov, Lenin ve Martov yazı kuruluna seçildiler. Noskov, Krjijanovski ve Lengnik - ‘üç leninist’ - Merkez Komitesi’ne ve Plehanov Parti Konseyi başkanlığına seçildiler. Yazı Kurulu üyeliği tartışması -Martov’un istediği gibi eski altı üye yeniden mi seçilsin, yoksa Lenin’in önerdiği üç kişi mi olsun tartışması- tam dokuz uzun oturum sürdü. Tartışma acı ve sert geçti.

Bu konudaki uzun ve yorucu tartışmanın ardından Kongre’nin geti kalan tek günü sanki delegeler yarı uykudaymış ve hiçbir şey umurlarında değilmiş gibi geçti. Gündemdeki 24 maddeden son güne kadar sadece 4 tanesi görüşülmüştü. Bir ay boyunca süren tartışmaların ardından, son akşam saat beşten sonra Kongre taktik sorunlar üzerine bazı önerileri istikrarsız bir şekilde tartışmaya başladı. Bunların arasında gösteriler; sendika hareketi; dini mezhepler arasında faaliyet; öğrenci gençlik arasında faaliyet; 1904 Amsterdam Enternasyonal Kongresi; Libetallet (Struve’in önergesi); Liberallet (Plehanov’un önergesi); Sosyalist Devrimciler; parti yayınları; Yahudi kıyıları gibi konular vardı.

Bu oturumda karar haline gelen en talihsiz önerge Potresov’un (Struve) önerdiği ve Martov ve Akselrod’un savunduğu önerge oldu. Bu karar, bazı koşullarda liberallere sosyalist destek öngörüyordu. Yani, (1) ‘Liberal ve liberal-demokratik akımlar’ın otokratik hükümete karşı mücadelelerinde katı bir şekilde Rus Sosyal Demokratlarından yana tavı aldıklarını açık ve şüphe götürmez bir şekilde ilan et-

meleri', halinde!; (2) liberaller'in programlarına işçi sınıfı çıkarlarına veya genel olarak demokrasiye ters düşen, ya da işçi sınıfının siyasi bilincini karartan talepler dahil etmemeleri' halinde; ve (3) genel, eşit, gizli ve dolaysız seçim hakkını mücadelelerinin sloganı yapmaları halinde sosyalistler liberalleri destekleyeceklerdi. (Bu koşullar, liberallerin devrimci potansiyelleri hakkında ilerdeki yaygın yanlış anlamaların nedeni olacaktır). Delegeler öylesine yorgundular ki bu önergeyi, ve bunun yanı sıra Plehanov'un önerdiği ve Lenin'in desteklediği bu ilk önergeyle çelişen bir diğer önergeyi aleacele geçirdiler. Martov, Zasuliç ve Akselrod'un (ve, şaşırtıcıdır, Troçki'nin) desteklediği Potresov'un önergesi 1905 ve daha sonrasının menşevizminin ipuçlarını sergiler.²⁴ İlginçtir, hem Kongre sırasında hem de Kongre sonrasında Lenin bu karara çok az önem vermiş, o daha çok yazı kurulunun sayısı üzerine geçen tartışmayla ilgilenmiştir.

Partinin bölündüğü 'yazı kurulunda üç kişi mi olsun, altı kişi mi olsun' konusu, küçük bir anlaşmazlık, kişisel bir tartışma sorunu, ciddi bir hareketin bölünmesi için çok önemsiz birşey gibi görünüyordu. Lenin burada ortaya çıkan farklılığı, bir tarafta görevlilerin tayin edilmesi konusunu bir parti olma mantığı içinde kabul edenler ile öte tarafta eski grup faaliyeti tavırlarına ve 'eski arkadaş çevresi' anlayışına alışmış olanlar arasındaki bir anlaşmazlık, kişisel boyutu büyük bir anlaşmazlık olarak gördü. O zamanlar bu konunun bir bölünmeyi gerektirip, gerektirmediğinden hiç emin değildi.

İskra'nın eski yazı kurulunun taraftarları şöyle gerekçeler kullanıyorlardı: "Yazı kuruluna yeniden şekil vermeye Kongre'nin ne ahlaki ne de siyasi hakkı var" (Troçki); "bu çok nazik (aynen alınmıştır!) bir konudur" (gene Troçki); "*tekrar seçilmeyen editörler Kongre'nin onları artık kurulda görmek istemediği konusunda ne hissedecekler?*" (Tsaryov)

Lenin'in yorumu ise şöyleydi:

"Bu türden gerekçeler bütün konuyu sadece *acıma ve kırtlan duygular* düzeyinde ele alıyolar ve gerçek ilke tartışması, gerçek siyasi tartışma bağlamında iflasın dolaysız itiraflarıdır... Eğer bu bakış açısını kabul edersek, ki bu bir parti bakış açısı değil basitçiliktir, o zaman her seçimde şöyle dü-

şünmek zorunda kalırız: eğer kendisi değil de İvanov seçilecek olursa Petrov gücünmez mi, eğer Örgütlenme Komitesi'nden bu üye değil de başka bir üye Merkez Komitesi'ne seçilirse o zaman o alınmaz mı? Bu bizi nereye götürür, yoldaşlar? *Eğer biz burada karşılıklı nezaket ve basit duygusallık yapmak değil* de parti kutmak niyetiyle toplandıysak o zaman bu görüşe hiçbir zaman katılamayız. *Parti görevlilerini seçmek için toplandık ve seçilemeyen kimselere güvenimizin olmadığı lafı edilemez: tek düşüncemiz, faaliyeti çıkarları ve bir kimsenin seçildiği görevi uygunluğu olmalıdır.*"

Lenin, eski çevre faaliyeti mantığından kurtulamamış ve "kendi gruplarının 'devamı' konusunda ıstar eden o eski, kapalı, küçük çete"ye karşı tartışmıştır.²⁵

"Bu kimseler o yakın ve sıkı küçük çevrenin kavanoz içindeymişçesine inzivasına öylesine alışmışlardır ki, birisi kendi sorumluluğuyla serbest ve açık bir ortamda konuşmaya kalkınca neredeyse baygınlık geçirdiler.. Entelektüel bireycilik ve çevre manığı, parti önünde açık konuşma gereği ile zıt düştü."²⁶

Martov, Yazı Kurulu üzerine Kongre kararına uymayı reddederek "köle olmadıklarını!" ilan ettiği zaman Lenin bu 'aristokratik anarşizm'e karşı çıktı ve, "parti üyeliğinin görevlerinin sadece üyeler tarafından değil fakat 'en tepedeki insanlar' tarafından da yerine getirilmesinde ısrar etmeyi öğrenmek zorunda" olduklarını söyledi.²⁷ Neden, şimdi Kongre'nin görevden aldığı, eski yazı kurulu üyelerinin gerçekten iyi çalışmadığını Martov ve arkadaşları inkar etmeye çalışıyorlardı?

"Altı kişilik eski kurul öyle başarısızdı ki, *tüm üç yıl boyunca* bir defa bile tüm üyeleriyle toplanamadı. Bu inanılmaz gibi gelebilir ancak doğru. *İskra'nın* kırkbeş sayısının hiçbiri Martov veya Lenin'den başkası tarafından hazırlanmamıştır (editörlük ve teknik anlamda). *Ve hiçbir zaman* herhangi büyük bir teorik konu Plehanov'dan başkası tarafından ortaya sürülmemiştir. Akselrod hiçbir iş yapmadı (*Zarya*'ya kelimenin gerçek anlamıyla hiçbir şey ver-

medi ve *Iskra*'nın tüm kırkbeş sayısına ancak üç ya da dört yazı verdi). Zasilich ve Struve sadece yazı verdiler ve tavsiyelerde bulundular, *hiçbir zaman* herhangi bir editörlük faaliyeti yapmadılar.”²⁸

Lenin, eski *Iskra*'nın kırkbeş sayısına Martov'un 39, kendisinin 32 ve Plehanov'un 24 yazı verdiğini belirterek söylediklerini açıkladı. Zasilich sadece 6, Akseled 4 ve Potresov 8 yazı yazmışlardı.²⁹

Herşeyi devrimin gereklerine tabi kılmak yerine, büyüklerine terbiyeli destek yağdırmak eğilimi, Lenin'e tamamen yabancı bir şeydi. Rus marksizminin öncülerine karşı soğuk davranan birisi değildi. Özellikle Vera Zasilich onun için, ve onun olduğu kadar Krupskaya için de, çok önemliydi. “Münih'e geldiğim ilk akşam, ‘Vera Ivanovna'yı görene kadar bekle’ demişti Vladimir İlyiç, ‘kristal kadar berrak bir insan göreceksin’. Ve gerçekten de öyleydi.”³⁰

Vera Zasilich'in şanlı geçmişinin Lenin'de derin bir etkisi vardı. Ocak 1878'de, daha 29 yaşında genç bir kadın iken, bir siyasi tutukluya karşı uyguladığı kötü muamele ve aşağılamayı protesto için Petersburg jandarma şefi General Trepov'u öldürmüştü. Davası sırasında polisin iğrenç koni muamelesi açığa çıkarıldı. Dava jürisi bu açıklamalardan öylesine şok olmuş ve onun savunmasından öylesine etkilenmişti ki, onu beraat ettirdi. Mahkeme salonundan çıkarken polis onu tekrar yakalamaya çalışınca kalabalık onu kurtarmış ve kaçmasına yardım etmişti. Vera yurtdışında Karl Marks ile yakın ilişki içinde bulundu. Lenin onu çok sever ve hayranlık duyardı, ve *Iskra* yazı kurulundan alınmasının onu çok etkileyeceğinin farkındaydı. Krupskaya'nın dediği gibi:

“Vera Ivanovna Rusya'yı çok özlerdi. Sanıyorum 1899'da kaçak olarak Rusya'ya, faaliyet yapmak için değil, sadece ‘*Muğik*'e bir göz atıp burnunun nasıl uzadığını görmem lazım’ diye gitti. Ve *Iskra* çıkmaya başlayınca, Rusya'daki faaliyetin gerçek bir parçası olduğunu hissetti ve ona sıkıca sarıldı. *Iskra*'dan ayrılmak onun için bir kez daha Rusya'dan tecrit olmak, göçmenliğin insanı dibe çeken ölü denizinde yeniden batmaya başlamak demek olacaktı.

“Bu nedenledir ki, İkinci Kongre'de *Iskra*'nın yazı kurulu konusu ortaya çıkınca Vera isyan etti. Onun için bu bir kendini beğenmişlik sorunu değil, yaşamak ya da ölmek sorunuydu.”³¹

Ancak Lenin örgüt gereklerini kendi duyguları için feda edemeyecek kadar çok dürüst, davaya kendini fazlasıyla adanmış birisiydi. Ve bu, Vera Zasilich'in görevden alınması demektir. Hareketin gereklerini ikincil şeylere tabi kılmaya razı olanlar kendilerinin devrimci değil, arabulucu olduklarını sonradan göstermişlerdir. Fakat bu gerçek kendini Lenin'in keskin gözlerinden bile henüz saklıyordu.

Lenin'in yoldaşlara karşı tavrı

Yukarıda aktarılan olaydan Lenin'in yoldaşlarına karşı duygusuz, soğuk ve duyarsız olduğu sonucunu çıkaranlar olabilir. Fakat bu gerçeğin tam tersidir. Aslında Lenin yoldaşlarına karşı son derece sıcak ve cömerttir, onların tüm gereksinimlerine şefkat ve ilgi göstermiştir. İnsanlarla siyasi olarak ayrıldığında bile, çoğu zaman onlara karşı sevgisini kaybetmemiştir. Martov'a karşı tavrı bunun iyi bir örneğidir.

“Martov'dan ayrılması onun için fazlasıyla zordu. Petersburg'daki ortak faaliyet, eski *Iskra*'daki faaliyeti dönemi olan sıkıca birbirlerine bağlamıştı. Kavrayışı son derece kuvvetli birisi olan Martov, birliktelikleri sırasında İlyiç'in düşüncelerini kavrayarak onları becerikli bir şekilde geliştiren keskin bir anlayışa sahipti. Sonradan Vladimir İlyiç menşeviklerle şiddetle savaştı, ama Martov, en küçük derecede bile olsa, ne zaman doğru bir hat savunsa, ona karşı eski tavrı yeniden ortaya çıkardı. Örneğin 1910'da Paris'te, Martov ve Vladimir İlyiç *Sosyal Demokrat* yazı kurulunda beraber çalıştıkları zaman böyle olmuştur. Ofisten eve döndüğünde Vladimir İlyiç sık sık sevinçli ifadelerle Martov'un tavrından nasıl memnun olduğunu anlatırdı: bunun Bolşeviklere bir yararı olduğundan değil, Martov bir devrimciye yaklaşan bir şekilde hareket ettiği için.”³²

1919-20 kışında Lenin Martov'un çok hasta olduğunu duydu ve ona Moskova'daki en iyi doktorları yolladı.

Lenin'in, ne *kişisel* duyguları insanları siyasi olarak değerlendir-
mesini ne de siyasi değerlendirmeleri kişisel duygularını etkilemedi.
Krupskaya şöyle anlatır:

"İlyiç'in özelliklerinden birisi onun ilkeler üzerine anlaşmazlıklar kişisel an-
laşmazlıklardan ayrı tutma ve davranın çıkarlarını herşeyin üstüne koyabil-
me yeteneğidir. Bir muhalifi ona saldırdığında Lenin tahrik olup ona geri
saldırır, kendi görüşünü hakim kılmaya çalışır, fakat yeni görevler ortaya
çıkduğunda ve bu muhalifle işbirliği yapma olasılığı söz konusu olduğunda
İlyiç bir önceki günün muhalifine bir yoldaş gibi yaklaşabilirdi. Bunu yap-
mak için kendini zorlamak zorunda kalmazdı, bu doğal olarak böyleydi.
İşte İlyiç'in muazzam gücü burada yatar. İlkeler söz konusu olduğunda
alabildiğine iyimserdi. Bazen hata yaptığı da olurdu, ama bu iyimserliği
dava için genellikle faydalıydı."³³

Aynı anda bir insana hem o andaki siyasal tavrı yüzünden şid-
detle saldırabilir, hem de onun diğer alanlardaki katkılarına saygı
gösterebilirdi.

Plehanov'un 1905'deki siyasal iflasından söz ettiği bir mektu-
bunda, "yaşlı adam için gerçekten üzgünüm...Ne büyük zeka", diye
yazmıştır.³⁴ Bundan iki yıl sonra Plehanov'un 1905 devrimi sırasındaki
politikalarına acımasızca saldırdığı bir yazısında onun daha önceki önemli
teorik katkılarını övmek için özen göstermiştir.

Yine, 25 Mayıs 1913'den bir süre sonra *Pravda* yazı kuruluna
yazdığı bir mektubunda Lenin geçmişi dikkate almayarak şöyle yaza-
bilmiştir: "O (Plehanov) şimdi değerli çünkü işçi sınıfı hareketinin düş-
manlarıyla savaşıyor."³⁵ 1917'den sonra Plehanov sadece savaşı des-
teklemekle kalmayıp, *Edinstvo* adlı gazetesinde Lenin'i paralı Alman
ajanı olarak suçlayacak kadar ileri gittiği zaman bile Lenin onun mark-
sist teoriye katkılarını övmeye devam etmiştir.

Lenin, yoldaşlarının bilgilerini geliştirmelerine ve ilerletmelerine
yardım edetken büyük sıcaklık ve dikkat göstermiştir. Krupskaya şöy-
le hatırlar:

"İlyiç'in tecrübesiz yazarlara karşı tavrını hatırlarım. Onlarla birlikte onları

yazarlarını tartışırken derhal konunun özüne, esasına iner ve yazıyı daha iyi
bir hale sokmak için önerilerde bulunurdu. Fakat bütün bunları çok dik-
katle yapar, yazarlar yazılarını düzelttiğinin farkına bile varmazlardı. Ve
İlyiç insanlara çalışmalarında çok iyi yardım ederdi. Örneğin, eğer birisinin
bir makale yazmasını istiyorsa fakat onun bunu iyi yapabileceğinden emin
değilse, onunla bir tartışmaya başlar, kendi düşüncelerini açıklar ve karşı-
sındakinde ilgi uyanmasını sağlardı. Onu bu konu üzerinde yeterince yok-
ladıkdan sonra, 'bu konuda bir makale yazmak ister misin?' diye sorardı.
Ve yazar İlyiç ile ilk tartışmalarının kendisine yardımcı olduğunu ve maka-
lesini yazarken aslında İlyiç'in ifadelerini ve terimlerini kullandığını bile far-
ketmezdi."³⁶

Eğer Lenin'in bir zayıf tarafı varsa, bu da onun insanlara çok
kolayca tutulmasıdır. "Vladimir İlyiç her zaman insanlara karşı coş-
kuyla doluydu. Bir insanda değerli bir özellik sezer ve buna sıkıca
sarılırdı."³⁷ Fakat bu coşku çok sürmezdi. İlk tanıştığı birine 'tutulma-
ya' her zaman için hazır bile olsa uzun bir tanışıklıktan sonra, hemen
hemen her zaman o kimsede zayıflık unsurları sezerdi.

Bir kimsenin o anda kendi tarafında mı yoksa kendisine karşı mı
olduğuna göre Lenin'in o kimseye karşı tavrı kökünden değişirdi. Tav-
rında hiçbir kararsızlık yoktu. Yazılarında insanlar hakkında söyledik-
lerinde sık sık şaşırıcı çelişkiler bulunmasının nedeni, onun temel ku-
ralının, mücadelenin gereklerinin herşeyin önünde geliyor olmasıdır.
Muhalifleri de dahil olmak üzere insanların katkılarını değerlendirir-
ken objektif davranmasını sağlayan büyük özkontrolü, cömert tabiatı,
ve olağanüstü sıcaklığı, arkadaşlarının sadece güvenini değil, aynı za-
manda sevgisini de kazanmıştır.

Lenin'in yoldaşlarına karşı tavrı üzerine yazdıklarımızı burada
keselim ve 1903 Kongre'sinin sonrasına dönelim.

Bölünmenin çılgınlığı

Bir defasında Leo Tolstoy yürürken uzakta çömelmiş ve garip el
hareketleri yapan birisini fark etmiş; deli herhalde diye düşünmüş.
Fakat yaklaşınca adamın işinin gereği öyle yaptığını görüp tatmin

olmuş - adamcağız bir taşın üzerinde bıçak biliyormuş. Lenin bu örneği vermeyi çok severdi. 1903 Kongresi'ndeki tükenmez tartışmaları ve fraksiyon kavgalarını dışardan izleyen birine delillerin işi gibi görünür.

Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki bu bölüme kadar önemsiz ve anlamsız gibi görünen bir olay daha yoktur. Kongre tutanaklarını okuyunca, bu olayın Rus işçi hareketinin bir dönüm noktası olduğuna şaşırılmamak elde değildir. Olayın içindekiler bile bu bölünmenin pek fazla önemi olduğuna ya da uzun bir zaman süreceğine inanmıyorlardı. Örneğin Lunaçarski sonradan şöyle yazmıştır:

“Bu mücadeledeki en büyük güçlük, İkinci Kongre'nin Partiyi bölmesine karşılık, martovistlerle leninistler arasındaki gerçekten engin farkları henüz doğrultmamış olmasıydı. Bu farklılıklar hala parti üzüğünün bir paragrafı ve yazı kurulu üyelerinden ibaret imiş gibi görünüyordu. Bölünmeye yolaçan nedenlerin önemsizliğinden birçok kimse utanıyordu.”³⁸

Daha sonralarının önemli bir Komintern görevlisi olacak olan o günlerin genç işçisi Piatniski ise anlatında şöyle der:

“Küçük farklılığın bizi bir arada çalışmaktan niye alkoyduğunu anlamıyordum... *Iskra* grubunun kendi içinde görüş ayrılıkları olduğu haberi geldi.”

“Bu söylemlere inanamıyordum. *Rabofeye Dyelocular* ve onların taraftarları ile önemli farklılıklar duymayı bekliyorduk; ancak kişisel olarak ben, homojen bir bütün olarak görmeye alıştığım *Iskra* grubu içinde bir ayrılık beklemiyordum. Ne olduğunu bilememe sıkıntısı günlerce sürdü. Sonunda delegeler Berlin'e döndüler. İki tarafın da Kongre raporlarını dinledik, ve derhal her iki taraf kendi çizgisini ileri sürmeye başladı. İki taraf arasında kaldım. Bir yanda, Zasulic, Potresov... ve Akselrod'u *Iskra* yazı kurullarından atarak gücendirdiklerine çok üzülürüm... Üstelik özellikle yakın bulunduğum yoldaşlar... Menşevik kamptaydılar, oysa Yoldaş Lenin'in savunduğu parti örgütlenme yapısını tamamen onaylıyordum. Mantıksal olarak çoğunlukla beraberdim fakat, eğer kendimi şöyle ifade edebilirim,

kişisel sempati azınlıkla beraberdi.”³⁹

O yıllarda Lenin'e çok yakın olan makinist Krjijanovski, “Yoldaş Martov'un oportünistliği hakkında söylenenler şahsen bana özellikle asılsız gibi geldi” diye hatırlar. Böyle daha çok örnek vermek mümkün. Petersburg'dan, Moskova'dan ve vilayetlerden protestolar ve feryatlar geldi. Kongre'de *Iskracılar* arasında olan bölünmeyi kimse kabul etmek istemiyordu.⁴⁰

Bir fabrika işçisi Lenin'e yazarak bölünme ve 'anlamsız hizip kavgası' hakkında şikayet etti:

“Bak yoldaş, tüm enerjinin, yalnızca çoğunluk ve azınlık hakkında konuşmak gayesiyle, komiteler arasında koşuşturmaya harcanması normal bir durum mudur? Hakikaten bilemiyorum, bu konu gerçekten bütün enerjinin sarfedileceği ve insanların birbirlerine neredeyse düşmanlarmış gibi bakacağı kadar önemli mi? Çünkü sonunda iş şuraya varıyor: eğer bir komite, diyelim ki, bir kampın taraftarlarından oluşmuş, o zaman öbür kamptan hiçkimse, iş için ne kadar uygun olursa olsun, o komiteye girmiyor; gerçekten o kimse o iş için çok önemli bile olsa, o olmadan iş yürütmeyecek bile olsa komiteye girmiyor. Elbette bu konu üzerinde mücadele edilmemelidir demek istemiyorum, hayır, ancak bu mücadelenin başka bir şekilde olması gerektiğini ve kitleler arasında Sosyal Demokratik görüşleri yaymak olan temel görevimizi unutmamıza yol açmaması gerektiğini düşünüyorum; çünkü eğer bunu unutsak o zaman partimizi gücünden mahrum etmiş oluruz. Haklı mıyım değil miyim bilmiyorum ama insanların faaliyetimizin çıkarlarını çamurda çığnediğini ve tamamen unuttuğunu gördükçe, onların hepsine siyasi entrikacılar diyorum. İşin başındaki insanların zamanlarını başka şeye harcadığını görmek insanı gerçekten incitiyor ve dehşetle dolduruyor. Bunu görünce insan kendine soruyor: böyle önemsiz şeyler yüzünden partimiz sürekli bölünmeye mahkum mudur, içerdeki ve dışardaki mücadeleyi aynı zamanda sürdürmekten aciz miyiz?”⁴¹

Kişisel tartışmalar ve iftiralar bölünmeyi katlandırdı. Yıllar sonra

Lenin şöyle yazar:

*"Dünyanın hiç bir yerinde, Sosyal Demokrat hareket içindeki grupların ilkeler uğruna verdiği mücadele bir takım kişisel ve örgütsel anlaşmazlıklardan sakınmayı becerememiştir. Kötü niyetliler kasıtlı bir şekilde 'çauşma' ifadelerinin üzerine gitmeyi iş edinirler. Fakat sadece 'sempatizanlar' arasındaki metanersiz amatörler bu anlaşmazlıklardan utanabilir, çaresizlik ya da küçümseme edası ile, sanki 'hırgürden başka bir şey değil?' dercesine omuz silkebilir."*⁴²

Muarızlar arasındaki -1903'deki- kişisel düşmanlık, kargaşayı daha da büyüttü.

Bölünmenin derinliği ve gelecekteki öneminden, o zamanlar Lenin'in pek emin olmadığı, o zamanki yazılarında açıktır. *Toplu Eserler*'in bu dönemi kapsayan bölümünde ilk defa bunca postalanmamış mektup, verilmemiş demeçler, hazırlanmış ancak yayınlanmamış makaleler bulunması, kısmen onun bu dönemdeki tereddütlerini gösterir. Yazdıklarından gün ışığına çıkanlar ise, Menşeviklerle bölünmenin çok uzun sürmeyeceğini beklediğini ve 'önemsiz' konular yüzünden partiyi parçalamanın doğru olmadığını düşündüğünü gösterir. Örneğin A.N. Potresov'a yazdığı mektubunda (13 Eylül) şöyle der:

*"Kendime soruyorum: ebedi düşmanlar gibi ayrılmamızı gerektirecek ne var ki? Kongre'deki tüm olaylara ve gözlemlerime tekrar bakıyorum. Bazen müthiş öfkeyle, 'çılğınca' davrandığımı ve hareket ettiğimin farkındayım; eğer, atmosferin, tepkilerin, ortamın, mücadelenin vb.nin doğal bir ürünü olan bu şeye hata denilebilirse ben *bu hatamı herkese* itiraf emeye hazırım. Fakat şimdi sakın bir şekilde, varılan sonuçları, çılgın mücadelenin elde ettiği sonuçları inceleyince bu sonuçlarda partimize zarar veren ya da azınlığa hakaret eden veya onurunu kıran hiç bir şey, kesinlikle hiç bir şey göremiyorum."*⁴³

Kongre'den altı ay sonra ise gene şunları yazmıştır: "Şu anda iki kanadı ayıran anlaşmazlıkların çoğu program veya taktik sorun-

larla değil, sadece örgütsel sorunlarla ilgilidir"⁴⁴, "Örgütsel sorunlar, şüphesiz taktik sorunlardan daha az önemlidirler, nerede kaldı ki programatik sorunlardan"⁴⁵, "Daha önceleri, hatta bazı hallerde bir bölünmeye bile hak verebilecek kadar büyük konularda anlaşamadık. Şimdi tüm büyük ve önemli noktalarda anlaşmış; sadece, üzerinde tartışabileceğimiz ve *tartışmamız* gereken fakat ayrılmanın anlamsız ve çocukça olacağı *nüanslarda* ayrıyoruz"⁴⁶, "Eğer parti üyelerimiz, sınıf bilinçli militan proleteryanın adına layık temsilcileri ve dünya işçi sınıfı hareketinin adına layık mensupları ise, parti programımızı yorumlamada ve ilkelerini yerine getirme yöntemlerinde hiçbir kişisel farklılığın, merkezi kurumlarımızın yönlendirmesi altındaki uyumlu ortak faaliyete müdahale etmemesini veya edememesini temin etmek için en büyük gayreti göstermelidirler."⁴⁷

Lenin aylarca tereddüt etti. İlah yaratıcılarının yaydığı efsanelerin aksine, Lenin herşeye kadir değildi ve parrideki 'ufak çatlak'ın sonuçlarını önceden görememişti. Kararsızlığı sınırlarını bozuyordu. İkinci Kongre'nin eşiğinde Krupskaya şöyle hatırlar: "Vladimir İlyiç öyle sınırlıydı ki sırt ve göğüsteki sinir uçlarının iltihaplanmasından meydana gelen 'kutsal alev' diye bilinen bir sinir hastalığına tutuldu... Yolculuk boyunca Vladimir İlyiç hiç yerinde duramıyordu; Cenevre'ye vardığımızda tamamen çözüldü ve iki hafta yatmak zorunda kaldı."⁴⁸ Kongre boyunca artık hiç uyuyamaz hale geldi ve son derece huzursuzdu.⁴⁹

Aslında Lenin her konferanstan sonra genellikle Krupskaya ile birlikte uzun yürüyüşler yapabileceği veya bisiklete binebileceği bir geziye çıkardı. Öz-disiplini öylesine güçlüydü ki, kendisini sarsan heyecan dalgasını hiç göstermezdi. Oysa Krupskaya'nın hatıralarında Lenin'in haftalarca ve hatta aylarca süren sinir yorgunluklarının sürekli sözü geçer.

Eğer Lenin entelektüel dürüstlüğü korumuş, kişisel üzüntülerinin, sinir bozukluğunun ve yorgunluğunun kendi üzerindeki etkilerini asgari düzeyde tutarak mücadeleye devam edebilmiş ve sakinliğini korumayı becerebilmişse, bunda, Krupskaya'nın üstün kişiliğinin, davaya adanmışlığının, enerjisinin, temiz karakterinin ve Lenin'e karşı

sarsılmaz sevgisinin büyük rolü olmuştur.

1903 Kongresi'ni takip eden olaylara dönecek olursak, Lenin ancak altı aydan fazla bir süreden sonra, bölünmenin haklı ve gerekli olduğu yargısına varmıştır. Tereddütlerini sona erdirmiş ve kesin bir şekilde bu bölünmenin partinin proleter kanadı ile küçük burjuva aydın kanadı arasındaki farklılıkların bir yansıması olduğunu öne sürmüştür.

1903 Kongresi'ni ve kongre sonrasını değerlendirdiği 230 sayfalık *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* adlı eserinde (Şubat-Mayıs, 1904) Lenin, "oportünist gerekçelere ve anarşist lafabeliğine eğilimini göstererek 1. Madde üzerindeki tartışmada kendini çoktan açığa vuran aydın bireyciliğine tüm proletarya örgütlenmesi ve disiplini *kölelik* olarak görünüyor" der.⁵⁰

Lenin, artık bir menşevik gazete olan *İskra*'da yayınlanan ve kendisini, partiyi, başında Merkez Komitesi şekline bürünmüş bir müdür bulunan 'koca bir fabrika' olarak görmeye suçlayan bir mektuptan alıntılar yapar ve mektubun yazarı hakkında şöyle der:

"...bu berbat benzetmenin, proletarya örgütünün pratiğine ve teorisine yabancı burjuva entelektüel mantığını derhal ele verdiğinin farkında bile değil. Çünkü, bazılarında sahte bir şeymiş gibi görünen fabrika, proletaryayı bir araya getiren ve disipline eden, ona örgülenmeyi öğreten ve onu emekçi ve sömürülen toplumun tüm diğer kesimlerinin başına geçiren en yüksek düzeydeki kapitalist işbirliğini temsil eder. Ve kapitalizm tarafından eğitilen proletaryanın ideolojisi marksizm, istikrarsız aydınlara bir sömürü (açlık korkusuna dayanan disiplin) aracı olarak fabrika ile teknik olarak yüksek derecede gelişmiş bir üretim biçimi olarak fabrika arasındaki farkı öğretmiştir ve öğretmektedir. Burjuva aydınlara o kadar zor gelen disiplin ve örgütlülüğü işte bu fabrika 'okulu' sayesinde proletarya çok kolayca kazanır."⁵¹

Aydınlara bu saldırısında, ve onların devrimci parti tarafından disiplin altına sokulmasının gerekliliğinin önemini vurgularken Lenin Kautsky'nin entelektüel bireycileri betimleyen parlak sözlerinden uzun

uzun alıntılar yapar:

"Aydın kapitalist değildir. Hayat düzeyinin burjuva olduğu, ve yoksul olmak istemiyorsa bunu korumak zorunda olduğu doğrudur; fakat aynı zamanda emeğinin ürününü, hatta çoğu zaman emek gücünü satmak zorundadır ve kendisi de çoğu zaman kapitalist tarafından yeterince sömürülmekte ve aşağılanmaktadır. Bu yüzden aydın proletaryayla herhangi bir ekonomik uzlaşmazlık içinde değildir. Ancak onun toplumsal konumu ve çalışma koşulları proleter değildir ve bu bir çeşit duygusal ve düşünsel uzlaşmazlığa neden olur.

"Tek başına birey olarak bir proleter hiçbir şey değildir. Onun tüm gücü, tüm ilericiliği, tüm ümitleri ve beklentileri *örgütlenmekten*, onun büyük ve güçlü bir örgütün bir parçası haline gelmesinden kaynaklanır. Onun için en önemli şey budur; bununla karşılaştırılınca tek başına bir birey bir şey ifade etmez. Proleter, kişisel çıkar veya şöhret gözetmeksizin isimsiz bir kütlenin bir parçası olarak en büyük sadakete savaşı, tüm duygularını ve düşüncelerini kapsayan gönüllü bir disiplinle kendine düşen görevi yerine getirir.

"Aydınların durumu ise oldukça farklıdır. O gücüyle değil, tarıma savaşı. Onun silahları kişisel bilgisi, yeteneği ve inançlarıdır. Sadece kişisel nitelikleri aracılığıyla herhangi bir konuma ulaşabilir. Bu yüzden, bireycilik için en serbest ortam, ona, başarılı faaliyet için en önemli koşul olarak görünür. Ancak zorlukla bir bütünün içinde, o bütüne tabi olmaya razı olur, o zaman bile bunu hevesle değil, zorla yapar. Sadece kitleler için disiplinin gereğini görür, seçkin beyinler için değil. Tabii ki kendini bu ikinci kategorinin içinde sayar...

"Kendi bireyciliğinin gereklerinin sağlanması onun için her şey olan ve bireyciliğini herhangi bir büyük sosyal amaca tabi kılmayı bayağı ve adi gören bir süper insandan bahseden Nietzsche'nin felsefesi entelektüelin gerçek felsefesidir; ve bu onu proletaryanın sınıf mücadelesinde yer almaktan tamamen uzaklaştırır.

"Entelektüellerin duygularına cevap veren felsefenin Nietzsche'den başka en önemli temsilcisi herhalde Ibsen'dir. Onun (*Halkın Düşmanı*'daki) Doktor Stockmann'ı bir çoğunun sandığı gibi sosyalist değil, daha içinde çalışmaya kalkar kalkmaz proletarya hareketi ile ve genel olarak herhangi bir

halk hareketi ile anlaşmazlığa girmesi kaçınılmaz olan bir entelektüel tipidir. Çünkü, proletarya hareketinin temeli, her demokratik hareketin temeli gibi, insanın yoldaşlarının çoğunluğuna saygıdır. Stockmann cinsinden tipik entelektüel ise 'malum çoğunluğu' devrilmesi gereken bir canavar olarak görünür."⁵²

Lenin, Martov ve taraftarlarının aldıkları tavır, entelektüellerin bireyciliklerine teslim olma anlamına geldiğini söyleyerek sözlerini tamamladı. Parti tüzüğü bu aynı entelektüelleri disipline etmeliydi.

Lenin'in *Ne Yapmalı?*'daki tartışmaları ile *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*'deki tartışmalarını karşılaştırmakta yarar var. Birincisindeki eleştirinin hedefi, kendi çevresinin dar ufkuyla sınırlı kalmış yerel aktivist idi. Dolayısıyla Lenin burada, proletaryanın kendiliğinden ancak sendika bilincine yaklaştığını, oysa marksist aydınların işçilere dışardan sınıf ve siyasi bilinç götürmekte vazgeçilemez bir yeri olduğunu anlatır. Öte yanda, bundan iki yıl sonra *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*'de ise partinin içindeki proleter unsurların aydınları disiplin altında tutmaları gerektiğini söyler. Zaman geçtikçe hareketin gerekleri de şartlarla birlikte değişir ve Lenin'in yaptığı şey ise gereken yöne yönelebilmek için değneği o tarafa doğru bükme olmuştur.

Bekleyiş

1903 bölünmesi, daha sonraki gelişmeler için bir ipucu idi. Lenin ile Martov arasındaki siyasi farklılıklar yüzeysel, yani mekanik bir şekilde ele alınacak olursa bunların herhangi bir bölünmeyi haklı çıkartamayacak kadar küçük farklılıklar olduğu sonucuna varmak isten bile değildir. Ancak bu farklılıklara, bunların gelişimini hesaba katan bir bakış açısından, yani diyalektik olarak bakınca, ufak farklılıkların büyük farklılıklara dönüşebileceği son derece açık olur. Birleşik bir parti içinde küçük-burjuva çevreler işçi çevrelerinden tamamen tecrit edilmiş bir durumda değildirler. Bunlardan birisi kendi etrafında toplanmaya ve proleter olmayan bir sosyal grubun borazanı olmaya eğilimlidir; diğeri ise bu küçük-burjuva unsurlarla giderek uzlaşmaz bir çelişki içine gi-

rer. 1903'deki farklılıklar sadece örgütlenme konusundaydı, ve siyasi ve programatik farklılıklar daha kendini göstermeye başlamamışlardı. Bu nedenle Lenin daha o aşamada bir bölünmenin gerekmediğini düşünüyordu. Ancak, ayrı örgütlerin varlığı, bu örgütlerin kendi politikalarını geliştirmeleriyle birlikte siyasi farklılıklara da yol açabilir ve her bir grubun içinde politikaların belirlenmesinde kişisel faktörler önemli bir rol oynamaya başlayabilir.

1903'te her iki kanadın da kendi bileşimlerinde saf olmadıkları doğrudur. O zaman bolşeviklerle saf tutan Plehanov sonradan en aşırı sağcı menşevik olmuştur, öte yanda Troçki ve Rosa Lüksemburg ise o zaman menşevik saflarda yer almışlardı. Ancak, her iki kanadın da karakteri esas olarak, karşılıklı olarak en büyük farklılıkları taşıyan iki lider, Lenin ve Martov, tarafından tayin edilmişti. Daha başından bolşeviklerini 'katı' ve menşeviklerin 'mülayim' diye adlandırılmaları her ne kadar psikolojik bir tanımlama olsa bile, aslında bu tanımlama hareketin iki kanadının önderlerine oldukça uygundur. Herkes Lenin'in katılığında sözedirdi ve Martov'un mülayimliğinden söz edenler ise az değildi. 1903 Kongresi'nden yıllar sonra Troçki Martov'u, 'Demokratik Sosyalizmin Hamleti'ne benzetmiştir: "Onun düşüncesi, iradeden nasibini almamıştır."⁵³

Lenin ve Martov'un psikolojik özellikleri arasındaki farkın bir ifadesini bolşevik ve menşevik isimlerini seçmelerinde görmek mümkün. Lenin her zaman için bolşevik lakabına sahip çıktı. Martov ise uysal bir şekilde hayatının sonuna kadar menşevik etiketini taşıdı. Hatta çoğunlukta olduğu zaman bile Martov kendisine menşevik demeye devam etmiştir.

İkinci Kongre'den sonra Lenin'e karşı yazdığı bir broşüre Martov, 'Gene Azınlıktaız!' adını vermiştir. Eğer Lenin 1. Madde'deki gibi kongre boyunca her bir konuda azınlıkta kalmış olsaydı kendi grubuna menşevik adını takar mıydı? Şüphesiz takmazdı. Herhalde, 'Katılar', 'Ortodoks Marksistler', 'Devrimci Sosyal Demokratlar' gibi bir isim bulurdu. Martov'un ve Lenin'in kendilerine seçtikleri isimler gerçekten anlamlı: bir yarıda kadercilik ve itaatçılık, öte yanda ise irade gücü ve eylem. O gün tarihsel kişisel faktörler içiçe geçmişti.

Şüphesiz, 1903'deki Martov'u reformist olarak tarif etmek yanlış olur. Ortayoleuluk belirtileri vardı, ki bu terim reformizmden marksizme kadar çok çeşitli akımları ve grupları kapsayabilen genel bir tanımlama. Ortayolcuların en önemli özelliği, sınıfın öncüsü ile kitlesi arasında, ve azınlığın girişimciliği ile çoğunluğun alışılagelmişliği arasında kesin bir ayırım yapma gereğini çarpıtmalarıdır. Ortayolculuğun en büyük derdi tarihsel kaderciliktir. İçeriği böylesine belirsiz olduğu için, açık ve keskin bir karakter saptamaktan böylesine yoksun oldukları için ve marksizm ile reformizm arasında bocaladıkları için ortayoleu gruplar hep aynı yönde gitmezler. Bazıları sola doğru marksizme, bazıları sağa doğru reformizme yönelirler. Üstelik, tutarlılıktan da mahrum oldukları için bazen de önce sola saparlar, sonra ise sağa dönerler. Bu süreç boyunca grubun kendisi içinde farklılaşmalar ortaya çıkar ve bölünmeler olur: bazı kesimler kesin olarak reformizme kayarlar, diğerleri ise işçi sınıfının devrimci kanadına katılırlar.

Çarlık Rusya'sında tutarlı devrimciler, ortayolcular ve reformistler arasındaki farklılaşmaya otokratik rejimin kendisi mani oldu. Batı Avrupa'da ise işçi sınıfı hareketinin en ılımlı unsurları kendilerine açıkça reformist diyorlardı. Fakat çarlık rejimi koşullarında en ılımlı sosyalistlerin bile kendilerini bir reform partisine dönüştürmelerine imkan yoktu. 'Parlamente yol'un parlamentonun olmadığı yerde ilgi uyandırması söz konusu değildi. Parlamento ahmaklığının kafasını çıkarabilmesi için hiç olmazsa bir yarı-parlamento -daha sonraki yılların Çarlık Duma'sı- gerekiyordu. 1903'de Rus sosyalist hareketinde reformizm bayrağını daha kimse açmamıştı.

Rus Sosyal Demokrasi'sinin bolşevik ve menşevik kanatları, iki kanadın daha belirginleşmemiş eğilimlerinin gerçek siyasi ifadelerini bulacakları ve böylece bir uzlaşma olanağına imkan bırakmayacak derin bir ayrışmaya doğru yol alıyorlardı. Ancak bu, o zamanki tartışmalarda yer alanların daha göremedikleri bir şeydi.

Menşevizmin iyice şekillenmesi için 1905 devrimine ve 1907-10 baskı dönemine gerek vardı. 1903 yılının menşevizmi kabaca ortayolculuk olduğu için, Lenin dahil bolşeviklerin bölünmeye karşı tavırları

oldukça belirsiz ve kararsızdı. Bolşeviklerle menşevikler arasındaki tam kopuşmanın birkaç yıl sürmesinde bunun da payı olmuştur. Bir an için tarihe bir göz atacak olursak, iki kanat arasındaki ilişkinin tarihini şöyle özetleyebiliriz:

Temmuz-Ağustos 1903	resmi bölünme
Bahar 1905	gerçek bölünme
1906-07	yarı-birlik
1908-09	bölünme
1910	yarı-birlik
Ocak 1912	nihai bölünme

Bolşevik önderler menşeviklerden ayrılmayı reddediyor

Kongre'de Lenin'i destekleyen Plehanov bundan kısa bir süre sonra fikrini değiştirdi. "Yoldaşlara ateş etmeye" katlanmadığını, "bölünmek yerine, insanın kendi kafasına bir kurşun sıkmasının daha iyi" olduğunu ilan etti. Ardından, Martov'u, Akselrod'u, Zasulç'i ve Potresov'u *Iskra* yazı kuruluna katılmaya davet etti.

Lenin'in ilk tepkisi yeni bir Kongre çağırarak için örgütlenmek oldu. 18 Aralık 1903'de en yakın arkadaşlarından biri olan G.M. Krıjanovski'ye şöyle yazdı:

"Tek kurtuluş - kongre. Şiarı: Bozgunculara karşı mücadele. Ancak bu şiar ile Martovcuları teşhir edebilir, geniş kitleleri kazanabilir ve durumu kurtarabiliriz. Bence tek olası plan şu: Şu an için hiç kimseye kongre hakkında hiç bir laf edilmemelidir, tam gizlilik olmalı. Tüm, kesinlikle tüm güçler komitelere ve turlara gönderilmeli. Barış için, bozguncululuğu durdurmak için, Merkez Komiteye tabi olunması mücadelesi verilmeli. Komiteleri bizim insanlarımızla güçlendirmek için her çaba sarfedilmeli. Martovcuları ve Yujni-Rabochicileri bozguncululuk yaparken suçüstü yakalamak için her gayret gösterilmeli, bozgunculara karşı belgeleri ve katarlarla onları bağlamalı; Merkez Organ'a komitelerden kararlar yağmalı. Ayrıca, bizim insanlarımız kaypak komitelere sokulmalı. Komiteleri, 'bozgunculuğa karşı' şiarı ile kazanmak

· bu en önemli görev. *Kongre Ocak sonundan önce toplanmalı, öyleyse faaliyet enerjik bir şekilde başlamalı. Tekrar söylüyorum: Ya tam yenilgi... ya da derhal kongre hazırlığı. En fazla bir ay boyunca önce gizli hazırlık yapılmalı ve bundan sonraki üç hafta boyunca komitelerin yarısını talepleri toplanmalı ve kongre çağrılmalı. Bir kez daha söylüyorum-* bu tek kurtuluş.”⁵⁴

Ancak, Kongre'yi toplamak ve böylece menşeviklerle bölünmeyi mühürlemek Lenin'in Mayıs 1905'e kadar 18 ayını aldı.

Lenin, yeni kongre fikrine ilk muhalefeti Merkez Komitesi'nden gördü. Tüm üyelerinin Bolşevik olmasına rağmen, bölünme onları giderek öfkelenmişti ve menşeviklerle bir uzlaşma yolu arıyorlardı:

“...Ocak toplantısından kısa bir süre sonra o zaman Rusya'daki Merkez Komitesi'nin altı üyesinden beşi Lenin'in yeni bir kongre talebini tasvip emediklerini belirttiler. Ayrıca, Lenin'in Merkez Komitesi'ne iki üye daha alınması teklifini de reddettiler... Bu öneriler: 'Tümümüz, Üstad'ın (Lenin'in) tartışmayı sona erdirip işe başlamasını rica ediyoruz. Bildiriler, broşürler ve hertürlü tavsiye bekliyoruz - sınırları yansıtırmanın ve iftiralara cevap vermenin en iyi yolu bu.”

“Ancak Lenin'in bu yolu kabul etmeye hiç niyeti yoktu. 'Ben makina değilim', diye cevap yazdı, 've mevcut rezil durumda hiç bir iş yapabilmenin imkanı yok.'”⁵⁵

Merkez Komite üyeleriyle aylarca sert bir şekilde mektuplaştıktan sonra 1904 yazında Lenin resmi üyesi olarak kalsa da artık fiili olarak Merkez Komitesi'nden düşürülmüş sayılırdı. 1904 Temmuz'unda Merkez Komite menşeviklerle uzlaşma yönünde bir adım attı. *Iskra*'da yayınlanan bir duyurularında gazetenin (Plehanov dahil beş menşevikten oluşan) Yazı Kurulu'nun tam otoritesini kabul ettiler ve Lenin'i Yazı Kurulu'na yeniden katılmaya çağırarak onun menşeviklerle he-saplaşmak için yeni, üçüncü bir Kongre kışkırtıcılığı yapmasını suçladılar. Merkez Komitesi, Güney Büro'yu fesh etti ve Lenin'in yazılarının kendi onayı olmadan yayınlanmasını yasaklayarak onu Merkez Komitesi'nin dış temsilciliği görevinden aldı.⁵⁶ Lenin'in yerine uzlaşmacı biri-

si olan Noskov resmi temsilci olarak atandı.

Fakat bütün bunlar olurken Lenin oturduğu yerde durmuyordu. Cenevre'de Krupskaya'nın, ve Rusya içinde faaliyet sürdüren bir grup taraftarının yardımıyla, yeni komite örgütlenme ve tanıma hakkını Merkez Komitesi'ne veren parti tüzüğü'nün 6. Maddesine rağmen bir dizi, yeni merkezleştirilmiş komiteler kurdu. Eylül-Aralık 1904 arasında üç tane bolşevik yerel komiteler konferansı toplandı: (1) Güney Konferansı (Odessa, Ekaterinoslav ve Nikolayev komiteleri), (2) Kafkas Konferansı (Baku, Batum, Tiflis ve Imeretian-Mingrelian komiteleri), ve (3) Kuzey Konferansı (St. Petersburg, Moskova, Tver, Riga, Kuzey ve Nijni-Novgorod komiteleri). Bu konferanslar Lenin'in önerisiyle, Üçüncü Parti Kongresi'ne hazırlık ve çağrı için bir Çoğunluk Komiteleri Bürosu seçtiler. Lenin'in de üyesi bulunduğu büro resmen Aralık 1904'de kuruldu.⁵⁷

Yeni bir kongre için ilk çağrısı Eylül 1904'de İsviçre'de 19 kişinin katıldığı ve 3 diğer kişinin de alınan kararlara katıldıklarını bildirdikleri, 22 bolşevikten oluşan bir konferans yaptı. Bu 19 kişiye Lenin, eşi ve kızkardeşi dahildi.

Aralık 1904'de Lenin yeni bir gazete, *Vperyod* (İleri)'yi çıkarmaya başladı ve bu gazete bolşevizmin organı haline geldi. Ancak bütün bu olanlara rağmen işler iyi gitmiyordu. 11 Şubat 1905'de Lenin iki yakın taraftarı A.A. Bogdanov ve S.I. Gusev'e şöyle yazıyordu:

“Bundçulara bakın biri onlar merkezizetçilik hakkında gevezelik etmek yerine *ber biri* merkeze her hafta mektup yazıyor ve temas böylece *gerçekten* sürdürülüyor. Bu teması görmek için onların *Posledniye Izvestia*'larına bir bakmak yeter. Oysa biz burada *Vperyod*'un altıncı sayısını çıkarıyoruz fakat editörlerimizden biri (Rahmetov) ne *Vperyod* hakkında ne de onun için tek bir satır bile yazdı. Bizim insanlarımız, St. Petersburg'da ve Moskova'da geniş edebi ilişkilerimiz olduğundan 'bahsediyorlar' fakat biz burada işbirliği çağrısı yapmamızdan *iki ay* sonra... bunlardan ne birşey gördük ne de birşey duyduk... St. Petersburg Çoğunluk Komitesi ile bir grup menşevik arasında bir çeşit ittifak oluşturulduğunu başkalarından 'duyduk' ancak bizim kendi insanlarımızdan tek bir kelime çıkmadı. Bolşeviklerin böylesine

budala ve öldürücü bir adım atıklarına inanmayı reddediyoruz. Başkalarından bir Sosyal Demokratlar Konferansı ve bir 'blok' oluşturulduğunu 'duyduk', bunun *oldu bittiye getirildiği* hakkında dedikodular olmasına rağmen kendi insanlarımızdan *tek bir kelime yok.*"⁵⁸

Taban arasında da bölünmeye karşı yaygın bir direniş vardı, ve bolşevikler ile menşevikler arasındaki kopuşmayı bir takım Rus şehirlerinde gerçekten hayata geçirmek aylar süren büyük bir çaba gerektirdi. Menşevik azınlığın yerel komiteden ayrılmasıyla St. Petersburg'daki parti 1904 sonbaharında bölünmüştü fakat, "semt hücrelerinin birçoğu 1904-1905'de bile karışık bir bolşevik-menşevik bileşiminden oluşuyordu, ve tabandaki üyelerin birçoğu ne bölünmenin, ne de bölünmenin önemini farkındaydı."⁵⁹

Resmi bölünme Moskova'da ancak Mayıs 1905'de oldu. Sibiry'a'da ve bazı diğer yerlerde iki kanat tüm 1904 ve 1905 boyunca aynı örgütsel yapı içerisinde faaliyet yaptılar ve Nisan-Mayıs 1906'daki birleşme konferansına kadar böyle yapmaya devam ettiler.

Bolşevik sempatanların hakimiyetindeki ünlü illegal Kafkasya matbaası 1904'de menşevik *Iskra* ve birçok menşevik broşürü basmaya devam etti.^(*) "Bizim düşünce farklılığımız hiç bir şekilde faaliyetimize yansımıyordu", diye yazar Yenukidze. Ancak üçüncü parti Kongresi'nden sonra, yani 1905 ortalarında matbaa Bolşevik Merkez Komitesi'nin eline geçti.⁶⁰

RSDİP'in bölünmesine karşı işleyen bir kaç unsur vardı. Birincisi, daha önce de belirttiğimiz gibi, bolşevikler ile menşevikler arasındaki farklılıklar çok açık değildi. İkincisi, birlik her zaman için insanların aklına daha çabuk yatan birşeydir. Üçüncüsü, Lenin dışın-

(*) Bu basımevi Rusya'daki yeraltı matbaalarının en büyüğüydü ve gerçekten yeraltında, bir mahzende idi. Burada yedi tane fedakar parti üyesi vardı. Günde on saat ve acil durumlarda aralıksız çalışıyorlardı. Mahzende ne ısıtma ne de havalandırma olanakları vardı. Farkedilmemek için gündüzleri hiçkimsenin dışarı çıkmasına izin verilmiyordu. Geceleleri ise sırayla bir iki saatliğine temiz hava almaya çıkıyorlardı.

da tüm önemli yazarlar ve teorisyenler -Plehanov, Akselrod, Zasu- liç, Martov, Troçki ve Potresov- menşevik saflardaydılar.

Daha ilerde göreceğimiz gibi, baskı yılları (1906-10) döneminde Lenin, bolşeviklere katılan yeni önemli yazarları da -Bogdanov, Lunaçarski, Pokrovski, Rozkov ve Gorki'yi de- kaybetti. Bolşevikler her zaman saflarında menşevik saflardakinden daha az sayıda aydın ve yetenekli gazeteci olmasından sıkıntı çektiler. Ancak bu gerçeğin diğer yüzü ise şu oldu ki menşevikler, edebi üstünlüklerinin gelecekte işçi sınıfı hareketi içinde etkinliği garantileyeceği hayalinin kurbanı oldular.

Lenin'in içinde bulunduğu güç durumu iyice güçleştiren diğer bir şey, 1904 yazında Rusya dışındaki sosyalist hareketin tüm önderlerinin Martov ve menşeviklerden yana tavır alması oldu. Bunların arasında Karl Kautsky, Rosa Lüksemburg ve August Bebel vardı. Bunlardan Bebel, Rus parti kavgaları 'müthiş skandalı'nın, bolşeviklerin tavrının, hareketin önderi olmak konusunda 'vicdansız ve tam yetersizlik' sınırına vardığını gösterdiğini söyleyecek kadar ileri gitti.⁶¹

Rusya'daki aksilikler

Lenin 15 Ağustos 1904 günü St. Petersburg bolşevik önderliğine şöyle yazdı:

"İnsan azlığından, yayın ve tam bir haberleşme noksanlığından sıkıntı çeken sizin komitenizdeki durum Rusya'nın tümündeki durumdan farklı değil. Her yerde korkunç bir insan azlığı... tam bir tecrit, genel bir sıkıntı ve kızgınlık havası, olumlu faaliyette bir duraklama var. İkinci Kongre'den beri parti parçalanıyor ve bugün bu bağlamda işler çok, çok ileri gümüş durumda."⁶²

22 Aralık 1904'de ise Lenin şöyle diyordu: "Partimizin ciddi bir şekilde hasta olduğunu ve geçtiğimiz yıl içerisinde etkinliğinin en az yarısını yitirdiğini tüm dünya biliyor."⁶³ Ve, 11 Mart 1905'de: "Şu anda menşevikler bizden daha güçlü. Mücadele uzun ve zorlu olacak."⁶⁴

1904 boyunca bolşevikler St. Petersburg'da pek az faaliyet sür-

dürdüler. 1903 yılındaki 55 bildiriye karşılık 1904'de sadece 11 bildiri yayınladılar. 1904 Mayıs ve Kasım arasında, sadece Temmuz ayında tek bir bildiri çıktı.⁶⁵

“Ocak 1905’de St. Petersburg’un tümünde bolşevikler altmış tane ajitatörleri olduğunu söylüyorlardı ve bunların yarısından çoğu ‘çok genç’ ve herhalde devrimci faaliyette pek yeniydiler. Buna rağmen, St. Petersburg Komitesi Sekreteri Gusev, bolşeviklerin şehir içinde geniş bir gizli örgütlenmesi olduğunu hesap ediyordu. Bu yerel önderlerin genellikle öğrenci oldukları anlaşılıyor. Şehir Merkez bölgesinde bolşeviklerin varlığını iddia ettikleri onbeş ajitatör ve on propogandacı ‘tamamen öğrencilerden’ oluşuyordu.”⁶⁶

Doğrudan devrime yol açan Rus-Japon savaşının patladığı 1904 yılındaki durum buydu.

Hem bolşevikleri hem de menşevikleri etkileyen bir gerileme dönemi de Moskova’da yaşandı:

“...Sosyal Demokratların Moskova’da ancak birkaç tane hücre vardı. 1904 yazında ve sonbaharında Moskova’da RSDİP’in tamamen bozguna uğradığı anlaşılıyordu. Önderleri hapisydiler ve faaliyet neredeyse tamamen durdurulmuştu. Komite’nin yayınladığı bildiri sayısı faaliyet düzeyinin bir göstergesi durumundaydı: *Listovki Moskovskikh bolshevikov v period pervoy ruskey revolyutsii* (M. 1955)’de yayınlanan 252 bildirden 1904’de basılanların sayısı sadece 16’dır.”⁶⁷

5 Ocak 1905 günü, devrimin başlamasından dört gün önce, Krupskaya, Cenevre’den Bolşevik Petersburg Komitesi’ne şöyle yazıyordu:

“Peki, Komite’nin şehri dolup taşıracakını söz verdiği bildiriler nerede? Bizim elimize geçmedi. Hiç bir rapor da almadık. Yabancı gazetelerden Putilov fabrikasının grevde olduğunu öğrendik. Orada ilişkilerimiz var mı? Grev hakkında bilgi almamız gerçekten imkansız mı? Fakat çok ça-

buk gelmeli. İşçilerin kendilerinin rapor yazmaları için her türlü gayreti gösterin.”⁶⁸

Bu mektuptan alıntılar yapan Nevski şunları ekler: “En büyük proleter hareketlerinden biri başlıyordu, hareketin öncüsü -Putilov işçileri- çoktan kapitalistlerle mücadeleye başlamıştı, fakat yurt dışında merkez bu çatışmaları yabancı gazetelerden öğreniyordu. Çünkü Petersburg’daki Bolşevik Komite kendini tamamen uzlaşmacı menşevik örgütler ile mücadele etmeye ayırmak zorundaydı.”⁶⁹ Daha sonraki satırlarda ise Nevski artık berbat menşevikleri suçlamayı bırakıp, “örgütümüzün geniş kitlelerden uzaklığı ve bu kitlelerin hayatı ve çıkarları hakkındaki bilgisizliği”nden söz eder.

“Gerçekten büyük bir grev hareketi başlamıştı, bilinmeyen muazzam bir dalga yükseliyordu. Fakat Bolşevik Komite kendi tecrit hayatını yaşıyordu; bir defa Gapon hareketini Zubatovcu olarak değerlendirdikten sonra Putilov fabrikasındaki grevin sıradan bir grev olmadığını fakat tüm yerel Gaponlara, tüm Petersburg proletaryasının fevkalade grev hareketine yakından bağlı bir hareket olduğunu sezinlemekten bile acizdi.”⁷⁰

Petersburg Komitesi’nin Üçüncü Kongre’ye (Nisan-Mayıs 1905) raporu partinin durumunu şöyle değerlendiriyordu:

“Ocak olayları Petersburg Komitesi’ni son derece acıklı bir durumda yakaladı. Komitenin işçi kitlelerle bağlantı menşevikler tarafından tamamen altüst edilmişti. Bu bağlan büyük çabayla ancak Şehir Semtinde, (bu bölge her zaman bolşevik görüşleri benimsemiştir), Vasilyev-Osırov’da ve Vyborg sektöründe korumayı başarabildik. Aralık sonlarına doğru Petersburg Komitesi’nin matbaası (polis tarafından) keşfedildi. Bu ana gelindiğinde Petersburg Komitesi bir sekreterden (onun aracılığıyla komite matbaa sorumlusu ile ve mali komisyonla haberleşiyordu), bir başyazar ve editörden (*otvetstvenny literatür*), bir baş örgütçüden oluşuyordu. Komite üyeleri arasında tek bir işçi yoktu. Putilov fabrikasındaki grev Komiteyi hazırlıksız yakaladı.”⁷¹

Menşeviklerin durumu da kötüydü. Hizip savaşı RSDİP'in iki kanadına da zarar vermişti. Yıllar sonra Martov şöyle yazar:

“İşçi sınıfı hareketinde yükselen dalgaı ileri götürebilmek ve onu doğru yola yöneltebilmek için Sosyal Demokratik güçlerin muazzam taze çabaları gerekiyordu. Ancak parti içindeki mücadele bu olanağı önledi. Partinin tüm gücü bu mücadelede emilmişti ve 1903-04 kışında örgütsel faaliyet tamamen durmuştu.”⁷²

Petersburg'un bir bölgesinde menşevik çevrelerin sayısı 1904 başlarındaki onbeş-yirmi çevreden, Aralık ayında sadece dört ya da beşe düşmüştü.⁷³

Merkezi önderlikten yoksunluk

1904 boyunca ve devrim yıllarının başlangıcından sonra Lenin Rusya'daki yakın taraftarlarına yazdığı mektuplarda tekrar tekrar, ülke içindeki merkezi önderlik yoksunluğundan ve yurtdışındaki önderlik ile haberleşmenin zayıflığından yakındı.

A.A. Bogdanov ve S.I. Gusev'e yazdığı 1905 tarihli mektubunda şöyle der:

“İyi iş doğrusu: örgütten, merkeziyetçilikten sözediyoruz, oysa merkezdeki en yakın yoldaşlar arasında bile aslında öylesine bir dağınıklık, öylesine bir amatörlik var ki insanın moral bozukluğu içinde herşeyi bırakacağı geliyor.”⁷⁴

“Menşeviklerin daha çok parası, daha çok yayını, daha çok ulaşım olanakları, daha çok ajanları, daha çok 'isimleri' ve daha geniş bir yazar çevreleri var. Bunu görmemek affedilemeyecek bir çocukluk olur.”⁷⁵

29 Ocak 1905 günü Çoğunluk Komiteleri Bürosu Sekreterine ise şöyle yazar: “Senden büyük bir ricam var. Lütfen Rahmetov'u bir haşla, evet, iyice bir haşla.” Çünkü Rahmetov otuz gün içinde sadece iki tane mektup yollamıştı.

“Buna ne dersin? Tek bir haber yok. *Vperyod*'a tek bir satır yok. Faaliyet,

planlar, ilişkiler hakkında tek bir kelime yok. Bu kusacası imkansız, inanılmaz, bir rezalet. *Vperyod*'un 4. sayısı bir-iki gün içinde çıkacak ve hemen ondan sonra (birkaç gün sonra) 5. sayı çıkacak, fakat Rahmetov'un hiç bir desteği olmadan. Bugün St. Petersburg'dan 10 Ocak tarihli birkaç mektup geldi, oldukça kısa hepsi. Ve hiç kimse 9 Ocak hakkında iyi ve uzun bir mektup yazmayı düşünmemiş!”⁷⁶

RSDİP'in Merkez Komitesi'ne yazdığı 11 Temmuz 1905 tarihli mektubunda Lenin şunları der: “Genel kanı şu ki, Merkez Komite diye birşey yok, kendisini hissettiremiyor, hiç kimse onu farketmiyor. Ve olaylar bunu doğruluyor. Merkez Komitesi'nin partiye siyasi önderlik yapmasının hiç bir delili yok. Oysa Tüm Merkez Komite üyeleri sabah-akşam iş yapıyorlar. Olan nedir?” Lenin kendi sorusunu kanıtlayarak devam eder:

“Kanımca, bunun başlıca sebeplerinden biri düzenli Merkez Komitesi bildirileri olmamasıdır. Devrim sırasında konuşmalar ve kişisel ilişkiler yönetimiyle önderlik yapmak en hâlisinden ütopyacıdır. önderlik açık bir şekilde yapılmamıştır. *Tüm diğer* faaliyet biçimleri tamamen ve koşulsuz bu biçime tabi olmalıdır. Sorumlu bir Merkez Komite yazarı herşeyden önce haftada iki defa parti hakkında ve siyasi konular üzerine (liberaller, sosyalist devrimciler, azınlık, bölünme, *Zemstvo* delegasyonu, sendikalar, vb.) bildiri yazmakla ilgilenmelidir (ya da, bunu diğer yazarlardan derlemelidir ancak editörün kendisi her zaman için bildiriyi kendisi yazmaya hazırlıklı olmalıdır) ve bunu mümkün her yolla çoğaltabilmeli, derhal 50 kopya balmumu teksiri yapılmalı (eğer basım makinası yoksa) ve komitelerin tekrar basabilmeleri için dağıtılmalıdır. *Proletary*'deki makaleler -bazı değişikliklerden sonra- belki bazan böyle bildiriler için kullanılabilir. Bunun niye yapılmadığını hiç anlayamıyorum! Schmidt ve Verner bu konuda konuşuklarımızı unuttular mı? Elbetteki haftada hiç olmazsa bir tane bildiri yazıp dağıtmak mümkün. Üçüncü Kongre raporu Rusya'nın hiçbir yerinde bugüne kadar bir bütün olarak çıkmadı. Bu bir rezalettir.”⁷⁷

“Anlaşılan, Merkez Komite üyeleri, 'halkın aklında bulunma' görevini hiç anlamıyorlar. Oysa bu olmazsa, ne merkez ne de parti var demektir! Mer-

kez Komite üyeleri sabah-akşam çalışıyorlar fakat gizli randevularda, ajanlarla toplantılarda vb. vb. köstebek gibi çalışıyorlar. Bu boşuna yapılan bir çalışmadır! ...yapılması gereken şey *ber zaman* için açık çalışmaktır, dilsizliğe son vermektir. Yoksa biz de hurada tamamen habersiziz.”⁷⁸

“Bizim Merkez Komitesi... direnme ve duyarlılık noksanlığının, parti mücadelesinde her ufak şeyden siyasi avantaj sağlayamama yeteneksizliğinin sıkıntısını çekiyor.”⁷⁹

Lunaçarski'ye yazdığı 2 Ağustos 1905 tarihli mektubunda Lenin gene Bolşevik Merkez Komitesi'ni, hizip mücadelesinde menşevikler kadar etkin olmamakla suçlar: Menşevikler, der,

“Canlı bir şekilde herşeye burunlarını sokuyorlar, arsızca pazarlamacılık yapıyorlar ve uzun demagoji deneyimleri sayesinde iyice tecrübeliler - oysa bizim insanlarımız arasında bir çeşit 'dürüst bir aptallık' ya da 'aptalca bir dürüstlük' kol geziyor. Mücadele edemiyorlar, elleri işe yakışmıyor, avare, beceriksiz ve çekingenler... insan olarak çok iyiler, ama politükacı olarak beş para emezler. Direnme, mücadele ruhu, uyanıklık ve süratten yoksunlar.”⁸⁰

Lenin Merkez Komitesi'nin ayrıca yurtdışındaki önderliği tamamen ihmal etmesinden şikayetçiydi. Merkez Komitesi,

“Biz 'yabancıları' çok hor görüyor ve en iyi insanları ya bizden uzak tutuyor ya da buradan alıyor. Ve biz yurtdışında kendimizi arka plana düşmüş buluyoruz. Yeterince heyecan, dürtü ya da itici güç yok. İnsanlar kendi kendilerine uğraşmaktan ve mücadele etmekten aciz. Toplantılarımızda konuşacak insan bulmakta zorluk çekiyoruz. İnsanlarımızın moralini düzelterek, önemli konuları ortaya sürecek kimse yok, insanlarımızı bu Cenevre bataklığından daha ciddi konuların ve sorunların tartışıldığı bir ortama yükseltebilecek birisi yok. Ve bütün faaliyet aksıyor. Siyasi mücadelede duraklama ölüm demektir. Binlerce talep var ortada ve bunlar her geçen gün daha da çoğalıyor.”⁸¹

Örgütlenme sorununa öncelik

Ne Yapmalı?'de *Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup*'ta Lenin'in anlattığı merkezîyetçilik kavramı ile 1904 ve 1905 yıllarında bolşeviklerin içinde bulunduğu durum arasındaki fark gerçekten dağlar kadardır! Lenin'in yazılarında dile getirdiği uyumlu ve işler parti yapısı ideali ile mevcut harap parti örgütlenmesi arasında tam bir zıtlık vardır.

Lenin, menşeviklerden ayrı ve ona muhalif bir örgüt inşa edebilmek ve bir parti mekanizması yaratabilmek için herşeyi ile seferber olmuştu. Menşeviklere karşı mücadele ile öylesine meşguldü ki, inanılır gibi değildir, tüm 1904 yılı boyunca yazılarında Rus-Japon savaşının ancak üç defa sözü geçer! Yazılarına neredeyse tamamen hakim olan konu menşeviklerle bölünme konusudur. *Toplu Eserler*'in bütün bir cildi ve en kalın ciltlerden birisi, tamamen Kongre ve bölünme üzerine yazılarla doludur ve bunlar en polemikçi, sert ve sinirli ifadelerle yazılmıştır.

Devlet yerinden oynarken tüm dikkati parti mekanizması inşa etmeye ayırmak çığlık değil midir? Fakat Lenin, merkezi olarak alınmış bir karardan sapacak birisi değildir. 1900 yılından beri, hareketin önündeki kilit görevin devrimi partinin inşası olduğunu her defasında tekrarlamıştır. 21 Nisan 1901'de Plehanov'a, “mevcut dönemde örgütlenmenin ajitasyondan önce geldiğini” yazmıştır.⁸² 1902 yılında ise, Arşimet'ten uyarlayarak, “Bize bir devrimci örgütü verin, Rusya'yı altüst edelim” demiştir.⁸³

Kapitalizmin gelişme döneminde yaşayan ve dolayısıyla parti inşası üzerinde durmayan Marks ve Engels'in aksine, devrimin güncelliği Lenin için partinin inşasını en önemli konu haline getirmiştir. Marks'ın 11 Şubat 1851'de Engels'e yazdığı şu satırlar Lenin'den beklenemez:

“Ben şimdi senin ve benim, kendimizi içinde bulduğumuz bu genel ve gerçek tecritten çok memnunuz. Bu bizim ilkelerimize ve konumumuza mükemmel bir şekilde tekabül ediyor. Sadece görünümü korumak için tahammül edilen karşılıklı tavizler ve azla-yetinmecilik sistemi ve bütün bu budalalarla parti maskaralığını alenen paylaşma zorunluluğu - tüm bunlar

artık geldi geçti.”⁸⁴

Aynı şekilde, Engels’in 12 Şubat 1851’de Marks’a verdiği şu cevap gene Lenin’den beklenemezdi:

“Nihayet şimdi tekrar bir şansımız var... hiç bir parti tarafından hiç bir şekilde rağbet veya destek görmeye ihtiyacımız olmadığını göstermek için... şu andan itibaren sadece kendimize karşı sorumluyuz, ve bu beylerin bize ihtiyacı olduğu an geldiği zaman onlara kendi şartlarımızı dayatabilme durumunda olacağız. O zamana kadar hiç olmazsa rahat kalacağız. Gerçeği söylemek gerekirse, hatta bir çeşit yalnızlık... (bile diyebiliriz)... Resmi konumlardan ve ba gibi kaçınan bizim gibi insanların bir ‘parti’ içinde rahat edebilmeleri hiç mümkün müdür?... Şu an için asıl önemli olan şey: düşüncelerimizi yayınlamanın bir yolunu bulmak... Hele sen ekonomi-politik ile onlara bir cevap verdikten sonra tüm göçmen takımının sana karşı yaptıkları dedikodu ve skandalın bir anlamı kalacak mı?”⁸⁵

Dışardan bakan için -ve hatta içindeki birçoğu için- 1903-04 dönemi kavga, bitmek tükenmek bitmeyen tartışma, bolşevikler ile menşevikler arasında bölünme ve bolşevik kanadın kendisi içinde kavga ve bölünme dönemiydi - ve bütün bunlar Rusya devrimin eşliğindeyken oluyordu.

Troçki o zamanlar Lenin’in hizipçiliğine hiç anlam veremiyordu. Nisan 1904’te yazdığı bir broşürde şöyle der: “Tarihin bizim önümüze dünya gericiliğinin düğümünü koparmak üzere muazzam bir görev koymuş bulunduğu şu anda Rus Sosyal Demokratları önemsiz bir iç mücadeleden başka bir şeye pek ilgi göstermiyorlar.” Bu ‘acıklı trajedi’ tam bir ‘kabus ortamı’ yaratıyordu; “hemen hemen herkes bölünmenin bu canî karakterinin farkındaydı.”⁸⁶

Fakat Lenin kararında son derece ısrarlıydı. Ne olursa olsun, devrimci partinin bir an önce kurulması gerekiyordu. Böylece Lenin, bıkmadan usanmadan ve inatla 1900-1904 döneminde o parti mekanizmasını kurdu. İdealindeki modelden ne kadar uzak olsa da, 1905 yılı geldiğinde kontrolü altında olan bir yapı vardı. Böylece bir meka-

nizmayı kurmak için gerekli siyasi örgütleyicilik ve yöneticilik yeteneklerini tam anlamıyla göstermiş oldu.

Daha sonra devrim süreci boyunca, gerektiğinde ve kitleler parti mekanizmasının atmaya razı olduğu adımlardan daha fazlasını atuklarında Lenin tabandaki işçilerin enerjisini harekete geçirerek kendi kurduğu o mekanizmanın geride kalışını gidermeye hazır olduğunu ve giderebildiğini göstermiştir. Ancak buna şimdi burada girmek konumuzu atlamak olur.

6

Liberalilere karşı mücadele

“Bir liberal kendisine kötü muamele edildiği zaman, Tanrıya şükür, dayak atmadılar’ diye düşünür. Dayak yediği zaman ise, öldürülmediği için tanrıya şükreder. Ve iş ölüme gidecek olursa, bu defa ölümsüz rubu fani vücudundan kurtarıldığı için tanrıya şükredecektir.”

8-9 Şubat 1904’te Rusya ile Japonya arasında savaş patlak verdi. Bunun bir nedeni, hükümete, savaş histerisini devrimci kumaldanmalara karşı kullanma olanağı vermesiydi. Başbakan Plehve aynen şöyle demiştir: “Devrim dalgasını önleyebilmek için küçük, başarılı bir savaş ihtiyacımız var.”²

Liberaler çarlığın bu oyununa gelmeye pek gönüllüydüler. Onların ilk tepkisi yurtseverlikti. Yurtdışında yayınladıkları *Osvobojdenye* adlı gazetelerinde, artık sadık bir liberal olan Struve, ‘Yaşasın Ordu!’ sloganını önerdi. Ardından, Japonlar hem karada hem denizde daha üstün gelmeye başlayınca liberalerin yurtseverlikleri biraz çözüldü ve ılımlı bir muhalefete başladılar. Temmuz ayında Japonlar Liaoyang muharebesini kazanınca Rusların savaşı kazanamayacakları ve hükümetin açıkça çıkmazda olduğu ortaya çıktı, liberalerin tavrı daha da keskinleşti. Böylece soyluları ve orta sınıfların cesur öncüleri ağzlarından baklayı çıkardılar. *Osvobojdenye* “Mançurya’nın ve denize açılan yolun işgali Rus-

ya açısından ekonomik olarak saçmalıktı” diye yazdı.³ Savaşa karşı tavırları yenilgi taraftarlığına dönüştü. Yenilgi çarlığı zayıflatacak ve otokrasiyi uzlaşmaya zorlayacaktı. Bir Rus liberali bu tavrı “Kremlin’e Japonlar değil Ruslar girecek” diye özetliyordu.⁴

Kendilerine güvenmeye başlayan liberaller, Rus yerel özyönetim organları *Zemstvo*’ları zemin olarak kullanan bir kampanya başlattılar. Buralarda şikayetlerini dile getirdiler ve bir *Zemstvo* ulusal konferansı planladılar. Konferans Kasım ayında oldu ve bunu liberal toprak sahiplerinin, sanayicilerin, profesörlerin, avukatların, doktorların, iktisatçıların vb. ziyafetleri takip etti. Uzun uzun nutuklar atıldı, anayasal reform planları tartışıldı, protestolar yapıldı. İlginç olan soru, liberalerin amacının çarlığı devirmek mi, yoksa bir pazarlığa ulaşmak mı olduğudur.

Menşevikler bu ziyafetlere pek meraklıydılar. Onların politikaları, işçileri liberalleri desteklemeye, cesaretlerini arttırmaya, ancak onları korkutmamak için aşırı eylemlerden kaçınmaya çağırarak oldu.

Iskra başyazarının tüm parti örgütlerine Kasım 1904’de gönderdiği mektup şöyle diyor:

“Liberal *Zemstvoları* ve *Dumaları* bizim düşmanımızın düşmanları olarak ele almıyoruz, ancak onlar düşmana karşı mücadelede proletaryanın çıkarlarının gerekirdiği kadarnı yapmaya gönüllü ya da muktedir değildiler. Fakat mutlakiyete karşı resmen tavır almalarıyla ve imhasını hedef alan taleplerle onunla çatışmalarında müttefikimiz olduklarını gösteriyorlar... Mutlakiyete karşı mücadele sınırları içinde ve özellikle şu dönemde liberal burjuvaziye karşı tavrımız, onun cesaretini artırmak ve Sosyal Demokrasi’nin önderlik ettiği proletaryanın öne sürdüğü taleplere kaulmasını sağlamak göreviyle tanımlanır.”⁵

“*Zemstvoları* ve burjuva muhalefetinin diğer organlarını, ağır yıldırma yöntemleriyle, hemen şimdi *paniğin* etkisi altında taleplerimizi hükümete sunmaya sözvermeleri için zorlamayı denersek büyük bir hata yapmış oluruz. Böyle bir taktik Sosyal Demokratların itibarını düşürür, çünkü siyasi kampanyamızı bütün gericiliğin manivelası haline getirir...

“Mevcut *Zemstvolara* gelince... görevimiz, devrimci proletaryanın siyasi ta-

leplerini onlara sunmak ile kendini sınırlar, ki eğer onlar halkın adına konuşmak ve işçi kitlelerin enerjik desteğine dayanmak hakkını iddia edeceklerse bu talepleri desteklemek zorundadırlar.”⁶

En önemlisi menşevik önderlerden Axelrod bu bildirgenin ardından kampanya taktiklerini sıralamaya başladı: “Kitleleri *Zemstvo* meclisiyle doğrudan temasa sokmak için, *Zemstvo* meclisi üyelerini oturma yaptığı binanın önünde gösteriyi yoğunlaştırmak için” gayret sarfedilmeliydi:

“Göstericilerden bazıları toplantı salonuna sızmalı ve uygun bir anda, bu amaçla özel olarak yetkilendirilmiş bir sözcü aracılığıyla, işçiler adına bir bildirge okumak için Meclis’ten izin istenmeli. Eğer izin verilmezse, halk adına söz sahibi olan Meclis’in halkın gerçek temsilcilerinin sesini dinlemeyi reddetmesini yüksek sesle protesto etmeye başlamalı.”

“Yürütme komitesi, *Zemstvo* meclis üyelerinin toplantı yaptığı binanın önünde birkaç bin işçinin ve binanın içinde de yüz kadar işçinin bulunması için önceden önlem almalı. Böylece, *Zemstvocular*, *paniğe kapılmayacaklar* ve kendilerini polislin ve kazakların utanç verici koruyuculuğuna terkedemeyerek, barışçı bir gösterinin bütün anlamını mahvedecek çirkin bir kavgaya, vahşi bir düvüğe dönüşmesi engellenecektir.”⁷

Menşevizmin sözcüsü Martinov, *İki Diktatörlük* (1904) broşüründe bu tavrın altında yatan nedenleri benzer ifadelerle açıklamıştır:

“Yaklaşan devrim burjuvazinin devrimi olacak; bunun anlamı devrimin şu veya bu ölçüde ancak burjuva sınıfların tümünün ya da bir kısmının egemenliğini sağlayacağıdır... Böyle olunca açıktır ki önümüzdeki devrim hiç bir şekilde burjuvazinin *tümünün iradesine karşı* olan siyasi biçimler almaz, çünkü yarının efendisi burjuvazi olacaktır. Öyleyse, burjuvazinin çoğunluğunu ürkütecek herhangi bir yol tutturmak proletaryanın devrimci mücadelesinin ancak tek bir sonuca varacağı anlamına gelir; mutlakiyetin eski şekline tekrar dönmek.”

“Yani, devrimci hedef, “burjuva devrimini mantıklı sonucuna götürmesi için toplumun daha demokratik ‘alt’ kesiminin ‘daha üstteki’ kesimini *razı o’maya zorlaması*” demektir.”⁸

Menşeviklerin gazetesi *İskra* Rus toplumunun ve işçilerin görüşlerini o zamanlar şöyle görüyordu:

“Rusya’daki mücadele sahnesine baktığımızda ne görüyoruz? Sadece iki güç görüyoruz: Çarlık oiktasisi ve liberal burjuvazi. Bunlardan ikincisi örgütlü ve muazzam bir özgün ağırlığı var. Emekçi kitleler bölünmüş ve yapabilecekleri hiçbir şey yok; bağımsız bir güç olarak biz yokuz; öyleyse görevimiz bu ikinci güce -liberal burjuvaziye- destek olmaktır; ona cesaret vermeliyiz ve hiçbir şekilde proletaryanın bağımsız taleplerini öne sürerek onu kurtutmamalıyız.”⁹

Plehanov da 1905’de yazdığı yazılarında aynı şeylerden söz ediyordu:

“Toplumun’ sempaisi bizim için çok önemli ve programımızda tek bir şey bile değişür meksizin bu sempaiyi kazanmamız mümkün - ya da, daha doğrusu, bunu kazanmak için *birçok* şansımız olmuştur. Fakat tabii ki bu *olanağı gerçekleştirme* *incelik* gerektiriyor ve bizde olmayan şey de işte bu.”

“O zaman liberallerin çıkarları ‘hükümete karşı sosyalistlerle birlikte hareket etmeye’ onları gerçekten ‘zorlayacaktır’ çünkü mutlakiyetin devrilmesinin Rusya’da sosyal devrimin işareti olacağı teminatıyla devrimci yayınlarda artık karşılaşmayacaklardı.”¹⁰

Plehanov’un kaleminden çıkan her yazı, bolşevikleri patavatsızlıkla suçlar, alay eder oldu. Hatta, yazdığı bir dizi yazıya topluca, “Taktikler ve Patavatsızlıklar Üzerine Mektuplar” başlığını verdi.¹¹

Lenin ise tam aksine her zaman usanmadan Rus liberal burjuvazisini karşı-devrimci bir güç olmakla itham etti. *Zemstvo* Meclisi üzerine Martinov’un öne sürdüğü kampanya taktikleri hakkında Kasım 1904’de alay edercesine şöyle yazdı:

“İşçilerin partisinin görevlerinin şahane bir tasviri bu doğrusu! Devrimci proletaryaya karşı mücadele etmek için ılımlı *Zemstvocular* ile hükümet

arasında bir cephenin bu kadar açıkça mümkün ve muhtemel olduğu bir anda... hükümete karşı mücadelede gayretimizi iki misli artırmak yerine, görevimizi liberallerle karşılıklı destek üzerine anlaşmak için ahlaki kurallar saptamaya 'indirgeme' durumundaymışız."¹²

"Eğer biz *Zemstvo* Meclis salonunda heybetli işçi kitle gösterileri düzenleyebilecek durumdaysak tabii ki bunu yapacağız (aslında, kitle gösterisi için yeterince gücümüz varsa bunları *Zemstvo*'nun önünde değil, polis, jandarma, ya da sansür 'binası önünde' 'yoğunlaşurmak' çok daha iyi olurdu). Ancak bunu yaparken *Zemstvoluların* panik korkusu gibi düşüncelerinden etkilenmek ve bu konuda tedbirlerle meşgul olmak beceriksizliğin en alası, saçmalığın en alası olur."¹³

"Burada gerekli olan, 'tedbir almak' değil, gerçekten güç toplamaktır; *Zemstvolulara* değil, hükümete ve onun ajanlarına baskı yapmaktır."¹⁴

Liberallerin niye karşı-devrimci olduklarını kanıtlayacaklarını açıklarken Lenin sözünü esirgemedi:

"Bize göre, proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmazlık 1789'da, 1848'de, ya da 1871'de olduğundan çok daha derin; bu yüzden, burjuvazi *proletarya* devriminden çok daha fazla korkuyor ve kendini karşı-devrimin kucagina çok daha kolay atacak."¹⁵

"Genel olarak burjuvazi otokrasiye karşı kararlı bir mücadele vermekten acizdir; bu mücadelede, onu mevcut düzene bağlayan mülkünü kaybetmekten korkar; demokratik devrimde durmayacak, sosyalist devrime talip olacak işçilerin çok daha devrimci eylemlerinden korkar; çıkarları birbir bağ ile mülk sahibi sınıflara bağlı olan memurlarla, bürokrasiyle tam bir bölünmeden korkar. Bu nedenle burjuvazinin özgürlük mücadelesi adı kötüye çıkmış bir şekilde ürkek, tutarsız ve yarı-gönüllüdür."¹⁶

"Tüm halkın Kurucu Meclisi ancak çara bir anayasa kabul ettirebilecek kadar güçlü olacak, fakat bundan daha güçlü olmayacak ve (burjuvazinin çıkarları açısından) *olunmalıdır*. Monarşiyi ancak dengelemeli, fakat devir-memelidir; önemli iküdar organlarını (ordu vb.) monarşinin elinde bırakmalıdır."¹⁷

1905 devrimi deneyimi liberal burjuvazinin iflasını, özellikle Rus toplumunun ezici çoğunluğu için en can alıcı sorun olan toprak sorunu konusunda, daha da açıkça göstermiştir. Liberaller büyük toprak sahiplerinin topraklarının kamulaştırılmasına karşı çıkmışlardır. Liberallerin partisi, *Kadetler*, hükümdarlığın ve Kilise topraklarının köylüler arasında dağıtımını desteklemişler, fakat toprak sahiplerinin mülkünün, ancak onlara adil fiyat ödenmesi şartıyla, zorunlu kamulaştırılmasına razı olmuşlardır.¹⁸

Kadetler aslında genellikle toprak sahibi sınıfın temsilcileriydiler. Lenin bunun delillerini göstermiştir: *Kadetler* liberal burjuvazinin, liberal toprak sahiplerinin ve burjuva aydınlarının partisidir. Eğer toprak sahiplerinin *Kadetler*'e rengini verdiğinden herhangi bir şüphe varsa şu iki gerçeğe işaret etmek gerekir: (1) ilk Duma'daki Kadet grubunun kompozisyonu, ve (2) Kadetlerin toprak programı taslağı.¹⁹

Birinci gerçek üzerine Lenin şu rakamları sıralar:

"Birinci Duma'daki 153 *Kadet*'in 92'si soyludur. Bunlardan üçünün 5.000 ile 10.000 desiatin(*) arasında, sekizinin 2.000 ile 5.000 desiatin arasında, sekizinin 1.000 ile 2.000 desiatin arasında ve otuzunun 500 ile 1.000 desiatin arasında malikaneleri vardır. Yani Kadet grubunun yaklaşık üçte biri büyük toprak sahibidir."²⁰

Kadetlerin toprak programı üzerine ise Lenin şunları anlatır: Bu

"...aslında bir *kapitalist toprak sahibi* planı, köylüyü *Knecht*'e dönüştürme planı, eşit sayıda toprak sahibi ve köylüden oluşan ve hükümetin bir başkan atadığı yerel toprak komisyonları kurulması planıdır. Bütün bunlar çok açıkça gösterir ki tarım sorununda Kadet politikası, bazı feodal özelliklerini temizleyerek, taksit ödemeleri ve hükümet memurları tarafından elinin-kolunun bağlanması yoluyla köylünün harap edilerek toprak sahipliğinin korunması politikasıdır."²¹

(*)1 desiatin= 10 926 526 metre kare

Stolipin^(*) ve *Kadetlerin* anlayamadığı şey ne derece taviz verileceği ve reformların hangi yollarla (zorla mı yoksa daha karmaşık bir yöntemle mi) uygulamaya sokulacağıdır. Her ikisi de *reformları*, yani *köylülere tavizler* vererek toprak sahipliği *hakimiyetinin* korunmasını desteklerler.²²

Bundan iki yıl kadar sonra, Mart 1908'de, Lenin "Rus Devriminin 'İçeriği' Üzerine" adlı bir yazısında, yaşanan deneyimin, köylü sorununa karşı liberallerin tavrının özünde karşı-devrimci olduğunu gösterdiğini söyler:

"1906'nın başında, birinci Duma'dan önce, *Kadet* önderi Bay Struve, 'Dumadaki köylü, bir *Kadet* olacaktır' diye yazmıştı... Monarşist gazete, '*Mujik* bize yardımcı olacaktır' diye ilan etmişti, yani köylülerin geniş bir şekilde temsil edilmesi otokrasinin lehine olacaktır. Bu gibi fikirler... o günlerde yaygındı... Fakat birinci Duma monarşistlerin bu hayallerini ve de *liballerin hayallerini* tamamen yanlış çıkardı. En cahil, geri, siyasi olarak bakır, örgütsüz *Mujik Kadetlerle karşılaştırılmayacak* kadar daha sol olduğunu ispat etti."²³

Lenin sözlerini şöyle bağlar:

"Ve Rus devriminin ilk döneminin tüm tarihsel önemi şöyle özetlenebilir:

(*)Çarçı başbakan Stolipin muzaffer karşı-devrimin temel ürünü olan Kasım 1906 yasası ile ün yapmıştır. Bu yasa, çoğunluğun iradesine karşı bile olsa komün içindeki köylülerden küçük bir azınlığa, ortak toprağın bir kısmını özel mülkiyetleri olarak ayırma hakkını vermiştir. Stolipin bu politikasını, 'güçlü olanlara güvenmek' olarak tarif etmiştir, yani zengin köylülerin büyük toprak sahipleri ve otokrazi ile güç birliği yapmalarına dayanmak. "Ortakçılık ilkesine karşı doğal tedbir özel mülkiyettir" demiştir. "Küçük mülk sahibi devlet içindeki tüm istikrarlı düzenin dayandığı çekirdektir." Stolipin'in tanım yasasının amacı kırsal bölgelerde kulakları otokrazi lehinde yeni bir sosyal destek kaynağı haline getirmek ve aynı zamanda toprak sahiplerini korumak ve köy komünlerini zorla ortadan kaldırmaktır.

Liberalizm karşı-devrimci özünü, köylü devrimine önderlik etmekten aciz olduğunu daha şimdiden kesin olarak gösterdi; köylüler ise, gerçek zaferin ancak devrim ve cumhuriyet yolunda, sosyalist proletaryanın kılavuzluğu altında kazanılabileceğini daha tamamen anlayamadılar."²⁴

Liberalizm gerçek yüzünü gösteriyor

1905 devrimi boyunca liberallerin izlediği siyasi hat kararsız bir hattı. Önce ileri atıldılar ve sonradan devrim hamle yaptıkça ve milyonlara işçi ve köylüyü siyasi ve sosyal mücadeleye çektikçe liberaler geriye çekildiler.

Devrimin başında Struve, "Rusya'daki her samimi ve düşünen liberal devrim istiyor" diye yazmıştı.²⁵ Struve'nin Kadet Partisi ve hatta işverenlerin çoğunluğu, işçilerin çarlığa karşı devrimci genel grevi bir silah olarak kullanmalarına bile karşı değildiler. Petrograd Sovyeti Başkanı Krustalev-Nosar şöyle demişti:

"Ekim grevi sırasında işverenler fabrikalardaki işçi toplantılarına engel çıkarmamaya razı olmakla kalmayıp grev sırasında ücretlerin yüzde 50'sini ödediler; hatta bazı fabrikalarda ücretlerin tamamını ödediler. Grev yüzünden kimse işten atılmadı. Putilov işletmesinde ve başka yerlerde müdüriyet sovyet toplantılarına katıldıkları günler için delegelere tam ücret ödediler. Putilov işletmesi müdüriyeti o kadar anlayışlıydı ki, sovyet delegelerinin şehire gittikleri günlerde işyeri vapurunu onların hizmetine verdi."²⁶

Kısa zaman sonra Kadet Partisi'ni kuranların temel organı *Pravda*'nın başyazarı şöyle yazıyordu: "Bu ilk grev, kurtuluş hareketi tarihinde şanlı bir sayfa olarak, halkın siyasi ve sosyal kurtuluşu için mücadelesinde işçi sınıfının büyük hizmetlerinin bir abidesi olarak ilelebet yerini koruyacak."²⁷ Aynı şekilde, Kadetlerin kuruluş kongresinde bir önerge şöyle diyordu:

"Kendilerinin ifade ettiği şekliyle grevcilerin talepleri esas olarak temel özgürlüklerin derhal yürürlüğe sokulması; evrensel, eşit, doğrudan ve gizli oy temelinde halkın temsilcilerin bir kurucu meclise özgürce seçilmesi; ve ge-

nel siyasi af ile sınırlı. Bu taleplerin, *Anayasal Demokratik (Kadet) Partisinin talepleri ile aynı olduğundan hiçbir şüphe yoktur. Amaçların bu özdeşliği durumunda, Anayasal Demokratik Parti'nin kuruluş kongresi, grev bareketi ile tam dayanışmasını beyan etmeyi kendine görev sayar. Üyeleri, kendi yerlerinde ve bu partinin imkanları dahilindeki yöntemler aracılığıyla, aynı amaçlara erişmeye gayret gösterir. Mücadele içinde yer alan diğer gruplar gibi, amaçlarımıza hükümet ile görüşmeler aracılığıyla ulaşma düşüncesini özellikle reddederiz.*"²⁸

Aneak devrimci işçilere karşı gösterilen bu sempati çabucak kayboldu. İşçilerin çarlığa karşı talepleri ile, işverenlerin çıkarlarıyla çelişen bir şekilde, hayat koşullarını iyileştirme mücadeleleri arasında bir ayırım yapılamayacağına anlaşılması uzun sürmedi. Ekim 1905'de çarlığa karşı genel greve katılan işçiler kendi güçlerine öylesine güven kazandılar ki, bundan bir ay sonra içlerinden en ileri kesim olan St. Petersburg işçileri sekiz-saatlik işgünü talebiyle greve çıktı. Bu açıkça işverenlerin ceplerine dokunuyordu ve derhal tepki gösterdiler. Grevei işçiler acımasızca işten atıldılar. Kasım ayında St. Petersburg'da 110.000 işçinin bulunduğu 72 fabrika, Moskova'da 58.634 işçinin çalıştığı 23 fabrika kapılarını kapadı; diğer şehirlerde de durum farklı değildi.²⁹ (Yeterince örgütlü olmayan işçiler, daha önceden çarlığa karşı müttefikleri olan kapitalistler ile giriştikleri bu çarpışmada yenildiler).

Bundan böyle tüm burjuva politikacıları işçilere karşı kinlerini ve grevlere karşı korkularını gösterir oldular. Önceden övülen grev eylemi için Kadet önderi Milyukov, "suç, devrime karşı suç" diyordu.³⁰

1905'in başında devrim kışkırtmacılığı yapan Struve şimdi şöyle yazıyordu: "Rus devriminin zararlı anaşisi, kendisi gibi ülkeyi de düzenlemek yerine, daha da dağıtması gerçeğinde açıkça gözükmektedir."³¹ Burjuvazi böylece karşı-devrimci çarlıktan çok, devrimci işçilerden korkar oldu.

Kadetler devrime karşı mücadeleye karşı oldukları için, o zamanın ean alıcı sorununu -toprak sorununu- çözümüleme girişimlerinden sonuç çıkmadı. Mart 1905'te Struve şöyle yazıyordu:

"Sadece demokratik değil aynı zamanda sınırlı-anayasal bir muhalefet olan

Rus muhalefeti, içinde bulunduğumuz anda kendine başlangıç noktası olarak kırsal bölgelerde tarım devriminin balihazırda başlamış olduğu gerçeğini alır. Böyle olunca, her bakımdan en akli-başında taktük, devrimi başından ele geçirmek ve bu devrimin adil özünü kabul ederek onu yasalara uygun bir sosyal reform hattına doğru yönlendirmekdir."³²

Kadet Partisi'nin kuruluş kongresinde kabul edilen programda bir Kurucu Meclis talebi vardı (13. Madde) fakat monarşiden hiç söz edilmiyordu. Daha sonradan, Ocak 1906'da Kongre 13. maddeyi değiştirdi ve yerine 'anayasal ve parlamenter monarşi' talebini koydu. Lenin'in daha önceden söylediği gibi Kadetler böylece Robespierre ve Jakobinlerle, ya da Cromwell ve onun Süvarileriyle hiç de aynı mayadandan yoğrulmamış olduklarını ispat ettiler.

Sonuç

Lenin'in liberallere kini, kendi gençliğinin deneyimlerinden kalmıştı. Krupskaya bunu şöyle anlatır:

"Bir defasında Vladimir İlyiç bana liberallerin, ağabeyinin tutuklanmasına karşı tavırlarını anlatı. Ulyanov ailesinin tüm tanıdıkları onlardan kaçmıştı. Hatta daha önceden her akşam satranç oynamaya gelen yaşlı bir öğretmen bile uğramaz olmuştu. O zamanlar Simbirsk'te demiryolu yoktu ve Vladimir İlyiç'in annesi, oğlunun hapiste olduğu St. Petersburg'a gidebilmek için önce at üzerinde Sызran'a gitmek zorundaydı. Vladimir İlyiç yolculuk için annesine bir yol arkadaşı bulmaya gönderilmişti. Fakat hiç kimse tutuklu bir insanın annesiyle yolculuk yapmak istememişti. Bu çocukluk anısı şüphesiz Lenin'in liberallere karşı tavrına damgasını vurdu. Tüm liberal boş lafların değerini o daha çok küçükken öğrenmişti."³³

Lenin, zamanın büyük devrimcisi Çernişevski'nin liberallerden nasıl nefret ettiğini de unutmamıştı. Çernişevski 1860'ların liberallerinden, 'çenesi düşükler, yüksekten atanlar, aptallar' diye bahsedirdi. Liberallerin devrimden nasıl korktuklarını, onların ne kadar korkak ve alçak olduklarını çok iyi kavramıştı.

7

1905 Devrimi

Polis sendikacılığının yükselişi

4. Bölümde 1900-03 yılları arasında işçi sınıfı hareketinin büyük çapta yükselişini gördük. Çarlık buna olağan yöntemleriyle -ağır baskıyla- tepki gösterdi. Fakat aynı zamanda, devrimci dalgayı önlemek için yeni bir yöntem denedi.

1901 yılındaki bir polis raporu işçilerin durumunu şöyle değerlendiriyordu:

"Amaçlarını yeniden belirleyen ajitatörler hükümete karşı mücadele etmek üzere işçileri örgütlemekte maalesef bazı başarılar elde ettiler. Son üç-dört yıl içinde uysal Rus genci, dini ve aileyi reddetmek, yasaya aldırılmamak, mevcut otoriteyi inkar etmek ve hiçe saymak zorunluluğunu hisseden yarı okur-yazar özel bir aydın tipine dönüştürüldü. Çok şükür böyle gençler fabrikalarda az sayıdalar fakat bu önemsiz bir avuç genç, çoğunlukta hareketli işçileri, peşlerinden sürükleyebilmek için teröze ediyorlar."

Bu rapor her ne kadar gerçek durumu çarpıtıyor olsa da işçi sınıfı içinde önemli bir değişikliğe işaret ediyordu: bazı işçiler devrimci gruplara katılmaya başlamışlardı.

Bu gelişmeyi saf dışı etmek ve saptırmak için gizli polisin bir bölümü Zubatovizm diye bilinen yeni çeşit bir polis sendikacılığı başlattı (Zubatov, Moskova Jandarması Şefiydi). Amaçlandığı şekliyle, polisin izni altında, işçilerin kendileri için kooperatif olanakları sağla-

yacağı ve onları devrimcilerin etkinliğine karşı koruyacak işçi dernekleri kurulacaktı. Böyle gruplar Moskova'da, Odessa'da, Kiev'de, Nikolayev'de ve Karkov'da kuruldu.

Ancak polisin planları umduğu gibi yürümedi. İşçiler bu yasal Zubatov örgütlerini grevler örgütlemek ve taleplerini dile getirmek için kullandılar. Bolşevik tarihçi M.N. Potrovski'nin anlattığı gibi Zubatovizm'in sonucu aslında Zubatov'un umduğundan tamamen farklı çıktı:

"...işte tam da işçiler siyasi olarak bu kadar geri oldukları için, Zubatovizm, işçilerin kendileri ile işveren arasındaki sınıf muhalefetine anlamalarına yardım ederek onların sınıf bilinçlerini geliştirmeleri yönünde muazzam bir adım oldu. Bütün bu girişim sosyal demokratların ajitasyonunu taklit etmekten öte bir şey yapamadı - kafalardaki tek şey buydu. Devrimci ajitatörleri beceriksiz bir şekilde taklit eden Zubatov'un ajanları, hükümetin yakında fabrikaları işverenlerden alarak işçilere devredeceğini söz edecek kadar ileri gittiler. İşçiler 'küçük aydınlara' kulak vermeyi bırakacak olurlarsa, hükümetin onlar için herşeyi yapmaya hazır olduğunu söylediler. Bazı grevlerde polis grevcileri gerçekten destekledi, onlara para yardımı yaptı vb."

Temmuz 1902'de Odessa'da Zubatov sendikalarının başlattığı bir grev, işin başını çekenlerin umduklarının tersine, şehrin tümüne yayıldı ve siyasi bir içerik kazandı. Siyasi kitle grevleri 1903 yılında hemen hemen Güney Rusya'nın tümüne (Kiev, Ekatarinoslav, Nikolayev, Elizavetgrad ve diğer şehirlere) yayıldı. Bunun sonucunda, çarlık hükümeti Zubatovizme karşı tavır aldı. St. Petersburg ve Moskova'dakiler dışında tüm işçi dernekleri 1903 sonlarında feshedildi ve Zubatov sürgüne gönderildi. Fakat çarlık yalpalamaya devam etti ve birkaç hafta içinde 'polis sosyalizmi' devrimci hareketlere karşı bir silah olarak yeniden uygulamaya sokuldu.

St. Petersburg'daki polis sendikasının adı 'Rus Fabrika ve Atölye İşçileri Meclisi' idi. Başkent'in bütün bölgelerinde şubeleri vardı ve karışıklı yardım faaliyetleri, kültürel, eğitsel ve dini faaliyetler düzenliyor-

du. Önderi, bir hapishane papazı olan ve Zubatov'un himayesi altındaki Papaz Gapon idi.

“Gapon hareketi, emek ile sermaye arasındaki mücadeleye katılmak konusunda en ufak bir girişimden uzak son derece ‘sadık’ bir girişim olarak başladı. Onun mütevazı amacı işçilere biraraya gelmeleri ve boş zamanlarını eğitici uğraşlar için harcamaları olanağını vermektir. Gapon’un sonradan yazdığı gibi ilk zamanlar her toplantı oturma odasında ‘dua okuyarak açılır ve kapanırdı’. Tüzüğünü aldıktan sonra Meclis’in 11 Nisan 1904’deki resmi açılışında dini bir tören yapılmış, ‘tanrı çanı korusun’ üç kere okunmuş ve Meclis, İşçileri Bakanına ‘taht ve anavatan için hararetle sevgilerinden ilham alan işçilerin en itaatkar duygularını götürmek için saygı dolu istihramlarıyla’ diye telgraf göndermiştir.”¹

Kanlı Pazar

Aralık 1904 sonlarında ekonomik huzursuzluk Petersburg’da 12.000 işçinin çalıştığı büyük Putilov makine işletmelerini karıştırdı. Olayın başlangıçtaki nedeni önemli sayılmazdı: dört işçi Gapon’un örgütünün üyesi oldukları için işten atılmışlardı. 3 Ocak 1905 Pazartesi günü bu küçük olay dört işçinin işe geri alınması için bir greve dönüştü. Karşı konulmaz bir şekilde devrime varan olayların mütevazı başlangıcı bu oldu.

Rus devrimi deneyimi ve diğer ülkelerin deneyimleri, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde kanıtlamıştır ki, derin bir siyasi bunalımın nesnel şartlarının mevcut olduğu bir ortamda devrimin asıl doğum yerinden görünüşte uzak, en ufak bir çarpışma, halkın duygularındaki kabarmayı alevlendirecek bir kıvılcım olabilir.

Putilov işçileri işten atılan işçilerin geri alınmasına yardım etmesi için Rus Fabrika ve Atölye İşçileri Meclisi’ne gitiler. Meclis önderliği eğer işten atılan üyelerin yardımına yanaşmazsa tüm itibarını kaybedecekti. Putilov işçilerinin diğer fabrikalardaki işçileri yardıma çağırma-larına müsamaha göstermek zorunda kaldılar. Böylece Meclis’in Petersburg’un her tarafındaki tüm şubelerinde kitle toplantıları yapıldı. Bu toplantılar işçilerin öfkelerini yükseltti ve çok geçmeden Putilov

fabrikasındaki tek bir olaydan Rus işçilerinin karşı karşıya bulunduğu genel sorunlara -son derece zor maddi koşullara ve hiç bir haklarının olmamasına- geçildi.

Bu kitle toplantılarının yarattığı havanın etkisi altında, Gapon, atılan dört işçinin işe geri alınması ve sorumlu ustabaşının değiştirilmesi talebine, Meclis’te uzun uzun tartışılan fakat işçilerin öne sürmeye bundan önce hiçbir zaman cesaret edemedikleri bazı diğer taleplerinin de eklenmesini önerdi. Bu talepler, sekiz saatlik işgünü, günlük asgari ücretin erkekler için 60 kopekten bir rubleye ve kadınlar için 40 kopekten 75 kopeğe yükseltilmesi, temizlik olanaklarının iyileştirilmesi ve ücretsiz sağlık yardımı idi. Bu aşamada Gapon, işçileri, mücadelelerini yalnızca ekonomik taleplerle sınırlamaları için etkilemekte başarılı oldu. İşçilere, öğrencilerin dağıttığı ve çarlığa karşı mücadele talepleri içeren bildirileri okumadan yırtmalarını söyledi.

Meclis önderleri işçilerin destek için çara başvurmalarının çok iyi fikir olacağını düşündüler. Polis Dairesi buna razı oldu: Tahttan gelecek bir-iki hayırsever söz ve her ne kadar az da olsa işçilerin durumlarını iyileştirecek bazı tedbirler hareketin aşım noktalarına varmasını önler ve çarın işçilerin dostu olduğu hayalini güçlendirir diye düşündüler. Böylece, bir dilekçe yazılması ve çarın resimleri, dinsel resimler ve kilise sancakları ile ağırbaşlı bir yürüyüş fikri doğdu. Dilekçe, teva-zu ile çara işçilerin şikayetlerinin düzeltilmesi için yalvaracaktı. Dualar ve ilahiler söyleyen işçiler dizlerinin üzerine eğilerek dilekçeyi çara vereceklerdi.

Ancak polis kendi planlarını yaparken Petersburg sosyal demokratları da harekete geçtiler. Önceleri işler yavaş gitse de sonunda harekete etkin bir şekilde müdahale ederek önemsiz sayılamayacak başarı elde ettiler. Meclisin bölgesel toplantılarına konuşmacılar gönderdiler ve dilekçenin ilk haline yeni kararlar ve değişiklikler katmayı başardılar. Aslında bu teşebbüs menşevik gruptan gelmişti. (Daha ileride bolşeviklerin bu andaki taktiklerine geleceğiz.) Sonuç olarak ortaya çıkan dilekçe Meclis önderlerinin başta tasarladıkları dilekçeden çok farklıydı: Sosyal demokratların etkisi altında bir dizi siyasi talep eklenmişti -sekiz saatlik iş günü, işçilere toplanma özgürlüğü, kilise ile devletin

ayrılması, Rus-Japon savaşına son ve bir Kurucu Meclis çağırılması.

3 Ocak'ta başlayan Putilov grevi 7 Ocak'ta tüm St. Petersburg çapında bir genel greve dönüştü. Sadece tüm büyük fabrikalar değil, birçok küçük atölyede de iş durdu ve hemen hemen bütün gazeteler çıkmaz oldu. Resmi raporlar bile grevcilerin sayısının 100-150.000 olduğunu söylüyordu. "Rusya hiçbir zaman böylesine muazzam bir sınıf mücadelesi patlamasına daha şahit olmamıştı" diye yazar Lenin.⁴

9 Ocak Pazar günü 200.000 Petersburg işçisi, önlerinde Papaz Gapon, çarın Kışlık Sarayına büyük, fakat olaysız bir yürüyüş yaptı. Çar dilekçeyi kabul etmeyi reddetti. Kışlık Sarayı koruyan askerlere kalabalığa ateş açmaları emri verildi. Bin kişiden fazla insan öldürüldü ve ikibin kişi kadar yaralandı. Çar devrimi bu şekilde ezmeye çalıştı. Aynı gece dehşet içindeki Gapon kalabalığa hitap etti ve "artık bizim çarımız yok" diye ilan ederek, askerlere, "masum kanların dökülmesini emreden haine", çara karşı sorumluluklardan kendilerini kurtarmaları için seslendi. İşçiler acı bir dersle, kutsal resimlerin ve çarın resimlerinin tabanca ve tüfek kadar etkili olmadığını öğrenmiş oldular.

9 Ocak olayları üzerine çeşitli yorumlar yapıldı. En kestirme olanı, kitle grevinde İngiliz-Japon eli (ve parası) olduğunu söyleyen Savaş Bakanlığı'nın yorumuydu:

"Savaş Bakanlığı, savaş malzemesi üretiminde çalışanların greve çıkmasından 'İngiliz-Japon provokatörlerinin' sorumlu olduğunu gazetelerde yayınlayacak ve afişlerle ilan edecek kadar ileri gitti. Kilise Meclisi bile bu yorumu kabul etti ve ayın 14'ünde, 'Rusya'nın düşmanlarının verdiği rüşvetlerle kıskırtılan' son karışıklıkları kınayan bir demeç yayınladı."⁵

Liberaller devrimci halk kitlelerinin varlığını yadsıyarak olayları Gapon'un kişiliğinin doğal sonucu olarak açıkladılar. Muhafız alayının Petersburg işçilerinin gösterisini ezmesinden tam iki gün önce, 7 Ocak 1905'te, yurtdışında yayınladığı *Osvobodjenje* (Kurtuluş) adlı gazetesinde Peter Struve, 'Rusya'da devrimci halk diye bir şey henüz yok' diye yazmıştı.⁶

"Liberaller, 9 Ocak olaylarının tüm sırrının Gapon'un kişiliğinde yattığı

inancında uzun süre ısrar ettiler. Gapon, kitleleri kontrol etme sırrını bilen bir siyasi lidermiş ve sosyal demokratlar ise doktriner bir tekkeymiş gibi bu ikisini birbirleriyle karşılaştırdılar. Bunu yaparken, Gapon sosyalizmin okulundan geçmiş binlerce siyasi bilinçli işçiyle karşı karşıya kalmamış olsa, 9 Ocak olaylarının hiç olmamış olacağını unutulur."⁷

Öte yanda Lenin 9 Ocak olaylarını çok farklı değerlendiriyordu. Kanlı Pazar'dan üç gün sonra şöyle yazmıştır:

"İşçi sınıfı iç savaş konusunda çok önemli bir ders edindi; proleteryanın devrimci eğitimi bir gün içinde, sıkıcı, yavan ve sefil varlık koşullarının aylar ve yıllar boyu yapabileceğinden daha fazla ilerleme kaydetti."⁸

"Hükümet derhal devrilmeli! - daha önceden Çarlığa inanan St. Petersburg işçilerinin bile 9 Ocak katliamına verdiği cevap bu slogan oldu; o kanlı günün ardından 'Artık bizim çarımız yok. Bir kan nehri çarlı halktan ayrıyor. Yaşasın özgürlük mücadelesi!' diye ilan eden önderleri papaz Geroni Gapon aracılığıyla cevaplarını verdiler."⁹

Lenin 8 Şubat'ta bu sözlerini şöyle tekrarladı: "9 Ocak 1905, proleteryanın engin devrimci enerji hazinesini tamamen ortaya çıkardı". Fakat hemen üzüntüyle şunu ekledi: "aynı zamanda... sosyal demokratik örgütün kesin yetersizliğini" de ortaya çıkarmıştı.¹⁰

Lenin ve Gapon

Sosyal demokratlar, Gapon hareketine önceleri pek yavaş repki gösterdiler. Örneğin Martov şöyle anlatır:

"Garip görünse de belirtmek gerekir ki, 1904 sonbaharında artık eski 'karşılıklı dayanışma için yardım fonu' olmaktan bir çeşit işçi derneklerine dönüşen Papaz Gapon'un kurduğu legal işçi örgütlerinin büyümesini ve yavaş yavaş değişmesini, Petersburg'daki devrimci örgütler gözden kaçırdılar. "Aralık 1904'ün sonunda Gapon'un grubu, Putilov işletmelerindeki uzlaşmazlık sonucu fabrika sahiplerine karşı tam bir mücadeleye girdiği sırada sosyal demokratlar tamamen olayların getisinde kalmışlardı.

“Sonunda Gapon’dan etkilenen sosyal demokratlar işçilere yöneldikleri zaman ise kimse yüzlerine bakmadı. Sosyal demokratların bildirileri grevçiler tarafından imha edildi. Sosyal Demokratik Komite’den 500 rublelik bir bağış bile ‘isteksizce’ kabul edildi.”¹¹

Bolşevik Petersburg Komitesi’nin, büyüyen işçi hareketinden tecrit olması üzerine Komite üyelerinden N.V. Doroşenko şöyle der:

“Atalık ayının son günlerine kadar, ne ben, ne de yakın yoldaşlarım, tek bir yerel Gapon demeğini ziyaret etmiştik. Bundan öte, Vasilyev-Ostrov ve Petersburg bölgelerinden örgütlü işçilerle yaptığım ve bizim insanlarımızın herhangi bir tanesinin bu yerleri ziyaret ettiği hakkında tek bir sohbet bile hatırlamıyorum.”¹²

Ocak başlarından itibaren Petersburg Komitesinin partili işçileri Gapon hareketini dikkate almaya başladılar:

“Çoğunluğu ırtışmasız Gapon’un etkisi altında olan işçiler, o zamanlar sosyal demokrasiyi kendi partileri olarak görmüyorlardı. Bundan öte, sosyal demokrasinin açık, berrak çizgisi onlara, Gapon’un yapılması için öne sürdüğü şeylerin başanılmasında engel oluyormuş gibi görünüyordu. Tüm partili işçiler olarak toplandığımız gizli komite randevularından birinde S.J.Gusev, Komite’nin aldığı önlemleri bize bildirdi ve yerel Gapon derneklerinin olduğu fabrikalara sızmamızı, partinin aşgari programıyla Gapon’un taleplerine karşı çıkmamızı, saraya yürüyüş projesinin ümitsizliğini ve saçmalığını teşhir etmemizi isteyen emirler aktardı.”¹³

Doroşenko, 7 Ocak günü şehir merkez bölgesinde Gapon şubasının bir toplantısında, bu muhalefet ve teşhir görevini yerine getirmeyi denediği zaman, ‘yeter, defol, karışma’ gibi bağışmalarla susturulmuştu. “Konuşmama devam edebilmem olanaksızlaştı ve salonu terketmek zorunda kaldım.”¹⁴ Bu toplantıdan çıkan Doroşenko Bolşevik Petersburg Komitesi’nin toplantısına gitti: Burada “genel intiba, saraya yürüyüşün olacağına her nasılsa inanmamaktı. Hükü-

metin Gapon’un niyetlerini daha başlamadan durduracak önlemler alacağı sanılıyordu. Dolayısıyla, bir kitle katliamına müsaade edileceğini gösterecek kesin bir şey yoktu.”¹⁵

Ancak Petersburg Komitesi sonunda parti üyelerinin 9 Ocak gösterisine katılması *gerektiği* kararını aldı.

“Petersburg Komitesi’nin kararını yerine getirmek üzere Şehir (Şehir, Petersburg’un bir semtinin adıdır - ç.) Birimi 9 Ocak için toplanma yeri olarak Sadovaia ve Çernişev Manastırı köşesini seçti ve alt bitim örgütleyicileri örgütlü çevreleriyle sabahtan buraya gelecekti.”

Fakat katılım çok kötü oldu, “sadece küçük bir grup, onbeş kadar işçi randevuya geldi.”¹⁶

Oysa Lenin daha başından Gapon hareketinin çarlık otoritelerinin beklediğinden ileri gideceğinin farkına varmıştı. ‘St. Petersburg Grevi’ adlı bir yazısında şöyle yazmıştır:

“3 Ocak günü Putilov işletmelerinde başlayan grev işçi sınıfı hareketinin en muhteşem örneklerinden birine dönüşüyor... Ve Zubatov hareketi artık kendi sınırlarını aşıyor. Polisin çıkarları için, otokrasiyi desteklemek ve işçilerin siyasi bilincini bulandırmak için polis tarafından başlatılan bu hareket, otokrasiye karşı çıkmaya ve proleter sınıf mücadelesinin bir patlamasına dönüşüyor.

“Sosyal demokratlar Zubatov hareketinin ülkemizdeki kaçınılmaz sonucunun *böyle* olacağını çok önceleri görmüşlerdir. İşçi sınıfı hareketinin yassallaştırılmasının kesinlikle biz sosyal demokratlara yarayacağını söylemişlerdir. İşçilerin belirli kesimlerini, özellikle geri kesimlerini hareketin içine çekecekler; bir sosyalist ajitatörün hemen, belki de hiçbir zaman harekete geçiremeyeceği işçileri harekete geçirmeyi sağlayacaktır. Ve bir defa hareketin içine çekilip kendi geleceğine ilgi duydukları zaman işçiler, demokratik işçi hareketi için yeni ve daha geniş bir taban olacaktır.”¹⁷

“İşçi sınıfının devrimci içgüdüleri ve dayanışma duygusu bütün adı polis hilelerini yenecektir. En ileri işçiler Zobatovcular tarafından hareketin içine çekilecekler ve ondan sonra çarlık hükümetinin kendisi, işçileri daha öteye

götmemek için özen gösterecek, fakat kapitalist sömürünün bizzat kendisi işçileri barışsal ve düpedüz iki yüzlü Zubatov takımından devrimci sosyal demokrasiye doğru yönlendirecek.”¹⁸

Lenin Gapon'un peşinde oluşan kitle hareketine karşı tavrında sadece sekte olmamakla kalmadı, üstelik Gapon'un kendisine samimi duygular besledi. Gapon yurtdışına çıktığı zaman Lenin onunla görüşmeye pek meraklıydı. Görüşmeleri sonunda Gapon'un tamamen samimiyetle davrandığı hakkında hiçbir şüphesi kalmamıştı. Bundan yıllar sonra Gapon'un polis ajanı olduğu ortaya çıkıp bir devrimci tarafından ölümle cezalandırılmasının ardından Krupskaya Lenin'in ona ilgisini şöyle anlatmıştır:

“Gapon Rusya'da yayılan devrimin canlı bir parçasıydı. Kendisine sadakatle inanan, çalışan kitlelere yakından bağlıydı ve İlyiç bu görüşmeden etkilenmişti.

“Geçenlerde bir yoldaş dehşetle nasıl olur da Lenin'in Gapon'la herhangi bir ilişkisi olabilir diye sordu.

“Tabii ki, papazdan hayır çıkmaz diye peşinen hüküm vererek Gapon'la hiç ilgilenmemek mümkün olabilirdi. Örneğin Plehanov böyle yapmış, Gapon'u son derece soğuk bir şekilde karşılamıştı. Fakat İlyiç'in esas güçlü yanı devrimin onun için canlı bir şey olması, devrimin özelliklerini anlayabilmesi, çok çeşitli ayrıntısını kavrayabilmesi, kitlelerin ne istediğini bilmesi ve anlayabilmesidir. Ve kitleleri bilmek ancak onlarla sıkı temas içinde olmaktan geçer. İlyiç kitlelere yakın ve onları böylesine etkileyen Gapon'a nasıl aldırılmazlık edebilirdi?”¹⁹

18 Ocak 1905'de Lenin şöyle der:

“Peder Gapon'un samimi bir Hristiyan sosyalist olabileceği ve onu gerçek devrimci çizgiye kazanan şeyin Kanlı Pazar olabileceği fikrini peşinen aklımızdan atmamalıyız. Bu fikre katılma eğilimindeyiz, çünkü özellikle Gapon'un 9 Ocak katliamından sonra 'artık çarımız yok' diye yazdığı mektuplar, özgürlük mücadelesine çağrılarını vb., onun dürüstüğünü ve samimi-

miyetini gösteren gerçeklerdir.”²⁰

Ve 23 Nisan günü Lenin Gapon hakkında şöyle konuşur:

“Bende, devrime tartışmasız sadık, ancak maalesef tutarlı bir devrimci bakış açısı olmayan, becerikli ve akıllı bir insan izlenimi bıraktı.”²¹

Lenin, Gapon'a marksizmi öğretmek için çok uğraştı, ancak başaramadı. Gapon'la bir buluşmasının ardından, Krupskaya, Lenin'in şöyle dediğini anlatır: “Kendinle çok övünme Peder bey, okumaya bak, yoksa kendini bulacağın yer işte şurasıdır, dedim - ve elimle masanın altını işaret ettim.”²²

Gapon diğer bolşevik önderlerin aklına bu kadar girmemiştir. Örneğin, Aralık sonunda ya da Ocak başında Cenevre'den gelip Petersburg Komitesi'nin sekreteri ve önderi olan S.I. Gusev, 5 Ocak günü 'Janet Gapon' hakkında Lenin'e şöyle yazmıştır:

“Bu Peder Gapon hiç şüphesiz en ala Zubatovist... onu teşhir etmek ve onunla mücadele etmek acilen hazırlandığımız ajitasyonun temelini oluşturacak. Herşeyi bu greve harcamak zorunda olsak bile tüm güçlerimizi harekete geçirmeliyiz; çünkü durum bize sosyal demokrasinin şetefini kurtarmak zorunluluğunda olduğumuzu gösteriyor.”²³

S.I. Gusev, Gapon hakkındaki düşüncesini Kanlı Pazar'dan sonra da sürdürdü. Lenin'e yazdığı 30 Ocak tarihli mektubunda şöyle der:

“Gapon'a karşı (doğru) tavrı hakkında işçilerin de aklı biraz karışık (Gene menşeviklerin karşı-devrimci vaatlerinin etkisi yüzünden). 4. sayıdaki yazın, hükümetin rolünü çok doğru anlatıyor, fakat Gapon'a karşı çok yumuşaksın. *Gapon çok şüpheli bir karakter.* Bunu sana birkaç defa yazdım ve düşündükçe daha çok şüphe ediyorum. Onun sadece ortada kullanılan birisi olduğu söylenemez - onun kendisi Zubatovcuymuş ve onların ne olduğunu ve ne istediklerini bile bile Zubatovcularla çalıştı.”²⁴

Bolşeviklerin sendikalara ve sovyetlere karşı sektör tavrı ve Lenin'in mücadelesi

Yükselen sendika hareketine dar ve sektör bakan taraftarlarına karşı Lenin, sosyal demokratik tavır üzerine mücadele vermek zorunda kaldı. Lenin'e ve yurtdışındaki bolşevik merkeze yakın birisi olan S.I. Gusev, Eylül 1905'teki bir Bolşevik Odessa Komitesi toplantısında, sendikalar konusunda bolşeviklerin şu kuralları kendilerine kılavuz etmelerini önerdi:

1. Özellikle işçi hareketinin nihai amaçları ile karşılaştığında sendikaların darlığının üzerinde durarak tüm propagandamızda ve ajitasyonumuzda sendikalar hakkındaki tüm hayalleri reşhir etmek.
2. Otokratik düzen altında sendikal hareketin geniş ve istikrarlı bir gelişiminin düşünülmemeyeceğini ve böyle bir gelişmenin herşeyden önce çarlık otokrasisinin devrilmesini gerektirdiğini proleteryaaya açıklamak.
3. Mücadele içindeki proleteryanın en önemli ve temel görevinin, çarlık otokrasisini silahlı bir ayaklanma ile devirmek ve demokratik cumhuriyeti kazanmak için derhal hazırlanmak olduğunu propagandada ve ajitasyonda kuvvette vurgulamak.
4. Sendikalar konusunda, sosyal demokrasinin görevlerini aşımsayan ve proleterya hareketinin hamlesini geriletken dar ve yanlış ekonomist bakış açısına geri dönen menşeviklere karşı enerjik bir ideolojik mücadele vermek.

Ve aynı zamanda bolşeviklerin görevi, "tüm yeni oluşmakta olan ve halihazırda oluşmuş olan yasal ve yasa-dışı sendikalarda sosyal demokratik etkinliği ve mümkünse önderliği sağlayabilmek için her gayreti göstermektedir." Fakat komitenin bazı üyeleri bu son maddeye razı olmaya hiç niyetli değildiler. Toplantı tutanakları bir üyenin itirazlarını şöyle kaydeder:

"Yoldaş S., önergenin 5. maddesinin ondan önceki tüm maddelerle doğrudan çeliştiğini gözden kaçırıyor. Ne deniliyor? Hayaller reşhir edilmeli, bertaraf edilmeli, kısacası sendikalar zararsız hale getirilmeli, bir başka de-

yişle, yıkılmalı. Ve 5. madde aniden önderlikten bahsediyor. Bana göre, bir sendikanın belirli bir içeriği var. Eğer ben önderliği üzerime alırsam, böylece bu içeriği üzerime alırım, fon vb. şeyler örgütemeliyim. Bu yanlış bir menşevik kavramdır."²⁵

Gusev sonunda bu itirazların üstesinden gelmeyi başardı ve önerge oybirliğiyle kabul edilip, Cenevre'ye Lenin'e gönderildi.

Lenin kararın beğenmedi. 30 Eylül 1905'de Odessa Komitesi'ne yazdığı mektupta, kararın 'oldukça hatalı' olduğunu anlattı:

"Genel olarak söylemek gerekirse, bu konuda menşeviklere karşı mücadeleyi abartmamaya dikkat etmeliyiz diye düşünüyorum. Muhtemelen tam sendikaların ortaya çıkmaya başlamak üzere olduğu bir andayız. Onlardan ayrı kalmamalıyız ve her şeyden önce ayrı durmamız gerektiği şeklinde düşünmemeliyiz, aksine katılmaya, etkilemeye vb. çalışmalıyız... Daha başından Rus sosyal demokratlarının sendikalar konusunda doğru hatı tutturmaları ve derhal bir sosyal demokratik katılım, sosyal demokratik önderlik geleneği yaratmaları önemli."²⁶

Bundan birkaç ay sonra Lenin Nisan-Mayıs 1906 Stockholm ('Birlik') Kongresi için bu sözlerine uygun bir önerge hazırladı:

- 1... tüm parti örgütleri parti-dışı sendikalar kurulmasını savunmalı ve tüm parti üyelerini içinde buldukları işkollarındaki sendikalara katılmaya teşvik etmeli;
- 2... parti, sendika üyesi işçileri sınıf mücadelesinin ve proleteryanın sosyalist amaçlarının geniş bir anlayışı temelinde eğitmek üzere; faaliyetiyle bu sendikalarda fiilen önderlik konumunu kazanmak üzere; ve son olarak, belirli koşullarda bu sendikaların parti ile doğrudan bir ilişkiye geçmesini ancak, saflarından parti üyesi olmayanları hiçbir şekilde ihraç etmeksizin sağlamak üzere her gayreti göstermeli."²⁷

Lenin'in bazı bolşevik önderlerin sendikalar karşısındaki tutumlarına karşı bu mücadelesinden daha da önemlisi, onun yeni ku-

rulan Sovyet konusunda, neredeyse tüm St. Petersburg Komitesi'ne karşı verdiği mücadeledir. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti Ekim 1905'teki genel grevin ürünüydü. Her şey, yazdıkları her bin kelime için birkaç kuruş daha isteyen ve noktalama işaretleri için de ayrıca ücret ödenmesini talep eden Moskova'daki küçük bir basın grevi ile başladı. Grev kendiliğinden tüm ülkeye yayıldı. Petersburg'da Sovyet kurma girişimi menşeviklerden geldi, ancak bunun uzun dönemdeki sonucu hakkında hiçbir fikirleri yoktu. Öte yanda Petersburg Bolşevik Komitesi ise Sovyet'e karşı aşırı bir düşmanlık gösterdi.

Hatta P.A. Krasikov'un, "menşeviklerin bu yeni entrikası ... parti dışı Zubatovcu komite"ye karşı bolşevikleri uyardığı söylenir.²⁸ Rusya Bürosu başkanı ve ülke içindeki en önemli bolşevik önder olan Bogdanov ise, çeşitli siyasi görüşlerdeki insanları kapsayan Sovyet'in kolaylıkla anti-sosyalist bağımsız bir işçi partisinin çekirdeği olabileceğini ileri sürdü.²⁹

Petersburg'daki bolşevik şehir örgütü merkezinin temsilcisi B.I. Gorev açıkça, "Petersburg Sovyeti faaliyetini artırıp birleşik bir devrimci güç olduğu zaman Petersburg Komitesi korkuya kapıldı" diye yazmıştır. B.I. Gorev bu yargısını Nina L'vovna'nın (M.M. Essen - Petersburg Komitesi'nin önde gelen üyelerinden) bir sözüne ve bazı birim toplantılarında alınan kararlara dayandı:

"Nina L'vovna'nın sözlerini hatırlarım: 'Ya bize düşen nedir? Açık ki onları hesaba katmak zorundayız! Sovyet kararlar çıkarıyor ve biz Sovyet'in peşine takılıyoruz, kendi kararlarımızı geçirtemiyoruz', ve buna benzer sözler. 'Bu düşünce birim toplantılarında, özellikle Dorosenko ... ve şimdi ünlü menşevik Schwarz-Monoszon olan bolşevik Mendelev'in önderlik ettiği Petersburgskaya Storona birim toplantılarında da kendini gösteriyordu. Bu kararlar ya Sovyet'in kendisini bir sendika örgütüne dönüştürmesini ya da bizim programımızı kabul edip sonuç olarak parti örgütü ile birleşmesini talep ediyordu.'³⁰

Petersburg Komitesi'nin Sovyet'e karşı tavrı olumsuzdu. Bazı üyeler, ortada parti varken Sovyet'in gereksiz olduğunu ve boykot

edilmesini istiyordu, diğerleri ise mümkün olduğu kadar çok sayıda bolşeviği içine sokarak Sovyet'e kanlınmasını ve 'Sovyet'i içeriden patlatmayı' savunuyorlardı - bu tavrın nedeni Sovyet'in 'gereksiz' olduğudur.³¹ Petersburg Neva semti Bolşevik Yürütme Komitesi'nin 29 Ekim günkü toplantısında:

"15 üyeden bir tanesi, 'seçim ilkesi Sovyet'in sınıf bilincini ve sosyal demokratik karakterini garanti edemeyeceği' için kaulmaya karşıydı; 4 kişi, Sovyet sosyal demokratik bir program kabul etmediği takdirde katılma taraftarıydı; 9 kişi kaulma yanlısıydı; iki kişi ise çekimser kaldı."³²

Petersburg bolşeviklerinin Ekim 1905'teki Sovyet'e karşı olumsuz tavırlarının bir nedeni menşeviklerin olumlu tavır almasıydı. Menşeviklerin tutarsızlığını ve ilkesizliğini kınayan bolşevikler Sovyet'i boykot etmek niyetindeydiler.³³

O zamanlar Petersburg'da olan Bolşevik Merkez Komitesi 27 Ekim'de gönderdiği 'Tüm Parti Örgütlerine Mektup'ta "proletaryanın kendiliğinden devrimci hareketinin yarattığı siyasal olarak şekilsiz ve toplumsal olarak olgunlaşmamış işçi örgütleri"nin tehlikesine işaret ediyordu:

"Böyle örgütler proletaryanın siyasi gelişmesindeki belirli bir dönemi temsil eder, fakat bunlar sosyal demokrasinin dışında kaldıkça, nesnel olarak, proletaryayı ilkel bir siyasal düzeyde tutma ve böylece burjuva partilerine tabi kılma tehlikesini taşıdadır."

"Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti de işte böyle bir örgüttü. Bu yüzden, Merkez Komitesi Sovyet içindeki sosyal demokrat üyelerden şunları istedi: 1- Sovyet, RSDİP'nin programını kabul etmeye çağrılmalı ve bu gerçekleştiğinde partinin önderliğini kabul etmeye ve 'sonunda kendini parti içinde feshetmeye' davet edilmeli; 2- Eğer parti programı kabul edilmeyecek olursa Sovyet terkedilmeli ve böyle örgütlerin anti-proleter niteliği teşhir edilmeli; 3- Eğer Sovyet parti programını kabul etmemesine rağmen ortaya çıkacak her durum karşısın-

da siyasal konumunu belirlemek hakkını kendisine saklıyorsa, Sovyet içerisinde kalınmalı, fakat 'böyle siyasî önderliğin saçmalığına' karşı konuşma hakkı korunmalı.³⁴

"Bundan birkaç gün sonra, bolşevikler adına yoldaş Anton (Krasikov) Sovyet'e, partinin programını kabul etmesini ve önderliğini tanımasını önerdi. Hatırladığım kadarıyla tartışma çok kısa sürdü. Krustalev karşı çıktı. Krasikov'un önerisi hemen hemen hiç destek görmedi. Ancak, Bogdanov planının aksine bolşevikler Sovyet'i terketmediler."³⁵

Petersburg bolşevik önderliğini toparlamak ve Sovyetlere karşı bu tamamen sekter tavrın uçurumundan kurtarmak Lenin'in müdahalesini gerektirdi. Sovyet'in kurulmasından bir ay sonrasına kadar Lenin yurtdışındaydı. 8 Kasım'da Petersburg'a ulaşmadan önce bir hafta Stockholm'de kaldı ve bu süre içinde bolşeviklerin dergisi *Novaya Jizn* için, 'Görevlerimiz ve İşçi Temsilcileri Sovyeti · Editöre Mektup' başlıklı yazıyı kaleme aldı:

"...İşçi Temsilcileri Sovyeti mi, parti mi? Bence soruyu bu şekilde koymak yanlış ve karat *kesinlikle, hem* İşçi Temsilcileri *hem de* parti olmalı. Tek sorun -ve bu önemli bir sorun- Sovyet'in görevleri ile Rusya Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin görevlerinin nasıl paylaşılacağı ve nasıl birleştirileceği.

"Bence, Sovyet'in tamamen herhangi tek bir partiye bağlı olması makul olamaz."³⁶

Sovyet hem ekonomik hem de siyasal bir mücadele veriyordu. Ekonomik mücadele hakkında Lenin şöyle diyor:

"Bu mücadelenin sadece sosyal demokratlar tarafından ve sadece sosyal demokratik bayrak altında verilmesi mi gerekir? Ben böyle düşünmüyorum; ben hala *Ne Yapmalı?*'de ifade ettiğim görüşü savunuyorum (tamamen değişik, şimdi geçerliliğini yitirmiş koşullarda söylenmiş olduğu doğrudur). Yani, sendikaların bileşimini ve dolayısıyla sendikal, ekonomik mücadelede yer alanları Sosyal Demokrat Parti üyeleri ile sınırlamak makul değildir."³⁷

Siyasî mücadele konusunda ise;

"... bu konuda da, bence İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin sosyal demokratik programı kabul etmesi ve Sosyal Demokratik İşçi Partisi'ne katılması gerektiğini talep etmek makul değildir. Bana öyle geliyor ki, siyasî mücadelede önderlik etmek için hem Sovyet hem de parti eşit derecede, kesinlikle gereklidir."³⁸

Lenin, Sovyet'in sadece proletaryanın yeni bir örgütlenme biçimi değil, aynı zamanda işçilerin ve köylülerin gelecekteki devrimci iktidarının biçimi olduğunu savunur.

"İnanıyorum ki, ... siyasî olarak İşçi Temsilcileri Sovyeti *geçici devrimci hükümetin* nüvesi olarak görülmelidir. Bence, Sovyet mümkün olduğu kadar çabuk kendini Rusya'nın tümünün geçici devrimci hükümeti olarak ilan etmeli, ya da geçici bir devrimci hükümet *kurmalıdır* (ki, bu da biçim olarak farklı olmakla birlikte aynı şeydir)."³⁹

Bunu yapabilmek için tabanını genişletmelidir. Yani, sadece işçilerden değil, bunun yanı sıra

"İlk olarak, her yerde özgürlük arayan denizcilerden ve askerlerden; ikinci olarak devrimci köylülerden ve üçüncü olarak, devrimci burjuva aydınlarından yeni temsilcilerin katılmasını sağlamalıdır....Bizim böyle geniş ve karışık bir bileşimden korkumuz yok, - aksine, bunu istiyoruz, çünkü proletarya ile köylüler birleşmedikçe ve sosyal demokratlar ile devrimci demokratlar mücadeleciler bir ittifak kurmadıkça büyük Rus devrimi tam başarıya ulaşamaz."⁴⁰

Bu önemli mektup *Novaya Jizn*'in editörünce reddedildi ve ancak 34 yıl sonra, 5 Kasım 1940'da *Pravda*'da gün ışığı gördü.

Sonuç olarak daha neredeyse işin başından itibaren Lenin, Sovyetler'in gelecekteki tarihsel rolünü, ona katılanlardan daha iyi gördü. Ona göre Sovyet sadece proletaryanın mücadele içinde yarattığı yeti

bir örgütlenme biçimi değil, gelecekteki işçi iktidarının biçimi idi. Lenin bu düşünceyi durup dururken yaratmış değildi. Birçok işçinin içgüdüsel olarak hissettiklerini dile getirmiş ve genelleştirmişti. Troçki'nin Rus devrimi tarihine dair aşağıdaki hikayesi bu köklü duyguyu iyi ifade eder:

“Poltava vilayetinden yaşlı bir Kazak, katipliğini yaptığı 28 sene boyunca kendisini sömüren ve sonra haksız yere işten çıkaran Prenses Regnin'den şikayetçidir ve adamcağız Sovyet'ten kendisi adına Prenses ile görüşmesini istemektedir. Bu garip dilekçe, üzerinde sadece ‘İşçi Hükümeti, Petersburg’ yazan bir zarfa konulmuştur, fakat devrimci posta servisi bu mektubu anında yerine ulaştırır!”^{41*}

*Novaya Jizn'*e gönderdiği o önemli yazısından bir yıl sonra ve Moskova'daki Aralık 1905 ayaklanması deneyiminin ardından, Lenin, Sovyet ile devrimci hükümet arasındaki ilişki kavramını daha da geliştirdi. O yazısında Lenin, Sovyet'in gelecekteki devrimci hükümetin biçimi olduğunu savunmuştu. Bundan bir yıl sonra, Sovyet'in devrimci durumdan bağımsız olarak varolamayacağını ve bunun yanısıra, kendi başına silahlı ayaklanmayı örgütleyemeyeceğini yazdı.

“Ekim- Aralık deneyimi çok öğretici oldu... İşçi Temsilcileri Sovyetleri *doğal olarak kitle mücadelesinin organlarıdır*. Bunlar grev mücadelesinin organları olarak ortaya çıktılar. Koşulların zorlanmasıyla, çok çabuk hükümete karşı genel devrimci mücadelenin organları haline geldiler. Olayların gelişimi ve grevden ayaklanmaya geçiş, *kaçınılmaz olarak* bunları ayaklanmanın organlarına dönüştürdü. Birçok ‘Sovyet’in ve ‘komite’nin Aralık’ta işte tam bu rolü oynadıkları tartışma götürmeyen bir gerçek. Olaylar en çarpıcı ve inandırıcı bir şekilde kanıtladı ki, militan eylem anında böyle organların gücü ve

önemi tamamen ayaklanmanın gücüne ve başarısına bağlı.

“Bu parti-dışı kitle organlarının, ayaklanmanın gereğini görmelerine yol açan ve onları ayaklanmanın organlarına dönüştüren şey herhangi bir teori, birisinin yapuğu çağrı veya keşfettiği takütleri ya da parti doktrini değil, fakat koşulların zorlamasıydı...”

“Bu böyle ise -ki şüphesiz böyledir- o halde çıkartılması gereken sonuç açık: ‘Sovyetler’ ve benzeri kitle kurumları ayaklanma örgütlemek için kendi içlerinde *yetersizdirler*. Onlar kitleleri biraraya getirmek, mücadele içinde birliği sağlamak, partinin siyasi önderlik sloganlarını (ya da partiler arasında anlaşmanın getirdiği sloganları) aktarmak, kitlelerin ilgisini uyandırmak, ve kitleleri harekete geçirmek için gereklidirler. Fakat, kelimenin dar anlamı ile, onlar *acil mücadele güçlerini* örgütlemek için, *ayaklanma örgütlenmek* için yeterli değildirler.”⁴²

Bu alıntı, Sovyetler ile silahlı ayaklanma arasındaki stratejik ilişkinin mükemmel bir kavranışını gösterir - ve bu sadece birkaç haftalık bir deneyime dayanmaktadır! Neredeyse 1917'nin hikayesi burada özetlenmiştir.

Sovyetler hemen hemen işçi sınıfının tümünü kapsar. Dolayısıyla, her ne kadar devrimci bir durumda ortaya çıksalar da mutlaka devrimci önderlik altında oldukları söylenemez. Devrimin muhalifleri tarafından bile önderlik ediliyor olabilirler. Örneğin, Şubat 1917'nin ardından Rusya'da böyle olmuş, geçici burjuva hükümeti ve onun emperyalist savaş çabaları desteklenmiştir. 1918'de Almanya'da da böyle olmuş ve Berlin İşçi Konseyi sadece Rosa Luksemburg'u ve Karl Liebknecht'i üyeliğe kabul etmemekle kalmamış, aynı zamanda devrimin başını ezen ve bu iki seçkin önderi katleden kapitalist hükümeti desteklemiştir.

Devrimci parti işçi sınıfının ileri kesimlerinden oluşur. İşçi iktidarı için partinin ve Sovyetlerin belirli bir bileşimine gerek vardır. Yani, “Sovyetler ve benzeri kitle örgütleri ayaklanma örgütlemek için kendi içlerinde yetersizdirler.” Fakat bunun bir nedeni daha var. 1917'de olduğu gibi, Sovyetler devrimci partinin etkisi altında olsalar bile kendi başlarına ayaklanmayı gerçekleştiremezler. Ani bir silahlı ayaklanma

(*) Aslında Lenin daha Kanlı Pazar'dan üç gün sonra, mücadeleye önderlik etmek üzere demokratik halk komitelerine ihtiyaç olduğunu ileri sürmüştü: “Her fabrikada, her bölgede, her büyük köyde devrimci komiteler kurulacak. İsyan eden halk, çarlık otokrasisinin tüm hükümet kurumlarını devirecek ve derhal Kurucu Meclis çağrısını ilan edecek.”⁴²

eylemi için son derece önemli olan homojenlikten yoksundurlar. Onlar, ayaklanmaya yasallık özelliği katmak için önemlidirler. Fakat, Lenin'in 1917'den çok önce açık bir şekilde ifade ettiği gibi onlar, "kelimenin en dar anlamı ile,... bir ayaklanma örgütlemek için yeterli değildiler."

Lenin'in bu açık ifadesini Rosa Luksemburg'un ve Leon Troçki'nin 1905'ten çıkardıklarıyla karşılaştırmakta yarar var. 1905 devrimine katılan Rosa Luksemburg, *Kitle Grevi, Siyasal Parti ve Sendikalar* adlı fevkalade kitabında Sovyetlerden hiç bahsetmez. 1918'e kadar bir işçi hükümeti olarak Sovyet'in rolünü değerlendirememiştir.

"Rosa Luksemburg Sovyetlere herhangi bir hükümet rolü biçmemiştir... bunların öneminin çok iyi farkında olmasına rağmen. Bunlar mücadelenin kendiliğinden ortaya çıkan kurumlarıdır ve sürekli kurumsal yapılara dahil edilmemelidirler. Sovyetleri bir amaç olmaktan çok bir araç olarak görme anlayışı on iki yıl sonra bile Almanya'da *Spartakusbund*'un ilk tezlerindeki hakim anlayıştır ve ancak SPD'nin kurucu meclis talebiyle zorunlu olarak karşı karşıya kaldıkları zaman Spartakus önderleri -Rus örneğinin ilhamıyla- işçi ve asker konseylerine daha olumlu ve kalıcı bir rol biçmişlerdir."⁴⁴

Öte yanda, 1905'de Petrograd Sovyeti'nin başkanı olan ve gelecek Rus devriminin sosyalist içeriğini önceden gören Troçki, devrimin hemen ardından hapisneden yazdığı yazılarında Sovyetlerin hükümet rolünü açık bir şekilde tarif eder:

"Sovyet aslında çekirdek halindeki bir işçi hükümetiydi...Sovyetin kurulmasından önce sanayi işçileri arasında bir dizi devrimci örgüt vardı...Fakat bunlar *proletarya* içerisindeki örgüdü ve ilk hedefleri kitleler üzerinde etkinlik kazanmak. Oysa Sovyetler başından itibaren, *proletaryanın* örgütüydü ve amacı devrimci iktidarı için mücadeleydi... Modern Rusya tarihinde demokratik iktidarın ilk ortaya çıkışı Sovyet ile olmuştu. Sovyet, kitlelerin kendi değişik kesimleri üzerindeki örgütlü iktidandı. Alt ve üsti meclissiz, profesyonel bürokrasisiz, fakat seçmenlerin kendi temsilcilerini her an geri alma haklarının olduğu gerçek demokrasidir. Sovyet, üyeleri işçilerin doğrudan seçtikleri temsilciler- aracılığıyla, bir bütün olarak prole-

taryanın ve onun tek tek gruplarının tüm sosyal ifadelerinin üzerinde doğrudan önderlik uygular, onun eylemlerini düzenler ve onlara bir slogan ve bayrak sağlar."⁴⁵

Bu sözlerine rağmen, ilginçtir, birkaç ay geçtikten ve artık Sovyetler mevcut varlıklarını yitirdikten sonra 1905 devriminin derslerini çıkardığı *Sonuçlar ve Olaslıklar* (1906) adlı kitabında Troçki Sovyetlerden hiç bahsetmez. Devrimci işçi hükümetinin biçimini tesbit etmek için hiç çaba göstermez: "Devrim her şeyden önce bir iktidar sorunudur, devlet biçimi (Kurucu Meclis, Cumhuriyet, Birleşik Devletler) sorunu değil, hükümetin sosyal içeriği sorunudur."⁴⁶ Ortaya çıkmış olan Sovyetleri tarif etmiştir, fakat onun için bunun tarihsel bir olay olmaktan öte bir özelliği yoktur. Petersburg Sovyetini kuran menşevikler için ise, bu, ne iktidar için bir mücadele örgütüdür, ne de bir hükümet biçimi. Onlar için *sovyet* sadece bir 'proletler parlamentosu', 'devrimci özyönetim organı', vb.'dir.

8

‘Partinin kapıları açılsın’

Lenin ve kadrolar

Lenin’in *Ne Yapmalı?*’da, İkinci Kongre sırasında ve sonraki tartışmalarında yaptığı parti üyesi tanımı, bolşevik kadroya (committee-man) tekabül eder. Lenin’in kendisi mükemmel bir profesyonel devrimci ve hayati, kaçak bir ajitatörün ve örgütleyicinin hayatıdır. Yakalanana kadar tüm zamanını grevler örgütleyerek, sokak gösterileri, gizli toplantılar ve konferanslar düzenleyerek geçirmiştir. Bunu hapis ve sürgün takip etmiş, kaçtığında yeni bir faaliyet dönemi yaşamış, ancak bu da tutuklanması ve sürgün edilmesiyle kesilmiştir.

İlerideki sayfalarda sayıların göstereceği gibi menşevikler de en az bolşevikler kadar profesyonel devrimcilerin faaliyetine dayanmışlardır. Ancak, menşevik parti anlayışı profesyonel devrimciye özel bir rol biçmez. Teorik olarak, profesyonel devrimciler tüm diğer sosyalistlerle -grevciler ve sosyalist aydınlar da dahil- aynı düzeydedir. Oysa Lenin’e göre profesyonel devrimcilerin oynaması gereken çok önemli bir rol vardır. Martov’un aksine Lenin kendi görevini sadece partinin siyasi önderi olarak değil, aynı zamanda profesyonel devrimciler hiyerarşisinin başı olarak görür.

Diğer bolşevik önderlerin eksikliğini gördüğü her an Lenin,

çok doğal bir şekilde alt parti komitelerinin daha kararlı ve daha az yalpalayan üyeleriyle doğrudan temas kurmaya çalışmış, onlara cesaret vermiş ve daha yüksek pozisyonlara gelmelerini sağlamıştır. Kadrolara çok büyük önem vermiştir. I.V. Babuşkin, Inessa Armand, G.K. Orjonikidze, S.S. Spandaryan, M.P. Tomski, J.V. Stalin, A.I. Rikov, L.B. Krasin, F.I. Goloşçekin, V.K. Taratuta, L.P. Serebryakov ve birçok diğer faal ve kararlı kadın ve erkeği ödüllendirmiştir.

Lenin merkezileşmiş parti mekanizmasını bir fetiş ya da başlı başına bir amaç olarak değil, işçi sınıfının öncü kesimlerinin faaliyetini, bilincini ve örgütlülüğünü yükseltme aracı olarak görmüştür. Oysa kadroların kendileri açıktan tutucu ve elitist özellikler göstermişlerdir. Örneğin, 1905 devriminin eşliğinde Stalin’in yazdığı bir çağrı şu sözlerle biter: “Birbirimize el uzatalım ve *parti komitelerinin etrafında toparlanalım*. Bir an bile unutmamalıyız ki, *ancak parti komiteleri bize gereken önderliği edebilir, ancak onlar sosyalist dünya denilen ‘cennetin’ yolunu bize aydınlatabilir!*”¹

Bu sözleri hemen hemen aynı günlerde uzaklarda, Cenevre’de Lenin’in yazdığı şu sözlerle karşılaştın: “Yol verin yüzyıllar boyu sömürünün, ıstırapın ve acının kalbinizde biriktirdiği kızgınlığa ve kine!” Lenin’in bu sözlerini aktaran Troçki altına şu kendi sözlerini ekler: “İşte tüm Lenin bu sözlerdedir. O, kitlelerle birlikte nefret duyar ve isyan eder, isyanı kemiklerinde hisseder ve ayaklananlardan ancak ‘komite’nin izniyle hareket etmelerini istemez.”²

Birçok bakımdan kadrolar çok değerli insanlardı. Hayatlarını devrimci harekete adanmış ve kendilerini tamamen partinin gereksinimlerine tabi kılmışlardı. Hareketin dışında hiçbir hayatları yoktu. Yaptıkları fedakarlıklardan dolayı büyük manevi otoriteleri vardı. Kendileri böylesine örnek oluşturdukları için, tabandaki işçilerden her zaman fedakarlık talep edebilecek konumdaydılar. Genel olarak yetenekli, gözüaçık, enerjik ve irade sahibi insanlardı, zaten böyle olmasalardı kanun kaçağı insanlar olarak fazla ayakta kalamazlardı.

Aylar ve yıllar boyu faaliyetlerini aralıksız sürdürdüler. Bolşevizmin belkemiğini oluşturan, partinin geleneğini, devamlılığını sürdüren

bir dizi insanın isimlerini, örneğin Londra (beşinci) Kongresi (1907) delegeleri listesinde görmek mümkün.

1906-10 baskı dönemi sırasında partiyi kalabalık sayılarda terkedenler bu kadrolar değildiler, onlar çoğunlukla davaya sadık kaldılar. Mücadele içinde bir eleme süreci yaşandı ve geriye kalanlar genellikle bu kadrolar oldu. Ancak, ne yazık ki, özveri ve özel yetenekler parti mekanizmasının tutuculaşmasına karşı garanti sağlamıyor. Ünlü doğa bilimcisi Herbert Spencer, her oluşum mükemmelleştiği ölçüde tutuculaşır der. Ve bu kadroları seçen, yetiştiren ve davaya sadık kalmalarında büyük rolü olan Lenin, 1905 devrimi sırasında onların tutuculuğuna karşı mücadele vermek zorunda kaldı.

Her ne kadar 1905 devrimi öncesinde ve bunu izleyen baskı yıllarında kadrolar proletaryanın ileri kesimlerinden bile çok daha fazla faal ve bilinçli olsalar da devrim zamanında onların gerisinde kaldılar.

Zorlu yasadışı ve ıstırap yılları sırasında ayakta kalabilmek için geliştirdikleri disiplin şimdi bir engel olmaya başlamıştı. Krupskaya'nın kadrolar hakkındaki aşağıdaki sözleri çok canlı bir tesbittir:

"*Komiteçik* (komiteci) genellikle, kendine oldukça güvenen bir kişiydi ve komitelerin faaliyetinin kitleler üzerindeki etkisinin farkındaydı; çoğunlukla hiçbir parti-içi demokrasi tanımazdı. 'Bu demokratiklik ancak otoritelerin eline düşmemize yol açar, biz hareket ile zaten yeterince ilişkiyiz' diye düşünürlerdi, Komiteçikler. Ve bu komite üyeleri, 'yurtdışındakileri' her zaman oldukça hor görürler, onların sadece göbek büyüttüklerini ve entrika düzenlediklerini sanırlardı. Yargılatı, 'onları Rus koşulları altında çalışmaya göndermek lazım' şeklindeydi. *Komiteçik*ler yurtdışından baskı görmekten hoşlanmazlardı. Yeniliklerden de hoşlanmazlardı. Değişen koşullara kendilerini uydurmaya ne hevesleri vardı ne de uydurabilecek durumdaydılar.

"1904-1905 döneminde bu komite üyelerinin omuzlarında çok büyük sorumluluklar vardı, fakat çoğu, yasal faaliyet olanakları için oluşan koşullara

ve açık mücadele yöntemlerine kendilerini uyarlamakta en büyük zorlukları çektiler. Üçüncü Kongre'de hiç işçi yoktu - ya da daha doğrusu tek bir önemli işçi yoktu. Oysa, bir sürü komite üyesi vardı."³

Partinin dışa açılması

1905 baharının yeni devrimci koşullarında Lenin yeni şeyler söylüyordu ve kadroları eski alışkanlıklarından, biçimciliklerinden, temkinliliklerinden ve korkularından kurtarmak, onlara cesaret vermek ve gerginlik aşlamak için umutsuzca uğraştı.

Usanmadan ve ısrarla tekrarladığı mesaj: Örgütleysin, partinin kapılarını yeni güçlere açın, oldu. A.A. Bogdanov ve S.I. Gusev'e yazdığı 11 Şubat 1905 tarihli mektubunda şöyle der:

"Bazen, gerçekten bolşeviklerin onda dokuzunun aslında biçimciler olduklarını düşünüyorum... Bize taze güç lazım. Kazanılacak hiç kimse olmadığını sananların anında kurşunlanmasından yanayım. Rusya'da insan çok, bizim yapmamız gereken tek şey, *korkutmadan*, genç insanları daha geniş ve daha cüretli bir şekilde ve gene daha geniş ve daha cüretli bir şekilde partiye kazanmak. Savaş anı yaşıyoruz. Gençlik - öğrenciler ve daha önemlisi genç işçiler - tüm mücadeleyi tayin edecek. Eski uyumsuzluk alışkanlıklarını, rütbeye saygıyı falan unutun. Gençlerden *yalnızca Vperiyodcu* çevreler oluşturun ve onları tam hızla çalışmaya teşvik edin. Genç insanları katarak komiteleri *üç misli* genişletin, yarım düzine ya da bir düzine altı komite kurun, her bir dürüst ve enerjik kişiyi komiteye alın. Her alı-komiteenin hiçbir bürokrasi olmaksızın bildiri yazıp yayınlamasına izin verin (hatta yapmalarının hiçbir sakıncası yok, biz *Vperiyod*'da bunları 'gücendirmeden' düzeltiriz). Acil bir şekilde devrimci inisiyatifli her insanı biraraya getirmeli ve bunları işe koşmalıyız. Onların eğitim noksanlığından korkmayın, tecrübesizliklerinden, geriliklerinden endişe etmeyin...

"*Yüzlere* çevreyi örgütleymelisiniz ve geleneksel, iyi niyetli komite hiyerarşisi saçmalıklarını tamamen arka plana itmelisiniz. Savaş anı yaşıyoruz. Ya, bütün katmanlar içinde her çeşit devrimci sosyal demokratik faaliyet için her yerde yeni, genç, taze, enerjik, savaştan örgütler yaratırsınız ya da 'ko-

mite' bürokratları olarak batarsınız.”⁴

25 Mart 1905'de ise partinin Odessa Komitesi'ne şöyle yazdı: “Komiteye işçi alıyor musunuz? Bu çok önemli, son derece önemli! Neden bizi işçilerle doğrudan temasa sokmuyorsunuz? *Vperyod*'a yazı yazan tek bir işçi yok. *Bu skandaldır*. Ne pahasına olursa olsun bize *onlarca* işçi yazar lazım.”⁵

Lenin bundan kısa bir süre sonra, *Yeni Zamanlar ve Yeni Güçler* adlı broşüründe, daha ısratlı bir dille partiyi dışa açılmaya çağırdı. Fakat onun çağrılan tutucu kadroların inatçı muhalefeti ile karşılaştı.

1905 baharındaki Üçüncü Kongre'de Lenin ve Bogdanov, partinin kapılarının işçilere açılması ve işçilerin partinin öncülüğüne getirilmesi için bir karar tasarısı sundular:

“...daha da fazla proleter ve yarı-proleter kesimleri tam sosyal demokrat bilince yükselterek; onların devrimci sosyal demokrat faaliyetlerini geliştirerek; partimize bağlı azami sayıda işçi sınıfı örgütleri kurulması sayesinde, harekete ve parti örgütlerine önderlik etmeye yetenekli mümkün en yüksek sayıdaki işçinin işçi sınıfı kitleleri arasından ilerletilip yerel merkezlerde ve parti merkezinde üyelikleri sağlanarak; ve partiye katılmak istemeyen veya katılamayan işçi sınıfı örgütlerinin en azından partiyle ilişki içinde olmaları sağlanarak parti ile işçi sınıfı kitleleri arasındaki bağların güçlendirilmesi için her gayretin sarfedilmesi...”⁶

Kongre'deki tartışma çok şiddetli oldu. Hemen söz alan Gradow (Kamenev) şöyle itiraz etti: “...bu öneriye...şiddetle karşı çıkmak zorundayım. Parti örgütlerinde işçiler ile aydınlar ilişkisi konu olduğunda böyle bir sorun yoktur. [Lenin: “vardır”] Hayır, yoktur; ancak laf kalabalığı yapmak için vardır.”⁷

İşçilerin yerel komitelere dahil edilmeleri tartışması özellikle sert bir şekilde geçti. Filippov, Petersburg'da onbeş yıldır faaliyet yapılmasına rağmen Komite'de tek bir işçi olduğunu söyledi. (Lenin: “Rezalet!”)⁸ Leskov ise Kuzey Komitesi'nde durumun daha da kötü olduğunu anlattı:

“Bir zamanlar Kuzey Komitemizde yedi üyenin üçü işçiydi, şimdi sekiz üyeden bir tanesi bile işçi değil. Çok yakında, bu sorun daha da karışık bir hale gelecek. İşçi hareketi, partinin etkisinin dışında karşı konulamaz bir şekilde büyüyor ve yeni ortaya çıkan kitlelerin örgütlenmesi gerek. Bu durum, sosyal demokrasinin ideolojik etkisini zayıflatıyor.”⁹

Ossip'un raporu ise şöyleydi: “Geçenlerde Kafkas komitelerini dolaştım... Bakü Komitesi'nde ve Batum Komitesi'nde birer tane işçi vardı, Kutais Komitesi'nde ise hiç işçi yoktu. Sadece Tiflis Komitesi'nde birkaç tane işçi vardı... Yoksa Kafkasyalı yoldaşlarımız aydın kadroları işçi kadrolara tercih mi ediyorlar?”¹⁰

Orloski: “Önderliğin aydınlardan aydınlara geçen bir miras olduğu bir işçi partisi hastalığına mahkumdur” diyerek tartışmaya katıldı.¹¹ A.Belski (Krasikov) ise, “Faaliyetim sırasında birçoğunu tanıdığım komitelerimizde işçilere karşı bir çeşit korku var.”¹² Lenin tartışmaya müdahale ettiği zaman ortalık daha çok karıştı:

“Komitelerimizin epeyce bir kısmını yeniden örgütlemek yeni merkezlinin görevi olacak, kadroların hareketsizliğinin üstesinden gelmek gerekiyor. (*Alkışlar ve yuhalamalar*) Komitecilerin dışındakiler alkışlarken yoldaş Segeyev'in yuhaladığını duyuyorum. Bence konuya daha geniş bir şekilde bakmalıyız. İşçileri komitelere almak siyasi bir görev, sadece pedagojik bir görev değil.

İşçilerde sınıf içgüdüğü var ve biraz siyasi deneyim edindikleri takdirde çok geçmeden sağlam sosyal demokrat olurlar. Ben ısrarla, komitelerimizde her iki aydına karşı sekiz işçi olmasından yanayım.”¹³

Lenin'den hemen sonra söz alan Mihayilov ateşe körükle gitti:

“Komitelerimizin derhal onbeş-yirmi üyeye çıkarılmasını ve bir seçici kurul edinmelerini sağlamalıyız. Her komitenin çoğunluğunu işçiler oluşturmalı. Komitelerimize girecek yetenekte işçilerimizin olmadığı söyleniyor.

Bu doğru değil. İşçilere uygulanan ölçüler... aydınlara uygulanan ölçülerden farklı olmalı. Eğitim görmüş sosyal demokratlardan bahsediliyor, ama... Erfurt Programı ile Iskra'nın bir-iki sayı ile sosyal demokrat fikirlerine aşina olan bir veya iki yıllık öğrenciler hemen eğitim görmüş sosyal demokratlar sayılıyorlar. Yani pratikte aydınlarda aranan gereklilikler çok düşük, fakat işçilerden çok şey isteniyor. [Lenin: "Çok doğru!" Delegeletin çoğunluğu: "Doğru değil!"] İşçilerde aranan tek geçerli ölçüt onların kitleler arasındaki etkinlikleri olmalı. [Isık ve bağışmalar] Önder olan ve sosyal demokrat çevrelerde yer alan işçiler komitelerimizin üyeleri olmalı. ["Doğru?"] Bence, işçiler ile aydınlık arasındaki bu can sıkıcı sorunu halletmenin ve laf kalabalığının önüne geçmenin tek yolu bu."¹⁴

Daha sonra Lenin tekrar aynı konuya döner:

"Komitelerimize katılacak yetenekte işçi yok denildiğinde otduğum yerde zor durdum. Konu uzatılıyor; partiye birşeyler olduğu açık. Komitelerde işçilere yer verilmeli. Gariptir, Kongre'de sadece üç gazeteci var, gerisi komite üyeleri, ancak gazetecilerin işçilere yer vermek yanlısı oldukları, oysa komitecilerin nedense sınırlendikleri görülüyor."

Lenin, 'sandalye-ısıtanların ve mühür-bekçilerinin' temizlenmesini istiyordu:

"Eğer bu öneri komitelerin aydınlardan oluşmasını tehdit ediyorsa, o zaman ben hepten bundan yanayım. Aydınlat her zaman sıkı bir denetim altında tutulmalı. Onlar her zaman her türlü kaygıcağın kışkırtıcısıdır. "Küçük bir aydın çevresine güvenilmez, ama yüzlerce örgütlü işçiye güvenilir ve güvenilmelidir."¹⁵

Kongredeki delegelerin çoğu, kendilerinin taban üzerindeki

(*) İşçilerin komitelere dahil edilmesine kadroların karşı çıkması sadece bolşeviklere özgün bir olay değildi. Aynı şey menşeviklerin arasında da olmuştur.¹⁶

otoritelerini zayıflatacak herhangi bir adıma karşı olan kadrolardı. *Ne Yapmalı?*'dan alıntılarla sözlerini donatan bu kadrolar, işçileri komitelere almak konusunda 'aşırı dikkat' gösterilmesini isteyerek 'demokrasi oyunu' oynayanları lanetlediler. Lenin'in önerisi 12 oya karşı 9 1/2 oy ile reddedildi. Bu, Lenin'in, kendisini, bolşevik önderler arasında azınlıkta bulunduğu ve hatta Bolşevik Kongre'de yuhalandığı son olay olmayacaktı.*

Lenin, *Ne Yapmalı?*'da önerdiği çizginin andaki duruma uymadığına taraftarlarını ikna etmek zorunda kalmıştı. *Ne Yapmalı?*'daki kendi ifadelerini, İkinci Kongre'de, özel ilkeler olarak 'programatik' düzeye çıkarmak gibi bir niyet gütmeye başladığını anlatmıştı:

"Tam tersine benim kullandığım -ve o zamandan beri sık sık aktarılan ifade, 'ekonomist'lerin bir aşırı noktaya vardığıdır. Ben *Ne Yapmalı?*'nın, 'ekonomist'lerin çarpıtklarını düzelttiğini söyledim. Çarpıtılanları böylesine gayretle düzelttiğimiz içindir ki, her zaman en doğru olanın bizim eylem çizgimiz olacağını özellikle belirtirim.

"Bu sözlerin anlamı yeterince açık: *Ne Yapmalı?*, 'ekonomist' çarpıtmalarının tartışmalı bir düzeltmesidir ve bu broşürü başka bir şekilde görmek yanlış olur."¹⁷

Sosyalist bilincin sadece 'dışarıdan' götürülebileceği ve işçi sınıfının kendiliğinden ancak sendika bilinci kazanabileceği konusunda ise Lenin şimdi, *Ne Yapmalı?*'daki ifadelerinin tersi olan bir sonuç çıkardı. Kasım 1905'de yazdığı '*Partinin Yeniden Örgütlenmesi*' adlı yazısında açık bir şekilde şöyle der: "İşçi sınıfı içgüdüsel olarak, kendiliğinden bir şekilde sosyal demokratır."¹⁸

Bundan birkaç yıl sonra 1905 devrimini anan bir yazısında Lenin, kapitalizmin kendisinin, işçi sınıfına sosyalist bilince aşıladığını söyleyerek tartışmasını daha ileri götürür:

"İşçilerin bizzat yaşam koşulları, onları mücadele etmeye yetenekli kılar ve mücadeleye zorlar. Sermaye, işçileri büyük kitleler halinde büyük şehirlerde toplar, onları birleştirir ve birlikte hareket etmesini öğretir. İşçiler her

adımlarında düşmanları - kapitalist sınıf - ile karşı karşıya gelir. Bu düşman ile mücadele sırasında işçi *sosyalist* olur, tüm yoksulluğun ve tüm baskının tamamen yıkılması gereğinin farkına varır.”¹⁹

Bütün bunlar Lenin’in *Ne Yapmalı?*’da söylediklerinin yanlış olduğu anlamına gelmez. 1900-03 döneminde profesyonel devrimciler örgütünün gerekliliği üzerinde durması tamamen haklıdır. 1908’de bunu şöyle açıklar:

“Bugün *İskia*’nın profesyonel devrimciler örgütü fikrini abarttığını (1901 ve 1902’de) iddia etmek, Rus-Japon savaşının *ardından* Japonları, Rusya’nın silahlı güçlerinin kuvvetini ve bu güçlerle savaşmaya hazırlanma gereğini, savaştan önce abartmış oldukları için ayıplamaya benzer. Zafer kazanmak için Japonlar muhtemel en büyük Rus gücüne karşı tüm güçlerini harekete geçirmek zorunda kaldılar. Ne yazık ki; partimizi yargılayanların çoğu konuyu bilmeyen, profesyonel devrimci fikrinin *bugün zaten* tam bir zafer kazanmış olduğunun farkına varamayan, dışımızdaki unsurlar. Bu fikir o zaman *en öne* çıkarılmış olmasaydı, bunun farkına varılmasını önlemeye çalışan insanların kafasına sokmak için ‘abartmış’ olmasaydık zafer olanaksız olurdu.”²⁰

Mücadeleden vazgeçmek Lenin’in huyu değildi ve böylece Üçüncü Kongre’den birkaç ay sonra, Kasım 1905’de, aynı konuya daha da inançlı bir şekilde geri döndü. Tutucu kadrolara rağmen partinin dışa açılması gerekiyordu: “Tüm işçi sosyal demokratları etrafımızda toplayın, yüzlercesini ve binlercesini parti örgütlerinin saflarına katın.”²¹

Kadrolar partinin sulandırılması tehlikesinden çok tedirgindiler. İşçi üyeler kazanılmasına karşı olan bu muhalefete Lenin’in cevabı şöyle oldu:

“Partiye aniden çok sayıda sosyal demokrat olmayanın girmesinin tehlikeli olduğu söylenebilir. Eğer böyle olursa, parti kitleler içinde erir, sınıfın bilinçli öncüsü olmaktan çıkar, rolü kuyruk olmaya iner. Bu gerçekten çok acıklı bir dönem olur. Eğer lafkabalılığına herhangi bir eğilim gösterecek

olursak, eğer parti ilkelerinden (program, taktüsel kurallar, örgütsel deneyim) yoksunsak, ya da bu ilkeler zayıf ve sarsak ise, bu tehlike şüphesiz *çok ciddi* bir tehlikeye *dönüştürülebilir*. Fakat gerçek şu ki, böyle ‘eğerler’ aslında geçersizdir... Bizim, tüm sosyal demokratların resmen kabul ettiği ve temel ilkelerinin hiçbir eleştiriyeye neden olmadığı, sağlam bir şekilde yer etmiş bir parti programımız var (tek tek noktalar ve ifadeler üzerine eleştiri tamamen meşrudur, her canlı partide gereklidir). İkinci ve Üçüncü Kongrelerde ve yıllarca sosyal demokrat basın faaliyeti sırasında tutarlı ve sistematik bir şekilde belirlediğimiz ilkeler üzerine kararlarımız var. Ve de, eğitim rolü gören ve şüphesiz meyve veren bir takım örgütsel deneyimlerimiz ve gerçek bir örgütümüz var.”²²

Eğer işverenlere ve hükümete karşıysalar partinin kapıları dini inançları olan işçilere bile sonuna kadar açık olmalıydı:

“Doğruyu söylemek gerekirse, hıristiyan olmaya devam eden, tanrıya inanan işçiler ve mistisizmi savunan aydınların (yazıklar olsun!) ikisi de tutarsızdır; fakat onları Sovyet’ten ve hatta partiden ihraç etmeyeceğiz. Çünkü kuvvetle inanıyoruz ki, gerçek mücadele ve taban içerisindeki faaliyet, marksizmin asıl doğru olduğuna canlılık taşıyan her unsuru ikna edecek ve hayatıyeten yoksun olanları bir kenara itecek. Ve bir an için dahi gücümüzden, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki marksistlerin üstün gücünden şüphemiz yok.”²³

İşçiler dışındaki unsurları da partiye katılmaya teşvik etmek gerekiyordu:

“Şehirlerdeki sanayi proletaryası kaçınılmaz olarak Sosyal Demokrat İşçi Partimizin çekirdeğini oluşturacak, fakat, programımızda belirttiğimiz gibi, tüm çalışanları ve sömürülenleri partimize çekmeliyiz, aydınlatmalıyız ve örgütlemeliyiz - hiç eksiksiz tümünü: el sanatçıları, yoksulları, dilencileri, hizmetçileri, düşkünleri, fahişeleri. Tabii ki, sosyal demokratik hareketin onlara değil, onların sosyal demokratik harekete katılmaları; proletaryanın onların bakış açısını değil, onların proletaryanın bakış açısını benim-

semesi gerekliliği ve zorunluluğu koşuluyla.”²⁴

Lenin kendine özgün bir şekilde, hareketin önündeki acil görevleri heyecanla ve tekrar tekrar vurguladı. Bu dönem boyunca hep partiyi işçi kitlelerine açılmaya çağırdı:

“Partinin Üçüncü Kongresi'nde parti komitelerinde her iki ayda karşı yaklaşık sekiz işçi olmasını önermiştim.²⁵ Bu teklif bugün ne kadar modası geçmiş görünüyor! Şimdi, parti örgütlerinin bir sosyal demokrat aydına karşı birkaç yüz sosyal demokrat işçisi olmasını istemeliyiz.”²⁶

Bir yıl sonra, Aralık 1906'da, Lenin gene bu konuyu öne çıkarıyordu:

“Açık ki, şimdi partiyi proleter unsurların yardımıyla genişletmek gerekiyor. St. Petersburg'da sadece 6 bin parti üyemizin olması ve Merkezi Sanayi Bölgesi'nde sadece 20 bin parti üyesi bulunması anormaldir (St. Petersburg Gubernia'da 500 ve daha fazla işçi çalıştıran fabrikalarda 81 bin 900 işçi, toplam olarak ise 150 bin işçi var; Merkezi Sanayi Bölgesi'nde 500 ve daha çok işçinin bulunduğu fabrikalarda 377 bin, toplam olarak ise 652 bin işçi var). Böyle merkezlerde partiye beş misli, on misli daha çok işçi kazanmasını^(*) öğrenmeliyiz.”

Ancak Lenin zamanında kendisinin örgütlediği ve yetistirdiği insanlar

(*) “ ‘Kazanmasını öğrenmeliyiz’ diyoruz çünkü böyle merkezlerde sosyal demokrat işçilerin sayısı şüphesiz parti üyelerinin sayısı şüphesiz parti üyelerinin sayısından defalarca fazla. Bizim derdimiz, hep aynı biçimde faaliyet alışkanlığı, buna karşı mücadele etmeliyiz. Gereken her yerde lose Organisationen -daha gevşek ve daha kolaylıkla yaklaşılabılır proletarya örgütleri- kurmasını öğrenmeliyiz. Sloganımız: Daha geniş bir Sosyal Demokratik İşçi Partisi'ne evert, partiye benzeyen bir içi birliğine ve partiye benzemeyen bir partiye hayır!”²⁷

buna ikna etmeyi gerçekten çok zor buldu. Lenin'in teşvik ettiği ve önem verdiği örgütsel bağlılık bu kadrolar için örgüt fetsizmine dönüşmüştü ve bolşevizmin önünde ciddi bir engel durumuna gelmişti.

Kadrolara rağmen

Kadroların kararlı muhalefetine rağmen Bolşevik Parti devrimi takip eden dönemde süratle büyüdü ve toplumsal bileşimi kökünden değişti.

“İkinci Kongre'ye sunulan raporlara göre RSDİP'nin Rusya'da 1903'deki üye sayısı, Bund'un üyeleri hariç, birkaç binden fazla olamazdı... Nisan 1906'daki Dördüncü Kongre'ye gelindiğinde, tahminlere göre, bolşeviklerin üye sayısı 13.000, menşeviklerinki 18.000'dir. Bir diğer tahmin (Ekim 1906) bolşevikleri 33.000, menşevikleri 43.000 olarak gösterir... 1907'de ise toplam üye sayısı 150.000'e çıkmıştır: Bolşevikler 46.143; menşevikler 38.174; Bund 25.468; ve Polonya ve Letonya partileri sırasıyla, 25.654 ve 13.000.”²⁸

Bolşevikler aynı zamanda genellikle genç insanların partisi haline geldi ve bu faktör, parti içindeki tutucu direnişin üstesinden gelmekte Lenin'e birçok defalar yardımcı olmuştur. 1907'de parti 'tabanının yaş ortalaması, tüm parti üye sayısını 100 olarak alırsak şöyledir:²⁹

Yaş	Bolşevik	Menşevik	Toplam
30 üzeri	13	7	20
25-29	8	6	14
20-24	19	6	25
10-19	11	1	12
Toplam	51	20	71

Propagandacı, açık toplantı konuşmacısı, ajitatör ve yerel sovyet ya da silahlı (Sosyal Demokratik) birlik üyelerini kapsayan 'aktivist'lerin yaş ortalaması ise bundan farklı değildir.³⁰

Yaş	Bolşevik	Menşevik	Toplam
30 üzeri	10	10	20
25-29	14	16	30
20-24	25	9	34
10-19	10	0	10
Toplam	59	35	94

Parti önderliği de oldukça gençti. 1907'deki bolşevik önderlerin "en yaşlıları Krasin, Lenin ve Krasikov'du (hepsi 37). En gençler Litvinov ve Zemlyaçka'yıldılar (ikisi de 31). Dokuz bolşevik önderin yaş ortalaması 34 idi. Menşevik önderlerin yaş ortalaması ise 44 idi."³¹

Partinin bir gençlik partisi olmasından Lenin son derece memnundu ve bununla övünüyordu.

"Biz geleceğin partisiyiz çünkü gelecek gençliğe aittir. Biz yenilikçilerin partisiyiz ve yenilikçilerin peşinden en candan gelenler her zaman gençliktir. Biz eski kokuşmuşluğa karşı fedakarca mücadele veren partiyiz ve gençlik her zaman fedakarca mücadeleyi üstlenenlerin en başında gelir.

"Hayır; oruzluk 'yorgun' ihyiarları, 'bilgeleşmiş' devrimcileri ve sosyal demokrasiden dönenleri toparlamayı Kadetlere bırakalım. Biz her zaman ileri sınıfın gençliğinin partisi olacağız."³²

Bundan birkaç yıl sonra, Inessa Armand'a yazdığı mektupta Lenin, "uğraşmaya değer yegane insanlar gençliktir!" demiştir.³³

Parti içindeki tutucu direnişin üstesinden gelmekte Lenin'e yardım eden diğer bir faktör, çoğunluğu proleterlerden oluşan parti bileşimidir. 1905'deki bolşevik üyeler hakkında bilgi toplayan 1922 yılındaki bir parti anketi şu meslek dağılımını gösterir:^{34*}

(*) Bu detleme üyelerin kendi değerlendirmelerine göre düzenlenmiştir ve bunların yarısından çoğu kendini 'işçi' saymaktadır. Rakamlardaki az sayıda 'köylü' cevabı, 'köylülük' sınıflandırmasının mesleksel değil, doğumdaki yasal konuma işaret ettiğinin delilidir; daha 1905'de bile hareketin içindeki 'köylü'lerin çoğu çoktan köyden fabrikada çalışmak üzere ayrılmış kimselerdi.³⁵

	Sayı olarak	Yüzde olarak
İşçi	5200	61.9
Köylü	400	4.8
Büro İşçileri	2300	27.4
Diğerleri	500	5.9
Toplam	8400	100.0

Pek çok fabrikada parti hücreleri oluştu. St. Petersburg Komitesi'nin Üçüncü Bolşevik Kongre'ye (Mayıs 1905) verdiği rapora göre Petersburg bölgesindeki fabrikalarda 17 hücre, Vyborg bölgesinde 18 hücre, Şehir bölgesinde 29 hücre, Neva bölgesinde 20 hücre ve el sanatçıları arasında 15 çevre oluşmuştur.³⁶ Aynı şekilde, 1905 yazının sonunda bolşevikler Moskova'da 40 fabrika hücreleri olduğunu söylediler.³⁷

Bu gerçekler, anti bolşevik yazarlar arasında yaygın bir görüş olan partinin bir avuç aydından oluştuğu fikrini tamamen çürütür, örneğin J.L. Keep, "sözde proleter bir parti olan RSDİP aslında sadece bir nebze halk desteği olan bir profesyonel aydınlar örgütüdür" diye iddia etmiştir.³⁸ Lenin 1907'de, sadece yalancılar "artık Rusya'da Sosyal Demokratik Parti'nin kitlesel proleter karakterinden şüphelenilebilir" der.³⁹

İşçilerin oranı zamanla sadece tabanda değil, parti kongresine seçilen delegeler arasında da oldukça arttı. Dört kongresine katılan delegelerin sosyal bileşimi şöyledir:

	işçi	köylü	büro işçisi	bilinmeyen
2. Kongre (1903)	3	0	40	8
3. Kongre (1905)	1	0	28	1
4. Kongre (1906)	6	1	108	0
5. Kongre (1907)	116	2	218	0

Partinin durumunu herhalde en iyi gösteren Kongre 1907'deki Beşinci Kongre'dir ve bu kongrede her delegenin beşyüz parti üyesini temsil ettiği söylenebilir. Bu kongreye katılan bolşevik ve menşevik

delegelerin sosyal bileşimini aşağıdaki meslek dağılımı tablosunda görmek mümkün.⁴⁰

	Bolşevikler		Menşevikler	
	sayı	%	sayı	%
İşçiler	38	36.2	30	31.9
Büro işçileri	12	11.4	5	5.1
Serbest	13	12.4	13	13.4
Profesyonel devrimciler	18	17.1	22	22.1
Yazarlar	15	14.3	18	18.6
Öğrenciler	5	4.8	5	5.2
Toprak sahipleri	0	0.0	1	1.0
Mesleksizler	4	3.8	3	3.1
TOPLAM	105	100.0	97	100.4

“Bu meslek tablosu iki kanat arasında yüksek derecede bir benzerlik arzeder... Tek farklılık büro ve fabrika işçileri gruplarındadır, -burada bolşevikler menşeviklerden fazladır- ve profesyonel devrimciler grubundadır, burada ise menşeviklerin oranı Bolşeviklerden biraz daha yüksektir. Bu son karşılaştırma, menşeviklere kıyasla bolşeviklerin bir ‘profesyonel devrimciler’ grubu olduğu şeklindeki yaygın iddianın yanlış olduğunu gösterir.”⁴¹

Sonuç

Lenin’in örgütsel biçimlere ilişkin tavrı her zaman tarihsel bir somutluk taşımıştır ve bu tavrın gücü de burada yatar. Soyut, dogmatik örgüt projelerine hiç aldanmamış, sınıf mücadelesinin gelişimini yansıtmak üzere her zaman için partinin örgütsel yapısını değiştirmeye hazır olmuştur.

Örgüt siyasete tabidir. Bu, onun siyaset üzerinde hiçbir bağımsız etkisi yoktur anlamına gelmez. Fakat, günlük somut politikalara tabidir ve tabi olmak zorundadır. Lenin’in tekrar tekrar söylediği gibi, doğru her zaman somuttur. Ve bu, somut görevleri yerine getirmek için gerekli örgütsel biçimler için de geçerlidir.

Lenin, merkezileşmiş bir parti örgütünün gerekliliğini herkesten daha iyi kavramıştı. Ancak bunu başlı başına bir amaç olarak değil, işçi kitleleri arasında faaliyet ve bilinç düzeyini yükseltmek için bir araç olarak görür. Örgütü fetişe çevirmek, kitle eylemine engel olduğunu göre göre ona teslim olmak, Lenin’in mantığına ters düşer. Koşullar gerektirdiğinde, 1905-07’de olduğu gibi, Lenin, parti mekanizması içindeki tutuculuğun üstesinden gelmek için kitlelerin gücüne sığınmıştır.